พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

BUDDHIST METHODS OF DHAMMA PRACTICE MANAGEMENT OF TEMPLES AT THANU SUBDISTRICT IN UTHAI DISTRICT OF PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แซ่เฮง)

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แซ่เฮง)

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Buddhist Methods of Dhamma Practice Management of Temples at Thanu Subdistrict in Uthai District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Phrakhruthammathorn Pairach Sirichantho (Saeheng)

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2024

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง "พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนูอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ .....ประธานกรรมการ

(พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.)

.....กรรมการ

(พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.)

.....กรรมการ

(รศ. ดร.สรพล สุยะพรหม)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ)

.....กรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ผศ. ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ ประธานกรรมการ

พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร. กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย .....

(พระครูธรรมธรไพรัชช์)

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชาพุทธศาสตร

ชื่อสารนิพนธ์ : พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ผู้วิจัย : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แซ่เฮง)
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์
: ผศ. ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ, พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ), พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์), ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
: พระอุดมสิทธินายก, รศ. ดร., ป.ธ. ๙, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
วันสำเร็จการศึกษา : ๑ กันยายน ๒๕๖๗

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ ๕ กับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ ๓) เพื่อนำเสนอพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ๑) ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ ใช้เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๖๗ คน ที่มาปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมวัดสะแกตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถิติที่ใช้ในการแปรผลข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ๒) ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรมจำนวน ๑๒ รูปหรือคน และวิเคราะห์เชิงพรรณนาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๕ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๙๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านหลักพุทธธรรม พละ ๕ ด้านพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด และด้านการบริหารงาน PDCA ตามลำดับ

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารงาน PDCA กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๕๐**) และความสัมพันธ์ระหว่าง หลักพุทธธรรม พละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๑๗**)

๓. พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ๑) ด้านสถานที่ การปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติธรรม ศาลาปฏิบัติธรรม

การพัฒนาห้องประชุมและห้องฝึกอบรม การพัฒนาห้องน้ำและสุขาภิบาล การพัฒนาสถานที่จอดรถ การพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ๒) ด้านวิทยากร ส่งเสริมให้วิทยากรได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม นำวิทยากรที่มีประสบการณ์จากที่อื่นมาให้คำแนะนำ การสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การสร้างเครือข่ายวิทยากร การใช้เทคโนโลยีในการสอน และจัดกิจกรรมร่วมกับวิทยากรจากพื้นที่อื่น ๓) ด้านการบริหารจัดการ การสร้างแผนการจัดการปฏิบัติธรรมรายเดือนและรายปี การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด การจัดการทรัพยากรบุคคล การสนับสนุนกิจกรรมสำหรับเยาวชน และการพัฒนานโยบายและกระบวนการทางด้านบริหารจัดการ

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

Thesis Title : Buddhist Methods of Dhamma Practice Management of Temples at Thanu Subdistrict in Uthai District of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province
Researcher Phrakhruthammathorn Pairach Sirichantho (Saeheng)
Degree : Master of Arts (Buddhist Management)
Research Paper Supervisory Committee
: Asst. Prof. Dr. Suphattharachai Sisabai, B.A. (English), M.A. (Public Administration), Ph.D. (Public Administration)
: Phraudomsitthinayok, Assoc. Prof. Dr., Pali IX, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)
Date of Graduation : September 1, 2024

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the general conditions of Dhamma practice management of Monasteries at Thanu Sub-District, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 2. To study factors affecting Dhamma practice management of monasteries at Thanu Sub-District, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province and 3. To propose the Buddhist methods for managing the Dhamma practice of monasteries at Thanu Sub-District, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province methodology was the mixed research methods: 1) The quantitative research method a 5-level rating scale questionnaire was used as a tool to collect data from 267 samples who came to practice Dharma at the Sakae Monastery, Dhamma Practice Center, Thanu Sub-District, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Statistics used for data processing were percentages, averages, standard deviations and the Pearson's Correlation Coefficient. 2) The qualitative research methods used a structured in-depth-interview script to collect data from 12 key informants who were involved in the Dhamma practice center and descriptive analysis of context.

Findings were as follows:

1. General conditions of Dhamma practice management of monasteries at Thanu Sub-District, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, by overall, were at the highest level with mean value of 4.65 and a standard deviation of 0.590. When considering each aspect, it was found to be at the highest level in every aspect, sorted from highest to lowest average as follows: The principles of Buddhism, Bhala

5, the Buddhist methods for managing Dhamma practice, and administration by PDCA, respectively.

2. The relationship between PDCA management and Buddhist methods for managing Dhamma practice at Thanu Sub-District, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province by overall, was a completely positive relationship at a relatively high level (R=.750**) and the relationship between Bhala 5, and the Buddhist methods for managing Dhamma practice of monasteries at Thanu Sub-District, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, by overall, was a completely positive relationship at a relatively high level (R=.717**).

3. Buddhist methods for managing Dhamma practice of monasteries at Thanu Sub-District, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, were, namely: 1) Location: Improving Dhamma practice places, meditation hall, development of meeting rooms and training rooms, bathroom and sanitation facilities, parking facilities, environmental management and development of facilities 2) Resource persons; lecturers were encouraged to participate in training activities. Bring in experienced resource persons from other places to give advice, creating specialized expertise, creating a network of lecturers, using technology in teaching and organized activities with resource persons from other areas 3) Management aspect; Creating monthly and annual practice management plans, creating cooperation with external organizations, development of facilities within the monasteries, human resource management, supporting youth activities and development of administrative policies and procedures.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่าน พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์ ผศ.ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ ประธานกรรมการที่ปรึกษา พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร. กรรมการที่ปรึกษา พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ตลอดจนคณาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณและขอเจริญพรไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ และขอเจริญพรขอบคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่าง ๆ ถ่ายทอดองค์ความรู้การศึกษา ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี ตลอดจนเพื่อนนิสิตทุกท่านที่คอยให้กำลังใจและคำปรึกษาดี ๆ ที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณ พระครูสุตวุฒิคุณบัณฑิต, ผศ.ดร. และพระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ผศ,ดร. ขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว ผศ.ดร.สุริยา รักษาเมือง และผศ.ดร.นิกร ศรีราช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์และให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์อันเป็นประโยชน์แก่การทำสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระญาณไตรโลก รองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน เจ้าคณะอำเภอบ้านแพรก พระครูเกษมพัฒนาภรณ์ เจ้าคณะอำเภออุทัย พระมหาเถระทุกรูปที่เมตตาให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดีและขอเจริญพรขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์เพื่อการเก็บข้อมูลวิจัย จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบพระคุณในความเมตตา พระเดชพระคุณพระธรรมรัตนมงคล ที่ปรึกษา เจ้าคณะภาค ๒ เจ้าอาวาสวัดพนัญเชิงวรวิหาร ที่ได้สนับสนุนและให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา ขอเจริญพรขอบคุณ ญาติธรรมทุกท่านที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์สนับสนุนช่วยเหลือส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้รับการศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้ และกำลังใจจากทุกท่านดังกล่าว ผู้วิจัยขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อเป็นอย่างยิ่ง คุณค่าสิ่งดีงามและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอนอบน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ บิดา มารดา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหายทั้งหลาย และผู้มีคุณูปการทุกท่าน

พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แซ่เฮง)

๑ กันยายน ๒๕๖๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	**ก**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	**ค**
กิตติกรรมประกาศ	**จ**
สารบัญ	**ฉ**
สารบัญตาราง	**ซ**
สารบัญแผนภาพ	**ฎ**
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	**ฐ**
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๕
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร	๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๓๐
๒.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานปฏิบัติธรรม	๕๙
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๗๗
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๙
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๘
๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ	๙๘
๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๑๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กศด.วช. รัฐศาสตร์

สารบัญ (ต่อ)

	เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔	**ผลการวิเคราะห์ข้อมูล**	
	๔.๑ สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๐๖
	๔.๒ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักการบริหารงาน PDCA และหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๒๕
	๔.๓ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๑๓๔
	๔.๔ องค์ความรู้	๑๙๘
บทที่ ๕	**สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ**	
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๐๓
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๒๐๔
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๐๖
บรรณานุกรม		**๒๐๘**
ภาคผนวก		**๒๑๖**
	ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๒๑๗
	ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๒๒๖
	ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๓๒
	ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๓๔
	ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๔๔
	ภาคผนวก ฉ ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึก	๒๔๘
	ภาคผนวก ช แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๕๑
ประวัติผู้วิจัย		**๒๕๔**

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	ความหมายของพุทธวิธีการบริหาร	๑๘
๒.๒	พุทธวิธีการบริหาร หลักพละ	๒๘
๒.๓	ความหมายการจัดการ	๓๑
๒.๔	ความสำคัญของการจัดการ	๓๕
๒.๕	หน้าที่ของการจัดการ	๔๔
๒.๖	ทฤษฎีการจัดการ	๕๑
๒.๗	แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis	๕๗
๒.๘	สรุป คุณสมบัติของสำนักปฏิบัติธรรม	๗๖
๒.๙	จำนวนพระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัดสะแก ปี พ.ศ.๒๕๖๖	๗๘
๒.๑๐	จำนวนผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมวัดสะแก เฉลี่ย/เดือน	๗๘
๒.๑๑	งานวิจัยที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร	๘๒
๒.๑๒	งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๘๗
๒.๑๓	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรม	๙๔
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๗๘
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม	๑๐๙
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA ในภาพรวม	๑๑๐
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA ด้านการวางแผน	๑๑๑
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA ด้านการปฏิบัติตามแผน	๑๑๒
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA ด้านการตรวจสอบ	๑๑๓
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ	๑๑๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ในภาพรวม ๑๑๕

๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ด้านศรัทธาพละ ๑๑๖

๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านวิริยะพละ ๑๑๗

๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านสติพละ ๑๑๘

๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านสมาธิพละ ๑๑๙

๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านปัญญาพละ ๑๒๐

๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม ๑๒๑

๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ ๑๒๒

๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร ๑๒๓

๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ ๑๒๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

๔.๑๘ ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยทางการบริหารงาน PDCA กับพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๒๕

๔.๑๙ ความสัมพันธ์ระหว่าง หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๒๘

๔.๒๐ ผลการทดสอบสมมติฐาน ๑๓๒

๔.๒๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ๑๓๓

๔.๒๒ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ ๑๓๔

๔.๒๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ ๑๓๖

๔.๒๔ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร ๑๓๗

๔.๒๕ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร ๑๓๘

๔.๒๖ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ ๑๓๙

๔.๒๗ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ ๑๔๐

๔.๒๘ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวางแผน ๑๔๔

๔.๒๙ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปฏิบัติตามแผน ๑๔๘

๔.๓๐ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการตรวจสอบ ๑๕๒

๔.๓๑ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ ๑๕๖

๔.๓๒ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านศรัทธาพละ (ความเชื่อ) ๑๖๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

๔.๓๓ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ วิริยพละ (ความพียร) ๑๖๔

๔.๓๔ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ สติพละ (ระลึกได้) ๑๖๘

๔.๓๕ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) ๑๗๒

๔.๓๖ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ปัญญาพละ (ความรอบรู้) ๑๗๖

๔.๓๗ สรุปการพัฒนาในด้านสถานที่ ของพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๘๑

๔.๓๘ สรุปการพัฒนาในด้านวิทยากร ของพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๘๖

๔.๓๙ สรุปการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการ ของพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๙๑

๔.๔๐ สรุปข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการบริหารจัดการพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๙๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ **หน้า**

๒.๑ หน้าที่ในการบริหาร ๓๗

๒.๒ วงจรเดมิ่งสำหรับการบริหารโครงการ ๔๙

๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย ๙๗

๔.๑ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวางแผน ๑๔๕

๔.๒ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปฏิบัติตามแผน ๑๔๙

๔.๓ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปฏิบัติตามแผน ๑๕๓

๔.๔ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ ๑๕๗

๔.๕ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านศรัทธาพละ (ความเชื่อ) ๑๖๑

๔.๖ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ วิริยพละ (ความพียร) ๑๖๕

๔.๗ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ สติพละ (ระลึกได้) ๑๖๙

๔.๘ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) ๑๗๓

๔.๙ พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ปัญญาพละ (ความรอบรู้) ๑๗๗

๔.๑๐ การพัฒนาในด้านสถานที่ ของพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๘๒

๔.๑๑ การพัฒนาในด้านวิทยากร ของพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๘๗

๔.๑๒ การพัฒนาในด้านการบริหารจัดการ ของพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๙๒

๔.๑๓ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการบริหารจัดการพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๙๗

๔.๑๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ๑๙๘

๔.๑๕ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ๒๐๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

การอ้างอิงพระไตรปิฎก ได้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลกฺขนฺธวคฺคปาลิ ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๗๙ ฉบับจุฬาเตปิฎกํ ๒๕๐๐, ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ส่วนคัมภีร์วิสุทธิมรรคปกรณ์วิเสส ภาษาบาลี ภาคที่ ๑ ตอนที่ ๑ หน้าที่ ๑/๑๖๑ ตามลำดับดังนี้

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จู. (ไทย)	= วินัยปิฎก	จูฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
มม.อ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
องฺ.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.ติก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.จตุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.ปญฺจก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.สตฺตก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.นวก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.นวก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เตรสก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เตรสกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ (ต่อ)

พระอภิธรรมปิฎก (ไทย)

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภิ.วิ.	= อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ.	= อภิธรรมปิฎก	ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)

ปกรณวิเสส

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิสุทฺธิ.	= วิสุทธิมคฺคปกรณ		(ภาษาบาลี)

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์
ปณฺฑา โลกสฺมิ ปชฺโ
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

ทฤษฎีการบริหารทางตะวันออกโดยเฉพาะอินเดีย ดินแดนบ่อเกิดพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวถึงทฤษฎีการบริหารไว้มากมายอาทิ การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นช่วยทำ (Getting things done ne through other her people) นั้นคือนักบริหารจะไม่ทำงานคนเดียว ต้องอาศัยลูกน้องช่วยกันทำ โดยผู้บริหารจะใช้ศาสตร์และศิลป์ในการดึงเอาความสามารถของลูกน้องออกมาใช้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ถ้าทำงานคนเดียวจะไม่เรียกว่าการบริหาร ดังนั้นการบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าได้บริหารคณะสงฆ์เพราะมีพระสงฆ์หลายรูป พระองค์ทรงแสดงธัมมจักรกัปปวัตนสูตรโปรดอัญญาโกณฑัญญะได้เกิดดวงตาเห็นธรรมและมีพระสงฆ์บังเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก

ทั้งนี้พุทธวิธีในการบริหารยัง หมายถึง วิธีการในการบริหารของพระพุทธเจ้านั้นว่าพระองค์มีแนวทางในการบริหารคณะสงฆ์อย่างไรจึงสามารถประกาศพุทธศาสนาและเผยแผ่มาได้จนถึงปัจจุบัน มีสมาชิกประกอบด้วยบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา แม้ปัจจุบันภิกษุณีจะไม่มีแล้ว หรือจะมีอยู่ในบางประเทศ ทั้งนี้จากการศึกษาพุทธประวัติพอจะอนุมานได้ว่าความเป็นจริงภิกษุณี กว่าจะมาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาได้ต้องอาศัยอุปัชฌาย์ทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายภิกษุและฝ่ายภิกษุณี จึงจะสามารถอุปสมบทได้ ภิกษุณีถือศีล ๓๑๑ ข้อ มากกว่าภิกษุ ซึ่งถือศีล ๒๒๗ ข้อ ประการสำคัญภิกษุณีเมื่อเข้ามาอุปสมบทแล้วตามพุทธประวัติจะพบว่าถูกมารร้ายข่มขืนกระทำชำเราโดยการซ่อนตัวในกุฏิ เสมือนว่าไม่ปลอดภัย ในกาลต่อ ๆ มา ภิกษุณีค่อย ๆ หายไป แต่ยังคงเป็นกำลังสำคัญเสมือนว่าฝ่ายกองหนุน แม้จะไม่ได้มาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาแต่จะเป็นฝ่ายส่งเสริมสนับสนุน ต่อมาได้กลายมาเป็นอุบาสิกาหรือสีกานั้นเอง[๑]

นอกจากนั้นแนวคิดทางการบริหารวิวัฒนาการมาการมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นว่าคนยุคก่อนได้บริหารงานโดยทำหน้าที่ทางการบริหารเหมือนปัจจุบันคือ การวางแผนการจัดองค์การและการควบคุมมาเป็นพัน ๆ ปีหลักฐานที่ชัดเจนได้แก่ การก่อสร้างพีระมิดในอียิปต์ เช่นการก่อสร้างพีระมิดต้องใช้คนจำนวนหนึ่งแสนคนและใช้เวลานานหลายปีจึงจะสำเร็จ การก่อสร้างกำแพงเมืองจีนที่ต้องใช้คนจำนวนเป็นแสน ๆ คนเช่นกัน การก่อสร้างวัตถุทั้งสองอย่างทำให้มีคำถามว่าใครเป็นคนวางแผนให้คนงานทำงาน ใครเป็นคนจัดการองค์การให้คนเหล่านั้นทำงาน ใครเป็นคน

---

[๑] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕

กำกับดูแล ให้คนทำงานและสุดท้ายใครเป็นคนควบคุม ให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดการกำหนด คือ การบริหารคน จะเห็นได้ว่าแนวคิดทางการบริหารวิวัฒนาการมาเป็นเวลากว่าสองหมื่นปีแล้ว อย่างไรก็ตาม แนวคิดทางการบริหารที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลาหลายหมื่นปีติดต่อมาถึงปัจจุบันที่ควรกล่าวถึง มีหัวข้อสำคัญที่ควรศึกษาคือ การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) และการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) องค์การและสังคมโดยวิธีแบ่งงานกันทำ โดยแยกงานเป็นส่วนแล้วมอบหมายให้คนหลายคนทำตามความถนัดของแต่ละคน ซึ่งจะทำให้คนเกิดความชำนาญในงานนั้น ๆ ทำให้การทำงานเร็วขึ้น อันเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดเครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน[๒] เช่นเดียวกัน การบริหารคือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ร่วมปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่สามารถมองเห็นได้ ๓ ทางคือ ทางโครงสร้างเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา ทางหน้าที่เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ทางปฏิบัติเป็นกระบวนการที่บุคคลและบุคคลต้องการ ร่วมทำปฏิกิริยาซึ่งกันและกันเมืองจีนที่ต้องใช้คนจำนวนเป็นแสน ๆ คนเช่นกัน การก่อสร้างวัตถุทั้งสองอย่างทำให้มีคำถามว่าใครเป็นคนวางแผนให้คนงานทำงาน ใครเป็นคนจัดการองค์การให้คนเหล่านั้นทำงาน ใครเป็นคนกำกับดูแล ให้คนทำงานและสุดท้ายใครเป็นคนควบคุม ให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด การกำหนดคือ การบริหารคน จะเห็นได้ว่าแนวคิดทางการบริหารวิวัฒนาการมาเป็นเวลากว่าสองหมื่นปีแล้วอย่างไรก็ตาม แนวคิดทางการบริหารที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลาหลายหมื่นปีติดต่อมาถึงปัจจุบันที่ควรกล่าวถึง มีหัวข้อสำคัญที่ควรศึกษาคือ การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) และการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) องค์การและสังคมโดยวิธีแบ่งงานกันทำ โดยแยกงานเป็นส่วนแล้วมอบหมายให้คนหลายคนทำตามความถนัดของแต่ละคน ซึ่งจะทำให้คนเกิดความชำนาญในงานนั้น ๆ ทำให้การทำงานเร็วขึ้น อันเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานเช่นเดียวกัน การบริหารคือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ร่วมปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่สามารถมองเห็นได้ ๓ ทางคือ ทางโครงสร้างเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา ทางหน้าที่เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ทางปฏิบัติเป็นกระบวนการที่บุคคลและบุคคลต้องการ ร่วมทำปฏิกิริยาซึ่งกันและกัน[๓]

สำหรับพุทธวิธีบริหาร สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือคิดกว้าง มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนิน

---

[๒] เสนาะ ติเยาว์, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕ - ๔๖.

[๓] Getzals & Guba, “Social Behavior and Administrative Process”, **School Review**, 65, (1957): 423 - 441.

ไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุดพ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า "มหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็มฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรสฉันนั้น" กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็น" ศาสนาแห่งการศึกษา" การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ พุทธวิธีบริหารจึงยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตยผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยมักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคติว่า ถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคน เพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคติว่า "ถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจ" หรือ "ถูกต้องเป็นหลักถูกใจเป็นรอง" ดังนั้นพุทธวิธีบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร[๔]

การบริหารงานของทุกองค์การต่างมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องในอัตราที่เหมาะสม ระบบการจัดองค์การก็จะมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่ก่อนร่วมงาน ขณะปฏิบัติงาน และภายหลังจากการร่วมงานกับองค์การ เพื่อสร้างความมั่นใจให้องค์การว่ามีบุคคลที่มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในระดับและปริมาณที่เหมาะสมร่วมงานอยู่ตลอดเวลา โดยจะจงรักภักดีและทุ่มเทความสามารถในระดับและปริมาณที่เหมาะสมตลอดเวลา ในการปฏิบัติงานให้กับองค์การอย่างเต็มที่ บุคคลส่วนใหญ่ต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม และมีการยอมรับทางสังคมการจัดการทรัพยากรมนุษย์มีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการระดับต่าง ๆ ของบุคลากร ตั้งแต่โครงสร้างองค์การประเภทขององค์การ เป้าหมายขององค์การ การจัดองค์การและอื่น ๆ ซึ่งงานเหล่านี้ล้วนจะมีส่วนช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานและมาตรฐานการครองชีพของบุคคลให้ดีขึ้น" สอดคล้องกับแนวคิดตะวันตกที่เชื่อว่า ปัญหาคนงานทำงานไม่เต็มศักยภาพนั้น สามารถจะแก้ไขได้ด้วยการออกแบบงานและการจัดสิ่งจูงใจเสียใหม่ กรณีการออกแบบงานนั้นเขาเสนอหลักการไว้ ๔ ประการคือ ใช้วิธีการเชิงวิทยาศาสตร์กำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดเพื่อทดแทนวิธีการที่คนงานเคยทำกันมาแบบลองผิดลองถูก มีการวางแผนเพื่อทดแทนการปล่อยให้คนงานเลือกวิธีการของเขาเอง คัดเลือกคนงานที่มีความสามารถแล้วให้การฝึกอบรมและพัฒนาให้มีการทำงานร่วมกัน ใช้หลักการแบ่งงานกันทำระหว่างผู้บริหารและคนงานเพื่อให้แต่ละฝ่าย

---

[๔] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, หน้า ๓ - ๕.

ทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมที่สุด หัวใจสำคัญของหลักการดังกล่าวคือ การกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุด (One Best Way) จากวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งเรียกกันในปัจจุบันว่า "Time and motion study" ด้วย การวิเคราะห์สายพานการทำงานแยกแยะงานออกเป็นส่วน ๆ ขจัดส่วนที่ไม่จำเป็นออก แล้วกำหนดวิธีการทำงานที่จะช่วยลดเวลา ลดค่าใช้จ่าย และลดแรงงานในการผลิตลง แต่ให้ผลผลิตตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นการบริการตามแนวคิดนี้จึงหมายถึง การทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยมีการวางแผน จัดองค์การ สั่งการควบคุม การสนับสนุนและประเมินผลการทำงาน เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด[๕]

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันการปฏิบัติธรรมในวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมมีประชาชนให้ความสนใจในการปฏิบัติธรรมน้อยลง หรือบ้างสำนักนั้นไม่มีผู้มาปฏิบัติเลย ซึ่งแตกต่าง ๆ จากสมัยก่อนที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการปฏิบัติธรรมกันมากโดยเฉพาะวันพระ ทำให้เห็นถึงความแตกต่าง สังคมในยุคอดีตและปัจจุบัน ที่มีความสงบสุขร่มเย็นแตกต่างกัน จะเห็นจากภัยในสังคมต่าง ๆ ที่มีการฉกชิงวิ่งราว อนาจาร ข่มขืนหญิงสาว ทำร้ายร่างกาย ฆ่ากันตายอย่างเหี้ยมโหด ทำให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมด้านศีลธรรมในจิตใจของคนในยุคปัจจุบัน ซึ่งทำให้สังคมในปัจจุบันขาดความสงบร่มเย็นจากแต่ก่อนการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านจิตใจของคนจึงมีความสำคัญและเกิดประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคมอย่างมาก จึงจำเป็นต้องพัฒนาและส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมให้มีบุคคลต่าง ๆ ได้มาประพฤติปฏิบัติขัดเกลาจิตใจตนเองให้สงบสุข มีเมตตาต่อกัน เพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็นในสังคม ในสถานที่ปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ภายในวัด อาจประสบปัญหาในหลายด้าน ซึ่งแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมอาจประสบปัญหาที่แตกต่างกันไป เช่น สำนักปฏิบัติธรรมมีสถานที่ไม่สับปายะ แก่ผู้มาปฏิบัติ หรือขาดบุคลากรพระวิปัสสนาจารย์ หรือพระอาจารย์เทศนาธรรม หรือแม้แต่กฎระเบียบในการปฏิบัติธรรมที่เคร่งครัดมากเกินไปสำหรับบุคคลผู้มาปฏิบัติใหม่ ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้ ปฏิบัติไม่เป็นปฏิบัติไม่ถูกทาง ทำให้ไม่เกิดความสงบสุขทางด้านจิตใจ จนไม่อยากปฏิบัติธรรม

มหาเถรสมาคมให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการปฏิบัติธรรม โดยออกระเบียบการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อส่งเสริมและควบคุมการเรียนการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้เป็นไปตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตร เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจ การปฏิบัติธรรม วัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสถานปฏิบัติธรรมจำนวน ๑ แห่ง คือวัดสะแก มีประชาชนผู้สนใจต่อการศึกษาปฏิบัติมากขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาและส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมสามารถทำได้หลายวิธีเพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนมาปฏิบัติธรรมเช่นการพัฒนาและส่งเสริมบุคลากร พระวิปัสสนาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถและเพียงพอต่อสำนักปฏิบัติธรรม การพัฒนาสถานที่ปฏิบัติธรรมให้สับปายะ ร่วมถึงแนวทางคำสั่งสอนที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น สติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น

---

[๕] Taylor, Frederick W., **The Principles of Scientific Management**, (New York: Harper & Brothers, 1942), p. 79.

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของปัญหาความเสื่อมโทรมด้านศีลธรรมในจิตใจของคนในยุคปัจจุบัน ซึ่งทำให้สังคมในปัจจุบันขาดความสงบร่มเย็น ขาดสมาธิในการทำงาน จากแต่ก่อนที่เกิดขึ้นในสังคมและความเสื่อมลงด้านศีลธรรมของจิตใจคน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการศึกษาครั้งนี้ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการกับศาสตร์ทางตะวันตกเพื่อให้เห็นถึงแนวทางการบริหารงานตามแนวพุทธโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้านการบริหาร โดยศึกษาเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหาร และการบริหารงาน PDCA ว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดหรือไม่อย่างไร ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด โดยอาศัยการบูรณาการระหว่างศาสตร์ตะวันตกและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และช่วยให้นักวิจัย นักวิชาการ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ อันเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยเชิงลึก และการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพองค์กรตามแนวพุทธที่นำเสนอต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ หลักพละ ๕ กับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

๑.๒.๓ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ ๕ กับการริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับ พุทธวิธี

การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้แก่ PDCA มี ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑. การวางแผน ๒. การปฏิบัติตามแผน ๓. การตรวจสอบ ๔. การปรับปรุงการดำเนินการ[๖] หลักพละ ๕ ประการ คือ[๗] ๑. ศรัทธาพละ ๒. วิริยพละ ๓. สติพละ ๔. สมาธิพละ ๕. ปัญญาพละ และการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓ ด้าน คือ ๑. ด้านสถานที่ ๒. ด้านวิทยากร ๓. ด้านการบริหารจัดการ[๘]

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุกวันอาทิตย์ จำนวน ๘๗๐ คน[๙]

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในการศึกษาสภาพทั่วไปและการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แก่

ก. ผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครอง เพื่อศึกษาถึงพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๓ รูป

ข. ตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓ รูป

ค. ตัวแทนหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓ คน

ง. ตัวแทนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๓ รูปหรือคน

รวมทั้งสิ้น ๑๒ รูปหรือคน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ถึง สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ รวมทั้งสิ้น ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ หลักการบริหารงาน PDCA มีความสัมพันธ์กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

---

[๖] ศุภชัย อาชีวระงับโรค, **Practical PDCA แก้ปัญหาและปรับปรุงงานเพื่อความสำเร็จ**, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

[๗] สำ.ม. (ไทย) ๑๙/๗๐๕ - ๗๓๖/๓๖๙.

[๘] กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๗๓ - ๗๕.

[๙] สถิติการลงทะเบียนผู้มาปฏิบัติธรรมของสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างวันที่ ๑ – ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

สมมติฐานที่ ๒ หลักพละ ๕ มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ พุทธวิธี หมายถึง การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด โดยใช้หลักการหรือแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักปฏิบัติไว้ การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด โดยใช้หลักพละ ๕

๑.๖.๒ ด้านหลักพละ ๕ หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีพลังกำลังในในในการดำเป็นชีวิต และกิจการงานให้สำเร็จและดำเนินชีวิตให้มีความสุข มี ๕ ประการ คือ

๑) ศรัทธาพละ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมที่ส่งเสริมและสร้างความศรัทธาเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรม มีความเชื่อในสิ่งที่กระทำให้มีอดทนและเพียร

๒) วิริยะพละ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมที่ส่งเสริมผู้ปฏิบัติธรรมมีความมุมานะ บากบั่น ไม่ย่อท้อในกิจการงานให้มีกำลังใจบำเพ็ญวิริยะบารมี ที่จะต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น

๓) สติพละ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมที่ส่งเสริมกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติธรรม ใช้ปัญญาในการตัดสินใจ มีความรอบรู้ มองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง และเป็นไปให้การดำเนินชีวิตมีความสุข

๔) สมาธิพละ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมที่ส่งเสริมกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติธรรม ให้มีสติรู้ตัวตลอดเวลาทั้งสติเชิงรับและเชิงรุก รู้จักยับยั้งชั่งใจในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต

๕) ปัญญาพละ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีสมาธิตั้งมั่นและแนวแน่ในดำเนินการงานต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ

๑.๖.๓ การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา PDCA ซึ่งประกอบด้วย

๑) การวางแผน (Plan : P) หมายถึง การกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาวัดว่า จะดำเนินไปในทิศทางใดโดยกำหนดแผนพัฒนาในระยะสั้นระยะกลางและระยะยาว

๒) การปฏิบัติตามแผน (Do : D) หมายถึง การดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ เพื่อนำไปสถานปฏิบัติธรรมต้นแบบของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓) การตรวจสอบ (Check : C) หมายถึง การตรวจสอบผลการดำเนินงานของวัดที่ผ่านมา เพื่อนำเสนอปัญหาอุปสรรค และนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔) การปรับปรุงการดำเนินการ (Act : A) หมายถึง การปรับปรุงพัฒนาวัดจากเดิมให้ดีขึ้น จนนำไปสู่การพัฒนาสถานปฏิบัติธรรมต้นแบบในอนาคต

๑.๖.๔ ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานที่ปฏิบัติธรรม ที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ๓ ด้าน ประกอบด้วย

๑.๖.๕ ด้านสถานที่ หมายถึง สถานที่ภายในวัดสะแก ได้แก่ อาคาร หรือศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรม และฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐาน ที่พัก โรงทาน โรงอาหาร ห้องน้ำ ห้องสุขา ลานจอดรถ

๑.๖.๖ ด้านวิทยากร หมายถึง บุคลากรที่ฝึกอบรมการปฏิบัติธรรมในวัดสะแก ประกอบด้วย พระวิปัสสนาจารย์ พระอาจารย์ วิทยากรที่เป็นฆราวาส เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการนำปฏิบัติธรรมได้ สามารถตอบข้อซักถามและสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้ สามารถบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้

๑.๖.๗ วัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หมายถึง วัดสะแก สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งที่ ๒๓ เป็นวัดที่มีการปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ ตั้งอยู่ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๘ ประชาชน หมายถึง ประชาชนจากที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เดินทางมาปฏิบัติธรรม ที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ความรู้เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ได้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารงาน PDCA และหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๓ ได้องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๔ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด เพื่อเป็นตัวอย่างการพัฒนา สำหรับวัดอื่น ๆ ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎี ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
๒.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานปฏิบัติธรรม
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร
๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการสถานปฏิบัติธรรม
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร

สำหรับการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งความหมายพุทธวิธีการบริหาร รวมถึงทฤษฎีของพุทธวิธีการบริหารตามความคิดเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอไว้เป็นแนวทางการศึกษาดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของพุทธวิธีการบริหาร

การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรม สองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึง

๒.๑.๒ พุทธวิธีในการวางแผน

เมื่อว่าตามคำนิยามและหน้าที่ของนักบริหารดังกล่าวมานี้ เราต้องยอมรับว่า หลังจากตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียวในชั้นนี้ยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้น เมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาใน

พระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา แก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะด้วยพุทธดำรัสว่า "เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด"

เราจะเห็นได้ว่าในพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า "เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด" นั่นหมายถึงว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายุคเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโอกาสอื่นว่า พรหมจรรย์ (การบวช นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต[๑]

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือมองการณ์ไกล[๒]วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า "เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็มฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉันนั้น) [๓] การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนานี้ใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิกนั้นเป็นพระอรหันต์ได้เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ววัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือแทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อช่วยคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพ้นพรรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๖๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสว่า"ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป...แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม[๔]

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชาให้แต่ละรูปไปตามลำพังคนเดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธิในแคว้นมคธ คือ ชฎิลสามพี่น้องที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม พระพุทธเข้าทรงใช้เวลา ๒ เดือนปราบพยศชฎิลสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้

---

[๑] ม.มู. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๗๓๓.

[๒] องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๗/๑๔๖.

[๓] วิจู. (ไทย) ๗/๔๖๒/๒๔๑.

[๔] วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๒/๓๙.

พวกเขาหันมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จากนั้น ได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวมคธพอเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจากวันตรัสรู้ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลจากการวางแผนประกาศพระศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศพระศาสนา โดยที่หาผู้บรรลุธรรมตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้ตรัสรู้ตามได้ จึงไม่ใช่นักบริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนาและเป็นนักบริหารกิจการพระศาสนา

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวมานั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั้นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อัตตหิตสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเรียกว่า ปรสิตปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอัตตหิตสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณและปรสิตปฏิบัติที่เกิดจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ ๙ เดือน

โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาฏิโมกข์นี้ มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก ๓ ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยขันติหรือความอดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธศาสนา[๕] ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ

จะเห็นได้ว่าในการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้นมีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า

๒.๑.๓ พุทธวิธีในการจัดองค์กร

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะมีการกำหนดให้สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศูนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นำชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า "เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสายคือ แม่น้ำคงคายมุนา อจิรวดี สรภู มหี ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่า

---

[๕] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๙.

มหาสมุทรเหมือนกันวรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกันคือ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน[๖]

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่เท่าเทียมกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เท่าเทียมกับคนอื่นก็จะไม่มีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "การอยู่ร่วมกันของคนที่เสนอกันนำทุกข์มาให้) [๗] ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับบัญชาภายในองค์กรก็มีไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน

เมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์การในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการอุปสมบท เมื่อมีกิจจาธิกรณ์หรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา

พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชานั่นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” [๘]พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสารีบุตรให้เป็นพระธรรมเสนาบดี มีฐานะเป็นรองประธานบริหาร อยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายขวารับผิดชอบ งานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่าง ๆ เช่นพระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุณณะมันตานีบุตรเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรมภิกษุณีปฏาจาราเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม[๙]การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของกระจายอำนาจ และการใช้คนให้เหมาะกับงานในพระพุทธศาสนา

ประเพณีปฏิบัติในสมัยปัจจุบันที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง ส่วนการที่มหาวิทยาลัยทั้งหลายถวายปริญญากิตติมศักดิ์แก่พระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันก็พออนุโลมให้เป็นการยกย่องพระเถระเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ได้เหมือนกัน

๒.๑.๔ พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติติจตุตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์การ

---

[๖] วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๖๐/๒๙๐.

[๗] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๕๔.

[๘] ม.ม. (ไทย) ๓๓/๖๐๗/๕๕๔.

[๙] องฺ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐.

รับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท

เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ จึงเรียกว่านิสัยมุตตกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร ตราบใดที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์เขาผู้นั้นต้องได้รับการศึกษาอบรมลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะคือผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็นอเสขะ คือผู้ไม่ต้องศึกษา

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษาอบรมไปตามจริต ๖ และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองดังพุทธพจน์ที่ว่า "ตุมเหหิ กิจจ์ อาตปปี อกขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเผากิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง"[๑๐]

บุคลากรที่ได้รับกรพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษดังพระบาลีที่ว่า "นิคุคณเห นิคุคหารห์ ปคุคณเห ปคุคหารห์ ข่มคนที่ควรข่ม ยกย่อง คนที่ควรยกย่อง"[๑๑] เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องต่อไปนี้ในเกสีสูตร[๑๒]วันหนึ่ง สารถีผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสีเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่า นายเกสีมีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสีกราบทูลว่า เขาใช้ ๓ วิธี คือวิธีนุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือ มีทั้งความนุ่มนวลและรุนแรง

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

นายเกสีกราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบันเกสีวิทยา

---

[๑๐] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.

[๑๑] ขุ.ชา.เตรสก. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๑.

[๑๒] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๕๐.

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกคนเหมือนกันคือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ

นายเกสีทูลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน

นายเกสีทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า การฆ่าหมายถึงการเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม

๒.๑.๕ พุทธวิธีในการอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ

อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร

บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ - ประการดังกล่าวมาแล้ว คือ อัตตหิตสมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะกับการเป็นผู้นำ และปรหิตปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตหิตสมบัติและปรหิตสมบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส. ซึ่งคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้[๑๓]

๑. สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

๒. สมาทปทา (จูงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกว่าต้องฝันให้ไกลและไปให้ถึง

๓. สมุตเตชนา (แกล้วกล้า) หมายถึงปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔. สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการงาน

---

[๑๓] ที.สี. (ไทย) ๑๑/๑๔๙๑๖๑.

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาว่า ตถาคต หมายถึงคนที่พูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น[๑๔] พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที)ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี)

ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ[๑๕]

๑. อัตตาธิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

๒. โลกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

๓. ธรรมาธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้วย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อัตตาธิปไตย นอกจากนี้พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระศาสนาไปตามคำนินทา และสรรเสริญของชาวโลกการบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือ หลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า

"พระตถาคตอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมสักการธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม"[๑๖]

เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี่เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระพุทธองค์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอานนท์ทูลถามว่า จะทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์หรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า จะไม่ทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ทั้งนี้เพราะทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเธอเมื่อเราล่วงลับไป"[๑๗]

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นาน พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธพจน์นี้โดยเรียกประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาก็ยึดพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรบริหารสูงสุดสืบต่อมาจนทุกวันนี้

---

[๑๔] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

[๑๕] องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙.

[๑๖] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๗/๑๔๐.

[๑๗] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

๒.๑.๖ พุทธวิธีในการกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไร้ยางอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา[๑๘]

การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เมื่อเห็นว่าตนทำผิดพลาดไปจาก มาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายแรงถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นภิกษุพระสงฆ์ แต่ละรูปจะสารภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิธีสารภาพเรียกว่า การแสดงอาบัติซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป

เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ ๑๕ ค่ำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่าการสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า "กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา ท่านทั้งหลายบริสุทธิ์ในศีลสิกขาบทนี้แล้วหรือ"[๑๙]

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังได้ทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการปวารณาต่อคณะสงฆ์ในวันออกพรรษา การปวารณาหมายถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยคำว่า "ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณาต่อสงฆ์ เพราะเห็นก็ดี เพราะได้ยินก็ดี เพราะสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาด ก็จักแก้ไขปรับปรุงตัวเอง" ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองมีการประเมินตนเองและมีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง

ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียกว่าอธิกรณ์ขึ้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ซึ่งเรียกว่าอธิกรณสมถะ ๗ ประการ[๒๐]

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสินโดยยึดหลักพระธรรมวินัย

เยภุยยสิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

ติณวัตถารกะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกรากันไปไม่ต้องมีการชำระสะสางให้มากเรื่องเหมือนเอาหญ้ามากลบทับปัญหาไว้

กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้นเป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "เปรียบ

---

[๑๘] วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗.

[๑๙] วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๒๖/๓๑๔.

[๒๐] วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๐๐/๒๒๐.

เหมือนมหาสมุทร ไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรย่อมนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด น่ารังเกียจ สงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอออกไปเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้นเธอชื่อว่าไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ[๒๑]

สรุปได้ว่า พุทธวิธีบริหาร ยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย

ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคติว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคน เพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา

ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคติว่า ถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขาถือคติว่า อำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่า นั่นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า "ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่"

ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่า ธรรมาธิปไตยไม่ใช่ระบอบการปกครองแต่เป็นวิธีการปกครองที่ถือธรรมเป็นส่วนใหญ่ ธรรมาธิปไตยใช้ได้กับการปกครองในระบอบต่าง ๆ นั่นคือการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใดคือ ราชาธิปไตย อธิปไตย หรือประชาธิปไตยก็ตามที่ ก็เป็นธรรมาธิปไตยได้ถ้าผู้ปกครองในระบอบนั้นถือธรรมเป็นใหญ่ การปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใดก็ถือว่าดีแท้ยังไม่ได้ถ้าไม่เป็นธรรมาธิปไตย แม้แต่ประชาธิปไตยก็อาจจะกลายเป็นเผด็จการโดยเสียงข้างมากถ้าไม่เป็นธรรมาธิปไตย

ในระบอบการปกครองที่เป็นธรรมาธิปไตย ผู้บริหารสูงสุดต้องมีทั้งอัตตหิตสมบัติคือยึดธรรมประจำใจและมีปรหิตปฏิบัติ คือ มุ่งบำเพ็ญประโยชน์สุขส่วนรวม เมื่อผู้นำประพฤติธรรม สังคมส่วนรวมก็อยู่เป็นสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "เมื่อฝูงโคข้ามฟากแม่น้ำ ถ้าโคผู้นำฝูงไปตรง โคเหล่านั้นย่อมไปตรงทั้งหมดในเมื่อโคผู้นำฝูงไปตรงในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นผู้นำถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชนนอกนี้ย่อมประพฤติธรรมเหมือนกัน ประชาชนทั้งประเทศย่อมอยู่เป็นสุข ถ้าพระราชาทรงดำรงอยู่ในธรรม"

---

[๒๑] วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๕๙/๒๘๙.

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายของพุทธวิธีการบริหาร

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ม.มู. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๗๓๓.	ศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต
อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๗/๑๔๖.	พุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือมองการณ์ไกล
ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.	ดังพุทธพจน์ที่ว่า "ตุมเหหิ กิจจำ อาตปปั อกุขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเผากิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง"
อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙.	"พระตถาคตอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมสักการธรรมเคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม"
วิมหา. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗.	เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

๒.๑.๖ พุทธวิธีการบริหาร หลักพละ

พุทธวิธีการบริหารมีพื้นฐานจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้างความสมดุลและความสงบสุขในทุกด้านของการดำเนินชีวิต หลักธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญในการบริหารงานคือ "พละ ๕" ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในการสร้างความเข้มแข็งทั้งทางกายและจิตใจ โดยมีองค์ประกอบ ๕ ประการ ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา

ความหมายของพละ ๕

พละ ๕ หมายถึงธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ได้ในสัมปยุตตธรรมทั้งหลายอย่างไม่หวั่นไหว อันธรรมที่เป็นปฏิปักษ์จะเข้าครอบงำไม่ได้ เป็นเครื่องเกื้อกูลต่ออริยมรรค จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรม มี ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา เป็นธรรมที่เป็นพลังในการดำเนินชีวิตทั้งเบื้องต้นในการใช้ชีวิตและพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้นตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา[๒๒]

คำว่า พละ มีรูปวิเคราะห์ คำจำกัดความว่า ปฏิปกขมเม พลิยนฺติ พลานิ หรือว่า พลนฺติ ชีวนฺติ ชีวิต อเนนาติ พล ธรรมเหล่านี้เปรียบเสมือน ผู้บังคับบัญชากองทัพ ๕ คน เมื่อมีความสามัคคีร่วมใจกันก็สามารถปกป้องประเทศของตนไม่ให้ข้าศึกรุกรานได้ เมื่อธรรมทั้ง ๕ เหล่านี้เกิดรวมกันและ ผสมผสานกัน ก็จะทำให้มีกำลังมากจนกระทั่งสามารถกำจัดกิเลสที่เหมือนอริราชศัตรูได้พละ

[๒๒] สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๖๑), หน้า ๔๓๑.

หมายถึง สภาวะที่มีกำลังถ้าบุคคลพยายามสั่งสมอบรมย่อมมีกำลังในการกำจัดกิเลส ที่ตรงกันข้ามทำให้บรรลุ ถึงการตรัสรู้ธรรมในพระพุทธศาสนา ฉะนั้นพลธรรม จึงเป็นหนึ่งในโพธิปักขิยธรรม ๓๗[๒๓]

สรุปได้ว่า พละ ๕ คือกำลัง จะเห็นว่ากำลังมี ๒ อย่างคือ กำลังกายเราบำรุงให้เจริญแข็งแรงได้ด้วยบำรุงสุขภาพพลานามัย ส่วนกำลังใจเป็นของมองเห็นได้ยาก มันต้องมีสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นกำลังที่เรียกว่า พละ ๕ สำหรับบำรุงใจ พละ นั้นมิใช่กำลังโดยที่เดียว มันเป็นเครื่องทำให้มีกำลังบำรุงด้วยพละ คือ ศรัทธาพละ ความเชื่อ เป็นกำลังใหญ่โต วิริยะพละ ความเพียร เป็นกำลังอันหนึ่งสติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ ก็เป็นกำลังใจของแต่ละอย่าง ธรรมทั้ง ๕ อย่างนี้ประกอบเข้าแล้ว ทำให้มีพลังแก่กล้าสามารถทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ต้องพึ่งพา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลยามเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิต แต่พึ่งกำลังที่เกิดจากภายในจิตใจ กล่าวคือ พละ ๕ นำไปใช้ประโยชน์แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้อย่างแท้จริง

กระบวนธรรมของพละ ๕

องค์ธรรมของพละมี ๕ ประเภท พร้อมกับลักษณะขององค์ธรรมนั้น ๆ คือ (๑) ศรัทธาพละ กำลังคือศรัทธา (๒) วิริยพละ กำลังคือวิริยะ (๓) สติพละ กำลังคือสติ (๔) สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ

(๕) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา[๒๔] ดังนี้

๑. ศรัทธาพละ กำลังคือศรัทธา ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ กิริยาที่เชื่อ ความปลงใจเชื่อความเลื่อมใสยิ่ง ศรัทธา สัทธินทรีย์ ศรัทธาพละ ว่าโดยสาระ คือ ผู้มีศรัทธาเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หมายถึง ความเชื่อ ความมั่นใจพระปรีชาญาณของพระพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นต้นแบบหรือ ผู้นำของมนุษย์ที่ยืนยันถึงสมรรถวิสัยของมนุษย์ว่า มนุษย์สามารถหยั่งรู้สัจธรรม เข้าถึงความดีงามสูงสุดได้ด้วยสติปัญญา และความเพียรพยายามฝึกฝนพัฒนาตนเอง เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง[๒๕] ศรัทธามีความหมายสามัญว่า ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในความดีของสิ่งที่นับถือหรือปฏิบัติ มีกิจหน้าที่น้อมใจดิ่งหรือเด็ดเดี่ยว ศรัทธาจะพัฒนามีกำลังเป็นศรัทธาพละได้ ต้องไม่หวั่นไหวในความไม่มีศรัทธา คือมีศรัทธา ที่เป็นพลังต้านทานมิให้ความเกิดขึ้นได้ เพราะถ้าไม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้จริง ไม่เชื่อหรือลังเลว่าหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาสามารถพัฒนาจิต เพื่อความหลุดพ้นทุกข์ได้ในที่สุด จิตใจก็จะขาดความเชื่อมั่นไม่มีพลัง การพัฒนาจิตก็เป็นได้ยาก[๒๖]

ศรัทธามี ๔ ประการ คือ

๑) อาคมนศรัทธา หมายถึง ความเชื่อของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เพราะศรัทธานั้นมีมาแล้วตั้งแต่ตั้งความปรารถนา

---

[๒๓] พระคันธสาราภิวงศ์, **โพธิปักขิยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทบุญศิริ การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๔.

[๒๔] ส .ม. (ไทย) ๓๗/๗๐๕ - ๗๓๖/๓๖๙.

[๒๕] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผสิธัมม์, ๒๕๖๓), หน้า ๑๘๗.

[๒๖] พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **การพัฒนาจิต**, (กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕.๔๔),หน้า ๓๖๕.

๒) อธิคมศรัทธา หมายถึง ความเชื่อของพระอริยสาวกทั้งหลายเพราะพระอริยสาวกบรรลุด้วยการแทงตลอด

๓) โอกัปปนศรัทธา หมายถึง ความปลงใจเชื่อโดยไม่หวั่นไหวในเมื่อคนกล่าวว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

๔) ปสาทศรัทธา หมายถึง การบังเกิดความเลื่อมใสขึ้น[๒๗]

๒. วิริยะพละ กำลังคือวิริยะ วิริยะพละ คือ การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความขวนขวาย ความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิริยะ วิริอินทรีย์ สัมมาวายามะ ได้แก่ ผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรม เกิดมีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคงไม่ทอดธุระในกุศลธรรม วิริยะมีความหมายสามัญว่า ความเพียรพยายามมีกำลังใจก้าวหน้าไม่ท้อถอย มีหน้าที่ยกจิตใจไว้ ความเพียรจะพัฒนามีกำลัง เป็นวิริยะ พละได้ต้องไม่หวั่นไหวในความเกียจคร้าน คือ มีความเพียรที่เป็นพลังต้านทานมิให้ความเกียจคร้านเกิดขึ้นได้โดยการปฏิบัติทำความเพียรติดต่อกันทุกวันไม่หยุดหย่อน เมื่อทำได้มากความเพียร ก็จะเกิดพลังเพิ่มขึ้น

๓. สติพละ กำลังคือสติ สติพละ คือ สติ ความระลึก ความหวนระลึก กิริยาที่ระลึกความทรงจำ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม สตินทรีย์ สัมมาสติ ได้แก่ ผู้มีสติ ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำ คำที่พูดแม้นานได้ สติมีความหมายสำคัญว่าความ ระลึกได้กำกับใจไว้กับกิจ บางทีให้ความหมายอย่างง่ายว่า การมีสติครองตัวที่ยวดยิ่ง สามารถระลึก นึกทวนถึงกิจที่ทำคำที่พูดได้แม้ระยะเวลาจะล่วงผ่านมานานแล้ว หน้าที่ของสติ คือการดูแลหรือคอย กำกับจิต สติจะพัฒนามีกำลังเป็นสติพละได้ ต้องไม่หวั่นไหวในความประมาท คือมีความระลึกได้ ที่พลังต้านทานมิให้ความประมาทความเลื่อนลอยเกิดขึ้นได้ เพราะถ้าประมาทไม่พยายามให้รู้ตัวอยู่ เสมอในขณะที่ทำ พูด คิด สติจะไม่เกิดเป็นสติพละ เมื่อไม่มีพลังก็ยากที่จะหยั่งรู้สภาวธรรมหรือยากที่ จะข่มกิเลส ฉะนั้น ต้องฝึกสติในทุกอริยบทอย่างถูกวิธี สติจึงจะเกิดพลังขึ้นมาได้

๔. สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ สมาธิพละ คือ ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ชัดส่าย ความไม่ฟุ้งซ่าน ความที่จิตไม่ชัดส่าย สมถะ สมาธินทรีย์ สัมมาสมาธิ ได้แก่ ผู้สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้วบรรลุฌาน ๔ สมาธิมีความหมายสามัญว่า ความมีใจ ตั้งมั่นแน่วแน่ในกิจในสิ่งที่กำหนด บางครั้งหมายถึงตัวฌาน ๔ หรือให้ความหมายอย่างง่ายได้ว่า การทำภาวะปล่อยวางให้เป็นอารมณ์แล้วได้สมาธิ ได้สภาวะจิตเป็นอารมณ์เดียว หน้าที่ของสมาธิคือ การทำจิตให้ไม่ส่าย สมาธิจะพัฒนาเป็นสมาธิพละได้ต้องไม่หวั่นไหวในอุทธัจจะ คือมีสมาธิที่เป็น พลังต้านทานมิให้ความฟุ้งซ่านเกิดขึ้นได้ เป็นการฝึกจิตให้รวมเข้าสู่อารมณ์เดียว จนจิตไม่มีอาการ ฟุ้งซ่านมีอาการสงบแสดงว่ามีสติมีพละมากขึ้น

๕. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ปัญญาพละ คือปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจัย ความเลือกสรร ความวิจัยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดคัน ความใคร่ครวญ เป็นเครื่อง

---

[๒๗] ม.ม.อ. (ไทย) ๓/๓๐๔.

ทำลายกิเลสเป็นเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ดี ปัญญินทรี เปรียบเสมือนศัสตรา ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนดวงประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่ หลงงมงาย ความเลือกเฟ้นธรรมสัมมาทิฏฐิ ได้แก่ ผู้มีปัญญาประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่อง พิจารณาเห็นถึงความเกิดขึ้นและความเสื่อมสิ้นไปเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสอันจะให้ถึงความสิ้นทุกข์ โดยชอบ ปัญญามีความหมายสามัญว่า ความรู้เข้าใจตามจริง รู้สิ่งที่ทำที่ปฏิบัติ หยั่งรู้หรือรู้เท่าทัน สภาวะ หน้าที่ของปัญญาคือการเห็นความจริง ปัญญาจะพัฒนามีกำลังเป็นปัญญาพละได้ ต้องไม่หวั่นไหวในอวิชชา คือมีปัญญาเป็นกำลังต้านทานมิให้มิให้ความหลงและความไม่รู้เกิดขึ้นได้ ให้มีความรอบรู้ เข้าใจสภาพธรรมที่เราปฏิบัติอยู่ เช่น เมื่อมีสมาธิ ก็รู้ว่าอะไรทำให้เกิดสมาธิ อะไรเป็นตัวทำให้สมาธิ เสื่อม และอะไรเป็นตัวทำให้จิตฟุ้งซ่าน ท้อถอย ให้ได้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นปัญญาในขั้น ที่ทำให้จิตตั้งมั่นสงบเป็นสมาธิ เมื่อปัญญาพัฒนาไปโดยลำดับจนมีพลังเป็นปัญญาพละสามารถรอบรู้ ในกองแห่งสังขาร (นามและรูปว่าตกอยู่ในสภาพธรรมดา ที่มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เพราะทนอยู่ ในสภาพเดิมไม่ได้ และไม่ใช่ตัวตน เป็นเพียงสิ่งสมมุติเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่ควรยึดมั่นถือมั่น[๒๘]

พุทธวิธีการบริหาร ควรยึดหลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ ๔ ประการ คือ[๒๙]

๑. ปัญญาพละกำลังความรู้หรือความฉลาด

๒. วิริยพละกำลังแห่งความเพียร

๓. อนวัชชพละกำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต

๔. สังคหพละกำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษย์สัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการและควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษย์สัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้ เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้[๓๐]

บุคคลเป็นนายหรือผู้เป็นหัวหน้าควรปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาของตนด้วยสถาน ๕ คือ[๓๑]

๑. จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง คือ ความรู้ ความสามารถ ความคิด ฝีมือของเขา ให้เขาทำงานที่เขาถนัด สามารถแสดงความสามารถออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยเขามีความภาคภูมิใจ และผลงานนั้นจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เจ้าของงาน

๒. ด้วยการให้อาหารและรางวัล คือ ค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินเดือน เป็นโบนัส หรือเป็นของขวัญตามสมควรแก่กาล แก่โอกาส ให้เขามีความรู้สึกว่ามีความคุ้มค่าในการทำงานด้วยกัน

---

[๒๘] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๗๕๔.

[๒๙] องฺ.นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๗๘๒.

[๓๐] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, หน้า ๔๔ – ๔๕.

[๓๑] พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), **นิเทศธรรม (ส่องสว่างกลางใจ)**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แปดสิบเจ็ด จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗๙ – ๒๘๑.

๓. ให้การรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ คือ การให้สวัสดิการในด้านต่าง ๆ แก่คนผู้เป็นลูกน้องของตน ในยามเจ็บไข้ได้ป่วยก็ให้การดูแลเอาใจใส่ สงเคราะห์ด้วยค่ายา หรือด้วยการเยี่ยมเยียน เป็นต้น

๔. ด้วยการแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน ในกรณีพิเศษ ในโอกาสพิเศษ หรือมีของพิเศษมาก็ให้ของขวัญ ให้รางวัล ให้เป็นสินน้ำใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน

๕. ด้วยการปล่อยในสมัย เปิดโอกาสให้มีเวลาพักผ่อนจากกิจการงาน เช่น โอกาสพิเศษในคราวที่ควรแก่การพักผ่อน อย่างที่ยึดถือปฏิบัติกัน

คนที่เป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เป็นคนงาน เป็นพนักงาน เจ้าหน้าที่ เมื่อสมัครใจเข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจหน่วยงานเหล่านั้น เป็นต้น แล้วทรงสั่งสอนไว้ ๕ ประการ คือ

๑. ลุกขึ้นทำงานก่อนนายของตน แม้จะเป็นการทำงานก่อนเวลาไปบ้าง ก็แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อมีไมตรีจิตและมีความตั้งใจทำงาน

๒. เลิกงานทีหลังนาย ถ้างานยังไม่เสร็จ แม้เวลาเลิกงานมาถึงแล้ว ก็พร้อมที่จะทำให้เสร็จไป

๓. ถือเอาแต่ของที่นายให้ นี่หมายถึง มีความซื่อตรง ไม่มีการยักยอกถ่ายเท หรือยักยอกสิ่งที่ตนไม่ควรจะได้ หรือไม่มีสิทธิที่จะได้

๔. ทำงานการให้ดีขึ้น คือ พัฒนาความรู้ ความสามารถ ฝีมือของตนเองให้ดีขึ้น เพื่อความเจริญก้าวหน้าของตน ของการงาน

๕. นำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น ๆ การเป็นนายกับลูกน้อง หรือผู้บังคับบัญชา กับผู้ใต้บังคับบัญชาก็ตาม เป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเป็นกัลยาณมิตรกัน ความรู้สึกของมิตรกับมิตรจึงต้องเป็นความรู้สึกที่ดี การพูดจึงต้องพูดในทางที่ดี ซึ่งออกจะเป็นการขัดกับความรู้สึกของคนทั่วๆ ไป เพราะตามปกติแล้ว ลูกน้องมักชอบนินทาเจ้านาย นักเรียนมักนินทาครู อาจารย์ ลูกวัดมักนินทาสมภาร เป็นต้น แต่ละคู่นั้นแสดงให้เห็นถึงการขาดความจริงใจ บริสุทธิ์ต่อกัน

ก. คุณลักษณะของนักบริหาร

๑. สัสสเมธะ ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร

๒. ปุริสเมธะ ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ รู้จักส่งเสริมคนดีมีความสามารถ

๓. สัมมาปาสะ ความรู้จักผูกผสานรวมใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนจนกู้ยืมทุนไปสร้างตัวในพาณิชยกรรม เป็นต้น

๔. วาชเปยยะ หรือ วาจาเปยยะ ความมีวาจาอันดูดดื่มน้ำใจ น้ำคำควรดื่ม คือ รู้จักพูด รู้จักปราศรัย ไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์ เป็นทางแห่งสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจอันดี และความนิยมเชื่อถือ

คุณธรรมของผู้บริหารไว้ว่า ภิกษุเจ้าอาวาสหรือสมภาร ผู้เป็นหัวหน้า เป็นผู้นำของสงฆ์สามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด จึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรืองสันติสุขและความมั่นคงของวัดที่จะเป็นผู้บริหารกิจการของวัด การปกครองบังคับบัญชา การดูแล การแนะนำ ให้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง จะต้องประกอบด้วย

๑. เป็นผู้ทรงศีลธรรม คือ เป็นผู้ได้รับการอบรมการกาย อบรมศีล อบรมจิต และอบรมปัญญาด้วยปริยัติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม คือสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๒. เป็นผู้มีกิจการงานสะอาด คือ เป็นผู้ไม่มีความประพฤติปฏิบัตินอกรีตนอกรอยของสมณะ

๓. เป็นผู้ฉลาดในอุบายแห่งการเจริญและทางเสื่อม คือ เป็นผู้ฉลาดทั้งทางโลกและทางธรรมดำเนินชีวิตตนไปแต่ในทางเจริญ ละเว้นทางเสื่อมด้วยปัญญาอันเห็นชอบ

๔. เป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล ในการสืบทอดการบริหาร การปกครอง คือ จะต้องระลึกอยู่เสมอว่า บัดนี้เรากำลังแบกภาระ และจักต้องปลงภาระให้แก่ผู้อื่นต่อไปในกาลข้างหน้าจักต้องมีธรรมทายาท เป็นผู้สืบสานกิจการบริหารและการปกครอง

๕. เป็นผู้มีบุคลิกของความเป็นผู้นำ คือ เป็นกัลป์ยานมิตรผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา เป็นผู้รอบรู้ทั้งคดีทางโลกและคดีทางธรรมด้วยสัทธรรม ๓ แล้วแนะนำสั่งสอน อบรมหมู่คณะให้ศึกษาและปฏิบัติพระสัทธรรมที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว ด้วยกัลยาณมิตร คือ

๕.๑ ปิโย เป็นผู้น่ารัก คือ มีจิตกอปรด้วยเมตตา กรุณา พรหมวิหาร ไม่ผูกพยาบาท รู้จักให้อภัย เป็นที่สบายใจแก่ผู้เข้าพบหา หรือผู้อยู่ในปกครอง

๕.๒ ครุ เป็นผู้น่าเคารพบูชา เป็นที่พึ่งอาศัย เป็นที่พึ่งทางใจ อบอุ่นใจแก่ศิษยานุศิษย์ผู้อยู่ในปกครอง

๕.๓ ภาวนีโย เป็นผู้คนน่าเจริญใจ ด้วยว่าเป็นผู้ได้อบรมตนมาดีแล้ว ควรแก่การยอมรับนับถือ เป็นเยี่ยงอย่าง เป็นผู้อันใครๆ เอ่ยอ้างถึงได้สนิทใจ

๕.๔ วัตตา เป็นผู้รู้จักพูดจาโดยมีเหตุผลและหลักการ คือ รู้จักชี้แจงแนะนำ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดี แจ่มแจ้ง เป็นครูที่ดี เป็นที่ปรึกษาที่ดี แก่ศิษยานุศิษย์หรือผู้มาคบค้าสมาคมด้วยตามฐานะ

๕.๕ วจนักขโม คือ เป็นอดทนต่อถ้อยคำที่ล่วงเกิน วิพากษ์ วิจารณ์ ซักถาม หรือเสนอแนะ ข้อปรึกษาหารือ หรือข้อแนะนำต่าง ๆ

๕.๖ คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา คือ เป็นผู้สามารถแถลงชี้แจงเรื่องที่ลึกซึ้ง หรือเรื่องที่ยุ่งยาก ซับซ้อนให้เข้าใจได้ สามารถแนะนำสั่งสอนพระธรรมวินัยที่ลึกซึ้งได้ โดยถูกต้องและตรงประเด็น

๕.๗ โน จัฏฐาเน นิโยชเย คือ เป็นผู้ไม่ชักนำในอฐานะ คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมหรือไปในทางที่เหลวไหล ไร้สาระ

๖. เป็นผู้มีสัปปุริสธรรม คือ มีธรรมของสัตบุรุษ คนดี มีศีลธรรม

๗. เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี คือ องอาจ แกล้วกล้าในสมาคม อย่างคนมีศีลธรรม

๘. เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นผู้มีวาจาดี คือ กล่าวแต่วาจาที่จริง มีประโยชน์

๙. มีปัญญาดี คือ มีความรอบรู้ทั้งคดีโลกและคดีธรรมพอสมควร

๑๐. เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้จักพิจารณาเหตุสังเกตผล คือ มีทิฏฐิ (ความเห็น) ที่ถูกต้องด้วยปัญญารู้แจ้ง

๑๑. เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ คือ เป็นผู้มีความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบตนเอง

๑๒. เป็นผู้มีคุณธรรมของนักบริหารปกครองที่ดี คือ เป็นผู้ปกครองและบริหารหมู่คณะด้วยหลักธรรมาภิบาล ๔ คือ[๓๒]

๑๒.๑ ความถูกต้อง

๑๒.๒ ความเหมาะสม

๑๒.๓ ความบริสุทธิ์และโปร่งใส

๑๒.๔ ความยุติธรรม

หลักการปกครองและการบริหารจัดการเชิงพุทธไว้ว่า หลักการครองตน หลักการครองคน และหลักการครองงาน กล่าวคือ

หลักการครองตน คือ การสำรวมระวังรักษาตนให้ดำรงอยู่แต่ในคุณความดี เพื่อให้การดำเนินชีวิตของตนไปในทางที่ดีที่ชอบ กอปรด้วยสารประโยชน์เพื่อให้ถึงความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขแห่งชีวิตยิ่งๆ ขึ้นไป (และถ้าจะกล่าวถึงเป้าหมายชีวิตสูงสุด ก็คือถึงมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง และเป็นบรมสุขอย่างถาวร) มิให้ตกไปในที่ชั่ว คือ มิให้เป็นไปในทางที่ไม่ดีไม่ชอบและที่ไม่ประกอบด้วยสารประโยชน์ อันจะเป็นเหตุให้ถึงความเสื่อม หรือถึงความล้มเหลวแห่งชีวิต และจะเป็นเหตุให้เป็นโทษเป็นความทุกข์เดือดร้อนในภายหลังได้

หลักการครองคน คือ หลักธรรมประจำใจที่จะผูกใจผู้อื่นให้สมัครรักใคร่นับถือกันสนิทสนมกลมเกลียวกัน ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตามฐานะและโดยธรรม

หลักการครองงาน คือ หลักธรรมหรือข้อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ถึงความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงในหน้าที่กิจการงานโดยชอบ และ/หรือในการประกอบสัมมาอาชีวะ ซึ่งย่อมยังผลให้ผู้ปฏิบัติได้ถึงความเจริญ และสันติสุขในชีวิต[๓๓]

นักบริหารแบบธรรมาธิปไตยควรยึดหลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ ๔ ประการ คือ[๓๔]

๑. ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด

๒. วิริยพละกำลังแห่งความเพียร

๓. อนวัชชพละกำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต

๔. สังคหพละกำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษย์สัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษย์สัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้[๓๕]

---

[๓๒] พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙๒ – ๑๙๘.

[๓๓] พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), **รวมปาฐกถาธรรม ๒๑ เรื่อง (เล่ม ๓)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เอช ที พี เพชร จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๖๗๓ – ๖๗๔.

[๓๔] องฺ.นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๗๙๒.

[๓๕] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, หน้า ๔๔ - ๔๕.

คุณสมบัติของผู้นำหรือผู้บริหารที่ดี พอสรุปได้ดังนี้[๓๖]

ผู้นำหรือผู้บริหารที่ดีพึงมีคุณลักษณะ ๓ ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทุติยปาปณิกสูตร[๓๗] ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำและผู้บริหารที่สามารถทำให้ดำเนินกิจการงานทุกอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ได้แก่

๑. จักขุมา เป็นผู้มีปัญญามองการณ์ไกล

๒. วิธูโร เป็นผู้รอบรู้ในการจัดการกิจการงานทุกอย่างอย่างถูกต้อง

๓. นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

คุณธรรมที่นักบริหารพึงมี คือ อปริหานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือวัชชีอปริหานิยธรรม ๗[๓๘] ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า: พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕. บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขืนใจ

๖. เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

๗. จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก

อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแยงให้แตกสามัคคี[๓๙]

การเป็นหัวหน้าหรือผู้นำที่ดี ว่าพึงต้องมีหลักปฏิบัติ ไว้ในหนังสือ “ภาวะผู้นำ” พอสรุปได้ดังนี้

---

[๓๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘ - ๓๙.

[๓๗] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๕๓/๕๖.

[๓๘] อง.สตฺตก. (ไทย) ๒๓/๑๐/๑๘.

[๓๙] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑ - ๒๑๒.

๑. ผู้นำที่ดีพึงยึดหลักพรหมวิหาร ๔[๔๐] ในทางปฏิบัติเพื่อให้ผู้นำสามารถประสานงาน ประสานคนได้อย่างมีดุลยภาพ ทำให้สามารถดำเนินกิจการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุ ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

๒. ผู้นำที่ดีพึงยึดหลักธรรมาธิปไตย[๔๑] ไม่มีอคติ เป็นผู้มีความยุติธรรม เที่ยงตรงในการดำเนินกิจการงานเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป

๓. ผู้นำที่ดีพึงยึดธรรมของสัตบุรุษ คือ สัปปุริสธรรม ๗[๔๒] อันเป็นธรรมที่มีคุณสมบัติครบถ้วนแห่งการมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่ดีพร้อมทุกประการ คือ รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล ดังนั้นผู้นำที่ยึดหลักสัปปุริสธรรม ๗ ย่อมเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้เป้าหมายการทำงานอย่างชัดเจน รู้การพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ รู้ความพอเหมาะพอดีในการดำเนินกิจกรรมทุกอย่างอย่างเหมาะสม รู้จักการประสานงานกับบุคคลต่าง ๆ อย่างถูกต้อง รู้การวางแผนงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์โลก มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำงาน เพื่อประโยชน์สุขของมวลชน สังคม และประเทศชาติตลอดไป

คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร ไว้ว่า นักบริหารทุกประเภทตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์การ หน่วยงาน ครอบครัว ตลอดจนถึงตนเอง ควรมีวินัยและควรก่อนให้เกิดวินัยในหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบในฐานะผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวินัยสำหรับฆราวาสก็คือ ศีล ๕ ซึ่งการที่จะรักษาศีลให้ได้ผลดี ควรจะต้องมีเบญจธรรมประกอบด้วย ผู้บริหารที่ดีควรจะต้องมีวินัยดังกล่าว เพื่อที่จะนำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาในระยะยาว ในการปฏิบัตินักบริหารนอกจากจะต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์แล้วจะต้องมีธรรมอื่น ๆ ประกอบอีก เช่น ความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงความเที่ยงตรง ไม่ผิดหรือบิดเบือนไปจากความจริง นักบริหารจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ตรงตามนิยมของสังคมอยู่เสมอ โดยไม่มีอคติเข้ามาประกอบการตัดสินเป็นอันขาด อคติ[๔๓] ได้แก่ ความลำเอียงมี ๔ ประการ คือ

๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก

๒. โมหาคติ ลำเอียงเพราะชัง

๓. โทสาคติ ลำเอียงเพราะเขลา

๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

และนอกจากนี้นักบริหารจะต้องมีธรรมประจำใจอีกประการหนึ่ง คือ ขันติ ความอดทน นักบริหารจะต้องมีความอดทนต่อสภาวการณ์ต่าง ๆ ๓ ประการ คือ[๔๔]

๑. อดทนต่อความลำบาก

๒. อดทนต่อความตรากตรำ

๓. อดทนต่อความเจ็บใจ

---

[๔๐] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๗๑/๔๙.

[๔๑] องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๐/๒๐๑.

[๔๒] องฺ.สตฺตก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๓ - ๑๔๖.

[๔๓] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๖๙.

[๔๔] นิตย์ สัมมาพันธ์, **การบริหารเชิงพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๔ - ๕๓.

ธรรมข้อนี้ทำให้เกิดความงามทางจรรยา ทำให้ไม่มีพฤติกรรมอันทุจริตทั้งหลาย ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะสามารถอดทนต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า หลักธรรมสำหรับการบริหาร เป็นหลักธรรมของผู้บริหารที่จะทำให้การบริหารองค์การนั้น ๆ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดี ควรมีอยู่ด้วยกันให้ครบทั้ง ๓ ด้าน คือ หลักธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร หลักธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม ช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับเพื่อนร่วมงาน และหลักธรรมในการปฏิบัติงาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครองโดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน นอกจากนี้ ยังต้องมีความอดทนทั้งสภาวการณ์ต่าง ๆ คือ อดทนต่อความลำบาก ตรากตรำ ความเจ็บใจ ซึ่งหากผู้บริหารคนใดสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวได้ ก็จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พุทธวิธีการบริหาร ตามความหมายทางวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหาร และวิธีการปฏิบัติงาน ตลอดจนหมายถึงการทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปโดยอาศัยบุคคลอื่น ๆ องค์ประกอบหรือปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารนั้น ในขั้นแรกมีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ คน (Man) เงิน (Money) วัตถุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) ที่เรียกว่า ๔ M แต่ต่อมาได้มีการเพิ่มองค์ประกอบเข้ามาอีกหลายประการ เช่น อำนาจ หน้าที่ เวลา ความตั้งใจในการทำงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ดังนั้น ในปัจจุบันองค์ประกอบหรือปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารจึงมีอยู่ ๗ ประการด้วยกัน คือ คน เงิน วัตถุสิ่งของ อำนาจหน้าที่ เวลา ความตั้งใจในการทำงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งอาจถือว่าเป็นปัจจัยเหตุหรือสิ่งที่ใช้ไป (Input) ในการบริหารงานแต่ละอย่าง

จากความหมายของดังกล่าว จะเห็นว่าการบริหารมีลักษณะที่สำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) การบริหารงานจะต้องมีวัตถุประสงค์ (๒) การบริหารงานจะต้องมีองค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัตถุสิ่งของ เป็นต้น เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน และ (๓) การบริหารมีลักษณะเป็นการดำเนินงาน ที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง

ในส่วนของคณะสงฆ์งบประมาณมักจะได้มาจากรัฐบาลส่วนหนึ่งและมีผู้บริจาคเป็นส่วนสมทบในองค์กรการศึกษา เช่นการตรวจธรรมสนามหลวง และบาลีสนามหลวง การเผยแผ่ เช่นงานพระธรรมทูต งานบวชชีพราหมณ์ และการสาธารณูปการ เช่น เงินบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณวัตถุ เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๒ พุทธวิธีการบริหาร หลักพละ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	พละ ๕ เป็นธรรมะที่ให้กำลัง ทำให้เกิดความเข้มแข็งและมั่นคงในการปฏิบัติธรรม ป้องกันไม่ให้ธรรมะที่เป็นปฏิปักษ์ครอบงำ และช่วยสนับสนุนอริยมรรค จัดอยู่ในกลุ่มโพธิปักขิยธรรม ประกอบด้วย ๕ ประการ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา เป็นธรรมะที่เป็นพลังในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา
พระคันธสาราภิวงศ์	คำว่า "พละ" หมายถึง สภาวะที่มีพลัง มีคำอธิบายว่าธรรมะเหล่านี้ทำหน้าที่เหมือนผู้บังคับบัญชากองทัพ ๕ คน เมื่อร่วมมือกันจะสามารถป้องกันไม่ให้ข้าศึกบุกรุกได้ พละ ๕ ประกอบด้วยความสามัคคีและพลังในการกำจัดกิเลสที่เหมือนกับอริราชศัตรู หากสั่งสมและอบรมธรรมะเหล่านี้ ย่อมทำให้มีกำลังในการขจัดกิเลสและบรรลุถึงการตรัสรู้ธรรมในพระพุทธศาสนา จึงถือว่าพละเป็นหนึ่งในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ อย่างที่ช่วยนำไปสู่การตรัสรู้ธรรม
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	ศรัทธาพละ หมายถึง กำลังของศรัทธา ซึ่งแปลว่า ความเชื่อ ความปลงใจเชื่อ และความเลื่อมใสในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นความเชื่อมั่นว่าพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบและผู้นำที่ยืนยันว่ามนุษย์สามารถเข้าถึงสัจธรรมและความดีงามสูงสุดผ่านสติปัญญาและความเพียรพยายามในการฝึกฝนตนเอง ศรัทธาพละจึงเป็นพลังที่นำไปสู่ความมั่นคงและแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง
พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ)	ศรัทธาหมายถึงความเชื่อที่มีเหตุผลและมั่นใจในความดีของสิ่งที่นับถือหรือปฏิบัติ การพัฒนาศรัทธาให้เป็นศรัทธาพละต้องไม่หวั่นไหวต่อความไม่มีศรัทธา เพื่อให้เกิดพลังต้านทาน หากไม่เชื่อในพระพุทธเจ้าหรือไม่มั่นใจในหลักปฏิบัติของพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้น จิตใจก็จะขาดความเชื่อมั่นและไม่มีกำลัง ทำให้การพัฒนาจิตเป็นไปได้ยา
พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ)	ผู้เป็นนายหรือหัวหน้าควรปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยวิธีการ ๕ ประการ ๑. จัดการงานให้เหมาะสมกับความสามารถ ๒. ให้รางวัลและค่าตอบแทนที่เหมาะสม ๓. ดูแลเรื่องสุขภาพ ๔. ให้รางวัลพิเศษ ๕. ให้เวลาพักผ่อน

ตารางที่ ๒.๒ พุทธวิธีการบริหาร หลักพละ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)	พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการและควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษย์สัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้ เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้
พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ)	บุคคลเป็นนายหรือผู้เป็นหัวหน้าควรปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาของตนด้วยสถาน ๕ คือ ๑. จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง ๒. ด้วยการให้อาหารและรางวัล ๓. ให้การรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ ๔. ด้วยการแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน ในกรณีพิเศษ ในโอกาสพิเศษ หรือมีของพิเศษมาก็ให้ของขวัญ ให้รางวัล ให้เป็นสินน้ำใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน ๕. ด้วยการปล่อยในสมัย เปิดโอกาสให้มีเวลาพักผ่อนจากกิจการงาน
พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล)	ผู้ปกครองและบริหารหมู่คณะด้วยหลักธรรมาภิบาล ๔ คือ ๑) ความถูกต้อง ๒) ความเหมาะสม ๓) ความบริสุทธิ์และโปร่งใส ๔) ความยุติธรรม
พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล)	หลักการครองงาน คือ หลักธรรมหรือข้อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ถึงความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงในหน้าที่กิจการงานโดยชอบ และหรือในการประกอบสัมมาอาชีวะ ซึ่งย่อมยังผลให้ผู้ปฏิบัติได้ถึงความเจริญ และสันติสุขในชีวิต
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)	อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแยงให้แตกสามัคคี

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การจัดการ (Management) คือ การทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กร การจัดการประกอบด้วยการวางแผน การจัดการองค์กร การสรรหาบุคลากร การนำหรือการสั่งการ และการควบคุมองค์กรหรือความพยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องการจัดการนี้มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายและแสดงทัศนะไว้อย่างหลากหลาย ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ

การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่กำหนดและบำรุงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของบุคคลเพื่อให้มีการดำเนินงานในภารกิจนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด[๔๕]องค์การที่เกิดขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมที่คนทำงานร่วมกันจะได้ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระบวนการการเข้าไปดูแลงานในด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่อันจะทำให้การจัดการงานนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี[๔๖] การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์การ โดยการตอบสนองความต้องการ ความคาดหวัง และจัดโอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน[๔๗]

การจัดการเป็นการติดตามการดำเนินการตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล โดยองค์การหรือบุคคลที่ร่วมงานกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย ผู้จัดการมีบทบาทต่อความสำเร็จขององค์การซึ่งการเป็นผู้บริหารที่ได้รับการยอมรับนั้นไม่ได้มาจากพรสวรรค์เพียงอย่างเดียวแต่สามารถฝึกฝนกันได้เพราะการบริหารจัดการ คือ การให้คนทำงานให้สำเร็จตามที่กำหนด[๔๘]ซึ่งรวมถึงการกำกับองค์กรหรือหน่วยงานขององค์กรโดยใช้กระบวนการทางจัดการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งเป็นกระบวนการของการออกแบบและการรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสรุป คือ (๑) ผู้บริหารจะต้องดำเนินการตามหน้าที่ทางการจัดการ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) (๒) การจัดการสามารถประยุกต์ใช้ได้กับองค์กรทุกประเภท (๓) การจัดการสามารถประยุกต์ใช้ได้กับผู้บริหารทุกคน (๔) การจัดการเกี่ยวข้องกับการผลิตผลโดยนัยของประสิทธิผล และประสิทธิภาพ[๔๙]

---

[๔๕] Harold Karold and Heing Weihrich, **Management**, (Singapore : Mc Graw - Hill Book Company, 1998), p.4.

[๔๖] สุรพล สุยะพรหม และคณะ, **พื้นฐานทางการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

[๔๗] พยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

[๔๘] สมภพ ระงับทุกข์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : เกศิณี, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

[๔๙] Weihrich, H. , & Koontz, H, **Management : A Global Perspective**, 11th ed. , (New York : McGraw - Hill, Weihrich & Koong, 2005), p. 4.

จากทัศนะของนักวิชาการข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์กร และเมื่อองค์กรเกิดขึ้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคคลในองค์กรได้ทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยใช้กระบวนการทางจัดการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ดังนั้น ผู้จัดการจึงมีบทบาทต่อความสำเร็จขององค์กร ผู้จัดการจะบริหารองค์การให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎี และหลักการบริหาร เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม จึงกล่าวได้ว่า ผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จคือ ผู้ที่สามารถประยุกต์เอาศาสตร์การจัดการไปใช้ได้อย่างมีศิลปะนั่นเอง

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายการจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Harold Karold and Heing Weihrich	การจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในภารกิจนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
สุรพล สุยะพรหม และคณะ	องค์การที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมที่คนทำงานร่วมกันได้ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน และสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่
พยอม วงศ์สารศรี	การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์การ
สมภพ ระงับทุกข์	การเป็นผู้บริหารที่ได้รับการยอมรับนั้นไม่ได้มาจากพรสวรรค์เพียงอย่างเดียวแต่สามารถฝึกฝนกันได้เพราะการบริหารจัดการ
Weihrich, H., & Koontz, H.	ผู้บริหารจะต้องดำเนินการตามหน้าที่ทางการจัดการ ๕ ประการ คือ การวางแผน(Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

๒.๒.๒ ความสำคัญของการจัดการ

ปัจจุบันการจัดการมักจัดระบบแนวความคิดเป็นสองแนว คือ เป็นวิทยาศาสตร์หรือเป็นศิลปะ (Management : Science or Art) การจัดการโดยทั่ว ๆ ไป จะมีลักษณะเป็นกระบวนวิธี หรือเป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือเป็นลำดับรายการในการจัดการ ซึ่งในการจัดการนั้นจะต้องมีลำดับรายการก่อนหลังว่าจะต้องทำสิ่งใดก่อน และต่อ ๆไปจะทำอะไร ซึ่งจัดว่าเป็นหลักเกณฑ์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กระบวนการจัดการจะกำหนดขอบเขต และหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน โดยเรื่องแนวคิดและทฤษฎีการจัดการต่าง ๆ นี้มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะไว้หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยจักได้เรียบเรียง ดังนี้

การบริหารมีหลักการสำคัญ ดังนี้ ๑. มีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการบริหารองค์กร ผู้บริหารจะต้องกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ของการทำงานไว้ชัดเจน ๒. มีปัจจัยในการบริหาร โดยทั่วไปแล้วปัจจัยในการบริหารที่เป็นพื้นฐานมี ๕ ประการ คือ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุ (Material) เทคนิควิธี (Method) เครื่องจักร (Machine) อย่างไรก็ตามปัจจัยพื้นฐานของการบริหาร ๕ ประการที่กล่าวมานี้ อาจจะยังไม่เป็นการเพียงพอ ยิ่งโดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันรุนแรงทุกด้าน เช่น ธุรกิจการค้า ระบบการผลิต ตลอดทั้งทางด้านการศึกษา

ปัจจัยการบริหารอาจจะมีปัจจัยอื่นนอกเหนือจาก ๕ ประการ ที่กล่าวมา เช่น การตลาด และอื่น ๆ เป็นต้น ๓. ลักษณะของการบริหาร การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร จนมีคำกล่าวที่ว่า “ที่ใดมีผู้นำที่ดี ที่นั่นก็จะมีความสำเร็จ”[๕๐] หลักการบริหารจัดการว่า หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารงานทั่วไป (Management) และการบริหารจริยธรรม (Morality) เช่นนี้ เป็นการนำปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารที่เรียกว่า ๕ M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายและการบริหารงานต้องมีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการ คือ การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง การบริหารต้องเป็นงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป การบริหารต้องมีลักษณะเป็นการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรบริหารเป็นปัจจัยพื้นฐาน[๕๑] การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีดีที่สุด (One best way) อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหา ผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (case study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ[๕๒] สำหรับบิดาแห่งการบริหารกล่าวถึงหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ๑. ต้องมีการคิดค้น และกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One ๖ W) สำหรับงานแต่ละอย่าง คือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด ๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ ๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น ๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหาร และคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นหน้าที่ของคนงานเท่านั้น จากหลักการดังกล่าว พบว่าวิธีการต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำ

---

[๕๐] ยุทธ กัยวรรณ์, **การบริหารการผลิต,** (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

[๕๑] วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ทรัพย์เพิ่มการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๗.

[๕๒] สมยศ นาวีการ, **การบริหารกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๑), หน้า ๔๙.

ให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่ม ให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อย ๆ[๕๓] การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน[๕๔] การบริหารเชิงกลยุทธ์หมายถึงการตัดสินใจและการบริหารที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานระยะยาวขององค์การประกอบด้วยการกำหนดกลยุทธ์และการควบคุมกลยุทธ์จะมุ่งตรวจสอบประเมินโอกาสและอุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายนอกและมุ่งตรวจสอบประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งอุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายในบริษัท[๕๕]

การบริหารจัดการนั้น เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ ศาสตร์นั้นต้องรู้ (To Know) ในเนื้อหาทางการบริหารจัดการ ส่วนศิลป์เป็นการนำความรู้ไปปฏิบัติหรือทำ (To Do) ดังนั้น การจัดการจึงเป็นทั้งสองอย่างคู่กัน ผู้บริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จ จึงมักเป็นผู้ที่มีทั้งศาสตร์และศิลปะในการบริหารจัดการอยู่ในตัวเอง[๕๖] การจัดการเป็นงานที่ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินการ โดยเฉพาะวิธีการปฏิบัติด้านการจัดการนั้นเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัย ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์คอยดูแลเอาใจใส่และใช้ความพยายามสนับสนุนกลุ่มบุคคลในองค์การเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ตามระเบียบแบบแผนที่วางไว้เพื่อให้เกิดผลดีทางการจัดการ ดังนี้

๑) ทำให้เกิดประสิทธิภาพทางการบริหาร โดยทั่วไปจะเห็นว่าการดำเนินงานขององค์การจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด องค์การจำเป็นต้องมีกระบวนการปฏิบัติงานที่ดีทั้งเรื่องการวางแผนจัดองค์การ จัดคนเข้าทำงาน การชี้นำและการควบคุม คือต้องทำให้งานต่าง ๆ ดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างคุ้มค่า โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด

๒) ทำให้เกิดประโยชน์ในด้านเวลา หมายถึง การดำเนินงานขององค์การที่มีการวางแผนไว้ชัดเจนจะทำให้งานต่าง ๆ ขององค์การดำเนินไปอย่างราบรื่น รวดเร็ว สำเร็จตามระยะเวลาและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๓) เป็นวิธีทางการปฏิบัติงานอย่างหนึ่ง หมายถึง การจัดการเปรียบเสมือนเครื่องมือที่จะช่วยเสริมบุคลากรในองค์การเห็นความสำคัญต่องานมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยจะต้องให้ทุกคนได้รับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจนสามารถปฏิบัติงานได้ด้วยความมั่นใจเกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด

---

[๕๓] ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร,** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : วีอินเตอร์พริ้น, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗ - ๔๘.

[๕๔] สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

[๕๕] สมยศ นาวีการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์,** (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒.

[๕๖] สุพจน์ บุญวิเศษ, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร**, (ชลบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

๔) ช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงาน หมายถึงในกรณีที่องค์การมีผู้บริหารและกระบวนการจัดการที่ดีแล้ว ย่อมจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะในเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวกับการบริหารงาน เช่น คน เงิน วัสดุ - อุปกรณ์ เวลา เป็นต้น

๕) ทำให้เกิดความต้องการทางสังคม องค์การธุรกิจที่ได้พยายามบริหารงานให้มีประสิทธิภาพขึ้นเป็นที่รู้จักและยอมรับโดยทั่วไป ย่อมสนองความต้องการของสังคมในด้านผลิตภัณฑ์และการบริการที่ดีได้ เช่น ปริมาณและคุณภาพของผลผลิต การบริการเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ[๕๗]

การมีองค์กรเกิดขึ้นในโลกนั้นจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก ไม่ว่าจะเป็นองค์การที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ก็ล้วนแต่ต้องอาศัยการจัดการเข้าไปดำเนินการให้องค์การเหล่านั้นบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การศึกษาเรียนรู้และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นต่อแวดวงวิชาการและผู้ปฏิบัติงานทั้งหลาย เพราะการจัดการที่มีการศึกษาองค์ความรู้แล้วจะทำให้นำไปปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล[๕๘] ซึ่งเมื่อกล่าวถึงความสำคัญของการจัดการมีการเรียบเรียงไว้ดังนี้ ๑. การจัดการได้รับการพัฒนามาควบคู่กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นเวลาช้านาน และช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ๒.จำนวนประชากรของโลกและของแต่ละประเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นผลทำให้องค์การต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญต่อการขยายงานด้านการจัดการให้กว้างขวางเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ๓.การจัดการเป็นเครื่องมือบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม จะเห็นได้ว่า ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้ก็เนื่องจากการจัดการนั่นเอง ๔.การจัดการเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะนำสังคมและประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดนดังเช่นปัจจุบัน ๕.การจัดการเป็นลักษณะของการให้บุคคลต่าง ๆ ในองค์กรได้มีโอกาสร่วมมือกันทำงาน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในหมู่ผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน ๖.แม้แต่ชีวิตประจำวันของมนุษย์เราไม่ว่าจะอยู่ในเรื่องครอบครัวหรือในที่ทำงาน ก็ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการจัดการทั้งสิ้น[๕๙]

ดังนั้นจึงสรุปว่า แนวความคิดในการจัดการแบ่งได้เป็นสองแนว คือ เป็นวิทยาศาสตร์หรือเป็นศิลปะ การจัดการโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นกระบวนการปฏิบัติงานซึ่งจัดเป็นหลักเกณฑ์ตามขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน โดยมีความสำคัญกล่าวคือ การจัดการทำให้เกิดประสิทธิภาพทางการบริหาร เกิดประโยชน์ในด้านเวลา การจัดการเปรียบเสมือนเครื่องมือที่จะช่วยส่งเสริมบุคลากรในองค์การเห็นความสำคัญต่องานช่วยลดต้นทุนส่งผลให้เพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิตได้อีกด้วย

---

[๕๗] วิลาวรรณ รพีพิศาล, **หลักการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒ - ๓๓.

[๕๘] สุรพล สุยะพรหม และคณะ, **พื้นฐานทางการจัดการ**, หน้า ๖.

[๕๙] สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

ตารางที่ ๒.๔ ความสำคัญของการจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ยุทธ กัยวรรณ์	การบริหารมีหลักการสำคัญ ดังนี้ ๑. มีเป้าหมาย ๒. มีปัจจัยในการบริหาร ๓. ลักษณะของการบริหาร
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ	หลักการบริหารจัดการว่า หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารงานทั่วไป (Management) และการบริหารจริยธรรม (Morality)
สมยศ นาวีการ	การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีดีที่สุด (One best way)
ธงชัย สันติวงษ์	พื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ๑. ต้องมีการคิดค้น และกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One ๖ W) ๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน ๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงานควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ ๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหาร และคนงาน
สุพจน์ บุญวิเศษ	การบริหารจัดการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ คือ ศาสตร์นั้นต้องรู้ในเนื้อหาทางการบริหารจัดการ ส่วนศิลป์เป็นการนำความรู้ไปปฏิบัติหรือทำ
วิลาวรรณ รพีพิศาล	การจัดการเป็นงานที่ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินการ โดยเฉพาะ วิธีการปฏิบัติด้านการจัดการเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์
สุรพล สุยะพรหม และคณะ	การศึกษาเรียนรู้และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นต่อแวดวงวิชาการและผู้ปฏิบัติงานทั้งหลาย
สัมพันธ์ ภูไพบูลย์	การจัดการได้รับการพัฒนามาควบคู่กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การจัดการเป็นเครื่องมือบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม

๒.๒.๓ หน้าที่ของการจัดการ

ปัจจุบันวิชาการทางด้านการจัดการ หรือวิทยาการจัดการส่วนมากเห็นพ้องต้องกันว่าผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญมีประสบการณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ของกระบวนการบริหารจัดการ โดยมีรายละเอียดของบทบาทหน้าที่ของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

๑) การวางแผน (Planning) เป็นงานขั้นแรกที่องค์การจะต้องลงมือกระทำก่อนที่จะไปจัดการในหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งงานที่เกี่ยวกับแผนนั้นจะเป็นเรื่องของการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานในขั้นต้น โดยจะต้องกำหนดเป็นโครงรูปของงานออกมาอย่างชัดเจนเพื่อเป็นการตัดสินใจว่า องค์การจะทำอย่างไรบ้าง ทำอย่างไร ทำเมื่อไหร่ และจะให้ใครเป็นผู้ปฏิบัติบ้างในงานแต่ละส่วนที่จะกำหนดขึ้น

๒) การจัดองค์การ (Organizing) เป็นงานที่ถูกจัดทำต่อจากแผนงานที่ได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในการจัดองค์การนั้นผู้บริหารจะต้องจัดรูปแบบโครงสร้างของงานออกมาให้ชัดเจน ในเรื่องของปริมาณงานที่จะต้องจัดทำไม่ว่าจะเป็นการจัดระบบการทำงาน ตลอดจนการประสานสัมพันธ์ของงานแต่ละงาน เพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนของการปฏิบัติที่ดีและก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อองค์การมากที่สุด

๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Sailing) หลังจากที่องค์การมีแผนงานและจัดโครงสร้างของงานไว้เรียบร้อยแล้ว งานในขั้นนี้จะดูแลเกี่ยวกับการวางแผนเพื่อสรรหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานองค์การซึ่งกระบวนการนั้นจะถูกเริ่มต้นตั้งแต่การวางแผนเพื่อพิจารณาความต้องการกำลังคนด้วยการสรรหาคัดเลือก บรรจุ ฝึกอบรมและพัฒนา ประเมินผลการปฏิบัติงานรวมไปถึงกำหนดค่าตอบแทน จัดสวัสดิการ และการออกจากงาน

๔) การชี้นำ (Leading) เมื่อองค์การได้ทำการคัดเลือกบุคลากรตามกระบวนการที่ถูกต้องและเป็นธรรมแล้ว ก็จะได้บุคลากรที่มีความเหมาะสมตามความต้องการเข้ามาปฏิบัติงาน และในขั้นนี้ผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่ชักจูงให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ การชี้นำหรือสั่งการถือว่าเป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะค่อนข้างสูงที่จะทำให้ผู้บังคับบัญชาร่วมมือด้วยความเต็มใจ ดังนั้นในการชี้นำอาจจะใช้วิธีการออกคำสั่งแบบขอร้องให้คำแนะนำโดยจะไม่ใช้วิธีการบังคับอย่างเด็ดขาด

๕)การควบคุม (Controlling) ถือเป็นงานขั้นสุดท้ายของกระบวนการจัดการที่คอยดูแลตรวจสอบการดำเนินงานของบุคลากรแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร งานคืบหน้าไปถึงไหน มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ซึ่งวิธีการควบคุมนั้นผู้บริหารอาจจะใช้วิธีการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานด้วยตนเองหรือการตรวจสอบผลงานตามขั้นตอน ซึ่งแล้วแต่ความเหมาะสมที่สำคัญคืออย่าให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกว่ากำลังถูกจับผิด หลังจากนั้นจะนำผลที่ได้จากการดูแลควบคุมมาดำเนินการแก้ไขต่อไป[๖๐]

การจัดการนั้นมีการกำหนดให้ผู้บริหารขององค์การจะต้องทำหน้าที่ของการจัดการ ซึ่งในต้นศตวรรษที่ ๒๐ อองรี ฟาโย (Henri Fayol) ชาวฝรั่งเศสเป็นคนแรกที่ได้เสนอไว้ว่าผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ

---

[๖๐] วิลาวรรณ รพีพิศาล, **หลักการจัดการ**, หน้า ๔๒ - ๔๓.

(commanding) การประสานงาน (coordinating) และการควบคุม (controlling)[๖๑] ซึ่งขั้นตอนการบริหารทั้ง ๔ ขั้นตอนจะเกี่ยวข้องกับทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ทรัพยากรทางกายภาพ (Physical Resource) ทรัพยากรข้อมูล (Information Resource) ทรัพยากรทางการเงิน (Financial Resource)[๖๒] โดยสรุปหน้าที่หลัก ๆ ในการบริหาร ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ (๑) การวางแผน (๒) การจัดองค์การ (๓) การนำ และ(๔) การควบคุม โดยทั้ง ๔ ขั้นตอนมีความสัมพันธ์กัน คือ เมื่อมีการวางแผนแล้วจะต้องมีการจัดสรรหน้าที่ว่ามีใครทำหน้าที่อะไรบ้าง แล้วขั้นตอนต่อไปจึงมีการสั่งการและชักนำให้พนักงานปฏิบัติตามแผน เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแล้ว ก็จำเป็นจะต้องมีขั้นตอนสุดท้าย คือ การควบคุมให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ดังแสดงภาพที่ ๒.๑

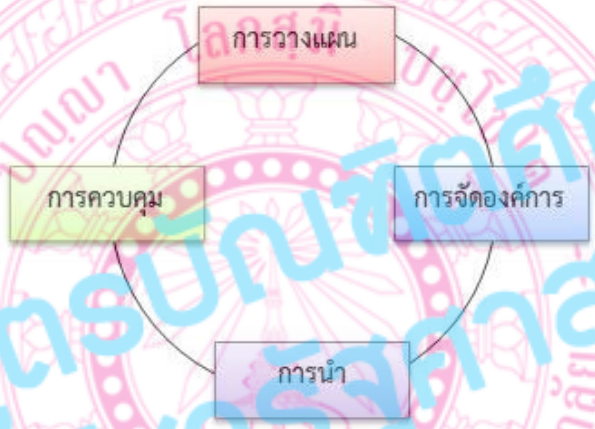

แผนภาพที่ ๒.๑ หน้าที่ในการบริหาร
ที่มา : วิรัช สงวนวงษ์วาน

การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ P คือ Planning หมายถึงการวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร O คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ C คือ

---

[๖๑] วิรัช สงวนวงษ์วาน, **การจัดการและพฤติกรรมองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๓), หน้า ๓.

[๖๒] รังสรรค์ ประเสริฐศรี, **การจัดการสมัยใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของ การปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

สำหรับหลักการในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโยล ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับการมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบ ในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์ และฟาย ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของแวปเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเน้นว่าอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยล กล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้องในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดการสับสนในลำดับขั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับขั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในลำดับขั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือ ความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าใน การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับขั้น การบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายใน

องค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่าง ๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับขั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสาย การบังคับบัญชาแต่ละแผนกต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่น ๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสาย การบังคับบัญชาแต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไร อย่างไรและมีการ

กระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา และคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญ เนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกระดับขององค์การ

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มี การวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรม ของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่า จะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ ยึดหลักว่ากิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาค คือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้วัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่า มีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลนั้นมีในการกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้ ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้วัดผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง การเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะ ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลาย ๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมด และทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัสและแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การ รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัล

เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การ การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวนั้นมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุก ๆ คน หรือของทุกกลุ่มในองค์การ ในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Sprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับขั้นภายในองค์การ และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภค และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์การบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนา ความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญเพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง[๖๓]

การบริหารเป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ เป็นลักษณะที่สำคัญของการบริหาร ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายใน และภายนอกองค์กรดังเช่นถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่าถ้าองค์กรนั้น ๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษา หรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อ

---

[๖๓] Henri Fayol, **Industrial and General Administration**, (New York : Mc - Grew Hill, 1930), p. 2.

ความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน ธุรกิจก่อตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถกำจัด ทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดี แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือ ไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลา หรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหาร ได้แก่ การวางแผนการจัดองค์การ ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจรวมถึงปัจจัยอื่นที่มีความสำคัญเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการบริหารที่แสดงถึงศิลปะในกระบวนการทำงานของแต่ละบุคคล เพื่อให้บรรลุ จนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก[๖๔]

กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการคือ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set. Objective) การพัฒนากลวิธี (Develop. Strategies) ในการวางแผนซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน ๒) การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงาน เพื่อให้งานต่าง ๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี ๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ ๔) การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจแยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง ๕) การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการรวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี ๖) การควบคุม (Controlling) หมายถึง

---

[๖๔] เติมศักดิ์ ทองอินทร์, **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

การร่วมมือประสานงาน เพื่อการดำเนินการเป็นไปด้วยดีและราบรื่น.ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ๗) การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ” ๘) การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ๙) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงานจะหมายถึง วิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถาม ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง ๑๐) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน[๖๕]

กระบวนการบริหาร ที่เรียกว่า POSDCORB Model ซึ่งได้อ้างตาม ลูเธอร์ กูลิค (Luther Gulick) และมีรายละเอียดดังนี้

๑. P - Planning (การวางแผน) เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์การต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์การ และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้แผนที่กำหนดขึ้นมีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้

๒. O - Organizing (การจัดองค์การ) เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการโดยจัดแบ่งตามความชำนาญเฉพาะอย่าง ออกเป็นกรม ฝ่าย แผนก จะพิจารณาปริมาณงานคุณภาพงาน ขนาดของการควบคุม และพิจารณาแบ่งสายงานหลัก และสายงานที่ปรึกษาโดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่กันไป

๓. S - Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่งภายในองค์การ โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ในปริมาณที่เพียงพอจะทาให้งานสำเร็จได้

๔. D - Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) เป็นการกำกับดูแลสั่งงานผู้ใต้บังคับบัญชาโดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำ การจูงใจ ศิลปะการปกครองคน และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา

๕. Co - Coordinating (การประสานงาน) เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่าย ทั้งในระดับสูงกว่า ต่ำกว่า และการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

---

[๖๕] พงษศักดิ์ ปญจพรผล, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔ - ๗๒.

๖. R - Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) เป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

๗. B - Budgeting (การงบประมาณ) เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยใช้วงจรงบประมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมขออนุมัติงบประมาณการเสนอให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้[๖๖]

การบริหาร หมายถึง กระบวนการอย่างหนึ่งที่มีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดการบริหารเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ของระบบสังคม เช่น มีการบริหารในกิจกรรมการ เกษตร การสาธารณสุข การศึกษา การทหาร การพาณิชย์ การยุติภาพการอุตสาหกรรม ฯลฯ นอกจากนี้การบริหารก็เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งด้วยซึ่งหมายความว่ามีขั้นตอนต่าง ๆ ในการบริหารเรียกว่า “กระบวนการการบริหาร”อันที่จริงกระบวนการบริหารเป็นแนวความคิดที่ได้มีการพัฒนาตั้งแต่อดีตซึ่งรู้จักกันในอักษรย่อว่า “POSDCORB” อักษรย่อดังกล่าวสามารถขยายความได้ ดังนี้ (๑) การวางแผน (Planning) (๒) การจัดการองค์การ (Organizing) (๓) การจัดการบุคคล (Staffing) (๔) การอำนวยการ (Directing) (๕) การประสานงาน (Coordinating) (๖) การรายงาน (Reporting) และ (๗) การงบประมาณ (Budgeting) ในปัจจุบันนี้เนื่องจากได้มีการพัฒนาความรู้ในทางพฤติกรรมศาสตร์ของกระบวนการบริหารจึงได้เปลี่ยนจาก “POSDCORB” มาเป็น “POLE” ซึ่งก็คือ (๑) การวางแผน (Planning) (๒) การจัดการองค์การ (Organizing) (๓) การเป็นผู้นำ (Leading) (๔) การประเมินผล (Evaluating) ยังได้ให้ความหมายของการบริหารและกระบวนการของการบริหารการบริหารเป็นคำกลาง ๆ ซึ่งอาจใช้กับการบริหารทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชน การบริหารภาค

รัฐนิยมเรียกกันว่า “การบริหารรัฐกิจ” ส่วนการบริหารภาคเอกชนนั้นเรียกกันว่า “การบริหารธุรกิจ”ดังนั้น การบริหารรัฐกิจ ก็คือการบริหารภาครัฐ ซึ่งหมายถึง การบริหารซึ่งมีสาระดังนี้

๑. ครอบคลุมถึงกิจกรรมของฝ่ายบริหารในภาครัฐ

๒. หมายรวมถึงการกำหนดนโยบายและการนำ นโยบายไปปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐ

๓. ครอบคลุมถึงปัญหาเกี่ยวกับการพฤติกรรมของคน และความร่วมมือของคนในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของภาครัฐ

ซึ่งการบริหารรัฐกิจ หมายถึง กิจกรรมนอกจากนี้การบริหารรัฐกิจในทางการศึกษายังมีอีกคำหนึ่งที่พบเห็นกันเสมอ คือ คำว่า“รัฐประศาสนศาสตร์” ซึ่งมีความหมายถึง วิชาที่เกี่ยวกับการบริหารรัฐกิจ รัฐประศาสนศาสตร์จึงมีความหมายถึง ลักษณะวิชา (Discipline) นิยมเขียนว่า “Public Administration”[๖๗]

---

[๖๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า, ๘๖.

[๖๗] อุทัย เลาหวิเชียร, **รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่าง ๆ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการบริหาร สรุปได้ว่า การบริหารจะต้องครอบคลุม ถึงการทำงานที่เป็นขั้นตอนและมีความต่อเนื่องรวมทั้งจะต้องดำเนินไปโดยไม่หยุดนิ่ง การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์แห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่งนักบริหาร มีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนวยการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

จากการศึกษาหน้าที่ของการจัดการสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการโดยรวมมีหน้าที่หลัก ๔ ประการ คือ การวางแผนการจัดองค์การ การนำ และการควบคุม โดยทั้ง ๔ ขั้นตอนนั้นต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ซึ่งขั้นตอนการบริหารทั้ง ๔ ขั้นตอนจะเกี่ยวข้องกับทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรข้อมูล และทรัพยากรทางการเงิน เป็นต้น หากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไปอาจทำให้การดำเนินการในองค์การไม่ประสบความสำเร็จได้เลย

ตารางที่ ๒.๕ หน้าที่ของการจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิลาวรรณ รพีพิศาล	ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญมีประสบการณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ของกระบวนการบริหารจัดการ
วิรัช สงวนวงษ์วาน	ผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่ ๕ ประการ คือ การวางแผนการจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม
รังสรรค์ ประเสริฐศรี	การบริหารเกี่ยวข้องกับทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรข้อมูล และทรัพยากรทางการเงิน เป็นต้น
Henri Fayol	สำหรับหลักการในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการ ๑. การแบ่งงานกันทำ ๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว ๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ ๕. การรวมอำนาจ ๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน ๗. หลักความเสมอภาค ๘. การออกคำสั่ง ๙. ความคิดริเริ่ม ๑๐. ความมีระเบียบวินัย ๑๑. ค่าตอบแทน ๑๒. ความมั่นคงในงาน ๑๓. ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ๑๔. ความสามัคคี

ตารางที่ ๒.๕ หน้าที่ของการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เติมศักดิ์ ทองอินทร์	ลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้ ๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง ๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมาย ๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายใน และภายนอกองค์กร ๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน ธุรกิจก่อตั้งขึ้น ๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น ๆ ๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ ๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ ๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเอง
พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล	กระบวนการการบริหารประกอบด้วย ๑๐ ประการคือ ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดการ (Organizing) ๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) ๔) การตัดสินใจ (Decision) ๕) การสั่งการ (Directing) ๖) การควบคุม (Controlling) ๗) การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) ๘) การสื่อข้อความ (Communicating) ๙) การรายงานผล (Reporting) ๑๐) การงบประมาณ (Budgeting)

๒.๒.๔ ทฤษฎีการจัดการ

ทฤษฎีเป็นแนวความคิดที่มีเหตุผล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้และปฏิบัติได้ ทฤษฎีมีบทบาทในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทั่วไปและชี้แนะสำหรับการวิจัย ด้วยแนวคิดที่มุ่งเน้นการจัดองค์การในภาพรวมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีผู้จัดการและผู้บริหารรับผิดชอบในการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม และส่วนงานต่าง ๆ ในองค์การ นักคิดที่สำคัญ ได้แก่ Henri Fayol (ค.ศ. ๑๘๔๑ - ๑๙๒๕) นักอุตสาหกรรมชาวฝรั่งเศส ผู้เขียนหนังสือชื่อ“General and Industrial Marutgement” ได้นำประสบการณ์ของตนเองมาเผยแพร่วิธีการปฏิบัติทางด้านการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้จัดการคนอื่น ๆ ใช้เป็นแนวทางในการบริหาร โดยให้ความสำคัญกับการดำเนิน

กิจกรรมใด ๆ ก็ตามจะสำเร็จบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งจะเน้นกระบวนการบริหารขั้นพื้นฐานไว้ ๕ ประการ หรือชื่อย่อว่า POCCC ดังนี้[๖๘]

(๑) Planning (การวางแผน) การคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าที่ถือว่าอาจจะเป็น ผลกระทบต่อธุรกิจได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

(๒) Organizing (การจัดองค์การ) กระบวนการจัดโครงสร้างของคนและงาน โดยมีการแบ่งงานและกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ

(๓) Commanding (การบังคับบัญชา) การวางหลักการบังคับบัญชาสั่งการให้สมาชิกในองค์การ ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด

(๔) Co - ordinating (การประสานงาน) ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะคอยเชื่อมโยงงานต่าง ๆ ให้ดำเนินไปด้วยกัน

(๕) Controlling (การควบคุม) การกำกับ ดูแลงานที่มอบหมายให้การปฏิบัติงานดำเนินไปตามแผนที่วางไว้

นอกจากนี้ Fayol ยังได้คิดค้นหลักการจัดการ (A principle of management) ๑๔ ข้อ เพื่อช่วย ให้ผู้บริหารสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิผล ดังนี้

(๑) การจัดแบ่งงาน (Division of Work) หลักการก็คือ การทำให้คนจำนวนมากที่ต้องมาทำงานร่วมกัน ได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ตามความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญพิเศษของแต่ละคน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

(๒) การมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility)[๖๙] ผู้จัดการต้องสามารถออกคำสั่งได้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้คำสั่งที่ออกไปนั้นมีความถูกต้องและเกิดความรับผิดชอบควบคู่กันไป เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจหน้าที่ เมื่อนั้นความรับผิดชอบก็จะต้องติดตามไปด้วย

(๓) ความมีวินัย (Discipline) ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือพนักงานต้องเชื่อฟังและเคารพกฎเกณฑ์ขององค์การ การที่คนจะมีวินัยที่ดีนั้นเกิดจากความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายจัดการและคนทำงาน ทั้งนี้ เมื่อมีการทำผิดกฎระเบียบขององค์การ ก็จะมีผลทำให้ได้รับโทษ

(๔) เอกภาพของสายบังคับบัญชา (Unity of Command) พนักงานหรือลูกจ้างทุกคนจะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว สายบังคับบัญชาจะมีลักษณะเป็นทอด ๆ ไป แต่ละคนจะรู้ว่าใครคือเจ้านายของตน

(๕) เอกภาพในทิศทาง (Unity of Direction) แต่ละคนในกลุ่มกิจกรรมขององค์การจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน รับแผนเดียว และจากหัวหน้าคนเดียว

---

[๖๘] วิลาวรรณ รพีพิศาล, **หลักการจัดการ**, หน้า ๓๔ - ๓๕.

[๖๙] ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

(๖) ผลประโยชน์ของหมู่คณะจะต้องเหนือผลประโยชน์ส่วนตน (Subordination of Individual Interests to the General Interests) คนที่เข้ามาทำงานในองค์การนั้นจะต้องยอมรับว่าผลประโยชน์ขององค์การจะต้องมาเหนือผลประโยชน์ส่วนตน

(๗) มีระบบค่าตอบแทนที่ยุติธรรม (Remuneration) คนทำงานแม้จะต้องเห็นแก่ผลประโยชน์ขององค์การเหนือผลประโยชน์ส่วนตน แต่องค์การก็จะต้องทำหน้าที่จัดระบบค่าตอบแทนให้เหมาะสมแก่ความสามารถและเป็นไปอย่างยุติธรรม

(๘) ระบบการรวมศูนย์ (Centralization) การรวมศูนย์ในที่นี้ หมายถึง ระดับของการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีส่วนในการตัดสินใจอย่างไร การจะกระจายอำนาจ หรือรวมอำนาจเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ประเด็นจะอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะรวมศูนย์ได้ในแต่ละกรณี แนวคิดนี้มองเห็นความจำเป็นขององค์การที่ต้องมีศูนย์รวมอำนาจ

(๙) สายบังคับบัญชา (Scalar Chain) หมายถึง สายการบังคับบัญชาจากระดับสูงลงมาสู่ระดับต่ำสุด สายการสื่อสารติดต่อก็จะเป็นไปตามนี้คือจะเป็นไปตามระดับขั้น อย่างไรก็ตามถ้าสายการบังคับบัญชาก่อให้เกิดการเสียเวลาล่าช้าก็มีการข้ามขั้นตอนได้ และทั้งนี้ต้องเป็นข้อตกลงระหว่างส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

(๑๐) ความเป็นระบบระเบียบ (Order) หมายถึง คนก็ดี หรือวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายก็ดีจะอยู่ในที่อันเหมาะสมในเวลาอันเหมาะสม ความเป็นระบบระเบียบนี้ในส่วนหนึ่งหมายความว่า ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น คนงานป่วย ลางาน งานก็สามารถมีคนทดแทนได้ เพราะมีความเป็นระบบทำให้รู้งานกัน

(๑๑) ความเท่าเทียมกัน (Equity) ในที่นี้ผู้เป็นหัวหน้าจะต้องมีการตอบสนองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีเมตตาและยุติธรรม การใช้อำนาจของผู้บริหารจะเป็นไปด้วยหลักการ มิใช่จะทำอะไรได้ตามใจ

(๑๒) ความมั่นคง และสามัญฐานะของบุคลากร (Stability of Tenure of Personnel) ทั้งนี้โดยมองว่า การที่มีคนเปลี่ยนงานบ่อย ๆ นั้นจะทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ ฝ่ายบริหารควรวางแผนงานให้สามารถมีการทดแทนกำลังคนกันได้ เมื่อมีตำแหน่งว่างลง

(๑๓) การริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำงานออกมาได้ในระดับที่สูง

(๑๔) วิญญาณแห่งหมู่คณะ (Esprit de Corps) การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานมีความราบรื่น และความเป็นปึกแผ่นในหมู่คณะ

ต่อมา Gulick & Urwick ได้นำแนวคิดของ Fayol มาพัฒนาเพื่อให้มีความสอดคล้องกับงานมากขึ้น โดยเน้นให้เห็นว่าการจัดการจำเป็นต้องมีกระบวนการหรือขั้นตอนปฏิบัติและได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ว่ากระบวนการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ โดยใช้ชื่อย่อว่า POSDCORB ดังนี้[๗๐]

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงาน วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงาน ก่อนที่จะมีการปฏิบัติจริง

---

[๗๐] พรนพ พุกกะพันธุ์, **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔), หน้า ๓ - ๔.

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดหน้าที่ของบุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงวิธีติดต่อประสานงานระหว่างกัน

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคคล การสรรหาการพัฒนาบุคคล และการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี

๔. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) หมายถึง การสั่งการหลังจากการพิจารณางานและติดตามผลการปฏิบัติ

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การสร้างความร่วมมือกันระหว่างบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การแจ้งให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่าง ๆ ทั้งผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาทราบความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าในการดำเนินงานภายในหน่วยงาน

๗. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การทำโครงการจัดสรรงบประมาณการทำบัญชี และการควบคุมการใช้จ่ายให้รัดกุม

โดยมีกระบวนการบริหารที่ใช้เพื่อตรวจสอบความสำเร็จของงานและนำไปพัฒนางานที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA)[๗๑] ซึ่งประกอบด้วย

๑. การวางแผน (Plan) หรือ P เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรการบริหารคุณภาพ เพราะแผนจะกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพ โดยแผนจะอธิบายความจำเป็นและสร้างความเข้าใจในการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกหน่วยงานที่จะร่วมมือกันในการปรับปรุงแก้ไขอุปสรรคและข้อบกพร่องต่าง ๆ ขององค์การให้หมดไปอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้องค์การสามารถดำเนินงานบรรลุความสำเร็จตามที่ต้องการ

๒. การปฏิบัติ (Do) หรือ D เป็นการนำทางเลือกที่ตัดสินใจไปวางแผนปฏิบัติ (Action Plan) และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าปัญหานั้นเป็นงานที่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ภายในกลุ่ม ก็สามารถปฏิบัติได้ทันที หากปัญหามีความซับซ้อนเกี่ยวกับหน่วยหรือกลุ่มอื่นก็ต้องแจ้งให้ผู้บริหารสั่งการให้หน่วยงานอื่นประสานงาน และร่วมมือแก้ไขปัญหาให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การตรวจสอบ (Check) หรือ C การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลงานที่ปฏิบัติโดยเปรียบเทียบผลการทำงานก่อนการปฏิบัติงาน และหลังปฏิบัติงานว่ามีความแตกต่างมากน้อยเพียงใด ถ้าผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมาย ก็จะนำไปจัดทำมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป แต่ถ้าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยอาจจะสูงหรือต่ำกว่าที่ต้องการ ทีมงานคุณภาพก็ต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุ เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพขึ้น

๔. การปรับปรุง (Act) หรือ A เป็นการกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคตหรือทำการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากความไม่สอดคล้องกับความต้องการ ปัญหาที่ไม่ได้คาดหวังและปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงานจนได้ผลลัพธ์ที่พอใจและ

---

[๗๑] ศุภชัย อาชีวระงับโรค, **Practical PDCA แก้ปัญหาและปรับปรุงงานเพื่อความสำเร็จ**, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายแล้ว จึงจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานในอนาคต และจัดทำรายงานเสนอต่อผู้บริหารและกลุ่มอื่น ๆ ได้ทราบต่อไป[๗๒] ซึ่งการบริหารงานจะบรรลุผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง[๗๓] ดังแสดงภาพที่ ๒.๒

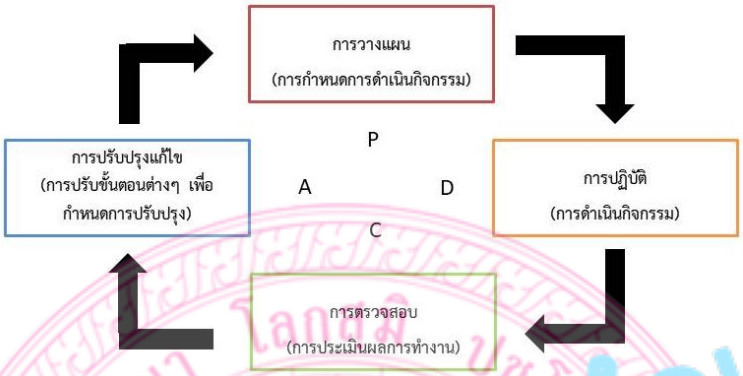

แผนภาพที่ ๒.๒ วงจรเดมิ่งสำหรับการบริหารโครงการ
ที่มา : Harvey Maylor

นอกจากกระบวนการในการจัดการต่าง ๆ แล้ว ทักษะด้านการจัดการ (Management Skills) มีส่วนสำคัญยิ่งที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จได้ เนื่องจากงานของฝ่ายจัดการหรือฝ่ายบริหารจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการดำเนินการไม่ว่าจะเป็นการจัดการงานทางธุรกิจ การจัดการศึกษา โรงพยาบาล ฯ ล ฯ ล้วนแล้วต้องการการจัดการที่ดี ฝ่ายจัดการมักจะกล่าวว่า เขาจะประสบความสำเร็จเมื่อเขาสามารถทำให้บุคคลที่ร่วมงานซึ่งมีความชำนาญหรือความสามารถในเรื่องต่าง ๆ กันนั้นร่วมแรงร่วมใจกันทำงานในองค์การด้วยความราบรื่น หน้าที่สำคัญของฝ่ายจัดการ คือ ความสามารถในการสร้างสัมพันธไมตรีการประสานงาน การประนีประนอม การประเมินความคิดเห็นต่าง ๆ และนำความสามารถพิเศษของสมาชิกในองค์การเพื่อให้ทำงานบรรลุเป้าหมายขององค์การได้ ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวฝ่ายจัดการสามารถพัฒนาและสร้างขึ้นได้ ทักษะที่จำเป็นที่ควรปลูกฝังและพัฒนาแก่ฝ่ายจัดการ[๗๔] คือ

ทฤษฎีของ แคทซ์ (Katz) ที่เรียกว่า ทฤษฎี ๓ ทักษะ ของแคทซ์ (Katz's Three skills Theory) ซึ่งเขาได้อธิบายทฤษฎีไว้ว่าทักษะที่จำเป็นของผู้บริหารมีอยู่ ๓ ทักษะ คือ

๑. ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) เป็นทักษะที่ผู้บริหารต้องทำงานกับสิ่งของ ผู้บริหารที่ใช้ความรู้ความสามารถและเทคนิคต่าง ๆ ในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการบริหารเป็น

---

[๗๒] ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ และคณะ, **กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗ - ๗๙.

[๗๓] Harvey Maylor, **Project Management**, 2nd ed., (London : Financial Times Pitman, 1999), pp. 6 - 7.

[๗๔] พยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุภา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗ - ๕๘.

ทักษะเทคนิคที่เกิดจากการฝึกอบรม การศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ จากประสบการณ์ จนทำให้ผู้บริหารเกิดความชำนาญในการบริหารงาน เช่น การทำทะเบียนนักเรียน การจัดทำงบประมาณการวางแผนอาคาร สถานที่ การจัดชั้นเรียน เป็นต้น ในปัจจุบันถือว่าทักษะทางเทคนิคที่สำคัญของผู้บริหารประกอบด้วย ทักษะด้านการวางแผน (planning skills) ทักษะทางด้านกระบวนการกลุ่ม และการติดต่อสื่อสาร ความหมาย (group process and communication skills) ทักษะด้านการจัดการ (management and organizational skills) เป็นต้น

๒. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) เป็นทักษะที่ผู้บริหารต้องเกี่ยวข้องกับคนและไม่ใช่ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ แต่เป็นทักษะที่ผู้บริหารสามารถทำงานกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคล โดยผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ การสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน รู้วิธีสร้างทีมงาน เพื่อให้การบริหารสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ทักษะเทคนิคเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสิ่งของส่วนทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานกับคนเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองจะต้องรู้จักตนเอง มีความมั่นใจ มั่นคงในอารมณ์ จะต้องรู้จักและพยายามเข้าใจผู้อื่น และต้องรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับการงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถและความสนใจของบุคคลนั้น ๆ

๓. ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) เป็นทักษะของผู้บริหารที่จะมองภาพรวมขององค์กรจากองค์ประกอบย่อย ๆ ภายในองค์กร สามารถมองเห็นและเข้าใจในความซับซ้อนภายในองค์กรสามารถที่จะผสมผสานเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ขององค์กรให้เข้ามาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามารถที่จะมองเห็นจุดด้อยขององค์กรที่จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ภายในองค์กร นอกจากนี้จะต้องเห็นภาพว่าภายในองค์กรมีความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ธุรกิจอื่น ๆ ด้านนโยบายสังคม การเมือง ชุมชน และการพัฒนาของประเทศอย่างไร[๗๕]

ทักษะด้านเทคนิคมีความสำคัญที่สุดสำหรับผู้บริหารระดับต่ำแต่เมื่อการบริหารจัดการระดับสูงขึ้นเรื่อย ๆ การใช้ทักษะการบริหาร ทักษะด้านเทคนิคมีความสำคัญลดลง โดยมีเงื่อนไขว่าผู้บริหารนั้นต้องมีผู้ปฏิบัติงานที่เก่งทักษะด้านเทคนิค สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ เมื่อมองการบริหารไปถึงระดับสูงพบว่า ทักษะด้านเทคนิคไม่เหลืออยู่เลยหรือเหลืออยู่แต่น้อยมาก

ทักษะที่จำเป็นในการบริหารสถานศึกษาควรมี ๕ ทักษะ ดังนี้ ๑. ทักษะด้านความรู้ความคิด (cognitive skills) ได้แก่ ความสามารถในการใช้ความรู้ ความคิด ปัญญาในการบริหารงานภายในองค์กรเป็นทักษะของผู้บริหารที่สามารถพัฒนาได้ และเป็น ส่วนสำคัญในการเสริมสร้างทักษะด้านอื่น ๆ ๒. ทักษะด้านเทคนิค (technical skills) ได้แก่ ความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของผู้บริหารในการใช้เครื่องมือและเทคนิควิธีในการปฏิบัติงาน และสามารถแนะนำหรือชี้นำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ ๓. ทักษะด้านการศึกษาและการสอน (instructional skills) ได้แก่ ความสามารถในการจัดการและการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับภารกิจสังคม และชุมชน ทักษะด้านนี้มีความจำเป็นสำหรับผู้บริหาร ในฐานะที่เป็นผู้นำทางการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเรียนการสอน เป็นผู้มีภูมิรู้และเป็นนักวิชาการที่ดี ๔.ทักษะด้านมนุษย์ (human skills) ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและรู้จักใช้คนให้ปฏิบัติงานในโรงเรียน เข้าใจสภาพความ

---

[๗๕] สุริยา ทองยัง, “ทักษะของผู้บริหารโรงเรียนวัดตะล่อม สังกัดกรุงเทพมหานคร”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘), หน้า ๑๓.

แตกต่างของมนุษย์สามารถสร้างระบบความร่วมมือระหว่างผู้ร่วมงานฝ่ายต่าง ๆ ได้ ๕.ทักษะด้านมโนภาพ (conceptual skills) ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ทั้งหมดในองค์กร มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในและภายนอกองค์กร[๗๖]

สรุปได้ว่า แนวทางในการบริหารหรือการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตามจะสำเร็จบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งจะเน้นกระบวนการบริหาร โดยมีนักคิดที่สำคัญหลายท่านให้แนวคิดทฤษฎีบริหารจัดการไว้ เช่น กระบวนการบริหารขั้นพื้นฐานไว้ ๕ ประการได้แก่ การวางแผน (Planning), การจัดองค์การ (Organizing), การบังคับบัญชา (Commanding), การประสานงาน(Co - ordinating) และการควบคุม(Controlling) โดยมีกระบวนการเพื่อตรวจสอบความสำเร็จและนำไปพัฒนางานที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan), การปฏิบัติ (Do), การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Act) นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องมีทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารอีก ๓ ประการคือ ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) และทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าทักษะเกี่ยวกับงานและทักษะเกี่ยวกับความคิดมีการเปลี่ยนแปลงน้ำหนักความสำคัญตามระดับการจัดการ แต่ในส่วนของทักษะเกี่ยวกับคนนั้นมีความสำคัญในทุกระดับการจัดการและความสำคัญไม่ได้ลดลง เนื่องจากการทำงานของผู้จัดการทุกระดับต้องสัมพันธ์กับคนไม่ว่าจะเป็นคนภายในองค์การหรือแม้แต่คนภายนอกองค์การ ดังนั้น ความสามารถในการสื่อสาร จูงใจ การทำงานร่วมกับผู้อื่นจึงมีความสำคัญอยู่ในทุกระดับการจัดการ

ตารางที่ ๒.๖ ทฤษฎีการจัดการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิลาวรรณ รพีพิศาล	กระบวนการบริหารขั้นพื้นฐานไว้ ๕ ประการ ได้แก่ ๑. การวางแผน (Planning) ๒. การจัดองค์การ (Organizing), ๓. การบังคับบัญชา (Commanding) ๔. การประสานงาน (Co-ordinating) ๕. การควบคุม (Controlling)

[๗๖] Thelbert L. Drake and William H. Roe, **The Principalship**, 3rd ed., (New York: Macmillan; London : Collier Macmillan, 1986), pp. 29 – 30.

ตารางที่ ๒.๖ ทฤษฎีการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตวณะบุตร	หลักการจัดการ ๑๔ ข้อ เพื่อช่วย ให้ผู้บริหารสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิผล ได้แก่ การจัดแบ่งงาน, การมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ, ความมีวินัย, เอกภาพของสายบังคับบัญชา, เอกภาพในทิศทาง, ผลประโยชน์ของหมู่คณะ, มีระบบค่าตอบแทนที่ยุติธรรม, มีระบบการรวมศูนย์, สายบังคับบัญชา, ความเป็นระเบียบ, ความเท่าเทียม, ความมั่นคง, ความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นปึกแผ่นในหมู่คณะ
พรนพ พุกกะพันธุ์	กระบวนการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ ๑. การวางแผน (Planning) ๒. การจัดองค์การ (Organizing) ๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) ๔. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) ๕. การประสานงาน (Coordinating) ๖. การรายงาน (Reporting) ๗. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting)
ศุภชัย อาชีวระงับโรค	การตรวจสอบความสำเร็จของงานและนำไปพัฒนาเรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) ประกอบด้วย P การวางแผน, D การปฏิบัติ, C การตรวจสอบ และ A การปรับปรุง
ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ และคณะ	การกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคตหรือทำการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จนได้ผลลัพธ์ที่พอใจและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย
Harvey Maylor	การบริหารงานจะบรรลุผลสำเร็จต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง - การวางแผน คือการกำหนดการดำเนินกิจกรรม (P) - การปฏิบัติ คือการดำเนินกิจกรรม (D) - การตรวจสอบ คือการประเมินผลการทำงาน (C) - การปรับปรุงและแก้ไข คือ การปรับขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อกำหนดการปรับปรุง (A)
พยอม วงศ์สารศรี	หน้าที่สำคัญของฝ่ายจัดการ คือ ความสามารถในการสร้างสัมพันธไมตรีการประสานงาน การประนีประนอม การประเมินความคิดเห็นต่าง ๆ และนำความสามารถพิเศษของสมาชิกในองค์การเพื่อให้ทำงานบรรลุเป้าหมาย

ตารางที่ ๒.๖ ทฤษฎีการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สุริยา ทองยัง	ทักษะที่จำเป็นของผู้บริหารมีอยู่ ๓ ทักษะ คือ ๑. ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) ๒. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) ๓. ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill)
Thelbert L. Drake and William H. Roe	ทักษะที่จำเป็นในการบริหารสถานศึกษาควรมี ๕ ทักษะ ดังนี้ ๑. ทักษะด้านความรู้ความคิด (cognitive skills) ๒. ทักษะด้านเทคนิค (technical skills) ๓. ทักษะด้านการศึกษาและการสอน (instructional skills) ๔. ทักษะด้านมนุษย์ (human skills) ๕. ทักษะด้านมโนภาพ (conceptual skills)

๒.๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ SWOT Analysisไม่ได้ใช้ตัดออกได้

ความหมายการวิเคราะห์ SWOT หรือ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ขององค์กร ซึ่งจะช่วยผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายในโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบที่มีศักยภาพจากปัจจัยเหล่านี้ต่อการทำงานขององค์กร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า SWOT Analysis หมายถึง การวิเคราะห์และประเมินว่าองค์กรมีจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) อย่างไรเพื่อจะนำไปวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรและส่วนราชการจะต้องปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๙ มาตรา ๑๓ และมาตรา ๖๖ แล้วยังต้องคำนึงถึงความอยู่รอด (Survive) และความก้าวหน้า (Growth) ของส่วนราชการในอนาคตอีกด้วย การวิเคราะห์ SWOT หรือ SWOT Analysis ซึ่งเป็นวิธีการที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในฐานะเครื่องมือในการประเมินหรือวิเคราะห์องค์กรเพื่อการวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์องค์กร

การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือในการวางแผนเชิงยุทธวิธี กล่าวคือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อหาโอกาส (Opportunity) และภัยคุกคามหรืออันตราย (Threat)การวิเคราะห์ SWOT ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ถ้าผู้บริหารหรือผู้จัดการได้พิจารณาอย่างรอบคอบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามหรืออันตราย เช่นนั้น ยุทธวิธีที่กำหนดไว้ก็แน่นอนว่าจะทำให้องค์การประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน[๗๗] การวิเคราะห์ SWOT หมายถึง การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร และโอกาสและอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร การวิเคราะห์ SWOT จะช่วยให้ผู้บริหารพัฒนาแผนกลยุทธ์ขององค์กรขึ้นมาบนรากฐานข้อมูล

[๗๗] C.C.Samuel, **Principles of Modern Management : Functions and Systems**, 4th ed., (Boston : Allyn and Bacon, 1989), p. 143.

ที่รวบรวมได้จากการวิเคราะห์ SWOT องค์กรสามารถบรรลุความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ได้ โดยใช้ประโยชน์จุดแข็ง และโอกาสให้มากที่สุดและลดจุดอ่อนและอุปสรรคให้น้อยที่สุด[๗๘] SWOT จึงเป็นการเปรียบเทียบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค เพื่อช่วยในการกำหนดกลยุทธ์และการวิเคราะห์ SWOT นี้ ยังทำให้เกิดความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงาน กล่าวคือ จุดแข็งเป็นความสามารถที่จะต้องใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในขณะที่จุดอ่อนเป็นลักษณะที่ต้องแก้ไข โอกาสเป็นสถานการณ์ซึ่งมีศักยภาพเป็นข้อได้เปรียบซึ่งช่วยให้บรรลุเป้าหมาย และอุปสรรคเป็นปัญหาวิกฤตที่จะทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้[๗๙]

SWOT มาจากตัวย่อภาษาอังกฤษ ๔ ตัวจากคำว่า Strengths Weaknesses Opportunities และ Threats มีรายละเอียดอักษรย่อดังนี้

Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี

Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่องค์กรเป็นลบและความสามารถซึ่งองค์กร ไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในองค์กรที่ทำได้ไม่ดี

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานขององค์กร

Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร[๘๐]

ประเด็นเรื่องการวิเคราะห์ SWOT Analysis หรือ SWOT เป็นคำย่อมาจาก คำว่า Strengths Weaknesses Opportunities and Threats โดย Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง การดำเนินงานภายในองค์กรทำได้ดี Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในในองค์กรที่เป็นลบหรือด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึง การดำเนินภายในองค์กรทำได้ไม่ดี Opportunities คือโอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากการ

---

[๗๘] สมยศ นาวีการ, **การบริหารและพฤติกรรมองค์การ,** (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๓.

[๗๙] ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์ฉบับมาตรฐาน,** (กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗.

[๘๐] อาทิตย์ วงษ์สง่า, " SWOT Analysis", **เอกสารประกอบการสัมมนาบุคลากรกองแผนงาน**, (กองแผนงาน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕). (อัดสำเนา).

เปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ กรอบการวิเคราะห์ SWOT Analysis กำหนดเรื่อง หัวข้อ หรือประเด็น (Area) เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง เพราะว่าการกำหนดประเด็นทำให้การวิเคราะห์และประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และ อุปสรรคได้ถูกต้อง โดยเฉพาะการกำหนดประเด็นหลัก (key area) ได้ถูกต้องจะทำให้การวิเคราะห์ถูกต้องยิ่งขึ้น สำหรับเงื่อนไขและข้อจำกัดของกระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis มี ๖ ประการ คือ

๑) การตระหนักถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญของผู้นำ การตระหนักถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญของผู้นำเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับกระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis หากผู้นำของกลุ่มไม่มีความต้องการเปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนากลุ่มด้วยสาเหตุใดก็ตาม ผู้นำจะไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่สนใจเท่าที่ควร การดำเนินกระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis จะเป็นไปได้ยากและจะไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด

๒) ความสามารถการมองการณ์ไกลของผู้นำและการเสริมข้อมูลจากวิทยากรภายนอก ความสามารถมองการณ์ไกลเป็นทั้งเงื่อนไขและขีดจำกัดของผู้เข้าร่วม จากการวิจัยพบว่าผู้เข้าร่วมมีความตื่นตัวต่อการรับข้อมูลและการเรียนรู้เมื่อเปรียบเทียบกับชาวบ้านทั่ว ๆ ไปเขาได้ไปศึกษาดูงานในที่ต่าง ๆ และเข้าร่วมการอบรมโดยการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกทำให้ผู้เข้าร่วมมีการพัฒนาขีดความสามารถในการคิดอย่างจริงจัง และยอมรับการเปลี่ยนแปลงความคิดเป็นอันมาก ความสามารถเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้การใช้กระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis มีประสิทธิภาพ

๓) ความสอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมชนบทในด้านภาษา ช่วงเวลา สถานที่ สถานภาพหญิงชาย ความคุ้นเคย และความเป็นอาชีพเกษตรกร ซึ่งบริบทเหล่านี้อาจกลายเป็นข้อจำกัดของกระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis ได้

๔) ผู้เข้าร่วมและจำนวนเพื่อให้กลยุทธ์ที่ได้มีผลในการปฏิบัติ ผู้เข้าร่วมควรเป็นผู้นำหลักการรวมการบริหาร และผู้ปฏิบัติหลัก ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นตัวจักรสำคัญในการทำงานให้กับกลุ่ม เงื่อนไขการเลือกบุคคลที่จะเป็นผู้เข้าร่วมจึงต้องอิงอยู่ในหลักการ “คนทำคือคนกำหนดและคนกำหนดคือคนทำ” ส่วนจำนวนผู้เข้าร่วมที่มีความเหมาะสมกับกระบวนการ SWOT Analysis งานวิจัยพบว่า จำนวน ๑๐ - ๑๕ คน เป็นจำนวนที่เหมาะสมเพราะกระบวนการ SWOT Analysis ต้องอภิปรายและการใช้ความคิด

๕) การป้องกันตนเอง ข้อจำกัดประการหนึ่งของกระบวนการ SWOT Analysis คือ ผู้เข้าร่วมจะมีการป้องกันตนเอง ลักษณะการป้องกันตนเองจะเป็นเงื่อนไขของกระบวนการ SWOT Analysis ที่ผู้เข้าร่วมต้องลดกลไกการป้องกันตนเองให้น้อยที่สุด วิธีหนึ่งที่อาจลดการป้องกันตนเอง คือ คนในกลุ่มหรือองค์กรเป็นผู้กระทำกระบวนการ SWOT Analysis เองซึ่งอาจทำให้กระบวนการ SWOT Analysis มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๖) ความยากซึ่งเกิดจากตัวกระบวนการของ SWOT Analysis มีความยากในตัวของกระบวนการเอง ความยากนี้เป็นข้อจำกัดหนึ่งซึ่งผู้ดำเนินการต้องมีเทคนิคช่วยลดความยุ่งยาก ความยากของกระบวนการ SWOT ที่สำคัญมี ๓ ประการ คือ การค้นหาจุดอ่อนและจุดแข็งที่เป็นจริง และ

ถูกต้องเป็นความยากประการแรก การคาดการณ์โอกาสและอุปสรรคให้ได้ใกล้เคียงเป็นสิ่งที่ยากเช่นกัน[๘๑]

ประโยชน์ของการวิเคราะห์ SWOT

วิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แต่ละอย่างจะช่วยให้เข้าใจได้ว่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างไร จุดแข็งขององค์กรจะเป็นความสามารถภายในที่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่จุดอ่อนขององค์กรจะเป็นคุณลักษณะภายใน ที่อาจจะทำลายผลการดำเนินงาน โอกาสทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ให้โอกาสเพื่อการบรรลุเป้าหมายองค์กรในทางกลับกันอุปสรรคทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ขัดขวางการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผลจากการวิเคราะห์ SWOT นี้จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์ เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม

ข้อดีของการดำเนินการ

๑) ให้การบริหารงานดำเนินไปตามกรอบทางวิชาการที่เป็นมาตรฐานมีหลักและแนวทางการบริหารงาน

๒) มีหลักการตามมาตรฐานทางวิชาการในการตรวจสอบติดตามงาน

๓) มีการนำความรู้ และประสบการณ์มาปรับใช้ในการบริหารราชการสู่ความเป็นเลิศอย่างเป็นระบบ

๔) มีการระดมสมอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในสำนักงาน

๕) สนับสนุนการทำงานเป็นทีม ทำให้เจ้าหน้าที่ทุกคน หรือทุกระดับมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

๖) เป็นการกระตุ้นเจ้าหน้าที่ให้มีการตื่นตัว ต้องพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในการให้บริการ

๗) ได้มีโอกาสวิเคราะห์ SWOT ของสำนักงาน

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์การ หรือหน่วยงานในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต

SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมายดังนี้

๑) Strengths - จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ

๒) Weaknesses - จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ

๓) Opportunities - โอกาสที่จะดำเนินการได้

๔) Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์การ

หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ ๒ ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็นการ

---

[๘๑] สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด. (ม.ป.ป.: ๑ - ๓), อ้างในอัญชลี โสมดี, “การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมสาขากระดาษของจังหวัดเชียงใหม่” **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔ – ๑๖.

วิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กรธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์ และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรระดับองค์กรที่เหมาะสมต่อไป

การวิเคราะห์ศักยภาพขององค์กรปกครองท้องถิ่นทำให้ทราบปัญหาความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละพื้นที่นั้น ทำให้การบริหารงานเป็นไปโดยสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงและเป็นการบูรณาการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนระดับประเทศ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล ซึ่งในการพัฒนาจำเป็น ต้องใช้กลไกการบริหารที่มีการบริหารจากบนลงล่าง (ระดับประเทศก็คือรัฐบาลสู่ประชาชน)

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Samuel C. Certo สมยศ นาวีการ	การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือในการวางแผน เชิงยุทธวิธี กล่าวคือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อหาโอกาส (Opportunity) และ ภัยคุกคามหรืออันตราย (Threat) การวิเคราะห์ SWOT หมายถึง การวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อนของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร และโอกาสและอุปสรรคของสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร การวิเคราะห์ SWOT จะช่วยให้ผู้บริหารพัฒนาแผนกลยุทธ์ขององค์กรขึ้นมาบนรากฐานข้อมูลที่รวบรวมได้จากการวิเคราะห์ SWOT องค์กรสามารถบรรลุความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ได้ โดยใช้ประโยชน์จุดแข็ง และโอกาสให้มากที่สุดและลดจุดอ่อนและอุปสรรคให้น้อยที่สุด

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ	SWOT จึงเป็นการเปรียบเทียบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค เพื่อช่วยในการกำหนดกลยุทธ์และการวิเคราะห์ SWOT นี้ ยังทำให้เกิดความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงาน กล่าวคือ จุดแข็งเป็นความสามารถที่จะต้องใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในขณะที่จุดอ่อนเป็นลักษณะที่ต้องแก้ไข โอกาสเป็นสถานการณ์ซึ่งมีศักยภาพเป็นข้อได้เปรียบซึ่งช่วยให้บรรลุเป้าหมาย และอุปสรรคเป็นปัญหาวิกฤตที่จะทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้
อาทิตย์ วงษ์สง่า	SWOT มาจากตัวย่อภาษาอังกฤษ ๔ ตัวจากคำว่า Strengths Weaknesses Opportunities และ Threats มีรายละเอียดอักษรย่อดังนี้ ๑. Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ๒. Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่องค์กรเป็นลบ ๓. Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ ๔. Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด	๑. การตระหนักถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ๒. ความสามารถการมองการณ์ไกลของผู้นำและการเสริมข้อมูลจากวิทยากรภายนอก ๓. ความสอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมชนบทในด้านภาษา ช่วงเวลา สถานที่ สถานภาพหญิงชาย ความคุ้นเคยและความเป็นอาชีพเกษตรกร ๔. ผู้เข้าร่วม ต้องอภิปรายและการใช้ความคิด ๕. การป้องกันตนเอง ๖. ความยากซึ่งเกิดจากตัวกระบวนการของ SWOT Analysis ที่สำคัญมี ๓ ประการ คือ การค้นหาจุดอ่อนและจุดแข็งที่เป็นจริงและถูกต้องเป็นความยากประการแรก การคาดการณ์โอกาสและอุปสรรคให้ได้ใกล้เคียงเป็นสิ่งที่ยากเช่นกัน

๒.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานปฏิบัติธรรม

ในปัจจุบันคณะสงฆ์ได้มีนโยบายสนับสนุนการทำงานของสำนักปฏิบัติธรรม โดยจัดให้มีการแต่งตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศหลายแห่ง และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี เพื่อประโยชน์แก่การศึกษา ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสำนักปฏิบัติธรรมซึ่งนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ศึกษาไว้ทั้งจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามากมาย ดังนี้

๒.๓.๑ หลักเกณฑ์ความเหมาะสมของสถานที่ปฏิบัติธรรม

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเบื้องต้นของการเจริญสติแก่ภิกษุปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายแห่ง ดังนี้

“ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เราควรหลีกออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียว เธอใช้สอยเสนาสนะอันสงัดคือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าทึบ ที่กลางแจ้ง ลอมฟาง ที่สงัดมีเสียงน้อย มีเสียงอึกทึก น้อย ไม่มีคนสัญจรไปมา ไม่มีคนพลุกพล่าน เหมาะเป็นที่หลีกเร้น เธอไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี หรือ ไปสู่เรือนว่าง[๘๒] ก็ดี นั่งขัดสมาธิ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า

“ภิกษุนั้นอาศัยเสนาสนะที่สงัด เช่น ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขาถ้ำ ป่าช้า ดงที่แจ้ง กองฟางที่สงัดมีเสียงน้อย มีเสียงอึกทึกน้อย ไม่มีคนสัญจรไปมา ไม่มีคนพลุกพล่าน เหมาะเป็นที่หลีกเร้น ภิกษุนั้นอยู่ป่า อยู่โคนไม้ หรืออยู่เรือนว่าง นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรงดำรงสติมุ่งมั่นเฉพาะกัมมัฏฐาน”[๘๓]

“ภิกษุนั้นย่อมเข้าสู่เสนาสนะอันสงัด เช่น ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำป่าช้าป่าทึบ กลางแจ้ง ลอมฟาง เธออยู่ป่า อยู่โคนไม้ หรืออยู่เรือนว่าง นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายให้ตรงดำรงสติ ให้มั่น”[๘๔] ตรัสถึงมหาโควินทพราหมณ์สนทนากล่าวสอบทานความเข้าใจถึง “เป็นผู้อยู่ผู้เดียว”กับสุนังกุมารพรหม ว่า คือ “บุคคลบางคนในโลกนี้ อาศัยเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอก เขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง และลอมฟาง”[๘๕]

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสบอกการใช้สอยเสนาสนะอันสงัด อันได้แก่ ป่า โคนไม้ หรือเรือนว่าง มีซอกเขา ถ้ำ ในภูเขา ป่าช้า ป่าละเมาะ ที่โล่งแจ้ง ลอมฟางที่สงัดมีเสียงน้อย มีเสียงอึกทึกน้อย ไม่มีคนสัญจรไปมา ไม่มีคนพลุกพล่าน ว่า เหมาะเป็นที่หลีกเร้น เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และมีปรากฏว่า “ ในพรรษาที่ ๓ ขณะประทับจำพรรษา ณ เวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ เศรษฐีกรุงราชคฤห์เลื่อมใสศรัทธาในภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยอิริยาบถ จึงได้ทูลขออนุญาต สร้างเสนาสนะถวาย จึงทรงอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด ได้แก่ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือน โล้น และถ้ำที่สร้างขึ้น ทรงอนุโมทนาด้วยพระคาถาเหล่านี้ว่า

“วิหารย่อมป้องกันความหนาวร้อนและสัตว์ร้าย นอกจากนั้น ยังป้องกันงู ยุงและฝนในคราวหนาวเย็น นอกจากนั้นยังป้องกันลมและแดดอันร้อนจัดที่เกิดขึ้น การถวายวิหารแก่สงฆ์เพื่อหลีกเร้นอยู่ เพื่อความสุขเพื่อเพ่งพินิจ และเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงสรรเสริญว่าเป็น

---

[๘๒] เรือนว่างหมายถึงเสนาสนะ ๗ อย่าง เว้นป่าและโคนไม้ ได้แก่ (๑) ภูเขา (๒) ซอกเขา (๓) ถ้ำในภูเขา (๔) ป่าช้า (๕) ป่าละเมาะ (๖) ที่โล่งแจ้ง (๗) ลอมฟาง.

[๘๓] อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๘/๓๘๕.

[๘๔] อภิ.ปุ. (ไทย) ๓๖/๑๙๘/๒๒๓.

[๘๕] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๐/๒๔๘.

ทานอันเลิศ...” ดังนั้น เสนาสนะอันสงัด และเสนาสนะ ๕ ที่มีผู้สร้างถวาย จึงนับได้ว่า เป็นสถานที่เพื่อหลีกเร้นอยู่ เพื่อความสุข เพื่อเพ่งพินิจ และเพื่อเห็นแจ้ง กล่าวคือเพื่อปฏิบัติธรรมนั่นเอง ขณะเจริญสติควรอยู่ในสภาพเช่นไรจึงจะทำให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้า มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก

“ภิกษุทั้งหลาย มีสมัยที่จิตตั้งมั่นอยู่ภายใน สงบนิ่งอยู่ มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้นตั้งมั่นอยู่ สมาธินั้นเป็นธรรม สงบ ประณีต ได้ความสงบระงับถึงภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีการข่มห้ามกิเลสด้วยธรรมเครื่องปรุงแต่ง และภิกษุนั้นจะน้อมจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งซึ่งธรรมที่ควร ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งใด ๆ เมื่อมีเหตุแห่งสติ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัด[๘๖] ในธรรมนั้น ๆ” จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวอธิบาย “สมัย” ไว้หมายถึงกาลที่ได้รับ

สัปปายะ ความเหมาะสม ๕ ประการ คือ[๘๗]

๑. อุตุสัปปายะ ๒. อาหารสัปปายะ
๓. เสนาสนะสัปปายะ ๔. ปุคคลสัปปายะ
๕. ธัมมัสสวนะสัปปายะ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังตรัสแก่พระอานนท์ถึงลักษณะของภิกษุผู้ใส่ใจใฝ่ในการปฏิบัติธรรมว่า

“เราจักพูดเรื่องเห็นปานนี้ คือ เรื่องความมักน้อย เรื่องความสันโดษ เรื่องความสงัด เรื่องความไม่คลุกคลีกัน เรื่องการปรารภความเพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่อง วิมุตติ เรื่องวิมุตติญาณทัสสนะ ซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่ง เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน”[๘๘]

ในอรรถกถากล่าวอธิบาย “เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต” หมายถึงเป็นที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมถะและวิปัสสนา[๘๙] มี ๗ ประการ คือ[๙๐]

๑. อาวาส
๒. โคจรคาม
๓. การพูดคุย
๔. บุคคล
๕. โภชนะ
๖. ฤดู
๗. อิริยาบถ

---

[๘๖] วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๙๔/๘๙ - ๙๒, สุรีย์ มีผลกิจ และวิเชียร มีผลกิจ, **พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมฟอรม์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑ - ๔๒.

[๘๗] องฺ.ติก.อ. (ไทย) ๒/๑๐๒/๒๕๔.

[๘๘] ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๑๘๙/๒๒๗.

[๘๙] องฺ.นวก.อ. ๓/๑/๒๘๕ ในที่นี้บาลีเป็น “เจโตวิจารณสปฺปายา” แต่ในฉบับภาษาอังกฤษเป็น “เจโตวิวรณสปฺปายา” และฉบับฉัฏฐสังคีติเป็น “เจโตวินีวรณสปฺปายา.

[๙๐] ม.อุ.อ. (ไทย) ๓/๑๘๙/๑๑๗.

พระดำรัสข้างต้นนั้น ตรัสการปฏิบัติตนขณะปฏิบัติธรรม ถึงลักษณะเรื่องที่จักพูดคุยไว้เป็นตัวอย่าง เพราะการปฏิบัติจะเจริญก้าวหน้า ควรต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เว้นสถานที่ที่เป็นโทษและอยู่ในสถานที่ที่สะดวก ดังมีปรากฏเป็นคาถา ว่า[๙๑] อาวาโส โคจโร ภสสฺ ปุคฺคโล โภชนำ อุตุ อิริยาปโถติ สตฺตเต อสปฺปาเย วิวชฺชโย สปฺปาเย สตฺต เสเวถ เอวณฺหิ ปฏิปชฺชโต น จิเรเนว กาเลน โหติ กสฺสจิ อปฺปนา ฯ โยคาวจร ผู้ประสงค์จะรักษาปฏิภาคนิมิตไว้ให้ดีนั้น พึงเว้นจากอสัปปายะ อันไม่ควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗ อย่าง คือ อาวาส (ที่อยู่อาศัย) โคจรคาม (หมู่บ้าน หรือท้องถิ่นที่จะไป บิณฑบาต ภัสสะ (ถ้อยคำพูด) ปุคคละ (บุคคล) โภชนะ (อาหาร) อุตุ (อากาศ)อิริยาบถ (นั่ง นอน ยืน เดิน) แล้วพึงเสพแต่ สัปปายะ อันควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗ อย่างนั้นเช่นกัน เมื่อได้ปฏิบัติดังกล่าวมานี้ บางท่านก็อาจสำเร็จอัปปนาภาวนาในกาลไม่นานนัก[๙๒] ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคก็มีปรากฏว่า

“เมื่อโยคาวจรภิกษุรูปใด แม้ทำโยคะโดยนัยวิปัสสนาดังกล่าวมานี้อยู่ นัยวิปัสสนาก็ยังไม่ถึงพร้อม โยคาวจรภิกษุ รูปนั้นพึงทำอินทรีย์ให้กล้าด้วยอำนาจแห่งอาการ ๙ อย่างนี้ว่า นวหากาเรหิ อินฺทฺริยานิ ติกฺขานิ ภวนฺติ อุปปนฺนุปฺปนฺนานำ สงฺขารานำ ขยเมว ปสฺสติ ตตฺถ จ สกฺกจฺจกิริยาย สมฺปาเทติ, สาตจฺจกิริยาย สมฺปาเทติ, สปฺปายกิริยาย สมฺปาเทติ สมาธิสฺส จ นิมิตฺตคฺคาเหน, โพชฺฌงฺคานญฺจ อนุปวตฺตนตาย กาเย จ ชีวิเต จ อนฺตตรา จ อพฺยสาเนนาติ[๙๓] อินทรีย์ทั้งหลาย มีสัทธินทรีย์เป็นต้น ย่อมกล้าแข็งด้วยอาการ ๙ คือ ดูแต่ความสิ้นไปแห่งสังขารทั้งหลายที่เกิด ๆ ขึ้นถ่ายเดียว ๑ และในการดูความสิ้นนั้นยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมด้วย การทำด้วยความมีสติ ๑ ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมโดยสาตัจจกิริยาทำติดต่อ ๑ ยังวิปัสสนาญาณ ให้ถึงพร้อมโดยสัปปายกิริยา ทำอย่างสบาย คือ เสพสัปปายะทั้ง ๗ มีอาวาส สัปปายะเป็นต้น ๑ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อม โดยจับนิมิตของสมาธิในวิปัสสนาให้ได้ ๑ ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมโดย กิริยาที่ยังโพชฌงค์ให้เป็นไปตามควร ๑ เข้าไปตั้งไว้ซึ่งความไม่ไยดีในร่างกายและชีวิต ๑ ในการเข้าไป ตั้งไว้ซึ่งความไม่ไยดีในร่างกายและชีวิตนั้น ยังภาวนาให้ถึงพร้อมโดยข่ม ความทุกข์ที่เกิดขึ้นออกไป เสียจากความไยดีในร่างกายและชีวิตให้จงได้ ๑ ยังภาวนาให้ถึงพร้อมโดยไม่เลิกภาวนาเสียในระหว่าง ๑ แล้วเว้นอสัปปายะ ๗ เสพสัปปายะ ๗”[๙๔] ดังนั้น การรักษาปฏิภาคนิมิตเพื่อสำเร็จอัปปนาภาวนา และการทำอินทรีย์ให้กล้าโดยนัยวิปัสสนา พึงเว้นจากอสัปปายะอันไม่ควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗ และพึงเสพแต่สัปปายะอันควรแก่ ภาวนาสมาธิ ๗

๒.๓.๒ คุณสมบัติของสถานที่ปฏิบัติธรรม

สถานที่ปฏิบัติธรรมของโยคาวจรเพื่อรักษาปฏิภาคนิมิตและทำอินทรีย์ให้กล้า จึงพึงเว้นจากอสัปปายะ ๗ และพึงประกอบด้วยสัปปายะ ๗ สัปปายะ หมายถึง สิ่งที่สบายสภาพเอื้อสิ่งที่

---

[๙๑] วิสุทฺธิ. (บาลี) ๑/๑๖๑.

[๙๒] สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๐.

[๙๓] โสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสีสยาดอ), **หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน**, แปลโดย จำรูญ ธรรมดา, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้าที่ ๙๘ – ๙๙.

[๙๔] มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๓ ตอน ๒**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๖๑ - ๖๒.

เกื้อกูลสิ่งที่เหมาะสม อันเกื้อกูลในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย[๙๕] ส่วนอสัปปายะก็มีความหมายตรงกันข้ามกับสัปปายะ สัปปายะ ๗ และอสัปปายะ ๗ ได้แก่[๙๖]

๑. อาวาส บางแห่งเรียก เสนาสนะ ๒. โคจรคาม
๓. ภัสสะ บางแห่งเรียก ธัมมัสสวนะ ๔. บุคคล
๕. โภชนะ บางแห่งเรียก อาหาระ ๖. ฤดู
๗. อิริยาบถ" จะได้แสดงอธิบายเป็นลำดับไป

๑) อาวาส (ที่อยู่)

อาวาส หมายถึง ที่อยู่ที่พักอาศัยและสถานที่ปฏิบัติ มี ๒ อย่าง ได้แก่ อาวาสอสัปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่อาศัยและสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติและอาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติควรเลือกอยู่ในอาวาส สัปปายะ ในคัมภีร์ปกรณ์ วิเสสวิสุทธิมรรค กล่าวอธิบายไว้ว่า เมื่อโยคาวจรนั้นอยู่ในอาวาสใด นิมิตที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็เสื่อมหายไป สติที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่นและจิตที่ยังไม่เป็นสมาธิก็ไม่เป็นสมาธิ อาวาสนี้นับเป็นอสัปปายะ ส่วนเมื่อเธออยู่ในอาวาสใด นิมิตเกิดและถาวรด้วย สติก็ตั้งมั่น จิตก็เป็นสมาธิ ดุจพระปุธานิยติสสเถระผู้อยู่ ณ นาคบรรพต อาวาสนี้นับ เป็นสัปปายะ เพราะเหตุนั้น ในวิหารใด อาวาส ที่อยู่ มีหลายแห่งโยคาวจรพึงลองอยู่ในอาวาสเหล่านั้นแห่งละ ๓ วัน จิตของเธอเป็นเอกัคคะ ตั้งมั่นในอารมณ์เดียวในอาวาสแห่งใด ก็อยู่ในอาวาสแห่งนั้นเพราะความที่มีอาวาสเป็นสัปปายะแท้ ๆ ภิกษุ ๕๐๐ รูปผู้อยู่ในถ้ำจูฬนาคใน ตัมพปัณณิทวีป ถือเอากัมมัฏฐานบำเพ็ญอยู่ในถ้ำจูฬนาคนั้นได้บรรลุพระอรหัตทั้งหมด ส่วนพระอริยบุคคลเบื้องต่ำมีพระโสดาบันเป็นต้น และท่านผู้ได้อริยภูมิในที่อื่นแล้วมาบรรลุ พระอรหัตในถ้ำจูฬนาคนั้นมีประมาณมิได้ แม้ในอาวาสสัปปายะแห่งอื่น ๆ เช่นจิตตลบรรพต วิหาร ก็เช่นกัน[๙๗]

ในกัมมัฏฐานคหณนิเทศตอนแก้สมาธิภาวนา แสดงไว้ว่า"...อันโยคาวจรผู้ละวิหารอันไม่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมาธิเสียแล้ว พำนักอยู่ในวิหารที่เหมาะสม"[๙๘] เป็นการกล่าวให้โยคาวจรรู้จักหลีกเลี่ยงอาวาสอสัปปายะแล้วเลือกอาวาสสัปปายะเพื่อประโยชน์แก่การบำเพ็ญสมาธิของตน ได้กล่าวแนวทางการปฏิบัติไว้ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรคไว้ว่า "เมื่อโยคาวจรผู้ใดอยู่ในวิหารเดียวกันกับพระอาจารย์มีความผาสุก โยคาวจรนั้นเมื่อจะชำระกัมมัฏฐานก็พึงอยู่ในวิหารนั้นนั่นแหละ ถ้าเมื่ออยู่ในวิหารนั้นไม่มีความผาสุกไซร้ วิหารอื่นใด เป็นสัปปายะมีอยู่ในที่ไกลแต่วิหารของพระอาจารย์ ประมาณคาวุตหนึ่งหรือกึ่งโยชน์ หรือแม้ประมาณ ถึงโยชน์หนึ่งก็ดี ก็พึงไปอยู่ในวิหารนั้นเถิด เพราะเมื่อได้อยู่อย่างนั้น ครั้นมีความสนเท่ห์หรือเกิดความ หลงลืมในข้อกัมมัฏฐานที่ตรงไหนก็ดี จะได้ลุกขึ้นทำวัตรในวิหารที่ตนอยู่แต่เช้าแล้วออกเดินเที่ยว บิณฑบาตฉันในระหว่างทาง ไปถึงที่อยู่ของพระอาจารย์ในเวลาท่านเสร็จภัตกิจพอดีแล้ววันนั้นชำระ กัมมัฏฐานในสำนักของพระอาจารย์เสียให้

---

[๙๕] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส อาร์ พรนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘๖.

[๙๖] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๖.

[๙๗] สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, หน้า ๒๒๐ - ๒๒๑.

[๙๘] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘, ๑๔๖.

เสร็จ วันรุ่งขึ้นก็กราบลาพระอาจารย์เดินทางกลับไป เที่ยวบิณฑบาตฉันในระหว่างทาง ยังไม่ทันเหนื่อยก็อาจมาถึงที่อยู่ของตนได้

ส่วนโยคาวจรผู้ใดไม่ได้ที่ผาสุขในที่แม้ไกลตั้งโยชน์ โยคาวจรนั้นพึงตัดข้ออันเป็นขอดเป็นปมทั้งปวงของกัมมัฏฐานเสียให้ได้ ทำกัมมัฏฐานที่เนื่องด้วยความนึกหน่วงให้หมดจดดี แล้วไปให้ไกลกว่านั้น ก็ได้ละวิหารอันไม่เหมาะสมแก่ การบำเพ็ญสมาธิเสีย แล้วพำนักอยู่ในวิหารที่เหมาะสมเถิด" ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค กล่าววิหารที่ประกอบด้วยโทษ ๑๘ ประการอย่างใดอย่างหนึ่งชื่อว่าวิหารไม่เหมาะสมมีพระบาลีว่า[๙๙]

มหาวาสํ นวาวาสํ ชราวาสํ จ ปนฺถนี
โสณฺฑึ ปณฺณญฺจ ปุปฺผญฺจ ผลํ ปฏิจฺจเมว จ
นครํ ทารุนา เขตฺตํ วสภาเคนิปฏฺฐนำ
ปจฺจนฺตสีมาสปฺปายำ ยตฺถ มิตฺโต น ลพฺภติ
อฏฺฐารเสตานิ ฐานานิ อิติ วิญญายปณฺฑิโต
อารกา ปริวชฺเชยฺย มคฺคำ ปฏิภยำ ยถาติ

๑. มหนฺตตฺตำ ความเป็นวิหารใหญ่
๒. นวตฺตำ ความเป็นวิหารใหม่ (ยังไม่แล้วดี)
๓. ชิณฺณกตฺตำ ความเป็นวิหารเก่า (ทรุดโทรมแล้ว)
๔. ปนฺถสนฺนิสฺสิตตฺตำ ความเป็นวิหารติดทางเดิน
๕. โสณฺฑึ วิหารมีตระพังน้ำ
๖. ปณฺณำ วิหารมีไม้ใบ (ที่เป็นผัก)
๗. ปุปฺผำ วิหารมีไม้ดอก
๘. ผลำ วิหารมีไม้ผล
๙. ปฏิฐนยตา ความเป็นวิหารที่คนทั้งหลายมุ่งมั่น
๑๐. นิครสนฺนสฺสิตตา ความเป็นวิหารติดเมือง
๑๑. ทารุสนฺนิสฺสิตตา ความเป็นวิหารติดป่าไม้
๑๒. เขตตสนฺนิสฺสิตตา ความเป็นวิหารติดที่นา (ของชาวบ้าน)
๑๓. วิสภาคานำ ปุคฺคลานำ อิตฺถ ตา ความเป็นวิหารมีบุคคลผู้เป็นวิสภาคกันอยู่
๑๔. ปฏฺฐนสนฺนิสฺสิตตา ความเป็นวิหารติดท่า
๑๕. ปจจนฺ ตสนฺ นิสสฺ ิตตา ความเป็นวิหารติดปลายแดน
๑๖. รชฺชสีมนฺตรสนฺนิสสฺ ติตา ความเป็นวิหารติดที่ระหว่างพรมแดน
๑๗. อสปฺปายตา ความเป็นวิหารไม่เป็นสัปปายะ
๑๘. กลฺยาณมตฺตานำ อลาโภ วิหารที่หากัลยาณมิตรไม่ได้[๑๐๐]

ส่วนวิหารที่ชื่อว่า วิหารเหมาะสม ที่ควรต่อการเข้าปฏิบัติธรรม ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คุณสมบัติเหล่านี้ คือ[๑๐๑]

---

[๙๙] วิสุทฺธิ (๑/๑๑๘), สัปปฏิภยำ.

[๑๐๐] สมเด็จพระพุฒาจารย์ อาจ อาสภมหาเถร), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, หน้า ๒๐๓ - ๒๐๔.

[๑๐๑] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๙ - ๙๐.

๑. นาติทูรํ โหติ นาจฺจาสนฺนํ คมนาคมนสมฺปนฺนํ ฯ เสนาสนะในศาสนานี้เป็นที่ไม่ไกลนักไม่ใกล้นัก ไปมาสะดวก

๒. ที่วา อปฺโปกิณฺณํ รตฺตึ อปฺปสทฺทํ อปฺปนิคฺโฆสํ ฯ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนไม่มีเสียงอึกทึก

๓. อปฺปฑํสมกสวาตตปสรีสปสมฺผสฺสํ โหติ ฯ ปราศจากสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื่อยคลาน

๔. ตสฺมึ โข ปน เสนาสเน วิหรนฺตสฺส อปกสิเรเนว อุปฺปชฺชนฺติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารา ฯ ภิกษุพำนักอยู่ในเสนาสนะนั้น จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารทั้งหลาย ยอมเกิดขึ้นโดยไม่ฝืดเคืองเลย

๕. ตสฺมึ โข ปน เสนาสเน เถรา ภิกฺขู วิหรนฺติ พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา เต กาเลน กาลํ อุปสงฺกมิตฺวา ปริปุจฺฉติ ปริปณฺหติ ‘อิทํ ภนฺเต กถํ อิมสฺส โก อตฺโถติ อสฺส เต อายสฺมนฺโต อวิวฏํ เจว วิวรนฺติ อนุตฺตานีกตญฺจ อุตฺตานีกโรนฺติ อเนกวิหิเตสุ จ กงฺขฏฺฐานิเยสุ ธมฺเมสุ กงฺขํ ปฏิวิโนเทนฺติ ฯ[๑๐๒] ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นพหูสูต คล่องอาคม ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ย่อมอยู่ในเสนาสนะนั้น ภิกษุเข้าไปหาพระเถระเหล่านั้นตามกาลอันควร ได้สอบถามข้อธรรม ข้ออรรถว่า "ท่านเจ้าข้า บทนี้เป็นอย่างไร" ท่านเหล่านั้นย่อมจะเปิดข้อที่ยังไม่ได้เปิด ทำให้ตื้นข้อที่ยังมิได้ทำให้ตื้นและบรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันน่าจะสงสัยได้หลาย ๆ อย่าง

๒) โคจรคาม

โคจรคาม หมายถึง หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่หาอาหาร ที่เที่ยวไปเพื่อเข้าไปบิณฑบาต มี ๒ อย่าง ได้แก่ โคจรอสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่ไม่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต และโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต โยคาวจรพึงเลือกโคจรคามสัปปายะในคัมภีร์ปกรณ์ วิเสสวิสุทธิมรรค กล่าวอธิบายไว้ว่า หมู่บ้านหรือท้องถิ่นสำหรับไปบิณฑบาตแห่งใด มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นักในระยะประมาณโกสะกึ่ง ประมาณ ๑,๐๐๐ ชั่วคันธนู หรือ ๒ กิโลเมตร เป็นเสนาสนะอยู่ทางทิศเหนือหรือทางทิศใต้ เป็นที่มีภิกขาสมบูรณ์หาง่าย หมู่บ้าน นั้นนับเป็นสัปปายะ ถ้ามีลักษณะตรงกันข้ามนับเป็น อสัปปายะ[๑๐๓] ที่ว่าอสัปปายะนั้นน่าจะถือเอาด้วย สาเหตุ คือ

๑. ไกลและการคมนาคมไปมาไม่สะดวก

๒. เวลาบิณฑบาตไปหรือกลับโดนแสงอาทิตย์ขึ้น ส่องหน้า และ

๓. บิณฑบาตไม่พอแก่การฉัน

๓) ภัสสะ (การพูดคุย)

ภัสสะ หมายถึง การพูดคุย หรือถ้อยคำมี ๒ อย่าง ได้แก่ ภัสสะอสัปปายะ คือ การพูดคุยหรือถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติและภัสสะสัปปายะ คือ การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติ โยคาวจรพึงปฏิบัติตนเพื่อสำรวมอินทรีย์พูดน้อยในระหว่างการปฏิบัติธรรมเพื่อสำรวมสมาธิและปฏิภาคนิมิต ในวิปัสสนานัย เล่ม ๑ แสดงอธิบายการสำรวมสติไว้ว่า ในระหว่างการปฏิบัติธรรมศีลต้องบริสุทธิ์ บุคคลพึงยังกุศลจิตให้เกิดทางทวาร ๖ แล้วรักษาอินทรีย์สังวร

---

[๑๐๒] วิสุทฺธิ ๑/๑๑๙ – อุปปฑสมกสวาตาตปสรึ สปสมีผสฺสึ.

[๑๐๓] สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, หน้า ๒๒๑.

ศีล ด้วยการปิดกั้นมิให้เกิด อกุศล มีสติก่อให้เกิดกุศลจิตอยู่เสมอในขณะประจวบกับอารมณ์ ๖[๑๐๔] ในคัมภีร์ปกรณ์ วิเสสวิสุทธิมรรค ก็กล่าวอธิบายไว้ว่า การใช้สติสำรวมอินทรีย์เพื่อไม่ให้เกิดกิเลสในขณะที่วิญญาณ ๖ รับรู้อารมณ์ ๖เพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ดังนั้น การสำรวม วาจาพูดน้อย ไม่กล่าวติรัจฉานกถา อันเป็นเรื่องขัดมรรคผลเป็นไปเพื่ออันตรธานเสียแห่งนิมิตของผู้ปฏิบัติ หรือวิคคาหิกกถา ที่เป็นถ้อยคำที่แก่งแย่งกันทำลายความดีงามและความเจริญของตน พร้อม ทั้งทำลายความสามัคคีของหมู่คณะอีกด้วย ชื่อว่า อสัปปายะ แม้กถาวัตถุ ๑๐ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ไม่ขัดกันกับมรรค ผล นิพพาน ชื่อว่า ภัสสสัปปายะ ก็ควรกล่าวพอประมาณ เพื่อสำรวมสมาธิและ ปฏิภาคนิมิต ๓๒ ทั้งติรัจฉานกถา ๓๒ วิคคาหิกกถา และ กถาวัตถุ ๑๐ มีปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา ติรัจฉานกถา ๓๒ คือ เรื่องขัดมรรคผลเป็นไปเพื่ออันตรธานเสียแห่งนิมิตของผู้ปฏิบัติได้แก่[๑๐๕]

๑. ราชกถา กล่าวถึงพระยามหากษัตริย์
๒. โจรกถา กล่าวถึงโจร
๓. มหามตฺตกถา กล่าวถึงมหาอำมาตย์
๔. เสนากถา กล่าวถึงเสนา
๕. ภยกถา กล่าวถึงภัยอันตราย
๖. ยุทฺธกถา กล่าวถึงการสงคราม
๗. อนฺนกถา กล่าวถึงข้าว
๘. ปานกถา กล่าวถึงน้ำ
๙. วตฺถกถา กล่าวถึงผ้านุ่งผ้าห่ม
๑๐. สยนกถา กล่าวถึงที่หลับที่นอน
๑๑. มาลากถา กล่าวถึงดอกไม้สรรพต่าง ๆ
๑๒. คนฺธกถา กล่าวถึงเครื่องหอมเครื่องลูบไล้ชโลมทา
๑๓. ญาติกถา กล่าวถึงญาติแห่งตน
๑๔. ยานกถา กล่าวถึงยวดยานคานหามช้างม้า รถเกวียนมีประเภท ต่าง ๆ
๑๕. คามกถา กล่าวถึงบ้านว่าบ้านตำบล
๑๖. นิคมกถา กล่าวถึงนิคม
๑๗. ชนปทกถา กล่าวถึงชนบท
๑๘. นครกถา กล่าวถึงเมืองใหญ่
๑๙. อิตถีกถา กล่าวถึงผู้หญิง
๒๐. ปุริสกถา กล่าวถึงผู้ชาย
๒๑. สุรกถา กล่าวถึงคนกล้า ๆ ช้างกล้าเสือกล้าศึกสงคราม
๒๒. วิสิขากถา กล่าวถึงตรอกน้อยตรอกใหญ่ถนนหนทาง
๒๓. กุมฺภทาสีกถา กล่าวถึงกุมภทาสีที่ตักน้ำ
๒๔. ปุพฺพเปตกถา กล่าวถึงญาติที่ล่วงไปแล้วแต่ก่อน ๆ

---

[๑๐๔] พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสีสยาดอ), **วิปัสสนานัย เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอเซ็นเตอร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐ - ๒๑.

[๑๐๕] องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๙/๑๕๑ - ๑๕๒. ที. สี. อ. ๑๗/๘๔. สำ.มหา. (ไทย) ๑๙/๑,๐๗๙/๕๘๙.

๒๕. นานตฺตกถา กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ แต่บรรดาที่หาประโยชน์มิได้

๒๖. โลกกฺขายิกกถา กล่าวถึงลัทธิโกหก อันธพาลในโลกเจรจากัน

๒๗. สมุทฺทกฺขายิกกถา กล่าวถึงมหาสมุทรสาครทะเล

๒๘. อิติภวาภวกถา กล่าวถึงภวและอภวมี ๖ ประการ คือ กล่าวสัสสตทิฏฐิ กล่าวอุทเฉททิฏฐิ กล่าวถึงเจริญในสมบัติ กล่าวถึงเสื่อมจากสมบัติ กล่าวสรรเสริญความสุขใน เสพกาม กล่าวอัตตกิลมถานุโยคประกอบความเพียร ให้ลำบากกายเป็นฝ่ายปฏิบัติแห่งเดียรถีย์

๒๙. อรญฺญกถา กล่าวถึงป่า

๓๐. ปพฺพกถา กล่าวถึงภูเขา

๓๑. นทีกถา กล่าวถึงแม่น้ำ

๓๒. ทีปกถา กล่าวถึงเกาะต่าง ๆ

วิคคาหิกกถา คือ ถ้อยคำที่แก่งแย่งกัน ทำลายความดีงามและความเจริญของตน พร้อมทั้งทำลายความสามัคคีของหมู่คณะอีกด้วย ได้แก่[๑๐๖]

๑. นตฺวํ อิมํ ธมฺมวินยํ อาชานาสิสติ ท่านไม่รู้ธรรมวินัย

๒. อหํ อิมํ ธมฺมวินยํ อาชานามิ ข้าพเจ้ารู้ธรรมวินัย

๓. กึตฺวํ อิมํ ธมฺมวินยํ อาชานิสฺสสิ ท่านจะรู้ได้อย่างไร

๔. มิจฺฉาปฏิปนฺโน ตฺวมสิ ท่านเป็นผู้ปฏิบัติผิด

๕. อหมสฺมิ สมฺมาปฏิปนฺโน ส่วนข้าพเจ้าปฏิบัติถูกจึงรู้ได้

๖. สหิตํ เม คำพูดของข้าพเจ้าตรงกันในเบื้องต้น และเบื้องปลาย จึงมีประโยชน์

๗. อสหิตํ เต ของท่านไม่ตรงกันในเบื้องต้นและเบื้องปลาย จึงไม่มีประโยชน์

๘. ปุเรวจนยิ ปจฺฉา อวจ คำที่ควรกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวทีหลัง

๙. ปจฺฉาวจนิยํ ปุเร อวจ แต่คำพูดที่ควรกล่าวทีหลังท่านกลับกล่าวก่อน

๑๐. อธิจิณฺณนฺเตว ปราวติตํ คำพูดของข้าพเจ้าเพียงคำเดียว สามารถทำลายคำพูดของท่าน

๑๑. อาโรปิโต เต วาโท ข้าพเจ้าจับผิดความเห็นของท่านได้แล้ว

๑๒. นิคฺคหโต ตฺวมสิ ท่านจึงถูกข้าพเจ้าข่มไว้

๑๓. จรวาทปโมกฺขาย ท่านจงพยายามแสวงหาความรู้จาก สำนักต่าง ๆ มาปลดเปลื้องแก้ไขคำพูด ของท่านที่ถูกข้าพเจ้าข่มไว้นี้ด้วย

๑๔.นิพฺเพเฐหิวาสเจ ปโหสิ ถ้าท่านยังเชื่อในความสามารถของท่าน ก็จงแก้ไขมา

กถาวัตถุ ๑๐ ประการ คือ ถ้อยคำที่ไม่ขัดกันกับมรรค ผล นิพพาน ได้แก่[๑๐๗]

๑. อปิจฺฉตากถํ พูดเรื่องความมักน้อย

๒. สนฺตุฏฺฐิกถํ พูดเรื่องความพอใจตามมีตามได้ใน สิ่งของ ของที่ตนได้มา

๓. ปวิเวกกถา พูดเรื่องความสงบทางกาย วาจา ใจ

๔. อสสคฺคกถา พูดเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับกามคุณอารมณ์

๕. วริยารมิภกถา พูดเรื่องการขยันหมั่นเพียร

---

[๑๐๖] ที.สี. (ไทย) ๙/๑๘/๗, สำ.มหา.(ไทย) ๑๙/๑๐๘๐/๕๘๙ - ๕๙๐., ที.สี.อ. ๑๗/๘๔.

[๑๐๗] องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๙/๑๕๒.

๖. สีลกถา พูดเรื่องศีล
๗. สมาธิกถา พูดเรื่องสมาธิ
๘. ปญญากถา พูดเรื่องปัญญา
๙. วิมุตฺติกถา พูดเรื่องอรหัตตผล
๑๐. วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา พูดเรื่องปัจจเวกขณญาณ ที่เกี่ยวกับอรหัตตผล และนิพพาน

๔) บุคคล

บุคคล หมายถึง บุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนาปราศรัยกัน มี ๒ อย่าง ได้แก่ ปุคคลอสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติด้วยและ ปุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติ โยคาวจรพึงเลือกคบ ปุคคลสัปปายะเพื่อความตั้งมั่นแห่งจิตของตนในขณะกำลังปฏิบัติ ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า ปุคคลอสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่ บุคคลผู้มากไปด้วยการทำกายให้มั่นคงชอบ บำรุงประคบประหงมตบแต่งร่างกาย (กายทฬฺหีพหุโล)[๑๐๘] มีปกติพูดติรัจฉานกถา ๓๒ (ติรจฺฉานกถิ โก) เป็นอสัปปายะ เพราะว่าเขามีแต่จะทำให้เธอเศร้าหมอง ดุจน้ำโคลนทำน้ำใสให้ขุ่นไป ฉะนั้น และ เพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น สมาบัติย่อมเสื่อม ดุจสมาบัติของภิกษุหนุ่มผู้อยู่ ณ โกฏิบรรพตวิหาร เสื่อม เพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น ส่วนปุคคลสัปปายะ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลัง ปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้ไม่พูดติรัจฉานกถา (อติรจฺฉานกถิโก) ถึงพร้อมด้วยสีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาที่คุณ (สีลาที่คุณสมปนฺโน) ซึ่งโยคาวจรได้อาศัยแล้ว เป็นเหตุทำให้จิตที่ยังไม่เป็นสมาธิย่อมจะ เป็นสมาธิหรือจิตที่เป็นสมาธิแล้วจะตั้งมั่นยังขณะนี้[๑๐๙] เกิดความสงบเยือกเย็นผ่องใสได้โดยแท้

๕) โภชนะ

โภชนะ หมายถึง อาหารและเครื่องบริโภค ในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรม มี ๒ อย่างได้แก่ โภชนอสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคที่เป็นที่ไม่ถูกใจไม่พอใจ ไม่ถูกกับร่างกายไม่เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉันยาก ไม่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร และโภชนสัปปายะ คืออาหารและเครื่องบริโภคที่ถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉันไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร เพราะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือบั่นทอนสภาพจิตใจ ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า อาหารที่ไม่สมควรและที่สมควรแก่การบริโภค ในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรม โยคาวจรบุคคลบางท่านได้รับประทานอาหารที่มีรสหวานแล้วก็ ไม่ถูกปาก ไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจ จิตใจไม่มั่นคง แต่เมื่อได้อาหารรสเปรี้ยวแล้ว ก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจ ทำให้จิตใจมั่นคงถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้น อาหารที่มีรสหวานนั้นจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอาหารที่มีรสเปรี้ยว เป็น สัปปายะแกโยคาวจรนั้น บางท่านเมื่อได้รับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยวแล้วก็ไม่ถูกปาก ไม่มี ความชุ่มชื่นผาสุกใจ จิตใจไม่มั่นคง แต่เมื่อได้อาหารรสหวานแล้ว ก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจ ทำให้จิตใจ มั่นคงถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้น อาหารที่มีรสเปรี้ยวนั้นจึงเป็น อสัปปายะ ส่วนอาหารที่มีรสหวานเป็นสัปปายะแก่โยคาวจรนั้น สำหรับรสเค็ม ขม เผ็ดฝาด ๔

---

[๑๐๘] วิสุทฺธิ. มหาฎีกาว่า คือแทนที่จะมุ่งทำความตั้งมั่นทางจิต กลับไปสนใจทำความมั่นคงทางกาย ซึ่งมหาฎีกาให้อรรถาธิบายว่า ขวนขวายแต่ปรนปรือร่างกาย ดังบาลีที่หมายเอา ข้อนี้กล่าวไว้ว่า บริโภคจนเต็มท้องตามที่ ต้องการแล้วประกอบความสุขในการนอนอยู่เป็นประจำ.

[๑๐๙] สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, หน้า ๒๒๒.

อย่างนี้ ไม่ได้กล่าวโดยเฉพาะ ๆ นั้น ก็เพราะรส เหล่านี้เพียงแต่เป็นเครื่องปรุงให้รสทั้งสองนั้นดีขึ้น ดังนั้นเมื่อยกรสหวานและเปรี้ยวขึ้นมาแล้วก็เป็นอันว่าได้กล่าวถึงรส ๔ อย่างนี้ตามสมควรไป

๖) ฤดู

ฤดู หมายถึง ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อม มี ๒ อย่าง ได้แก่ อุตุอสัปปายะ คือสภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น หนาวเกินไป ร้อนเกินไป เป็นต้นและ อุตุสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อน เกินไป เป็นต้น โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในธรรมชาติดินฟ้าอากาศที่ทำให้จิตใจของตนแจ่มใสมั่นคง เอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติธรรมของตน ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า อากาศที่ไม่สบายและสบายในขณะปฏิบัติธรรมอยู่นั้น โยคาวจรบางท่านเมื่อได้รับอากาศร้อนแล้ว ก็รู้สึกไม่ค่อยจะสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่มั่นคง ก็กลับกระสับกระส่ายขุ่นหมองยิ่งขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็กลับหงุดหงิดฟุ้งซ่าน ขึ้นมา แต่ถ้าได้รับอากาศเย็นก็รู้สึกสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่ตั้งมั่นก็กลับแจ่มใส ตั้งมั่นขึ้น จิตใจที่ สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็ถาวรยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฉะนั้น อากาศร้อนจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอากาศเย็น เป็นสัปปายะแก่โยคาวจรบุคคลนั้น โยคาวจรบางท่านได้รับอากาศเย็นแล้ว ก็รู้สึกไม่ค่อยจะสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่มั่นคง ก็กลับกระสับกระส่ายขุ่นหมองยิ่งขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้ว ก็กลับหงุดหงิดฟุ้งซ่านขึ้นมา แต่ถ้าได้รับอากาศร้อนก็รู้สึกสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่ตั้งมั่นก็กลับ แจ่มใสตั้งมั่นขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็ถาวรยิ่ง ๆ ขึ้นไปฉะนั้น อากาศเย็นจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอากาศร้อนเป็นสัปปายะแก่โยคาวจรบุคคลนั้น[๑๑๐]

๗) อิริยาบถ

อิริยาบถ หมายถึง อาการหรือการเคลื่อนไหวอยู่ในกิริยาท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่ง มี ๒ อย่าง ได้แก่ อิริยาปถอสัปปายะ คือ อาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วไม่ถูกใจมีการเคลื่อนไหวที่ไม่พอดี และอิริยาปถสัปปายะ คือ อาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในอิริยาบถที่เกิดความสบายกายสบายใจ นิวรณ์จะได้ไม่เกิด ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า ในอิริยาบถ ๔ อย่างนั้น โยคาวจรบางท่าน เมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถนอนแล้ว ก็ทำให้รู้สึกง่วงเหงาหาวนอน ไม่ค่อยได้รับผลดี ถ้าทำการ ปฏิบัติในอิริยาบถอื่น ๆ ก็รู้สึกว่ามีความสบายกาย สบายใจ ทั้งได้รับผลดีโดยไม่มีนิวรณ์เกิดขึ้นกวนใจ บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถนอน บาง ท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน แล้วรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ ไม่ค่อยได้รับผลดี ถ้าทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถเดินกับนอน ก็รู้สึกว่ามีความสบายกายสบายใจ ทั้งได้รับผลดีด้วย บาง ท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถเดิน นอน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถนั่ง ยืน บางท่าน เมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถเดิน แล้วรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ ไม่ค่อยจะได้รับผลดี ถ้าทำการ ปฏิบัติในอิริยาบถอื่น ๆ ก็รู้สึกว่ามีความสบายกายสบายใจ ทั้งได้รับผลดีโดยไม่มีนิวรณ์เกิดขึ้นกวนใจ บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถ นั่ง ยืน นอน แต่กลับได้รับผลดีในอริยาบถเดิน ฉะนั้น อิริยาบถใดได้รับผลดี คือ ทำให้จิตใจแจ่มใสสงบระงับดับเสียซึ่งนิวรณ์ อิริยาบถนั้นจัดเป็นสัปปายะแก่ โยคาวจรบุคคลนั้น เหตุนั้น พึงทดลองดูในอิริยาบถนั้น ๆ อยู่

---

[๑๑๐] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๒.

อย่างละ ๓ วัน เช่นเดียวกันกับทำการ ทดลองในอาวาส[๑๑๑] สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสัปปายะด้วยพระดำรัสอื่น เช่น สมัย[๑๑๒] อันมีอรรถาธิบายว่า คือ กาลที่ได้รับสัปปายะความเหมาะสม ๕ ประการ คือ ธรรมเป็นที่สะดวกสบายแก่การเจริญปัญญามี อุตสัปปายะอาหารสัปปายะ(โภชนสัปปายะ) เสนาสนะสัปปายะ (อาวาสสัปปายะ) ปุคคลสัปปายะ และธัมมัสสวนสัปปายะ (ภัสสะสัปปายะ)

๒.๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการจัดฝึกอบรมปฏิบัติธรรมในวัด

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการจัดฝึกอบรมปฏิบัติธรรมในวัดไว้ ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอนำมาประกอบการศึกษา ดังนี้

๑) บทบาทพระสงฆ์กับการจัดฝึกอบรมปฏิบัติธรรมในวัด

มหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนา โดยมุ่งให้แต่ละคณะสงฆ์จังหวัดควรมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน อย่างน้อย ๑ แห่ง ต้องดำเนินการตามความในข้อ ๕แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งระบุไว้ว่า “การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัดที่เหมาะสมให้เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พิจารณาแล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ เพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และจัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรม” เป็นการดำเนินการโดยเฉพาะของเจ้าคณะปกครองฝ่ายสงฆ์ ในนามของคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผ่านไปเป็นเวลา ๖ ปี แต่สถานการณ์การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกลับไม่เพิ่มขึ้น เพื่อให้การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงกำหนดขั้นตอนเสนอเรื่องขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เจ้าคณะจังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดคัดเลือกวัดที่เหมาะสม แล้วแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกทราบ

ขั้นตอนที่ ๒ เจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดยื่นหนังสือขอจัดตั้งต่อคณะกรรมการจัดตั้งตามแบบที่กำหนด (แบบ สธจ. ๑)

ขั้นตอนที่ ๓ เจ้าคณะจังหวัด ประธานคณะกรรมการจัดตั้งรายงานเสนอเจ้าคณะภาคตามแบบที่กำหนด (แบบ สธจ. ๒)

ขั้นตอนที่ ๔ เจ้าคณะภาคพิจารณาลงนามเสนอความเห็นและรายงานเสนอเจ้าคณะใหญ่

---

[๑๑๑] เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๓.

[๑๑๒] องฺ.ติก.อ. (ไทย) ๒/๑๐๒/๒๕๔.

ขั้นตอนที่ ๕ เจ้าคณะใหญ่พิจารณาลงนามเสนอความเห็น นำเข้าที่ประชุมมหาเถรสมาคมด้วยตนเองในฐานะกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง หรือส่งเรื่องโดยตรงให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือส่งเรื่องคืนให้เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการจัดส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดทำวาระเพื่อนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ

ขั้นตอนที่ ๖ เลขาธิการมหาเถรสมาคมนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณามีมติอนุมัติจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดทำมติมหาเถรสมาคมแจ้งให้เจ้าคณะจังหวัดทราบ และขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๘ เจ้าคณะจังหวัดแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่เป็นสถานที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทราบเพื่อดำเนินกิจกรรมจัดการศึกษาปฏิบัติธรรมให้แก่พุทธบริษัทต่อไป

ขั้นตอนที่ ๙ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยกองพุทธศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรม มหาเถรสมาคมปกครองดูแลคณะสงฆ์ วัดเป็นเสมือนนิติบุคคลตามกฎหมายมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ กำหนดอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจของมหาเถรสมาคมในมาตรา ๑๕ และเจ้าอาวาสในมาตรา ๓๗ พระสงฆ์มีภารกิจสำคัญ ๖ ด้านดังนี้

๑. งานปกครองสงฆ์ ผู้บริหารคณะสงฆ์คณะสงฆ์ส่วนกลางมีเจ้าคณะใหญ่ คณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ๑๘ ภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล ต่างเล็งเห็นความสำคัญและ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม

๒. งานศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีและพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และการศึกษาปฏิบัติธรรมด้วย

๓. งานเผยแผ่ศาสนธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนธรรม จัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้แก่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน การอบรมครูจริยศึกษาการส่งเสริมหน่วยเผยแพร่ศีลธรรม การปฏิบัติธรรมจึงเป็นการเผยแผ่ศาสนธรรม อีกด้านหนึ่งด้วย

๔. งานศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ประกอบด้วย ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดและโรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน รวมทั้งจัดสำนักปฏิบัติธรรมแก่พุทธศาสนิกชน

๕. งานสาธารณูปการ เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัดเพื่อเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดด้านอื่น ๆ การปฏิบัติธรรมมีความสำคัญสำหรับ พุทธศาสนิกชน วัดในปัจจุบันจึงต้องพัฒนางานสาธารณูปการต่าง ๆ ให้เข้ากับการปฏิบัติธรรม

๖. งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ เช่น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและอุปสมบทพระภิกษุ การปฏิบัติ ธรรมเป็นของเก่าของพระ แต่อาจเป็นของใหม่สำหรับพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ต้องเป็นทั้งแกนนำใน การจัดอบรมการปฏิบัติ และเป็นผู้นำในการอบรมการปฏิบัติธรรม

๒) การจัดการอบรมปฏิบัติธรรมในวัด

การจัดการอบรมปฏิบัติธรรมเป็นภาระหนึ่งของพระสงฆ์ มหาเถรสมาคม ใช้อำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๑๕ ออกระเบียบส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด[๑๑๓] เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนาอันเป็นการ รักษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา โดยมีคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติประจำจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการ รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นรองประธานคณะกรรมการ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอของจังหวัดนั้นเป็นกรรมการ โดยมีเจ้าคณะใหญ่เป็นประธานที่ปรึกษา เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เป็นที่ปรึกษาคณะสงฆ์จังหวัด การจัดการอบรมปฏิบัติธรรมจัดเป็นการศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม เพราะมีทั้งการถ่ายทอดความรู้ธรรมะ การฝึกอบรมจิตใจ เห็นธรรมะตามความเป็นจริง การสืบต่อปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติได้องค์ความรู้อันเกิดจากการปฏิบัติการจัดการอบรมปฏิบัติธรรม ต้องมีการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนสามารถให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งสามารถจัดได้ในทุกระดับการศึกษาเพื่อเป็นการศึกษาพื้นฐาน และสามารถผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยวัดจัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมจัดการอบรมปฏิบัติธรรมให้การศึกษาและปฏิบัติตามพระสัทธรรม ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสในมหาสติปัฏฐานสูตร อันเป็นการแสดงถึงวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติธรรม ว่า

"เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย, ทุกฺขโท มนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย, ญายสส อธิคมาย, นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตตาโร สติปฏฺฐานา"[๑๑๔]

แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย ๑ เพื่อระงับความโศก ๑ เพื่อระงับความคร่ำครวญ ๑ เพื่อดับทุกข์ ๑ เพื่อดับโทมนัส ๑ เพื่อบรรลุ อริยมรรค ๑ เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน ๑ ทางเดียวนี้ คือ สติปัฏฐาน ๔[๑๑๕]

สรุป ได้วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติธรรม ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย

๒. เพื่อระงับความโศก และความคร่ำครวญ

๓. เพื่อดับทุกข์ และโทมนัส

๔. เพื่อบรรลุอริยมรรค

๕. เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน การปฏิบัติธรรม มีความสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์การศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๘๑ ที่กำหนดไว้

---

[๑๑๓] ศิริพร แย้มนิล และคณะ, "รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี", **รายงานการวิจัย**, (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา สกศ., ๒๕๔๘), หน้า ๑๔.

[๑๑๔] ที.ม. (บาลี) ๑๐/๓๗๓/๒๔๘.

[๑๑๕] ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.

ชัดเจนว่า “การจัดการศึกษา อบรมต้องให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม” และตามจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา มาตรา ๖พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕.ว่า “ต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” การจัดการอบรมปฏิบัติธรรม จัดเป็นการศึกษาอย่างหนึ่งจึงเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ

๓) หลักการจัดการอบรมการปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรมเป็นการศึกษาธรรมฝึกฝนอบรมจิตของตนเอง เพื่อตัดละกิเลสตัณหาเห็นธรรมถูกต้องตามความเป็นจริง ตลอดชีวิตตราบเท่าที่เรายังต้องเวียนว่ายอยู่ใน วัฏฏสงสารด้วยจุดมุ่งหมาย คือ พระนิพพาน การปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับ มาตรา ๘ ที่ระบุว่า “เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ มีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง” การศึกษาในทางพระพุทธศาสนามีหลักการศึกษาตาม ศีล สมาธิ ปัญญา มีหลักการการปฏิบัติที่ชัดเจนดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น มหาสติปัฏฐานสูตร วินีตวัตถุ นิคัณฐสูตร หรือในคัมภีร์ ปกรณวิเสสวิสุทธิมรรค จุดประสงค์ก็เพื่อผู้ศึกษาปฏิบัติเกิดปัญญาญาณเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ดังมาตรา ๒๒ ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

มหาเถร สมาคม คณะสงฆ์ วัด เป็นสถาบันศาสนา ร่วมกับองค์กรของรัฐ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ สามารถร่วมมือกันจัดตั้งและบำรุงสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และสนับสนุนส่งเสริม การปฏิบัติธรรมของประชาชน ตามมาตรา ๑๒และสามารถจัดการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมแก่ พุทธศาสนิกชนได้ รวมทั้งแก่สถานศึกษาและศูนย์การเรียนที่สนใจ ตามมาตรา ๑๘ การได้รับสิทธิ ประโยชน์จากการสนับสนุนของรัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยกองพุทธศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปีตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรม เมื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้ว ตามมาตรา ๑๔ ตามสิทธิขององค์กรการอบรมปฏิบัติธรรม มีรูปแบบการจัดการศึกษา ได้แก่ การศึกษาในระบบ คือ จัดเป็นหลักสูตร มีตัวอย่าง คือ บทเรียนปฏิบัติธรรมในชั้นเรียนบทเรียนศีลธรรมในวิชาสังคมศึกษาในทุกระดับการศึกษา

ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็จัดเป็นวิชาธรรมภาคปฏิบัติ จัดเป็นหลักสูตรในการศึกษา ระดับปริญญาโท คือ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม การศึกษานอกระบบ คือ จัดอบรมปฏิบัติธรรม เป็นระยะ ๆ ตามช่วงเวลา และการศึกษาตามอัธยาศัย คือ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าปฏิบัติได้ตลอดเวลาตามที่ต้องการ ดังมาตรา ๑๕ และสามารถจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ตามศักยภาพขององค์กร และเป็นไปตามมาตรา ๒๓คือ เพราะได้รับการอบรมปฏิบัติธรรมจึงเกิดความรู้คู่คุณธรรม ผู้ปฏิบัติรู้ธรรมตามความเป็นจริง ฝึกตน ได้ธรรมทำให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การปฏิบัติธรรมมีกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการ การสาธิตการปฏิบัติ การบรรยายธรรม การสอบ-ส่งอารมณ์ ปรับอินทรีย์ มีเนื้อหาตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ใช้หลักการกำหนดรู้ด้วย อาตาปี สติมา สัมปชาโน ปฏิบัติจดจ่อ ติดต่อ ต่อเนื่อง จนเกิดปัญญาเห็นแจ้ง

สภาวธรรม ตามความเป็นจริง มีการจัดสถานที่ปฏิบัติธรรมให้สัปปายะ จัดบริการสื่อมีหนังสือสวดมนต์ วิดีทัศน์ สาธิตการปฏิบัติ หนังสือคู่มือการปฏิบัติธรรมไว้ให้ศึกษา เป็นไปตามมาตรา ๒๔ ที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้

ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียน อาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้ เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลใน ชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมในทุกกลุ่มชน เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสมาปฏิบัติธรรม และร่วมมือกับองค์กรจัดการปฏิบัติธรรม ดังมาตรา ๒๙ที่ให้ ร่วมมือกับบุคคล ครอบครัว ชุมชนองค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนาสถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น การจัดการศึกษาอบรม มีการ แสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการส่งเสริมสนับสนุนวิปัสสนาจารย์ศึกษาปฏิบัติธรรมเพิ่มเติมเพื่อ พัฒนาตนเองแล้วจะได้เป็นประโยชน์ต่อการสอนการอบรม ดังมาตรา ๓๐ ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถ วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนในแต่ละระดับการศึกษา ในการจัดการอบรมปฏิบัติ ได้จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นประเมินผลก่อนและหลังการปฏิบัติก่อนการปฏิบัติสอบถาม เรื่อง ข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ก่อนเข้ารับการอบรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความพร้อมของ สถานที่และความพร้อมและทัศนคติของผู้ปฏิบัติความคิดเห็นหรือคาดหวังอื่น ๆ และหลังปฏิบัติธรรม สอบถาม เรื่อง ข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นต่าง ๆ หลังเข้ารับการอบรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความพึงพอใจ สถานที่ บุคคล หลักสูตรการอบรม สิ่งแวดล้อม สัปปายะ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ ได้รับจากการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม ปัญหาอุปสรรค

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อการฝึกปฏิบัติ ธรรมและจัดการอบรมติดต่อต่อเนื่องไปแก่ผู้สนใจการปฏิบัติ ตามมาตรา ๒๖ ที่ให้สถานศึกษาจัด ประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของการเรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการ เรียนการร่วมกิจกรรมและทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ ละระดับและรูปแบบการศึกษารวมทั้งการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อและนำผลการประเมินผู้เรียน ดังกล่าว มาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

๔) การขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

มหาเถรสมาคมออกระเบียบการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

ข้อ ๑ วัดซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่พักสงฆ์ตามมติมหาเถรสมาคม

ข้อ ๒ มีสัปปายะ เช่น อาวาสสัปปายะ เป็นต้น

ข้อ ๓ วัดที่เคยเป็นสำนักปฏิบัติธรรมมาก่อน ยกขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ข้อ ๔ เจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสสนาจารย์หรือส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

ข้อ ๕ มีหลักฐานถูกต้อง ตรงตามแบบเอกสาร (แบบฟอร์ม) ที่กำหนดไว้[๑๑๖]

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดคุณสมบัติของสำนักปฏิบัติธรรม

กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสำนักปฏิบัติธรรมไว้ ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านสถานที่ (๒) ด้านวิทยากรและ (๓) ด้านการบริหารจัดการ ซึ่งแต่ละด้านมีขอกำหนดเป็นรายละเอียด ดังนี้[๑๑๗]

(๑) ด้านสถานที่

๑. ด้านความสะอาด สงบ สว่าง บริเวณร่มรื่นไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก

๒. มีห้อง อาคาร หรือศาลาปฏิบัติ ที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ไม่แออัดเกินไป

๓. มีที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด จำนวนเพียงพอและแยกตามเพศของผู้ใช้ สำหรับห้องพักควรมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายได้เป็นอย่างดี

(๒) ด้านวิทยากร

๑. มีพระวิปัสสนาจารย์หรือผู้ฝึกสอนกัมมัฏฐานที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรโดยสามารถตอบขอซักถาม และสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้

๒. มีวิทยากรบรรยายธรรมที่มีความรู้ ความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรมและน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุข

๓. พระภิกษุหรือบุคคลอื่นที่เป็นวิทยากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

(๓) ด้านการบริหารจัดการ

๑. เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง

๒. มีการจัดทำบัญชีรายรับ –รายจ่ายอย่างเป็นระบบ ที่มีความโปร่งใสสามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้

๓. มีบุคลากร หรือเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขาและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม

๔. มีการดูแลด้านการรักษาความปลอดภัยภายในและบริเวณโดยรอบ ในกรณีที่มีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมาก สามารถประสานงานขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือหน่วยอาสาสมัคร เพื่อมา ดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างทั่วถึง

๕. มีการดูแลด้านสุขอนามัย กล่าวคือ มีตู้ยาสามัญไว้ประจำหรือมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่มีผู้เข้าปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ควรจัดเตรียมเจ้าหน้าที่จาก

---

[๑๑๖] กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้ง สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐ - ๒๒.

[๑๑๗] กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๗๓ - ๗๕.

สถานพยาบาลอยู่ดูแล ถ้าหากมีผู้ป่วยฉุกเฉินก็สามารถนำส่งสถานพยาบาลได้ทันที ถ้าหากไม่ได้จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลอยู่ดูแลประจำ ก็ต้องมีการประสานไว้กับสถานพยาบาลใกล้เคียงให้สามารถปฐมพยาบาลหรือรับผู้ป่วยฉุกเฉินไว้รักษาตัวได้ทันที

๖. มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปี และจัดทำตารางการฝึกอบรมปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

๗. มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนัก ที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสาร หรือติดประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน

๘. มีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดด้านต่าง ๆ เช่น การจัดอาหารน้ำดื่มและการบริการต่าง ๆ เป็นต้น

๙. มีการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ แต่ต้องไม่เป็นในลักษณะเชิงธุรกิจ

สรุปได้ว่า รูปแบบของสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมมีลักษณะ ดังนี้

๑. สถานที่ เว้นที่เป็นโทษ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เรียกว่า สัปปายะ ๗ หรือ สัปปายะ ๕

๑. อาวาส (ที่อยู่) คือ เสนาสนะสัปปายะ
๒. โคจรคาม
๓. ภัสสะ (การพูดคุย) คือ ธัมมัสสวนสัปปายะ
๔. บุคคล คือ ปุคคลสัปปายะ
๕. โภชนะ คือ อาหารสัปปายะ
๖. ฤดู คือ อุตุสัปปายะ
๗. อิริยาบถ

๒.บุคลากร กัลยาณมิตร คือ อาจารย์ผู้คอยชี้แนะ แนะนำ ตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ถ้าเจ้าสำนักเป็นวิปัสสนาจารย์ยิ่งดี มีเจ้าหน้าที่พร้อม

๓.การบริหารจัดการ คือการจัดการสำนักด้วยความโปร่งใส ให้ความสนใจดูแลความเรียบร้อย

๑. เจ้าสำนักมีความสนใจและเห็น ความสำคัญ
๒. จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างเป็น ระบบ
๓. บุคลากร/เจ้าหน้าที่เพียงพอ
๔. มีการรักษาความปลอดภัย
๕. มีการดูแลด้านสุขอนามัย
๖. มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดปี
๗. มีกฎข้อบังคับ
๘. มีการประสานงานกับชุมชนจัดอาหาร และน้ำดื่ม(อาหารสัปปายะ)
๙. มีการประชาสัมพันธ์

สรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมควรมีความสัปปายะมีความสงบเงียบสงัดไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครมรบกวนการปฏิบัติธรรมซึ่งจะทำให้การปฏิบัติธรรมมีความก้าวหน้าสามารถที่จะทำจิตใจให้สดชื่นแจ่มใส มีวิปัสสนาจารย์คอยแนะนำประจำสำนักไว้คอยแก้ไขอารมณ์การปฏิบัติให้กับผู้ปฏิบัติธรรมมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือและบริการผู้ปฏิบัติให้มีความสะดวกในการปฏิบัติธรรม มีการดูแลด้านความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยอย่างเป็นระบบทำให้ผู้มาปฏิบัติธรรมหมดกังวลในด้านความปลอดภัย สามารถที่จะทำใจให้สงบได้เร็วขึ้น

ตารางที่ ๒.๘ สรุป คุณสมบัติของสำนักปฏิบัติธรรม

คุณสมบัติ	คัมภีร์พระพุทธศาสนา	มหาเถรสมาคม	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ด้านสถานที่	มีสัปปายะ ๗	๑. เป็นวัด ๒. เป็นที่พักสงฆ์ ๓. มีสัปปายะเคยเป็นสำนักปฏิบัติธรรม	๑. ความสะอาดสงบสว่าง สงัด ร่มรื่น (อตุสัปปปายะ) ๒. มีห้องอาคารหรือศาลาปฏิบัติ ๓. ไม่แออัดและเพียงพอ ๔. (เสนาสนสัปปายะ) ๕. ห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด
ด้านวิทยากร	มีกัลยาณมิตร	เจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสสนาจารย์ (กัลยาณมิตร)	๑. มีพระวิปัสสนาจารย์ ๒. มีวิทยากรบรรยายธรรม, ๓. วิทยากรมีความประพฤติดี
ด้านการบริหารจัดการ		๑. มีหลักฐานถูกต้อง เจ้าอาวาสส่งเสริมสนับสนุน	๑. เจ้าสำนักมีความสนใจและเห็นความสำคัญ ๒. จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างเป็นระบบ ๓. บุคลากร/เจ้าหน้าที่เพียงพอ ๔. มีการรักษาความปลอดภัย ๕. มีการดูแลด้านสุขอนามัย ๖. มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดปี ๗. มีการประสานงานกับชุมชนจัดอาหารและน้ำดื่ม (อาหารสัปปายะ)

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

วัดสะแก ที่ตั้ง

ตั้งอยู่เลขที่ ๒๙ หมู่ ๗ ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๒๑๐ เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ประวัติวัด

วัดสะแก เดิมตั้งอยู่ที่วัดคลังทอง หรือวัดโกโรโกโส ในปัจจุบัน สร้างเป็นวัดขึ้นในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา กรมการศาสนาระบุตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ โดยย้ายจากวัดคลังทองข้ามฝั่งมาตำบลธนู เหตุที่ย้ายจากวัดคลังทอง เพราะเมื่อถึงหน้าน้ำ น้ำจะท่วมทุกปี ที่ตั้งปัจจุบันของวัดเป็นเนินสูง มีต้นไม้นานาชนิด เช่น ต้นตะเคียน มะขวิด จัน เป็นต้น หลังศาลาใหญ่มีสระน้ำ ขอบสระน้ำเต็มไปด้วยต้นสะแก งิ้ว มะม่วง คาง สะเดา แสมสาร ตะเคียน ส่วนสระน้ำนั้นคงขุดดินมาถม เพื่อจะสร้างอุโบสถหลังเก่า ต่อมามีเรือขุด ชื่อ เรือหลวงจบกระบวนยุทธ ได้มาทำการขุดลอกคลอง ทางวัดได้ให้พนดินกลบสระน้ำจนเต็มและเอาต้นไม้ออก คณะศิษย์ได้ขอพื้นดินนามาถมจนเต็มลานวัด

เดิมมีเนื้อที่ ๑๓ ไร่ ๓ งาน ๒๑ ตารางวา ต่อมา พ.ศ. ๒๕๒๒ หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ ได้มอบเงินให้ผู้ใหญ่เชิด หัสถีรักษ์ ซื้อที่นาของนางมา ตรีวิทย์ กับนายสังเวียน พงษ์ดนตรี เพิ่มอีกประมาณ ๒ ไร่ และถมที่ด้านทิศตะวันออกของวัด ซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์และเป็นที่สาธารณะอีกประมาณ ๑ ไร่

อาคารเสนาสนะที่สำคัญ ได้แก่ อุโบสถกว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๒๘ เมตร ผนังด้านนอกเป็นหินอ่อน ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารพิชัยปูนปั้นลงรักปิดทอง วิหารพระศรีอริยเมตไตรย ประดิษฐานพระศรีอริยเมตไตรยทรงเครื่องประดับด้วยพลอยลงรักปิดทอง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ วิหารหลวงปู่ดู่สร้างราว พ.ศ. ๒๕๓๙ จัดแสดงอัฐบริขารหลวงปู่ดู่ และกุฏิหลวงปู่ดู่[๑๑๘]

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งที่ ๒๓

มติมหาเถรสมาคมครั้งที่ ๑/ ๒๕๖๗ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ ๔๙/ ๒๕๖๗ เรื่อง ขออนุมัติจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งที่ ๒๓ ตั้งอยู่ที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมี พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท เจ้าอาวาสวัดสะแก เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งที่ ๒๓

---

[๑๑๘] เมธา พรพิพัฒน์ไพศาล. **คติธรรม คำสอน หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไอดี ออล ติจิตอล พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๖๖), หน้า ๘.

ตารางที่ ๒.๙ จำนวนพระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัดสะแก ปี พ.ศ.๒๕๖๖

ลำดับที่	สถานะ	จำนวนรูป/คน
๑.	พระภิกษุ	๑๗
๒.	ศิษย์วัด	๘
	รวมทั้งสิ้น	**๒๕**

ตารางที่ ๒.๑๐ จำนวนผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมวัดสะแก เฉลี่ย/เดือน

ลำดับที่	สถานะ	จำนวนรูป/คน
๑.	ชาวไทย	๘๖๐
๒.	ชาวต่างชาติ	๑๐
	รวมทั้งสิ้น	**๘๗๐**

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ ๑ พระอธิการธูป
รูปที่ ๒ พระครูญาณอุทัย (หร่าย)
รูปที่ ๓ พระอธิการแด่ ประมาณปี พ.ศ.๒๔๖๐
รูปที่ ๔ พระครูญาณอุทัย (หารณ์)
รูปที่ ๕ พระครูอุทัยวุฒิกรณ์ (รอด)
รูปที่ ๖ พระโบราณคณิสสร (ใหญ่ ติณฺณสุวณฺโณ) พ.ศ. ๒๔๘๑ – ๒๕๒๕
รูปที่ ๗ พระครูถาวรสีลาจาร (หลาบ ธมฺมสุวณฺโณ) พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๓๗
รูปที่ ๘ พระอธิการสมทบ โอฬาริโก พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๔๔
รูปที่ ๙ พระครูพิศาลธรรมรักษ์ (สาลี สีลธมฺโม) พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๖๐
รูปที่ ๑๐ พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แช่เฮง) พ.ศ. ๒๕๖๑ –ปัจจุบัน

ลักษณะการบริหารจัดการ

วัดสะแก เป็นวัดดังในจังหวัดอยุธยา ด้วยชื่อเสียงของหลวงปู่ดู่ ต้นกำเนิดแห่งพระคาถามหาจักรพรรดิ วัดแห่งนี้มีชื่อเสียงด้านสถาปัตยกรรมที่สวยงามและทำเลที่ตั้งอันเป็นเอกลักษณ์ วัดสะแกเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมและเป็นหนึ่งในวัดที่มีผู้ศรัทธาแวะเวียนมาเรื่อย ๆ และมีการก่อสร้างอาคารสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อกิจทางการเผยแพร่ธรรมะ ตลอดจนจัดให้มีการปฏิบัติภาวนาปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์จัดทุกเย็นวันอาทิตย์ โดยพระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท เจ้าอาวาสสะแก และพระอาจารย์ผู้สอนการปฏิบัติธรรม ซึ่งผู้สนใจสามารถเข้าไปติดต่อปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ซึ่งผู้สนใจสามารถเข้าไปติดต่อปฏิบัติธรรมทุกเย็นวันอาทิตย์

เวลา ๑๗.๓๐น. ถึง ๑๙.๓๐ น. และมีสถานที่ปฏิบัติธรรมด้านข้างกุฏิหลวงปู่ดู่ เปิดให้สาธุชนทั่วไปได้ปฏิบัติธรรมทุกวัน ตั้งแต่ ๐๗.๐๐ น. - ๑๙.๐๐ น. โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

ข้อเตรียมตัวในการปฏิบัติธรรม

๑.การแต่งกาย ผู้หญิง ควรใส่เสื้อสีขาว (ไม่รัดรูป คอไม่กว้าง) ผ้าถุงสีขาว ส่วนผู้ชาย ควรใส่เสื้อสีขาว กางเกงขายาวสีขาว

๒..เตรียมร่างกายให้แข็งแรง และจิตใจให้สงบพร้อมปฏิบัติธรรม

จากการดำเนินกิจกรรมเพื่อเผยแผ่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามหลักอานาปานสติมายาว นานอย่างต่อเนื่อง ของวัดสะแก จะเห็นได้ว่ามีสาธุชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ต่างพากันเข้ามาร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นทุก ๆ เดือน ไม่ขาดสาย ปฏิปทาของวัดสะแก สร้างสถานที่ให้สัปปายะ เพื่อรองรับผู้ปฏิบัติธรรม เป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พุทธศาสนาในชุมชน จัดบวชเนกขัมมภาวนา อบรมจริยธรรม การปฏิบัติธรรม แก่ประชาชนทั่วไป

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าทางเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีเอกสารงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการบริหารนั้นได้มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นจำนวนมากซึ่งแต่ละท่านก็ได้ศึกษาในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน

คณิตดา กรรณสูต ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพของบริษัทมหาชนจำกัด” ผลการศึกษาพบว่า ๑.ระดับการปฏิบัติตามพุทธวิธีการบริหาร: บริษัทมหาชนจำกัดโดยรวมปฏิบัติตามพุทธวิธีการบริหารในระดับสูง ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๓.๓๗ (S.D. = ๐.๕๗๖) โดยเฉพาะด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (๓.๙๓) และด้านอื่น ๆ เช่น การจัดองค์กร การอำนวยการ การกำกับดูแล และการบริหารงานบุคคล ก็อยู่ในระดับมาก ๒.ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพ: พุทธวิธีการบริหาร ๔ ด้านการอำนวยการ การจัดองค์กร การกำกับดูแล และการวางแผน มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพ โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ ๕๒ (Adj. R^2 = ๐.๕๒๐) ขณะที่หลักพละ ๔ ปัญญาพละ อนวัชชพละ สังคหพละ และวิริยะพละ สามารถทำนายได้ร้อยละ ๕๔.๓ (Adj. R^2 = ๐.๕๔๓) ๓.รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพ: บริษัทมหาชนจำกัดมีการบริหารจัดการตามมาตรฐานสากล เช่น ISO ๙๐๐๑:๒๐๑๕, ISO ๑๔๐๐๑:๒๐๑๕, และ ISO ๔๕๐๐๑:๒๐๑๘ ซึ่งใช้หลักพละ ๔ ในการเสริมความแข็งแกร่งและใช้พุทธวิธีการบริหารเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาองค์กรเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ[๑๑๙]

---

[๑๑๙] คณิตดา กรรณสูต, “พุทธวิธีการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพของบริษัทมหาชนจำกัด”, **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕).

พระมหาศรีอรุณ คำโท ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ”พุทธวิธีทางการบริหารสำหรับองค์กรภาครัฐสมัยใหม่” ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ปัจจุบันประเทศชาติต้องการนักบริหารที่มีความรู้ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรภาครัฐสมัยใหม่ จำเป็นต้องได้นักบริหารที่มีคุณธรรมจริยธรรมยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกในการมุ่งมั่นเสริมสร้างคุณงามความดี มีความรับผิดชอบที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเจตนารมณ์ขององค์กร รวมไปถึงทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะบุคลากรในองค์กร บทความนี้มีความมุ่งหมายที่จะเสนอพุทธวิธีในการบริหารสำหรับองค์กรภาครัฐสมัยใหม่ โดยทำหน้าที่ของนักบริหารมาวิเคราะห์เชิงพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑) พุทธวิธีในการวางแผน ๒) พุทธวิธีในการจัดองค์การ ๓) พุทธวิธีในการบริหารบุคลากร ๔) พุทธวิธีในการอำนวยการ และ ๕) พุทธวิธีในการกำกับดูแล[๑๒๐]

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฺโฒ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ”พุทธวิธีการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ” ผลการศึกษาพบว่า การบริหารคือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการนำความรู้ หลักการและกฎเกณฑ์จากศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อพัฒนาการบริหารอย่างเหมาะสม ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จต้องมีทักษะและความสามารถในการประยุกต์ทฤษฎีในการบริหารสู่การปฏิบัติจริงตามสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และเวลา การบริหารเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยการแบ่งงานเป็น ๔ D คือ Do, Decide, Delegate, และ Delete ภายใต้เทคนิคการจัดลำดับความสำคัญของงาน การวางแผนการใช้เวลา การปฏิบัติตามแผน และการพัฒนาและติดตามผล พุทธวิธีในการบริหารเวลามีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักสัปปุริสธรรม ๗ ประการ ที่เน้นความคุ้มค่าและคุณธรรม โดยการใช้หลักธรรมเหล่านี้ช่วยในการบริหารจัดการคน งาน และเวลาเพื่อประสิทธิภาพที่ดี ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารเวลาเป็นไปอย่างมีคุณธรรมและบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร.[๑๒๑]

พระครูประภาตปัญญาธร (รุ่งโรจน์ อธิปญฺโญ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ”พุทธวิธีกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง” ผลการศึกษาพบว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของพระพุทธศาสนาในฐานะครูของเหล่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายด้วยพระอัจฉริยภาพทั้งในทางโลกและทางธรรม ด้วยความเพียรวิริยะศึกษาในศาสตร์ต่าง ๆ จนรู้แจ้งแล้วนำมาเป็นแนวปฏิบัติจนเห็นจริงในศิลปะหลักการนั้น ๆ ดังปรากฏในพระไตรปิฎกอันเป็นหลักคำสอนตำราทางวิชาการของพระพุทธศาสนาที่ได้รวบรวมผ่านปฐมเหตุการณ์จริงเป็นแนวคิดและทฤษฎี ส่งผลถึงความมั่นคงถาวรของพระพุทธศาสนาจนปัจจุบันและมีผู้สนใจศึกษาหยิบยกอ้างอิงในตำราวิชาการมากมาย ผู้เขียนจึงมีแนวความคิดที่จะศึกษา “พุทธวิธีกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง” โดยศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์ ฯ หรือตำราทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือมี

---

[๑๒๐] พระมหาศรีอรุณ คำโท, “พุทธวิธีทางการบริหารสำหรับองค์กรภาครัฐสมัยใหม่”, **วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓, (สิงหาคม - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑ - ๑๐.

[๑๒๑] พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฺโฒ, “พุทธวิธีการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ”, **วารสารธรรมวิชญ์**, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๓๒๕ - ๓๓๗.

ลักษณะเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่องค์กรต่าง ๆ เผชิญอยู่ในปัจจุบัน[๑๒๒]

รุ่งนิภา เหลียง และขันทอง วิชาเดช ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ” ผลการศึกษาพบว่า ๑. พุทธวิธีการบริหารด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) หลักการบริหาร (๒) วิธีการบริหาร (๓) เป้าหมายและผลลัพธ์ของการบริหาร ๒.แนวทางการบูรณาการพุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาของวัดพระธรรมกายในสาธารณรัฐเยอรมนี คือ การใช้แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาแบบผสานวิธีเน้นการประยุกต์หลักธรรมแบบดั้งเดิมเข้ากับศาสตร์การบริหารองค์กรสมัยใหม่ในการกำหนดแผนเชิงกลยุทธ์และแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการเผยแผ่[๑๒๓]

ศศิพิมพ์ กองสุข ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ผลการศึกษาพบว่า ๑. การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านฉันทะ ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ๒. ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ๓. สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑[๑๒๔]

พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมฺมโชโต (ลูกชุบ เกตุเขียว) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์โบราณสถานมีหลายประการ เช่น การขาดแคลนงบประมาณ ความรู้ในหมู่ประชาชน และการสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ยังมีไม่เพียงพอการบูรณาการทฤษฎีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการจำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างชัดเจน การรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมเพื่อจัดองค์การให้

---

[๑๒๒] พระครูประภาตปัญญาธร (รุ่งโรจน์ อธิปญฺโญ), “พุทธวิธีกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง”, **วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๒๙๗ - ๓๐๕.

[๑๒๓] รุ่งนิภา เหลียง และขันทอง วิชาเดช, “พุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี”, **รายงานการวิจัย**, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๓), หน้า ๔๙.

[๑๒๔] ศศิพิมพ์ กองสุข, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

คล่องตัว การบริหารบุคคลต้องเลือกผู้มีความรู้และรักโบราณสถาน การอำนวยการต้องรวดเร็วและแม่นยำ และการควบคุมต้องใช้ระบบที่พัฒนาจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อพระศาสนา การบูรณาการหลักพุทธธรรมควรเสริมให้พระสังฆาธิการมีความมุ่งมั่น อดทน และใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา[๑๒๕]

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

ตารางที่ ๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
คณิตดา กรรณสูต	ผลการศึกษาพบว่า พุทธวิธีการบริหารเป็นส่วนฐานค้ำยันให้องค์กรพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ ประกอบด้วย ๑) พุทธวิธีการวางแผน ๒) พุทธวิธีการจัดการองค์กร ๓) พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล ๔) พุทธวิธีการอำนวยการ และ ๕) พุทธวิธีการกำกับดูแล
พระมหาศรีอรุณ คำโท	ผลการศึกษาพบว่า นักบริหารมาวิเคราะห์เชิงพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑) พุทธวิธีในการวางแผน ๒) พุทธวิธีในการจัดองค์การ ๓) พุทธวิธีในการบริหารบุคลากร ๔) พุทธวิธีในการอำนวยการ และ ๕) พุทธวิธีในการกำกับดูแล

[๑๒๕] พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมฺมโชโต (ลูกชุบ เกตุเขียว), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ตารางที่ ๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน	ผลการศึกษาพบว่า หลักสัปปุริสธรรม ๗ ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการคน งาน และเวลาให้มีความคุ้มค่าและมีคุณธรรม เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่บริษัท ตามโอกาสสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการบริหารเวลาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อการบริหารจัดการที่ดี ให้มีความคุ้มค่า อย่างมีคุณธรรมและประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น
พระครูประภาตปัญญาธร (รุ่งโรจน์ อธิปญฺโญ)	ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์ ฯ หรือตำราทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือมีลักษณะเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่องค์กรต่าง ๆ เผชิญอยู่ในปัจจุบัน
รุ่งนิภา เหลียง และขันทอง วิชาเดช	ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) หลักการบริหาร (๒) วิธีการบริหาร (๓) เป้าหมายและผลลัพธ์ของการบริหาร
ศศิพิมพ์ กองสุข	ผลการศึกษาพบว่า “สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับค่อนข้างสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑
พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมฺมโชโต (ลูกชุบ เกตุเขียว)	ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์โบราณสถานมีอุปสรรคหลายประการ เช่น ขาดงบประมาณ ความรู้ไม่เพียงพอ และการสื่อสารยังไม่ดีพอ ต้องมีการวางแผนและรวบรวมข้อมูลให้ชัดเจน เลือกบุคคลที่มีความรู้ และพัฒนาระบบควบคุมที่เน้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบ การบูรณาการหลักพุทธธรรมสามารถช่วยให้พระสังฆาธิการมีความมุ่งมั่นและใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ พบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการไว้มากมาย ดังนี้

ประกิต บุญมี และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการศึกษาพบว่า ๑. พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับมากทุกข้อ ๒. ผลการเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ทุกข้อ[๑๒๖]

พระมหานพรักษ์ ขนฺติโสภโณ (นาเมือง) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ๑. การบริหารจัดการวัดมีการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุให้สวยงามและสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การปกครองพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัดตามพระธรรมวินัย การจัดการศึกษามี ๔ ลักษณะคือ การศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม, การส่งเสริมการศึกษาในสถานศึกษาทั่วไป, การสอนศีลธรรมในสถานศึกษา, และการสงเคราะห์การศึกษา ส่วนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรมมีการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ๒. พระภิกษุและสามเณรมีทัศนะด้านการจัดบริเวณวัดร้อยละ ๓๗.๔๒, การจัดการปกครองร้อยละ ๑๒.๙๑, การจัดการศึกษาร้อยละ ๖.๔๕, และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรมร้อยละ ๔๓.๒๒ ๓. แนวทางการบริหารจัดการวัดได้แก่ การจัดทำแผนผังวัด, การจัดการระบบสาธารณูปโภค, การซ่อมแซมวัด, การปลูกต้นไม้, การวางระเบียบข้อบังคับ, การศึกษาพระธรรมวินัย, การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม, การอบรมนักธรรมบาลี, การจัดตั้งทุนการศึกษา, การแสดงธรรมแก่ประชาชน, และการจัดค่ายคุณธรรม[๑๒๗]

พระครูวินัยธรธรรมภณ ธมฺมพโล (แก้วแจ่มศรี) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ๑. การจัดบริเวณวัด มีการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุให้สวยงามและประหยัด พร้อมทั้งมีการจัดทำแผนผังวัดและวางแผนซ่อมแซมวัดอย่างสอดคล้องกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒. การจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด มีการปกครองตามพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคม พร้อมการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน ๓. การจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีการจัด

---

[๑๒๖] ประกิต บุญมี และคณะ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร”, **รายงานการวิจัย,** (คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๓.

[๑๒๗] พระมหานพรักษ์ ขนฺติโสภโณ (นาเมือง), “การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

การศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม รวมถึงการสนับสนุนการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน และมีการอบรมและให้ทุนการศึกษาแก่ครู ๔. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม ดำเนินกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี การเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงโครงการปฏิบัติธรรมและโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน๕. แนวทางในการบริหารจัดการวัด มีการจัดทำแผนพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสาธารณูปโภค การปกครองตามพระธรรมวินัย และการส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน[๑๒๘]

พระครูวิสิฐพัชราจาร (ไชยยา เขมสิริ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า การจัดบริเวณวัด มีการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุให้สวยงามและประหยัด สอดคล้องกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการจัดทำแผนผังวัดและการวางแผนซ่อมแซมวัด การจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด มีการดูแลให้การปกครองเป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคม รวมถึงการแบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบอย่างชัดเจน การจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีการจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม รวมถึงการสนับสนุนการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมและให้ทุนการศึกษาแก่ครู การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม มีการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี การเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงการจัดโครงการปฏิบัติธรรมและโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน แนวทางในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการจัดทำแผนพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสาธารณูปโภค การปกครองตามพระธรรมวินัย และการส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน[๑๒๙]

วัฒนา หลวักประยูร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า ๑. ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติธรรมต่อการบริหารจัดการวัดท่าซุงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๔.๕๓) โดยด้านการควบคุมและการวางแผนอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการจัดองค์การ การจัดบุคลากร และการสั่งการอยู่ในระดับมาก ๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติธรรมตามสถานภาพ พบว่าเพศและอายุไม่มีผลต่อความคิดเห็น แต่การศึกษา อาชีพ และประสบการณ์การเข้าวัดมีผล ๓. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดท่าซุงคือ บุคลากรไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ควรประกาศรับสมัครจิตอาสาล่วงหน้าเพื่อช่วยเหลืองานบริหาร การวางแผนได้รับคำชมเชยว่าดีมาก การจัดองค์การใช้หลักอาวุโสและความสามารถ การจัดบุคลากรมีระบบชัดเจน การสั่งการใช้การสื่อสารหลากหลายรูปแบบ และการควบคุมมีกฎระเบียบชัดเจน การสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยพบ WATTANA Model เป็นหลักการบริหารผสานวิธีแบบ ๕ หลักการ ๑๐ เงื่อนไข ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การสั่งการ และการควบคุม เป็นวงจรต่อเนื่องสำหรับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

---

[๑๒๘] พระครูวินัยธรธรรมภณ ธมฺมพโล (แก้วแจ่มศรี), “การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

[๑๒๙] พระครูวิสิฐพัชราจาร (ไชยยา เขมสิริ), “การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

พระครูประทีปวัชราภรณ์ (วิเชียร ปญฺญาทีโป) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลไกการบริหารจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ๑. พระภิกษุสงฆ์เห็นด้วยกับหลักการบริหารจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐) โดยด้านแยกประเภทปัญหามีค่าเฉลี่ยสูงสุด (๔.๖๒) และด้านแยกเครื่องมือออกจากปัญหามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (๔.๓๙) ๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา และตำแหน่งต่างกันไม่มีความเห็นแตกต่าง แต่พระภิกษุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓. แนวทางการพัฒนากลไกการบริหารจัดการอธิกรณ์ ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือประจำเดือน การดำเนินการตามหน้าที่ตามวินัยและกฎหมาย การประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูลและตัดสินอธิกรณ์ รวมถึงการปฏิบัติตามกฎมหาเถรสมาคมและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เพื่อระงับอธิกรณ์ต่าง ๆ[๑๓๐]

ขวัญสุดา สุทธิแสน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ๑. คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากการให้บริการอย่างเสมอภาค, ก้าวหน้า, เพียงพอ, ทันต่อเวลา และต่อเนื่อง ตามลำดับ ความคิดเห็นต่อหลักสังคหวัตถุ ๔ ในการให้บริการประชาชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ยืนยันสมมติฐาน ๓. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนพบว่า การบริการควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ตรงต่อเวลา ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย บุคลากรมีความพร้อมและความรู้เพียงพอ มีอุปกรณ์ที่ทันสมัย บริการอย่างต่อเนื่องด้วยความเอาใจใส่ และพัฒนาระบบให้ทันสมัยเพื่อลดขั้นตอนและเวลาการให้บริการ พร้อมเปิดรับความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน[๑๓๑]

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยทั้งประสบการณ์ในการทำงาน และการตัดสินใจที่ถูกต้อง ในการบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรที่อยู่อย่างจำกัด ทั้งทรัพยากรมนุษย์ เงิน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

---

[๑๓๐] พระครูประทีปวัชราภรณ์ (วิเชียร ปญฺญาทีโป), “กลไกการบริหารจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

[๑๓๑] ขวัญสุดา สุทธิแสน, “คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

ตารางที่ ๒.๑๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
ประกิต บุญมี และคณะ	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับ ผลการเปรียบเทียบ ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่าอายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ทุกข้อ
พระมหานพรักษ์ ขนฺติโสภโณ (นาเมือง)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษาพบว่า ด้านการจัดบริเวณวัด เป็นการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุ ให้สวยงามประหยัด เรียบง่าย สอดคล้องต่อศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติ และท้องถิ่น
พระครูวินัยธรธรรมภณ ธมฺมพโล (แก้วแจ่มศรี)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้เป็น ๓ ประเด็น คือ (๑) บทบาทด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน (๒) บทบาทด้านวิธีการการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดภายในวัดพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส (๓) บทบาทด้านการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดเนื่องจากโบราณสถานของอำเภอพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๒.๑๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระครูวิสิฐพัชราจาร (ไชยยา เขมสิริ)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง“การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ได้มาจากบริบทของจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีศิลปวัฒนธรรมและงานสกุลช่างเมืองเพชร ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ดังนั้น การดำเนินการก่อสร้างพัฒนาต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยให้เหมาะสม และดำเนินการตามแบบแปลนที่ได้รับอนุญาต จึงได้รูปแบบการพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี ที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน
วัฒนา หลวักประยูร	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติธรรมต่อการบริหารจัดการวัดท่าซุงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการควบคุมและการวางแผนอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการจัดองค์การ การจัดบุคลากร และการสั่งการอยู่ในระดับมาก การศึกษา อาชีพ และประสบการณ์การเข้าวัดมีผลต่อความคิดเห็น ส่วนเพศและอายุไม่มีผล ปัญหาหลักคือบุคลากรไม่เพียงพอ ควรมีการสรรหาจิตอาสา การวางแผนได้รับคำชม วัดใช้ WATTANA Model ซึ่งรวม ๕ หลักการ ๑๐ เงื่อนไขสำหรับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
พระครูประทีปวัชราภรณ์ (วิเชียร ปญฺญาทีโป)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลไกการบริหารจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุสงฆ์เห็นด้วยกับหลักการบริหารจัดการอธิกรณ์โดยรวม (ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐) โดยด้านแยกประเภทปัญหามีค่าเฉลี่ยสูงสุด (๔.๖๒) และด้านแยกเครื่องมือออกจากปัญหามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (๔.๓๙) การเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่าพระภิกษุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p<0.05$) แนวทางการพัฒนาคือการประชุมเดือนละครั้ง การปฏิบัติตามกฎหมายและวินัย การรวบรวมข้อมูล และการปฏิบัติตามกฎมหาเถรสมาคม

ตารางที่ ๒.๑๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
ขวัญสุดา สุทธิแสน	ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง“คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน” ผลการศึกษาพบว่า ๑. คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่านอยู่ในระดับมาก โดยเน้นการให้บริการอย่างเสมอภาคและต่อเนื่อง๒. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับคุณภาพการให้บริการมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ๓. แนวทางพัฒนาคุณภาพการบริการ: ซื่อสัตย์สุจริต, ตรงต่อเวลา, ถูกต้องตามระเบียบ, บุคลากรและอุปกรณ์พร้อม, บริการต่อเนื่อง, พัฒนาระบบให้ทันสมัย

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับสำนักปฏิบัติธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าและทบทวนงานวิจัยของบัณฑิตหลายท่านที่ทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรม พบว่าได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรมไว้หลายด้าน ผู้วิจัยพอจะนำมาสรุปได้ดังนี้

พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธุ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ” ผลการศึกษาพบว่า สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการ การสอนกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในอังกฤษทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านบริหารจัดการที่ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ และการบริหารจัดการยังขาดสภาพคล่องตัว เนื่องจากไม่มีทุนสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงาน ขาดแคลนพระธรรมทูตที่มีความรู้ ความสามารถในด้านการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานและด้านภาษา อีกทั้งมีกฎหมายควบคุมการเข้าประเทศอังกฤษที่มีผลกระทบต่อการเข้าไปพำนักในประเทศอังกฤษ ส่วนรูปแบบที่ควรพัฒนา คือ ด้านสถานที่ ควรมีการจัดให้มีความเป็นสัปปายะ สำหรับจัดกิจกรรมการสอนกัมมัฏฐานให้เพียงพอ และให้มีความอบอุ่นเพียงพอ ด้านวิทยากรควรมีความรู้ดี ควรประพฤติดี และมีความสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ ใช้ได้อย่างเหมาะสมด้านการบริหารจัดการ ได้มีการ

วางแผนงานระยะสั้นและระยะยาว ควรมีรูปแบบ การบริหารที่ชัดเจน รวมทั้งควรมีคู่มือการสอนกัมมัฏฐานและอุปกรณ์ในการเผยแผ่[๑๓๒]

พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรชัย) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด" ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ มีจุดแข็งและจุดอ่อน ดังนี้ จุดแข็ง การส่งเสริมการศึกษา ปริยัติธรรม และอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณร เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พระธรรม และคณะสงฆ์สนับสนุนหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ จุดอ่อน บางสำนักมีอาคารที่เก่าและทรุดโทรม ไม่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ อีกทั้งเจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ พระวิทยากรบางคนขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติ และขาดการประสานความร่วมมือกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ปัญหาอุปสรรค มีสัตว์รบกวน เช่น นกพิราบ สุนัข แมว กระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีที่ดึงความสนใจของพระภิกษุสามเณรออกไปจากการศึกษาสัมมาปฏิบัติ ขาดการส่งเสริมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในการศึกษาหลักไตรสิกขาอย่างแท้จริง โอกาส พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับในระดับสากล ด้านการส่งเสริมสันติภาพ และมีการสนับสนุนการบริหารกิจการทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีความขวนขวายหาความรู้ใหม่ ๆ โดยศึกษาหลักการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยของสงฆ์มากขึ้น.[๑๓๓]

พระพิพัฒน์ โสภณจิตฺโต (ทับงาม) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองประกอบด้วย ด้านสถานที่ ต้องมีความเป็นสัปปายะสงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว และใช้งานวัสดุธรรมชาติอย่างเหมาะสม มีอาคารรองรับผู้ปฏิบัติธรรม และสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่อากาศถ่ายเทสะดวก ด้านวิทยากร เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมต้องมีความรู้ ภาวะผู้นำ และความสามารถในการดูแลผู้ปฏิบัติ รวมถึงการสอนวิปัสสนา โดยต้องปฏิบัติดีเป็นแบบอย่างที่ดี และมีศีล สมาธิ ปัญญาที่สมบูรณ์ ด้านการบริหารจัดการ ควรใช้หลักการบริหารสมัยใหม่ เช่น ๔M, PDCA และวางแผนในทุกๆ ด้าน เช่น การบริหารจัดการคนและงบประมาณ รวมถึงการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาให้เกิดประโยชน์สูงสุด[๑๓๔]

---

[๑๓๒] พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธุ์), "รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ", **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

[๑๓๓] พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรชัย), "การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด", **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

[๑๓๔] พระพิพัฒน์ โสภณจิตฺโต (ทับงาม), "การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา", **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓).

พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์ (ประภาส จนฺทวณฺโณ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง" ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง ประกอบด้วย ๓ แนวทางหลัก ได้แก่ ด้านสถานที่ การจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านวิทยากร การเตรียมความพร้อมของวิทยากรให้เหมาะสมกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการบริหารจัดการ การจัดการบริหารให้สอดคล้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแต่ละรูปแบบ นอกจากนี้ การพัฒนามีทั้งหมด ๘ ขั้นตอน ครอบคลุมการพัฒนาทั้งเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม และพระวิปัสสนาจารย์/วิทยากร โดยใช้หลักการฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำและการเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่น ความเพียร ความใส่ใจ และการวิเคราะห์ เพื่อให้เป็นผู้บริหารและผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดี[๑๓๕]

พระครูวิจิตรธรรมวิภัช (บุญเลิศ ปณฺฑาวุโธ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ผลการศึกษาพบว่า พบว่า การพัฒนาการส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักปฏิบัติธรรมต้องมีการปรับปรุงสถานที่ให้มีความพร้อมเพื่อการใช้งานตลอดเวลา คณะสงฆ์ควรกำหนดให้มีสร้างพระวิปัสสนาจารย์เพิ่มมากขึ้น และทำการพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ที่มีอยู่แล้วให้มีความสามารถเพิ่มขึ้นให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัย จัดให้มีโครงการปฏิบัติธรรมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ทั้งโครงการที่เป็นแบบระยะสั้น แบบระยะยาวเพื่อให้สามารถรองรับความต้องการของประชาชนหลากหลายกลุ่ม บางโอกาสต้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ ด้วยการให้ออกไปปฏิบัติธรรมตามหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สถานที่หน่วยงานราชการ บริษัทเอกชน สถานศึกษา เป็นต้น[๑๓๖]

พระญาณกร ปุณฺณโก (ประดาห์รัช) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒" ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ด้านความรู้ คือ การฝึกอบรมที่เน้นการฝังความรู้ การอบรมและสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นเจตคติและศึกษาเจตคติเชิงบวก พร้อมทั้งส่งเสริมการปฏิบัติและพัฒนาความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ด้านทัศนคติ มุ่งเน้นการรวบรวมความรู้ประสบการณ์ และทักษะเพื่อสร้างความคิดใหม่ที่สร้างสรรค์ การรู้จักพลิกแพลงวิธีการและ

---

[๑๓๕] พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์ (ประภาส จนฺทวณฺโณ), “การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง”, **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๙).

[๑๓๖] พระครูวิจิตรธรรมวิภัช (บุญเลิศ ปณฺฑาวุโธ), “การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

กระบวนการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการผสมผสานแนวคิดจากการปฏิบัติเพื่อสร้างความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ[๑๓๗]

พระมหานพดล ปุญญสุวฑฺโก ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม” ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม คือการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม (๑) ด้านฉันทะ คือ เลือกใช้บุคลากรให้เหมาะสมกับงาน ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ถวายเป็นพระราชกุศล สร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรให้มีจิตอาสา (๒) ด้านวิริยะ คือ ส่งเสริมความรับผิดชอบ เพิ่มพูนความรู้ ฝึกอบรมวิธีการทำงานแก่บุคลากรให้มีจิตอาสาดูแลการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นไปตามเป้าหมาย (๓) ด้านจิตตะ คือตั้งใจพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม คิดวิเคราะห์ข้อมูลแบบโยนิโสมนสิการมีสติไตร่ตรองการทำงาน คอยดูแลเอาใจใส่ผลงานตามนโยบายและแผนงาน (๔) ด้านวิมังสา คือ พิจารณาเหตุผล วิเคราะห์จุดเริ่มของการทำงาน สามารถสร้างจุดแข็งและหาจุดอ่อนจากการคิดแล้วนำมาศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาทรัพยากรทั้งปวงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์[๑๓๘]

พระครูนนทกิจโกศล (สิริชัย สิริชโย) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี" ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความรู้แบ่งออกเป็น ๕ ด้านตามหลักอิทธิบาทดังนี้ ๑.การแสวงหาความรู้ ต้องมีการสร้างแรงจูงใจ, ความใฝ่รู้, วิจารณญาณ, เอาใจใส่, มีความเพียรชอบ และปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ๒.การสร้างความรู้โดยการมีความรู้, ประสบการณ์, ความคิดสร้างสรรค์, ความอดทน, และส่งเสริมสนับสนุนเพื่อปรับปรุงกระบวนการ ๓.การจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ ต้องมั่นใจในความปลอดภัย, จัดเก็บในรูปแบบออนไลน์และเอกสาร, และเอาใจใส่ในการตรวจตรา ๔.การเผยแพร่ความรู้ ผ่านบุคคล, สื่อออนไลน์, สื่อสิ่งพิมพ์, และการจัดนิทรรศการ ๕.การใช้ความรู้ ต้องวิเคราะห์, สังเคราะห์, สืบทอด, ต่อยอด, และส่งเสริมการใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน[๑๓๙]

แม่ชีเณรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคณะสงฆ์พบว่ามีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาสถานที่ พัฒนาสื่อ และพัฒนาหลักสูตร ส่วนรูปแบบในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคฤหัสถ์พบว่าเป็นการพัฒนา ๖ ด้านได้แก่ พัฒนาโครงสร้างในการบริหาร พัฒนาบุคลากร พัฒนา

---

[๑๓๗] พระญาณกร ปุณฺณโก (ประดาห์รัช), "การพัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒", **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

[๑๓๘] พระมหานพดล ปุญญสุวฑฺโก, “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม”,**ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).

[๑๓๙] พระครูนนทกิจโกศล (สิริชัย สิริชโย), "รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี", **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

สื่อ พัฒนาร่างกายและจิตใจ พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาสถานที่ รูปแบบการปฏิบัติทางฝั่งคณะสงฆ์ ใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ ส่วนการปฏิบัติโดยคฤหัสถ์เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมครบวงจร โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดให้สอดคล้องกับผู้มาปฏิบัติ ส่วนรูปแบบพุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหารสอดคล้องกับพุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้า ส่วนของคฤหัสถ์ใช้การประยุกต์หลักบริหารตะวันตกกับผสานกับหลักธรรม ในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กร ๖ ด้าน การปฏิบัติใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ และกิจกรรมที่ประยุกต์ร่วมสมัย โดยใช้หลักธรรมได้แก่ ไตรสิกขา เมตตา โดยมีจุดหมายเพื่อให้ความสำคัญกับการปฏิบัติธรรม พร้อมกันกับการช่วยกันรักษา ปฏิบัติตาม และถ่ายทอดคนรุ่นหลังได้ปฏิบัติสืบต่อไป[๑๔๐]

พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ ได้แก่ ๑) ด้านสถานที่ วัดต้องมีสัปปายะทั้ง ๗ ๑. ที่อยู่ เสนาสนะสัปปายะ ๒. โคจรคาม การเดินทางสะดวก ๓.การพูดคุย คือ ธัมมัสสวนสัปปายะ ๔.บุคคล คือ ปุคคลสัปปายะ ๕.โภชนะ คือ อาหารสัปปายะ ๖.ฤดู คือ อุตุสัปปายะ และ ๗.อิริยาบถ) ตามหลักสัปปายะ ๒) ด้านวิทยากร ควรเป็นรูปแบบวิทยากรมีความรู้ดีตามหลัก สัปปุริสธรรม ๗ คือ มีความประพฤติดี มีความสามารถดี รู้เหตุแห่งการเกิดของสุขหรือทุกข์ และผลที่ จะเกิดจากเหตุ รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักกาลเทศะ รู้จักชุมชน และบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องแล้วนำกระบวนการพัฒนาเชิงระบบมาใช้ ๓) การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเนือง ๆ และมีการวางแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว ระยะ ๑ ปี ๕ ปี ๑๐ ปี ตามหลักอปริหานิยธรรม ๗[๑๔๑]

พระนรินทร์ โชติปาโล (ศรีสวรรค์กุล) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ วัดอัมพวัน ผลการศึกษาพบว่า ๑. การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ ๑ วัดอัมพวัน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ๔.๓๗ (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๘) ด้านการวางแผนดีที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๔.๕๒, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๘) ปัญหาเกิดจากโควิด, บุคลากรน้อย, เจ้าหน้าที่เข้มงวด และสถานที่คับแคบในช่วงเทศกาล ๒. การบริหารจัดการโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๔๒, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๙) ด้านสถานที่ดีที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑) รองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้ดี มีระบบรักษาความปลอดภัย ด้านวิทยากรอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๔๖) มีอัตราส่วนน้อยเกินไป ด้านบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๘) มีตารางเวลาชัดเจนและไม่มีค่าใช้จ่าย ๓. แนวทางพัฒนา: ด้านสถานที่ ควรปรับปรุงและจำกัดจำนวนผู้ปฏิบัติธรรม ด้านวิทยากร ควรเพิ่มจำนวนและพัฒนาวิทยากร

---

[๑๔๐] แม่ชีเณรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, "พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม", **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

[๑๔๑] พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธ์), “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ด้านการบริหารจัดการ ควรเพิ่มบุคลากรและพัฒนาการให้บริการ ควบคุมระเบียบวินัยให้มากขึ้น พัฒนาระบบไอทีและการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน[๑๔๒]

สรุป โดยภาพรวมของสำนักปฏิบัติธรรมต้องประกอบไปด้วย คือ ด้านกฎระเบียบต้องมีความชัดเจนควรเน้นและย้ำกฎระเบียบ กติกา มรรยาทและข้อควรปฏิบัติ เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการอยู่ร่วมกันในสถานที่ปฏิบัติธรรม ด้านพระวิทยากร ควรบรรยายธรรมะด้วยเหตุผลเหมาะสมกับยุคสมัย ไม่กระทบตนเองและผู้อื่น ด้านการปฏิบัติ ควรมีการทบทวนในช่วงแรกหลังจากรับการอบรมแล้ว เพื่อความแม่นยำในการปฏิบัติธรรมในระยะเวลาที่เหมาะสม ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม ควรมีระบบป้องกันความปลอดภัย และเพิ่มพื้นที่จอดรถในการรองรับผู้ปฏิบัติ

ตารางที่ ๒.๑๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรม

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธุ์),	ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านบริหารจัดการที่ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ และการบริหารจัดการยังขาดสภาพคล่องตัว เนื่องจากไม่มีทุนสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ
พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรชัย)	ในการวิเคราะห์ด้วย SWOT พบว่าสภาพแวดล้อมทั่วไปในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีทั้ง จุดแข็งจุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคและโอกาส การบริหารให้เกิดประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก และกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนัก
พระพิพัฒน์ โสภณจิตฺโต (ทับงาม)	การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา คือ จัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ เน้นความสงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว และเน้นนำวัสดุธรรมชาติมาใช้งาน
พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์ (ประภาส จนฺทวณฺโณ),	การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาผู้นำ อันได้แก่ เจ้าอาวาส และเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม

[๑๔๒] พระนรินทร์ โชติปาโล (ศรีสวรรค์กุล), “การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ วัดอัมพวัน”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

ตารางที่ ๒.๑๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรม (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระญาณกร ปุณฺณโก (ประดาห์รัช)	รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ ควรให้ความรู้แบบฝังความรู้ ทำให้เกิดการวิวัฒนาการความคิดใหม่ เป็นความคิดที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ รู้จักที่จะพลิกแพลงวิธีการ
พระมหานพดล ปุญฺญสุวฑฺโก	องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม คือการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔
พระครูนนทกิจโกศล (สิริชัย สิริชโย)	รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ ตามหลักอิทธิบาท
แม่ชีเณรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์	การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคณะสงฆ์พบว่า มีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาสถานที่ พัฒนาสื่อ และพัฒนาหลักสูตร
พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธ์)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐาน๑. ด้านสถานที่ วัดต้องมีสัปปายะทั้ง ๗ ๒. ด้านวิทยากร ควรเป็นรูปแบบวิทยากรมีความรู้ดี ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ๓. การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเนือง ๆ ตามหลักอปริหานิยธรรม ๗
พระนรินทร์ โชติปาโล (ศรีสวรรค์กุล)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง“การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ วัดอัมพวัน”ผลการศึกษาพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๗) ด้านการวางแผนดีที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๔.๕๒) ปัญหามาจากโควิด, บุคลากรน้อย, เจ้าหน้าที่เข้มงวด และสถานที่คับแคบ แนวทางพัฒนา: ปรับปรุงสถานที่, เพิ่มวิทยากรและบุคลากร, ควบคุมระเบียบวินัย, พัฒนาระบบไอทีและการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ หลักการบริหารงาน PDCA การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงการดำเนินการ[๑๔๓] หลักพละ ๕ ประการ คือ ๑.ศรัทธาพละ ๒. วิริยพละ ๓. สติพละ ๔. สมาธิพละ ๕ ปัญญาพละ[๑๔๔]

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้แก่ วิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรม ๓ ด้าน คือ ๑. ด้านสถานที่ ๒. ด้านวิทยากร ๓. ด้านการบริหารจัดการ[๑๔๕]

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กศ.ดุษฎีบัณฑิต

---

[๑๔๓] ศุภชัย อาชีวระงับโรค, **Practical PDCA แก้ปัญหาและปรับปรุงงานเพื่อความสำเร็จ**, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

[๑๔๔] สำ .ม. (ไทย) ๓๗/๗๐๕ - ๗๓๖/๓๖๙.

[๑๔๕] กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๗๓ - ๗๕.

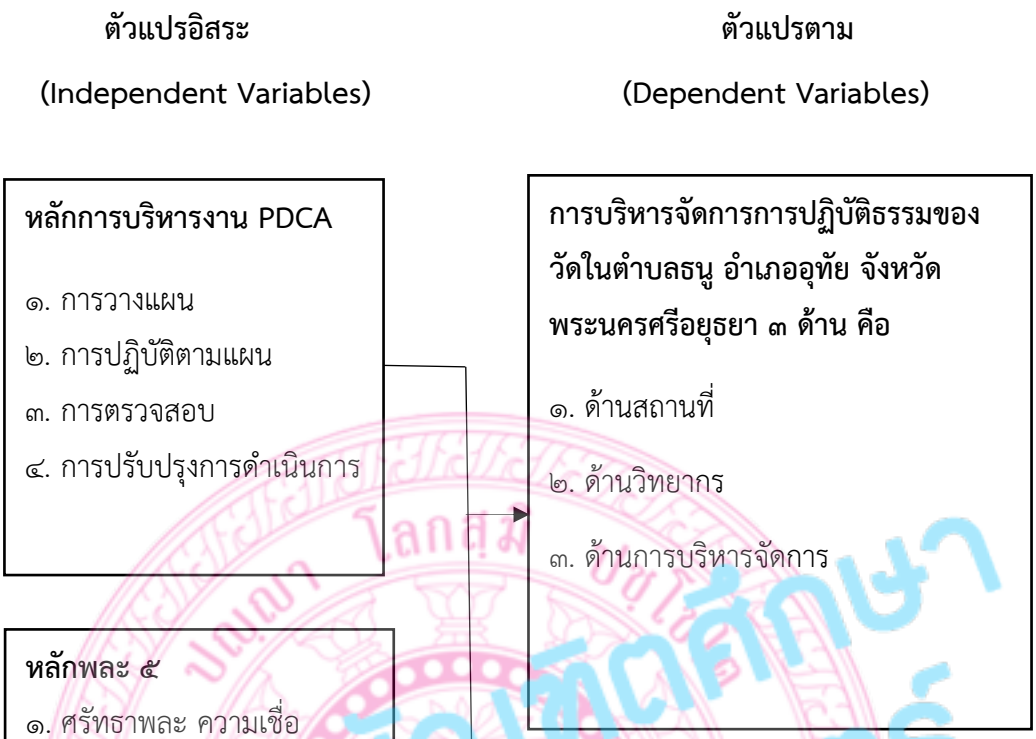

แผนภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดหัวข้อปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัย และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย

๓. กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา

๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)

๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล

๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุกวันอาทิตย์ จำนวน ๘๗๐ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๒๖๗ คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้[๑]

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
N = จำนวนประชากร
e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{๘๗๐}{๑ + ๘๗๐ (๐.๐๕)^{๒}}$$

$$= ๒๖๖.๖๗$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๖๗ คน

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

---

[๑] สุวรีย์ ศิริโภคาภิรมย์, **การวิจัยทางการศึกษา**, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

ข. ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับเพศ, อายุ, วุฒิการศึกษา, รายได้ต่อเดือน และจำนวนครั้งในการเข้าวัดปฏิบัติธรรมต่อเดือน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของหลักการบริหารงาน PDCA ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. การวางแผน มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๒. การปฏิบัติตามแผน มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๓. การตรวจสอบ มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๔. การปรับปรุงการดำเนินการ มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อปัจจัยทางด้านพละ ๕ รวม ๕ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. สัทธาพละ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๒. วิริยพละ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๓. สติพละ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๔. สมาธิพละ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ
๕. ปัญญาพละ มีคำถามทั้งหมด ๓ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**มากที่สุด**
๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**มาก**
๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**ปานกลาง**
๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**น้อย**
๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด**

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์[๒] ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**มากที่สุด**
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**มาก**
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**ปานกลาง**
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**น้อย**
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ**น้อย**

---

[๒] ประกอบ กรรณสูตร, **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์,** พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

ค. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขตของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูล

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence) [๓] โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่า IOC จำนวน ๕ รูปหรือคน ดังนี้

๒.๑ พระครูสุตวุฒิคุณบัณฑิต, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

๒.๒ พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ผศ,ดร. อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

๒.๓ ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

๒.๔ ผศ.ดร.สุริยา รักษาเมือง อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

๒.๕ ผศ.ดร.นิกร ศรีราช อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) [๔] ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๘๙

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try Out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

---

[๓] พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ, ผศ.ดร., **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ,** (พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๒๔-๒๒๖.

[๔] Lee J. Cronbach, **Essentials of Psychological Testing**, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p. 67.

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงเจ้าคณะตำบล ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุกวันอาทิตย์ จำนวน ๘๗๐ คน และกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุกวันอาทิตย์ จำนวน ๒๖๗ คน โดยในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยผู้วิจัย

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมาก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

๓) การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยใช้สถิติสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อบอกทิศทางและขนาดความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยทั่วไปนิยมใช้สัญลักษณ์ (r) แทนสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของกลุ่มการบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ จะใช้ตัวเลขของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หากค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเข้าใกล้ -๑ หรือ +๑ แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง แต่หากมี ค่าเข้าใกล้ ๑ แสดงถึง การมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อยหรือไม่มีเลย การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ โดยทั่วไปอาจใช้เกณฑ์ดังนี้[๕]

---

[๕] ยุทธพงษ์ กัยวรรณ์, **พื้นฐานการวิจัย,** (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๑.

เกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๐.๘๐ - ๑.๐๐ กำหนดให้หมายถึง มีความสัมพันธ์สูงมาก

ค่าเฉลี่ย ๐.๖๐ - ๐.๗๙ กำหนดให้หมายถึง มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

ค่าเฉลี่ย ๐.๔๐ - ๐ ๕๙ กำหนดให้หมายถึง มีความสัมพันธ์ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๐.๒๐ - ๐.๓๙ กำหนดให้หมายถึง มีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย

ค่าเฉลี่ย ๐.๐๐ - ๐.๑๙ กำหนดให้หมายถึง มีความสัมพันธ์น้อยมาก

เครื่องหมาย (+, -) หน้าตัวเลขสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ จะบอกถึงทิศทางของความสัมพันธ์ โดยหากว่า

r มีเครื่องหมาย + (บวก) หมายถึง ความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน (ตัวแปรหนึ่งมีค่าสูง อีกตัวหนึ่งจะมีค่าสูงไปด้วย)

r มีเครื่องหมาย - (ลบ) หมายถึง ความสัมพันธ์กันไปในทิศทางตรงกันข้าม (ตัวแปรหนึ่งมีค่าสูงตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะมีค่าต่ำ)

ยกเว้นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์บางชนิดที่มีลักษณะ ๐ ≤ r ≤ ๑ ซึ่งจะบอกได้เพียงขนาดหรือระดับของความสัมพันธ์เท่านั้น ไม่สามารถบอกทิศทางของความสัมพันธ์ได้

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technic)

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ ผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครอง เพื่อศึกษาถึงพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓ รูป

ลำดับที่	ชื่อ – ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑.	พระญาณไตรโลก	รองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าอาวาสวัดบรมวงศ์อิศรวราราม วรวิหาร
๒.	พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน	เจ้าคณะอำเภอบ้านแพรก เจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง
๓.	พระครูเกษมพัฒนาภรณ์	เจ้าคณะอำเภออุทัย เจ้าอาวาสวัดโตนดเตี้ย

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓ รูป ประกอบด้วย

ลำดับที่	ชื่อ – ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๔.	พระครูปริยัติญาโณทยคุณ	เลขานุการเจ้าคณะอำเภออุทัย เจ้าอาวาสวัดเทพกุญชร
๕.	พระครูอุทัยกิจจารักษ์, ผศ,ดร.	เจ้าคณะตำบลธนู เจ้าอาวาสวัดเขาดิน
๖.	พระครูภาวนารัตนพิสุทธิ์	เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้ว

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย

ลำดับที่	ชื่อ – ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๗.	นางสาวอังศุมาลิน จุฑาจินดาเขต	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๘.	นายปกรณ์เกียรติ กาฬษร	นายอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๙.	นายธีรวุฒิ ทาคะพล	กำนันตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มตัวแทนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ ในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓ รูป ประกอบด้วย

ลำดับที่	ชื่อ – ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑๐.	พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร.	เจ้าคณะอำเภอภาชี เจ้าอาวาสวัดเจริญธรรม
๑๑.	พระครูภาวนาวชิรคุณ, วิ. ดร.	เจ้าอาวาสวัดตึก
๑๒.	พระครูชินวีรบัณฑิต, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ ๒ เป็นข้อคำถามจำนวน ๓๑ ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๕ รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม

รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐ และมีการใช้ภาษาไม่เหมาะสมในบางข้อ จึงต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ

ระยะที่หนึ่ง เป็นขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้

๑) ทำการนัดหมายวันเวลาที่จะไปขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒) ขอหนังสือนำจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓) ส่งหนังสือนำและแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย ๗ วัน

๔) เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

ระยะที่สอง เป็นขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

๑) แนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคย

๒) แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และอธิบายลำดับขั้นตอนในการสัมภาษณ์

๓) ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ในขณะทำการสัมภาษณ์ เพื่อใช้อ้างอิงในการสรุปผลการวิจัย

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๖๗ คน เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ ๕ กับการริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กันกรือไม่ อย่างไร และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการ ผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู ของพระสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน เพื่อเสนอแนะพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยมีดังนี้

๔.๑ สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักการบริหารงาน PDCA และหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๓ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๔ องค์ความรู้

๔.๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของทั่วไปของประชาชนที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาดังนี้

๔.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนของเพศ อายุ วุฒิการศึกษา รายได้ต่อเดือน จำนวนครั้งในการเข้าวัดปฏิบัติธรรมต่อเดือน ได้ปรากฏผลดังรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๒๖๗)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๗๗	๒๘.๘๔
หญิง	๑๙๐	๗๑.๑๖
รวม	**๒๖๗**	**๑๐๐.๐๐**
๒. อายุ		
๒๐ - ๓๐ ปี	๓๒	๑๑.๙๘
๓๑ - ๔๐ ปี	๕๐	๑๘.๗๓
๔๑ - ๕๐ ปี	๖๓	๒๓.๖๐
๕๑ ปีขึ้นไป	๑๒๒	๔๕.๖๙
รวม	**๒๖๗**	**๑๐๐.๐๐**
๓. วุฒิการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๒๕	๔๖.๘๒
ปริญญาตรี	๑๐๘	๔๐.๔๕
สูงกว่าปริญญาตรี	๓๔	๑๒.๗๓
รวม	**๒๖๗**	**๑๐๐.๐๐**
๔. รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๖๐	๒๒.๔๗
๑๐,๐๐๑ บาท - ๓๐,๐๐๐ บาท	๑๑๐	๔๑.๒๐
๓๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๙๗	๓๖.๓๓
รวม	**๒๖๗**	**๑๐๐.๐๐**

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

(n = ๒๖๗)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๕. จำนวนครั้งในการเข้าวัดปฏิบัติธรรมต่อเดือน		
๑ ครั้ง	๖๓	๒๓.๖๐
๒ ครั้ง	๑๘	๖.๗๔
มากกว่า ๒ ครั้ง	๑๘๖	๖๙.๖๖
รวม	**๒๖๗**	**๑๐๐.๐๐**

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นเพศหญิง จำนวน ๑๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๑๖ รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๘๔ ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๙ รองลงมามีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖๐ ถัดมามีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๗๓ สุดท้ายมีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๙๘ ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๒ รองลงมามีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔๕ สุดท้ายมีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓๔ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗๓ ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ บาท - ๓๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒๐ รองลงมามีรายได้ต่อเดือน ๓๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๓๓ สุดท้ายมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔๗ ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เข้าวัดปฏิบัติธรรมต่อเดือน มากกว่า ๒ ครั้ง จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๖๖ รองลงมาคือเข้าวัดปฏิบัติธรรมต่อเดือน ๑ ครั้ง จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖๐ สุดท้ายเข้าวัดปฏิบัติธรรมต่อเดือน ๒ ครั้ง จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๗๔ ตามลำดับ

๔.๑.๒ ระดับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ระดับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงาน PDCA ด้านหลักพละ ๕ และด้านพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (StandardDeviation= S.D.) ในตารางที่ ๔.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ในภาพรวม**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	**ระดับการปฏิบัติ**		
	$\overline{X}$	S.D.	**แปลผล**
๑) ด้านการบริหารงาน PDCA	๔.๖๐	๐.๖๔๖	มากที่สุด
๒) ด้านหลักพละ ๕	๔.๖๒	๐.๖๑๒	มากที่สุด
๓) ด้านพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด	๔.๖๒	๐.๖๑๒	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๔**	**๐.๕๙๐**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๔, S.D.= ๐.๕๙๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑. ด้านหลักพละ ๕ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๒, S.D. = ๐.๖๑๒)

๒. ด้านพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๒, S.D. = ๐.๖๑๒)

๓. ด้านการบริหารงาน PDCA อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๐, S.D.= ๐.๖๔๖)

๔.๑.๓ ระดับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA

ผู้วิจัยได้กำหนดไว้มีจำนวน ๔ ด้าน คือ ๑) การวางแผน ๒) การปฏิบัติตามแผน ๓) การตรวจสอบ ๔) การปรับปรุงการดำเนินการ ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean= $\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = **S.D.**) ในตารางที่ ๔.๓ – ๔.๗ ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA **ในภาพรวม**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA	**ระดับการปฏิบัติ**		
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
๑) การวางแผน	๔.๖๙	๐.๕๖๘	มากที่สุด
๒) การปฏิบัติตามแผน	๔.๖๖	๐.๕๗๙	มากที่สุด
๓) การตรวจสอบ	๔.๕๓	๐.๖๙๓	มากที่สุด
๔) การปรับปรุงการดำเนินการ	๔.๕๑	๐.๗๑๔	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๐**	**๐.๖๔๖**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๖๐, S.D.= ๐.๖๔๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑. การวางแผน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๙, S.D.= ๐.๕๖๘)

๒. การปฏิบัติตามแผน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๖, S.D. = ๐.๕๗๙)

๓. การตรวจสอบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๕๓, S.D. = ๐.๖๙๓)

๔. การปรับปรุงการดำเนินการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๕๑, S.D. = ๐.๗๑๔)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA **ด้านการวางแผน**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA (ด้านการวางแผน)	**ระดับการปฏิบัติ**		
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
๑. วัดมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง	๔.๗๒	๐.๕๑๔	มากที่สุด
๒. วัดมีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมไว้อย่างชัดเจน	๔.๗๒	๐.๕๕๓	มากที่สุด
๓. วัดมีการวางแผนประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง	๔.๖๔	๐.๖๐๖	มากที่สุด
๔. วัดมีการวางแผนในการรับลงทะเบียนสำหรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม	๔.๖๖	๐.๕๙๔	มากที่สุด
๕. วัดมีการวางแผนในการจัดสถานที่ปฏิบัติธรรมไว้อย่างเพียงพอ	๔.๗๐	๐.๕๖๗	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๙**	**๐.๕๖๘**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =๔.๖๙, S.D.= ๐.๕๖๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ ๑ วัดมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง และข้อที่ ๒ วัดมีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมไว้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA **ด้านการปฏิบัติตามแผน**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA (ด้านการปฏิบัติตามแผน)		ระดับการปฏิบัติ		
		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	วัดได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางเวลาปฏิบัติธรรมในแต่ละวันเป็นอย่างดี	๔.๗๓	๐.๕๐๘	มากที่สุด
๒.	วัดจัดเวลาในการปฏิบัติธรรมในแต่ละวันได้อย่างเหมาะสม	๔.๖๙	๐.๕๐๙	มากที่สุด
๓.	วัดจัดเวลาให้มีการบรรยายธรรมได้อย่างเหมาะสม	๔.๖๗	๐.๕๖๕	มากที่สุด
๔.	วัดจัดอาหาร น้ำดื่มไว้เพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม	๔.๗๐	๐.๕๗๐	มากที่สุด
๕.	พระวิปัสสนาจารย์จัดสอบอารมณ์ หรือตอบปัญหาข้อสงสัยของผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม	๔.๔๙	๐.๖๙๖	มาก
	รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๖**	**๐.๕๗๙**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA ด้านการปฏิบัติตามแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =๔.๖๖, S.D.= ๐.๕๗๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑. วัดได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางเวลาปฏิบัติธรรมในแต่ละวันเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA **ด้านการตรวจสอบ**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA (ด้านการตรวจสอบ)	**ระดับการปฏิบัติ**		
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
๑. วัดได้กำกับดูแลวิธีการสอนของพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรให้ตรงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา	๔.๖๔	๐.๕๙๘	มากที่สุด
๒. วัดได้กำกับดูแลให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี	๔.๖๔	๐.๕๙๒	มากที่สุด
๓. วัดได้มีการตรวจสอบคุณสมบัติผู้มาปฏิบัติธรรมก่อนรับลงทะเบียนอย่างเคร่งครัด	๔.๓๕	๐.๘๑๖	มาก
๔. วัดได้กำกับดูแลความปลอดภัยให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี	๔.๕๘	๐.๖๔๖	มากที่สุด
๕. พระวิปัสสนาจารย์ติดตามผลการปฏิบัติธรรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิด	๔.๔๕	๐.๗๔๑	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๕๓**	**๐.๖๙๓**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA ด้านการตรวจสอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๕๓, S.D.= ๐.๖๙๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ ๑. วัดได้กำกับดูแลวิธีการสอนของพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรให้ตรงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา และข้อที่ ๒.วัดได้กำกับดูแลให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้านการบริหารงาน PDCA **ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA (ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ)	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับช่วยกันแก้ไขปัญหา พัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างต่อเนื่อง	๔.๕๓	๐.๖๔๕	มากที่สุด
๒. วัดนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป	๔.๕๑	๐.๗๐๖	มากที่สุด
๓. วัดมีการปรับปรุงระบบการลงทะเบียนปฏิบัติธรรมเพื่อให้ทันสมัย	๔.๔๕	๐.๗๗๕	มาก
๔. วัดเปิดโอกาสให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและนำผลมาปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ	๔.๔๗	๐.๗๔๗	มาก
๕. วัดมีการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เช่น การแจ้งข่าวสารทางเพจและเว็บไซต์ เป็นต้น	๔.๕๘	๐.๖๘๖	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๕๑**	**๐.๗๑๔**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA ด้านการปรับปรุงการดำเนินการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๕๑, S.D.= ๐.๗๑๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. ที่วัดมีการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เช่น การแจ้งข่าวสารทางเพจและเว็บไซต์ เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

๔.๑.๔ ระดับการระดับการปฏิบัติของประชาชนตามพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕

ผู้วิจัยได้กำหนดไว้มีจำนวน ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านศรัทธาพละ ๒) ด้านวิริยะพละ ๓) ด้านสติพละ ๔) ด้านสมาธิพละ ๕)ด้านปัญญาพละ ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean= $\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = **S.D.**) ในตารางที่ ๔.๘ – ๔.๑๓ ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ **ในภาพรวม**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑) ด้านศรัทธาพละ	๔.๘๑	๐.๔๑๘	มากที่สุด
๒) ด้านวิริยะพละ	๔.๖๙	๐.๕๒๓	มากที่สุด
๓) ด้านสติพละ	๔.๗๐	๐.๕๐๖	มากที่สุด
๔) ด้านสมาธิพละ	๔.๖๘	๐.๕๑๙	มากที่สุด
๕) ด้านปัญญาพละ	๔.๖๙	๐.๕๒๒	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๗๑**	**๐.๕๐๑**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารงาน PDCA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๗๑, S.D.= ๐.๕๐๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑. ด้านศรัทธาพละ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๘๑, S.D. = ๐.๔๑๘)

๒ ด้านสติพละ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๗๐, S.D.= ๐.๕๐๖)

๓. ด้านวิริยะพละ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๖๙, S.D. = ๐.๕๒๓)

๔. ด้านปัญญาพละ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๖๙, S.D. = ๐.๕๒๒)

๕ ด้านสมาธิพละ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๔.๖๘, S.D. = ๐.๕๑๙)

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะรัฐศาสตร์

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ **ด้านศรัทธาพละ**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ (ด้านศรัทธาพละ)	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมของวัด	๔.๗๗	๐.๔๔๗	มากที่สุด
๒. ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมเพราะมีความเชื่อและศรัทธาใน “หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ”	๔.๘๙	๐.๓๑๒	มากที่สุด
๓. การปฏิบัติตามคำสอนและกิจกรรมของวัดมีผลต่อการเสริมสร้างศรัทธาของผู้เข้าปฏิบัติธรรม	๔.๗๙	๐.๔๒๖	มากที่สุด
๔. การสอนและการปฏิบัติธรรมของวัด ทำให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความศรัทธาในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เพิ่มขึ้น	๔.๗๙	๐.๔๖๒	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๘๑**	**๐.๔๑๘**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านศรัทธาพละ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๘๑, S.D.= ๐.๔๑๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒. ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมเพราะมีความเชื่อและศรัทธาใน “หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ” มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ **ด้านวิริยะพละ**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ (ด้านวิริยะพละ)	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑. การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างความพยายามและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรม	๔.๖๙	๐.๕๓๒	มากที่สุด
๒. การสอนและการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น	๔.๗๐	๐.๔๙๘	มากที่สุด
๓. กิจกรรมและการปฏิบัติธรรมที่วัด มีส่วนช่วยในการสร้างแรงบันดาลใจให้มีความพยายามในชีวิตประจำวันมากขึ้น	๔.๖๙	๐.๕๒๕	มากที่สุด
๔. มีความตั้งใจประกอบสัมมาอาชีพ อย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคปัญหา เพราะได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน	๔.๖๙	๐.๕๔๐	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๙**	**๐.๕๒๓**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านวิริยะพละ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๙, S.D.= ๐.๕๒๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒. การสอนและการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ **ด้านสติพละ**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ (ด้านสติพละ)	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีสติสัมปชัญญะและปัญญาในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น	๔.๖๘	๐.๔๙๘	มากที่สุด
๒. ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีการเปลี่ยนแปลงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากได้มาปฏิบัติธรรมที่วัด	๔.๖๓	๐.๕๖๒	มากที่สุด
๓. ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความคิดที่ดี คิดในทางบวก ตามหลักพุทธธรรมที่“หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ” และหลวงพ่อเจ้าอาวาส นำมาสั่งสอนชี้แนะ	๔.๗๗	๐.๔๖๓	มากที่สุด
๔. การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างสติในการดำเนินชีวิต	๔.๗๑	๐.๔๘๗	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๗๐**	**๐.๕๐๖**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านสติพละ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๗๐, S.D.= ๐.๕๐๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความคิดที่ดี คิดในทางบวก ตามหลักพุทธธรรมที่“หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ”และหลวงพ่อเจ้าอาวาส นำมาสั่งสอนชี้แนะ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ **ด้านสมาธิพละ**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ (ด้านสมาธิพละ)	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑. การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างสมาธิของผู้เข้าปฏิบัติธรรม	๔.๖๗	๐.๕๓๐	มากที่สุด
๒. การฟังธรรมและการฝึกสมาธิที่วัด ช่วยให้มีความสงบและความมุ่งมั่นในการทำงานหรือการเรียนมากขึ้น	๔.๖๗	๐.๕๔๔	มากที่สุด
๓. การฝึกสมาธิที่วัดช่วยให้มีสมาธิในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น	๔.๖๙	๐.๕๑๐	มากที่สุด
๔. การปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยให้มีสมาธิและความตั้งใจในกิจกรรมประจำวันมากขึ้น	๔.๖๙	๐.๔๙๔	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๘**	**๐.๕๑๙**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านสมาธิพละ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๘, S.D.= ๐.๕๑๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. การฝึกสมาธิที่วัดช่วยให้มีสมาธิในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น และข้อ ๔.การปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยให้มีสมาธิและความตั้งใจในกิจกรรมประจำวันมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ **ด้านปัญญาพละ**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ (ด้านปัญญาพละ)	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑. การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างปัญญาและความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนา	๔.๖๗	๐.๕๖๕	มากที่สุด
๒. การฟังธรรมและการศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่วัดช่วยให้มีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น	๔.๗๑	๐.๔๙๕	มากที่สุด
๓. กิจกรรมและการปฏิบัติธรรมที่วัด มีส่วนช่วยในการพัฒนาความคิดและการไตร่ตรองในเรื่องต่าง ๆ ของมากขึ้น	๔.๗๐	๐.๕๐๔	มากที่สุด
๔. การปฏิบัติธรรมที่วัด ช่วยให้สามารถพัฒนาปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น	๔.๖๙	๐.๕๒๕	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๙**	**๐.๕๒๒**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านหลักพละ ๕ ด้านปัญญาพละ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๙, S.D.= ๐.๕๒๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๒. การฟังธรรมและการศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่วัดช่วยให้มีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

๔.๑.๕ ระดับการปฏิบัติของประชาชน ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้กำหนดไว้มีจำนวน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านสถานที่ ๒) ด้านวิทยากร ๓) ด้านการบริหารจัดการ ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean= $\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = **S.D.**) ในตารางที่ ๔๑๔ – ๔.๑๗ ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ในภาพรวม**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	**ระดับการปฏิบัติ**		
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
๑) ด้านสถานที่	๔.๖๘	๐.๕๘๒	มากที่สุด
๒) ด้านวิทยากร	๔.๖๑	๐.๖๐๙	มากที่สุด
๓) ด้านการบริหารจัดการ	๔.๕๖	๐.๖๔๐	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๒**	**๐.๖๑๒**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๒, S.D.= ๐.๖๑๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑. ด้านสถานที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๘, S.D. = ๐.๕๘๒)

๒. ด้านวิทยากร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๑, S.D.= ๐.๖๐๙)

๓. ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๕๖, S.D. = ๐.๖๔๐)

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านสถานที่**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านสถานที่)	**ระดับการปฏิบัติ**		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑. สถานที่ภายในวัดมีความสะอาด และร่มรื่น	๔.๗๓	๐.๔๙๑	มากที่สุด
๒. วัดมีอาคาร หรือศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรม และฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานได้อย่างเพียงพอ	๔.๗๒	๐.๕๒๐	มากที่สุด
๓. วัดมีการจัดสภาพแวดล้อมให้สบายในขณะปฏิบัติธรรม	๔.๗๔	๐.๕๓๒	มากที่สุด
๔. วัดมีถนน และทางเท้าภายในสำนักสะดวกและมีความเป็นระเบียบ	๔.๗๐	๐.๕๓๖	มากที่สุด
๕. วัดมีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ	๔.๕๐	๐.๗๕๘	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๘**	**๐.๕๘๒**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๘, S.D. = ๐.๕๘๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. วัดมีการจัดสภาพแวดล้อมให้สบายในขณะปฏิบัติธรรม มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้อ อื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านวิทยากร**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านวิทยากร)	**ระดับการปฏิบัติ**		
	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
๑. วัดมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการนำปฏิบัติธรรมได้อย่างเพียงพอ	๔.๖๑	๐.๖๑๒	มากที่สุด
๒. วิทยากรมีวัตรปฏิบัติเป็นที่น่าเลื่อมใส	๔.๖๔	๐.๕๘๑	มากที่สุด
๓. วิทยากรสามารถตอบข้อซักถามและสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้	๔.๕๕	๐.๖๗๒	มากที่สุด
๔. วิทยากรสามารถบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้	๔.๖๒	๐.๕๙๗	มากที่สุด
๕. พระภิกษุสามเณรและบุคลากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้	๔.๖๕	๐.๕๗๗	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๖๑**	**๐.๖๐๙**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๑, S.D. = ๐.๖๐๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. พระภิกษุสามเณรและบุคลากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น ๆ

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการบริหารจัดการ**

(n = ๒๖๗)

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านการบริหารจัดการ)	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พักอาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ	๔.๕๕	๐.๖๓๗	มากที่สุด
๒. วัดมีการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบ	๔.๕๕	๐.๖๓๑	มากที่สุด
๓. วัดมีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนักที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารเผยแผ่หรือติดประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นชัดเจน	๔.๕๗	๐.๖๒๙	มากที่สุด
๔. วัดมีการจัดเก็บข้อมูลสถิติของผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้โดยสะดวก	๔.๕๗	๐.๖๕๙	มากที่สุด
๕. วัดมีการบริหารจัดการ ในการด้านสาธารณสุขได้เป็นอย่างดี	๔.๕๗	๐.๖๔๘	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	**๔.๕๖**	**๐.๖๔๐**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๕๖, S.D. = ๐.๖๔๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. วัดมีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนักที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารเผยแผ่หรือติดประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นชัดเจน ข้อที่ ๔. วัดมีการจัดเก็บข้อมูลสถิติของผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้โดยสะดวก และข้อที่ ๕.วัดมีการบริหารจัดการ ในการด้านสาธารณสุขได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น ๆ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักการบริหารงาน PDCA และหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักการบริหารงาน PDCA และหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๘ ถึง ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๑๘ ความสัมพันธ์ระหว่าง หลักการบริหารงาน PDCA กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(n = ๒๖๗)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ / ตัวแปรตัน	พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู	ตัวแปรตาม: ๑. ด้านสถานที่	๒. ด้านบุคลากร	๓. ด้านการบริหารจัดการ
หลักการบริหารงาน PDCA	**.๗๕๐**	**.๕๙๗**	**.๖๘๙**	**.๗๓๑**
๑. การวางแผน	**.๕๒๘**	.๔๔๙	.๔๗๘	.๔๙๗
๒. การปฏิบัติตามแผน	**.๖๘๑**	.๕๕๒	.๖๑๓	.๖๖๙
๓. การตรวจสอบ	**.๗๐๘**	.๕๓๖	.๖๕๘	.๗๐๖
๔. การปรับปรุงการดำเนินการ	**.๖๖๒**	.๕๒๕	.๖๑๖	.๖๓๙

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง หลักการบริหารงาน PDCA กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาดังนี้

๑) ความสัมพันธ์ระหว่าง หลักการบริหารงาน PDCA กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การบริหารงาน PDCA เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๕๐**)

การบริหารงาน PDCA เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของ

วัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๙๗**)

การบริหารงาน PDCA เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๘๙**)

การบริหารงาน PDCA เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๗๓๑**)

๒) ความสัมพันธ์ระหว่าง การวางแผน กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวางแผน เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๒๘**)

การวางแผน เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๔๔๙**)

การวางแผน เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๔๗๘**)

การวางแผน เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๔๙๗**)

๓) ความสัมพันธ์ระหว่าง การปฏิบัติตามแผน กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การปฏิบัติตามแผน เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๘๑**)

การปฏิบัติตามแผน เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๕๒**)

การปฏิบัติตามแผน เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๑๓**)

การปฏิบัติตามแผน เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๖๙**)

๔) ความสัมพันธ์ระหว่าง การตรวจสอบ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การตรวจสอบ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๐๘**)

การตรวจสอบ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๓๖**)

การตรวจสอบ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๕๘**)

การตรวจสอบ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๐๖**)

๕) ความสัมพันธ์ระหว่าง การปรับปรุงการดำเนินการ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การปรับปรุงการดำเนินการ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๖๒**)

การปรับปรุงการดำเนินการ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๒๕**)

การปรับปรุงการดำเนินการ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติ

ธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๑๖**)

การปรับปรุงการดำเนินการ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๓๙**)

ตารางที่ ๔.๑๙ ความสัมพันธ์ระหว่าง หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(n = ๒๖๗)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ / ตัวแปรตัน	พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู	ตัวแปรตาม: ๑. ด้านสถานที่	๒. ด้านวิทยากร	๓. ด้านการบริหารจัดการ
หลักพละ ๕	**.๗๑๗**	**.๖๒๗**	**.๖๖๓**	**.๖๔๘**
๑. ศรัทธาพละ (ความเชื่อ)	**.๕๑๑**	.๔๕๗	.๔๙๘	.๔๓๐
๒. วิริยพละ (ความเพียร)	**.๖๒๓**	.๕๔๓	.๕๙๘	.๕๔๔
๓. สติพละ (ระลึกได้)	**.๖๕๖**	.๕๗๙	.๕๙๗	.๕๙๙
๔. สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น)	**.๖๔๒**	.๕๗๔	.๕๕๙	.๖๐๓
๔. ปัญญาพละ (ความรอบรู้)	**.๖๖๗**	.๕๕๘	.๖๒๑	.๖๑๙

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

๑) ความสัมพันธ์ระหว่าง หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หลักพละ ๕ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๑๗**)

หลักพละ ๕ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดใน

ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๒๗**)

หลักพละ ๕ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๖๓**)

หลักพละ ๕ เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๔๘**)

๒) ความสัมพันธ์ระหว่าง ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๑๑**)

ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๔๕๗**)

ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๔๙๘**)

ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๔๓๐**)

๓) ความสัมพันธ์ระหว่าง วิริยพละ (ความเพียร) กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิริยพละ (ความเพียร) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๒๓**)

วิริยพละ (ความเพียร) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๔๓**)

วิริยพละ (ความเพียร) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๙๗**)

วิริยพละ (ความเพียร) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๔๔**)

๔) ความสัมพันธ์ระหว่าง สติพละ (ระลึกได้) กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สติพละ (ระลึกได้) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๕๖**)

สติพละ (ระลึกได้) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๗๙**)

สติพละ (ระลึกได้) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๙๗**)

สติพละ (ระลึกได้) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๙๙**)

๕) ความสัมพันธ์ระหว่าง สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๔๒**)

สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๗๔**)

สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติ

ธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๕๙**)

สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๐๓**)

๖) ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัญญาพละ (ความรอบรู้) กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัญญาพละ (ความรอบรู้) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๖๗**)

ปัญญาพละ (ความรอบรู้) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง (R=.๕๕๘**)

ปัญญาพละ (ความรอบรู้) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๒๑**)

สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) เพื่อให้เกิดพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๖๑๙**)

๔.๒.๒ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ หลักการบริหารงาน PDCA มีความสัมพันธ์ต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานที่ ๒ หลักพละ ๕ มีความสัมพันธ์ต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ ๔.๒๐ ผลการทดสอบสมมติฐาน

(n = ๒๖๗)

		พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู
หลักการบริหารงาน PDCA	ค่าสหสัมพันธ์	.๗๕๐**
	P	๐.๐๑
	ระดับความสัมพันธ์	ค่อนข้างสูง
หลักพละ ๕	ค่าสหสัมพันธ์	.๗๑๗**
	P	๐.๐๑
	ระดับความสัมพันธ์	ค่อนข้างสูง

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า หลักการบริหารงาน PDCA มีความสัมพันธ์กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ โดยมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

หลักพละ ๕ มีความสัมพันธ์กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ โดยมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

ตารางที่ ๔.๒๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

(n = ๒๖๗)

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่าสหสัมพันธ์	ค่า P	ระดับความสัมพันธ์	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	หลักการบริหารงาน PDCA	พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด	.๗๕๐**	๐.๐๑	ค่อนข้างสูง	✓	
๒	หลักพละ ๕	พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด	.๗๑๗**	๐.๐๑	ค่อนข้างสูง	✓	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐาน สมมติฐานที่ ๑ หลักการบริหารงาน PDCA ภาพรวมทุกด้าน มีความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างสูง ส่งผลต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย และผลการทดสอบสมมติฐาน สมมติฐานที่ ๒ หลักพละ ๕ ภาพรวมทุกด้าน มีความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างสูง ส่งผลต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

๔.๓ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๓.๑ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๒๖ – ๔.๒๘

ตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านสถานที่**

	ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่
๑.	ห้องน้ำอยู่ไกล ห้องน้ำตั้งอยู่ไกลจากสถานที่ปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้มาปฏิบัติธรรมไม่สะดวกในการใช้บริการ	๑๐ คน
๒.	พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ วัดอาจมีพื้นที่จอดรถจำกัด ทำให้ผู้มาปฏิบัติธรรมต้องจอดรถในที่ที่ไม่เหมาะสมหรือไกลจากสถานที่ปฏิบัติธรรม	๑๐ คน
๓.	ความจุของสถานที่จำกัด พื้นที่ในวัดมีขนาดเล็กและไม่เพียงพอสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ซึ่งอาจทำให้เกิดความแออัดและไม่สะดวกสบายในการปฏิบัติธรรม	๙ คน
๔.	การจัดการพื้นที่สีเขียว ขาดการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวในวัด ทำให้บรรยากาศไม่ร่มรื่นและไม่เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม	๘ คน
๕.	วัดอยู่ไกลหากไม่มีรถส่วนตัว วัดตั้งอยู่ไกลและการเดินทางมาวัดค่อนข้างลำบากหากไม่มีรถส่วนตัว เนื่องจากต้องเปลี่ยนพาหนะหลายต่อ	๔ คน
๖.	ทางเข้าทางออกมีทางเดียวเดียว ทำให้เกิดความแออัดและไม่สะดวกสำหรับการเข้าหรือออกจากห้องปฏิบัติธรรม	๓ คน
๗.	สถานที่ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน อาคารหรือศาลาปฏิบัติธรรมมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้พร้อมกัน ทำให้ต้องจัดสรรเวลาใช้งานอย่างระมัดระวัง	๒ คน
๘.	สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม บางครั้งสถานที่ตั้งของวัดอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนหรือที่มีเสียงดัง ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมไม่สามารถมีสมาธิได้เต็มที่	๒ คน

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ คือ ห้องน้ำอยู่ไกล ห้องน้ำตั้งอยู่ไกลจากสถานที่ปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้มาปฏิบัติธรรมไม่สะดวกในการใช้บริการ ๑๐ คน พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ วัดอาจมีพื้นที่จอดรถจำกัด ทำให้ผู้มาปฏิบัติธรรมต้องจอดรถในที่ที่ไม่เหมาะสมหรือไกลจากสถานที่ปฏิบัติธรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๑๐ คน ความจุของสถานที่จำกัด พื้นที่ในวัดมีขนาดเล็กและไม่เพียงพอสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ซึ่งอาจทำให้เกิดความแออัดและไม่สะดวกสบายในการปฏิบัติธรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๙ คน การจัดการพื้นที่สีเขียว ขาดการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวในวัด ทำให้บรรยากาศไม่ร่มรื่นและไม่เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๘ คน วัดอยู่ไกลหากไม่มีรถส่วนตัว วัดตั้งอยู่ไกลและการเดินทางมาวัดค่อนข้างลำบากหากไม่มีรถส่วนตัว เนื่องจากต้องเปลี่ยนพาหนะหลายต่อ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๔ คน ทางเข้าทางออกมีทางเดียวเดียว ทำให้เกิดความแออัดและไม่สะดวกสำหรับการเข้าหรือออกจากห้องปฏิบัติธรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๓ คน สถานที่ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน อาคารหรือศาลาปฏิบัติธรรมมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้พร้อมกัน ทำให้ต้องจัดสรรเวลาใช้งานอย่างระมัดระวัง มีผู้แสดงความคิดเห็น ๒ คน และสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม บางครั้งสถานที่ตั้งของวัดอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนหรือที่มีเสียงดัง ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมไม่สามารถมีสมาธิได้เต็มที่ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๒ คน

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔.๒๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านสถานที่**

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑. สร้างห้องน้ำเพิ่มเติมใกล้กับสถานที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเพิ่มความสะดวกในการใช้บริการของผู้มาปฏิบัติธรรม	๑๐ คน
๒. พิจารณาขยายพื้นที่จอดรถหรือสร้างพื้นที่จอดรถใหม่ เพื่อรองรับจำนวนรถยนต์ที่เพิ่มขึ้นและให้ความสะดวกในการจอดรถ	๑๐ คน
๓. พิจารณาซื้อที่ดินเพิ่มเติมหรือขยายพื้นที่ที่มีอยู่เพื่อรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมที่เพิ่มมากขึ้น ลดความแออัด และเพิ่มความสะดวกสบายในการปฏิบัติธรรม	๙ คน
๔. จัดทีมงานหรืออาสาสมัครดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว ปลูกต้นไม้และจัดสวนให้ร่มรื่น เพื่อสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม	๘ คน
๕. ประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะหรือจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมที่ไม่มีรถส่วนตัว	๔ คน
๖. พิจารณาสร้างทางเข้าและทางออกเพิ่มเติมเพื่อกระจายความแออัดและเพิ่มความสะดวกในการเข้าหรือออกจากห้องปฏิบัติธรรม	๓ คน
๗. สร้างอาคารหรือศาลาปฏิบัติธรรมเพิ่มเติม เพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกันได้โดยไม่ต้องจัดสรรเวลาใช้งานอย่างเข้มงวด	๒ คน
๘. ติดตั้งกำแพงกันเสียงหรือปลูกต้นไม้เพื่อเป็นแนวกั้นเสียงจากภายนอก เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถมีสมาธิได้เต็มที่	๒ คน

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ คือ สร้างห้องน้ำเพิ่มเติมใกล้กับสถานที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเพิ่มความสะดวกในการใช้บริการของผู้มาปฏิบัติธรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๑๐ คน พิจารณาขยายพื้นที่จอดรถหรือสร้างพื้นที่จอดรถใหม่ เพื่อรองรับจำนวนรถยนต์ที่เพิ่มขึ้นและให้ความสะดวกในการจอดรถ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๑๐ คน พิจารณาซื้อที่ดินเพิ่มเติมหรือขยายพื้นที่ที่มีอยู่เพื่อรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมที่เพิ่มมากขึ้น ลดความแออัด และเพิ่มความสะดวกสบายในการปฏิบัติธรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๙ คน ประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะหรือจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมที่ไม่มีรถส่วนตัว มีผู้แสดงความคิดเห็น ๘ คน ประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะหรือจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมที่ไม่มีรถส่วนตัว มีผู้แสดงความคิดเห็น ๔ คน สร้างอาคารหรือศาลาปฏิบัติธรรมเพิ่มเติม เพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกันได้โดยไม่ต้องจัดสรร

เวลาใช้งานอย่างเข้มงวด มีผู้แสดงความคิดเห็น ๓ คน สร้างอาคารหรือศาลาปฏิบัติธรรมเพิ่มเติม เพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกันได้โดยไม่ต้องจัดสรรเวลาใช้งานอย่างเข้มงวด มีผู้แสดงความคิดเห็น ๒ คน และติดตั้งกำแพงกันเสียงหรือปลูกต้นไม้เพื่อเป็นแนวกั้นเสียงจากภายนอก เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถมีสมาธิได้เต็มที่ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๒ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๔ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านวิทยากร**

ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่
๑. จำนวนวิทยากรไม่เพียงพอ จำนวนวิทยากรมีน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เข้าปฏิบัติธรรม ทำให้วิทยากรต้องรับผิดชอบในการดูแลผู้เข้าร่วมจำนวนมาก ส่งผลให้ไม่สามารถให้คำแนะนำและดูแลได้ทั่วถึงและมีคุณภาพที่ดี	๙ คน
๒. การบรรยายธรรมมีน้อยเกินไป จำนวนการบรรยายธรรมไม่เพียงพอสำหรับการตอบสนองความต้องการของผู้เข้าปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมไม่ได้รับความรู้และคำแนะนำอย่างต่อเนื่องและเพียงพอในการปฏิบัติธรรม	๗ คน
๓. การเข้าถึงวิทยากรจากภายนอก การเชิญวิทยากรจากภายนอกตำบลเข้ามาสอนธรรมะมีความยุ่งยากและค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ไม่สามารถเชิญวิทยากรที่มีคุณภาพมาได้บ่อยครั้ง	๔ คน
๔. วิทยากรไม่สามารถอุทิศเวลาได้เต็มที่ วิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนธรรมะอาจมีภารกิจ อื่น ๆ ที่ต้องทำ ทำให้ไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับการสอนธรรมะอย่างเต็มที่	๔ คน
๕. ขาดการประเมินผลและการตอบรับจากผู้เข้าร่วม ไม่มีระบบประเมินผลและการตอบรับจากผู้เข้าร่วมเพื่อปรับปรุงการสอนของวิทยากร ทำให้ไม่ทราบถึงปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น	๒ คน

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร คือ จำนวนวิทยากรไม่เพียงพอ จำนวนวิทยากรมีน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เข้าปฏิบัติธรรม ทำให้วิทยากรต้องรับผิดชอบในการดูแลผู้เข้าร่วมจำนวนมาก ส่งผลให้ไม่สามารถให้คำแนะนำและดูแลได้ทั่วถึงและมีคุณภาพที่ดี มี ผู้แสดงความคิดเห็น ๙ คน การบรรยายธรรมมีน้อยเกินไป จำนวนการบรรยายธรรมไม่เพียงพอสำหรับการตอบสนองความต้องการของผู้เข้าปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมไม่ได้รับความรู้และคำแนะนำอย่างต่อเนื่องและเพียงพอในการปฏิบัติธรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๗ คน การเข้าถึงวิทยากรจากภายนอก การเชิญวิทยากรจากภายนอกตำบลเข้ามาสอนธรรมะมีความยุ่งยากและค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ไม่สามารถเชิญวิทยากรที่มีคุณภาพมาได้บ่อยครั้ง มีผู้แสดงความคิดเห็น ๔ คน วิทยากรไม่สามารถอุทิศเวลาได้

เต็มที่ วิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนธรรมะอาจมีภารกิจ อื่น ๆ ที่ต้องทำ ทำให้ไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับการสอนธรรมะอย่างเต็มที่ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๔ คน และขาดการประเมินผลและการตอบรับจากผู้เข้าร่วม ไม่มีระบบประเมินผลและการตอบรับจากผู้เข้าร่วมเพื่อปรับปรุงการสอนของวิทยากร ทำให้ไม่ทราบถึงปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น มีผู้แสดงความคิดเห็น ๒ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๕ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านวิทยากร**

	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑.	จัดตั้งโครงการฝึกอบรมวิทยากรเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนวิทยากรที่มีคุณภาพ หรือเชิญวิทยากรอาสาสมัครจากกลุ่มต่าง ๆ	๑๒ คน
๒.	เพิ่มจำนวนการบรรยายธรรมในวันและเวลา อื่น ๆ นอกเหนือจากเวลาปกติ หรือสร้างช่องทางออนไลน์สำหรับการบรรยายธรรมเพิ่มเติม	๘ คน
๓.	จัดทำเครือข่ายวิทยากรที่มีคุณภาพในภูมิภาคใกล้เคียงเพื่อลดค่าใช้จ่าย หรือใช้วิทยากรจากพื้นที่เดียวกันที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนธรรมะ	๗ คน
๔.	สนับสนุนวิทยากรในด้านการจัดการเวลา หรือจัดหาเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อให้วิทยากรสามารถมุ่งเน้นไปที่การสอนธรรมะได้อย่างเต็มที่	๖ คน
๕.	จัดทำระบบประเมินผลและการตอบรับจากผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเพื่อเก็บข้อมูลและนำมาปรับปรุงการสอนให้ดียิ่งขึ้น	๖ คน

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร คือ จัดตั้งโครงการฝึกอบรมวิทยากรเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนวิทยากรที่มีคุณภาพ หรือเชิญวิทยากรอาสาสมัครจากกลุ่มต่าง ๆ มีผู้แสดงความคิดเห็น๑๒ คน เพิ่มจำนวนการบรรยายธรรมในวันและเวลา อื่น ๆ นอกเหนือจากเวลาปกติ หรือสร้างช่องทางออนไลน์สำหรับการบรรยายธรรมเพิ่มเติม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๘ คน จัดทำเครือข่ายวิทยากรที่มีคุณภาพในภูมิภาคใกล้เคียงเพื่อลดค่าใช้จ่าย หรือใช้วิทยากรจากพื้นที่เดียวกันที่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนธรรมะ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๗ คน สนับสนุนวิทยากรในด้านการจัดการเวลา หรือจัดหาเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อให้วิทยากรสามารถมุ่งเน้นไปที่การสอนธรรมะได้อย่างเต็มที่ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๖ คน และจัดทำระบบประเมินผลและการตอบรับจากผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม เพื่อเก็บข้อมูลและนำมาปรับปรุงการสอนให้ดียิ่งขึ้น มีผู้แสดงความคิดเห็น ๖ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๖ ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการบริหารจัดการ**

	ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่
๑.	จำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ที่วัดน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมอาจทำให้มีความยุ่งเหยิงในการบริหารจัดการและดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดได้	๒๑ คน
๒.	การมีจุดรับลงทะเบียนที่คับแคบสามารถทำให้เกิดความไม่สะดวกและความรู้สึกไม่พอใจในผู้ที่ต้องรอคอยและอาจทำให้มีการสับสนในการจัดการกิจกรรม	๘ คน
๓.	การเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสาร ความยากลำบากในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะมีการจัดขึ้นและการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนอาจทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์และถูกต้อง	๕ คน
๔.	ความต้องการทรัพยากรที่เพิ่มขึ้น การมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นอาจทำให้มีความต้องการทรัพยากรที่มากขึ้นเช่น พื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณที่เพิ่มขึ้นเป็นต้น	๔ คน
๕.	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมบางส่วนอาจไม่เคารพกฎระเบียบของวัด เช่น การไม่ปฏิบัติตามวิธีการที่สอดคล้องกับที่กำหนดไว้	๓ คน

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ คือ จำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ที่วัดน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมอาจทำให้มีความยุ่งเหยิงในการบริหารจัดการและดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดได้ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๒๑ คน การมีจุดรับลงทะเบียนที่คับแคบสามารถทำให้เกิดความไม่สะดวกและความรู้สึกไม่พอใจในผู้ที่ต้องรอคอยและอาจทำให้มีการสับสนในการจัดการกิจกรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๘ คน การเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสาร ความยากลำบากในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะมีการจัดขึ้นและการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนอาจทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์และถูกต้อง มีผู้แสดงความคิดเห็น ๕ คน ความต้องการทรัพยากรที่เพิ่มขึ้น การมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นอาจทำให้มีความต้องการทรัพยากรที่มากขึ้นเช่น พื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณที่เพิ่มขึ้นเป็นต้น มีผู้แสดงความคิดเห็น ๔ คน และผู้เข้าปฏิบัติธรรมบางส่วนอาจไม่เคารพกฎระเบียบของวัด เช่น การไม่ปฏิบัติตามวิธีการที่สอดคล้องกับที่กำหนดไว้ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๓ คนตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๗ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการบริหารจัดการ**

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑. ควรพิจารณาวิเคราะห์และวางแผนให้มีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอต่อจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมในวันที่มีการจัดกิจกรรมสำคัญ ๆ หรือช่วงเวลาที่คาดว่าจะมีการมากกว่าปกติ การสร้างระเบียบวินัยและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความเข้าใจและสามารถจัดการกับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญ	๑๔ คน
๒. ควรพัฒนาระบบลงทะเบียนที่สะดวกและรวดเร็ว อาจใช้เทคโนโลยีในการช่วยลดความรอคอยและความไม่สะดวกของผู้เข้าร่วม การจัดเตรียมล่วงหน้าและการสื่อสารที่ชัดเจนเกี่ยวกับจุดรับและเวลาที่เหมาะสมจะช่วยลดความสับสนและเพิ่มความพึงพอใจในผู้เข้าร่วมกิจกรรม	๑๒ คน
๓. ควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มการสื่อสารที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และแน่นอนให้แก่ผู้ที่สนใจ	๑๑ คน
๔. การวางแผนให้มีการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การตรวจสอบและปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วม การจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นล่วงหน้า เพื่อให้กิจกรรมเป็นไปได้อย่างราบรื่นและปลอดภัย	๙ คน
๕. ควรมีการศึกษาและสอนให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมเข้าใจและเคารพกฎระเบียบของวัดอย่างถูกต้องและเป็นระเบียบ นอกจากนี้ยังควรมีการติดตามและบริหารจัดการเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้การปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นไปตามกฎระเบียบและเป็นสมัย	๗ คน

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ คือ ควรพิจารณาวิเคราะห์และวางแผนให้มีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอต่อจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมในวันที่มีการจัดกิจกรรมสำคัญ ๆ หรือช่วงเวลาที่คาดว่าจะมีการมากกว่าปกติ การสร้างระเบียบวินัยและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความเข้าใจและสามารถจัดการกับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๑๔ คน ควรพัฒนาระบบลงทะเบียนที่สะดวกและรวดเร็ว อาจใช้เทคโนโลยีในการช่วยลดความรอคอยและความไม่สะดวกของผู้เข้าร่วม การจัดเตรียมล่วงหน้าและการสื่อสารที่ชัดเจนเกี่ยวกับจุดรับและเวลาที่เหมาะสมจะช่วยลดความสับสนและเพิ่มความพึงพอใจในผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีผู้แสดงความคิดเห็น ๑๒ คน ควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การใช้สื่อสังคม

ออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มการสื่อสารที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และแน่นอนให้แก่ผู้ที่สนใจ มีผู้แสดงความคิดเห็น ๑๑ คน การวางแผนให้มีการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การตรวจสอบและปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วม การจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นล่วงหน้า เพื่อให้กิจกรรมเป็นไปได้อย่างราบรื่นและปลอดภัย มีผู้แสดงความคิดเห็น ๙ คนควรมีการศึกษาและสอนให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมเข้าใจและเคารพกฎระเบียบของวัดอย่างถูกต้องและเป็นระเบียบ นอกจากนี้ยังควรมีการติดตามและบริหารจัดการเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นไปตามกฎระเบียบและเป็นสมัย มีผู้แสดงความคิดเห็น ๗ คน ตามลำดับ

๔.๓.๒ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๓.๒.๑ การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ การปรับปรุงการดำเนินการในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน เกี่ยวกับการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ การปรับปรุงการดำเนินการ ในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียด ดังนี้

การวางแผน

๑.การวางแผนในการปฏิบัติธรรมของวัดเป็นกระบวนการที่ต้องการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับชุมชนและสังคมในระยะยาว การวางแผนนี้ควรครอบคลุมถึงการจัดเตรียมสถานที่ การจัดหาทรัพยากร และการพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อรองรับการปฏิบัติธรรมได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอกและชุมชนท้องถิ่นยังเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความยั่งยืนในการดำเนินงาน[๑]

๒. การวางแผนควรเริ่มต้นด้วยการประเมินความต้องการและปัญหาของผู้ปฏิบัติธรรม รวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทางและสามารถวัดผลได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะจะช่วยให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติธรรมให้ดียิ่งขึ้น และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๒]

---

[๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๓. ทางวัดมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมให้กับประชาชนทั่วไปเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างสะดวก การใช้สื่อสังคมออนไลน์และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เช่น การจัดบรรยายธรรม การจัดอบรมการปฏิบัติธรรม และการจัดกิจกรรมชุมชนสามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนได้[๓]

๔. กระบวนการในการวางแผนเน้นปัจจุบันเป็นหลัก มีการจัดประชุมตามวาระ แผนงานส่วนใหญ่จะเป็นการวางแผนระยะสั้นเพื่อให้คนทำงานได้มีแนวทางปฏิบัติตามได้เลยทันที กิจกรรมส่วนใหญ่ของวัดจะมีเวลาที่ค่อนข้างแน่นอน และดำเนินการแบบเดิม ๆ ไม่ค่อยมีอะไรเปลี่ยนแปลง ตารางเวลาปฏิบัติธรรมระบุวันไว้ชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถวางแผนการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ล่วงหน้าอย่างสะดวก การวางแผนลักษณะนี้ช่วยให้การจัดการงานในวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดความสับสนในระหว่างการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม การขาดความยืดหยุ่นและการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดให้มีความหลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปฏิบัติธรรมที่หลากหลายมากขึ้น[๔]

๕. ทางวัดมีแผนการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่แน่นอน โดยจะมีกิจกรรมปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์เป็นประจำ และในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาจะมีการเพิ่มกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันพระเพิ่มเติม ทำให้ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมสามารถศึกษาธรรมะและปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องและต่อเนื่องได้อย่างเต็มที่[๕]

๖. การสร้างระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและการพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพจะช่วยให้การดำเนินงานด้านการปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างราบรื่นและยั่งยืน การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของบุคลากรจะช่วยให้การจัดการและการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคมได้อย่างเต็มที่[๖]

๗. การวางแผนควรคำนึงถึงการประสานงานและความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติธรรมมีความหลากหลายและครอบคลุมทุกมิติ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการดำเนินงาน[๗]

---

[๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๘. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการปฏิบัติธรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับทุกช่วงวัยและทุกกลุ่มประชากรเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ เช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การปฏิบัติธรรมสำหรับผู้สูงอายุ และการปฏิบัติธรรมสำหรับคนทำงาน การออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะกลุ่มจะช่วยให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น[๘]

๙. การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้คนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้คำแนะนำและการจัดกิจกรรมที่เน้นการนำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตและการพัฒนาตนเองจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเข้าใจและความสามารถในการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม[๙]

๑๐. การสนับสนุนทางด้านการเงินและทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการปฏิบัติธรรม การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการปฏิบัติธรรมและการระดมทุนจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไปจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ[๑๐]

๑๑. การส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนาในด้านการปฏิบัติธรรมและการจัดการเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม การวิจัยจะช่วยให้เราได้ข้อมูลและความรู้ใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติธรรมและการจัดการธรรมะให้ดียิ่งขึ้น การส่งเสริมการวิจัยควรครอบคลุมถึงการศึกษาผลกระทบของการปฏิบัติธรรมต่อผู้ปฏิบัติธรรมและชุมชน การศึกษาวิธีการและเทคนิคการปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพ และการศึกษาการจัดการและการบริหารงานในวัด[๑๑]

๑๒. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและการพัฒนาจิตใจเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม เช่น การสร้างพื้นที่ที่สงบและเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม การส่งเสริมการมีวินัยและความรับผิดชอบ การสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร จะช่วยให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ[๑๒]

สรุปได้ว่า การวางแผนปฏิบัติธรรมของวัดเป็นกระบวนการที่ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเริ่มจากการประเมินความต้องการและปัญหาของผู้ปฏิบัติธรรม และกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ควรจัดเตรียมสถานที่ ทรัพยากร และพัฒนาบุคลากรคุณภาพ พร้อมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอก การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานจะช่วยปรับปรุงกระบวนการ

---

[๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติธรรม จะช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การวางแผนเน้นระยะสั้นและมีตารางเวลาชัดเจน ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสมกับทุกกลุ่มวัย และการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการดำเนินงาน

ตารางที่ ๔.๒๘ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการวางแผน**

	ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	เป็นกระบวนการที่ต้องการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง	๙	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๙, ๑๐, ๑๒
๒.	ควรเริ่มต้นด้วยการประเมินความต้องการและปัญหาของผู้ปฏิบัติธรรม	๘	๒, ๔, ๕, ๖, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑
๓.	ทางวัดมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมให้กับประชาชนทั่วไป	๗	๒, ๓, ๔, ๕, ๗, ๘, ๑๐
๔.	มีการวางแผนอย่างต่อเนื่องแต่ส่วนใหญ่เป็นแผนที่ใช้งานประจำ	๗	๑, ๔, ๕, ๖, ๘, ๙, ๑๒
๕.	มีการประชุมวางแผนกันเป็นประจำ	๕	๒, ๓, ๔, ๕, ๑๒
๖.	ทางวัดมีแผนการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่แน่นอน	๔	๑, ๒, ๕, ๘

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวางแผน ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวางแผน
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

การปฏิบัติตามแผน

๑. การปฏิบัติตามแผนในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นที่การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้าใจและปฏิบัติตามได้อย่างมีระเบียบวาระเวลาที่เหมาะสม[๑๓]

๒.การปฏิบัติตามแผนในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดยังช่วยเพิ่มความเป็นระบบและเป็นลำดับขั้นของกิจกรรมทางศาสนาได้ด้วย โดยที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรทั้งทางเงินทุนและบุคลากร เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีคุณภาพที่ดีต่อชุมชนในการปฏิบัติธรรมอย่างยั่งยืนได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งในด้านจิตใจและสังคมในระยะยาวด้วย[๑๔]

๓. การปฏิบัติตามแผนในวัด ผู้ปฏิบัติจะรู้หน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน เนื่องจากการทำงานตามรูปแบบเดิม ๆ ที่ได้วางไว้ เมื่อมีนโยบายใหม่ พระและเจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการตาม

---

[๑๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

นโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพยายามทำตามรูปแบบที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพสูงสุด[๑๕]

๔. เมื่อมีนโยบายที่พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่เข้าใจและสามารถปฏิบัติตามได้ดี การดำเนินงานตามตารางเวลาที่กำหนดไว้อย่างรอบคอบจะเป็นไปอย่างราบรื่น แม้บางครั้งอาจเกิดปัญหาในระหว่างการดำเนินการ ทุกคนสามารถร่วมมือกันแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ คนรุ่นเก่ายังยินดีที่จะแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับคนรุ่นใหม่ ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกันในชุมชนวัด[๑๖]

๕. ด้วยความที่เป็นแผนที่เน้นให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ยิ่งภายใต้สถานการณ์โรคระบาด ทั้งพระและเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด การลงทะเบียนปฏิบัติธรรมมีเงื่อนไขมากมาย ทำให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจจะเข้าร่วมต้องเตรียมตัวอย่างละเอียดและรอบคอบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย[๑๗]

๖. มีการนำแผนปฏิบัติงานที่ผ่านการประชุม มาใช้งานจริง เช่น การจัดตั้งจุดคัดกรองของผู้เข้าปฏิบัติธรรม ปฏิบัติตรงตารางเวลาที่กำหนดไว้ การสั่งการแบบบนลงล่าง (Top-Down) เมื่อไม่ตรงตามแผนที่วางไว้ก็ต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้ากันไปเท่านั้นเพราะไม่มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างแท้จริง ต้องผ่านคณะกรรมการวัดเห็นสมควรก่อนทำให้แก้ปัญหาได้ล่าช้า[๑๘]

๗. สำหรับผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะทำตามนโยบายที่ได้รับมา แต่หากมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นกะทันหันและมักไม่เป็นทางการ เมื่อผู้ปฏิบัติงานต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่ตรงตามแผนมักไม่สามารถตัดสินใจอย่างเด็ดขาดได้ ซึ่งต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ผ่านไปก่อน การเผชิญกับสถานการณ์เช่นนี้เป็นการฝึกให้อยู่กับปัจจุบันและรับมือกับความไม่แน่นอนอย่างมีสติ[๑๙]

๘. เจ้าหน้าที่และบุคลากรได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดตามนโยบายที่ออกมา แต่เนื่องจากแผนดังกล่าวยังไม่ค่อยสมบูรณ์ ทำให้การปฏิบัติไม่ราบรื่น ผู้รับผิดชอบไม่ชัดเจน ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาล่าช้าและไม่ตรงจุด และเกิดความเข้าใจผิดกันได้ง่าย[๒๐]

๙. มีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัด รวมถึงมีการปฏิบัติตามตารางเวลาปฏิบัติธรรมที่กำหนดไว้อย่างดี ทำให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นและต่อเนื่อง ผู้ปฏิบัติธรรมทุกคนสามารถปฏิบัติตามกิจกรรมตามตารางเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๒๑]

---

[๑๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๒๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๑๐. เนื่องจากมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน ทุกฝ่ายจึงสามารถดำเนินการได้ตามรูปแบบที่กำหนดไว้ ทำให้การจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่เกิดความสับสน ทั้งนี้ยังช่วยให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่นและสอดคล้องกับแผนงานที่วางไว้อีกด้วย[๒๒]

๑๑. การปฏิบัติตามแผนการทำงานที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด เราจะต้องมีการตรวจสอบและประเมินผลตามเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เห็นภาพรวมของความก้าวหน้าและปัญหาที่เกิดขึ้น เราจะใช้ข้อมูลที่ได้รับมาในการปรับปรุงแผนการดำเนินงานและการกระทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การตรวจสอบและประเมินนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่ช่วยให้เราปรับแก้แผนการทำงานให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม[๒๓]

๑๒. ควรวางมาตรการให้ชัดเจนก่อนการปฏิบัติหรือการประกาศออกไป โดยระบุให้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละหน้าที่ และใครมีอำนาจในการตัดสินใจ เพื่อป้องกันความสับสนและให้ทุกคนเข้าใจบทบาทของตนเองอย่างชัดเจน มาตรการเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเป็นระเบียบและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น[๒๔]

สรุปได้ว่า การปฏิบัติตามแผนในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้าใจและปฏิบัติตามได้อย่างมีระเบียบ เพิ่มความเป็นระบบและเป็นลำดับขั้นของกิจกรรมศาสนา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรทุกด้านและสร้างคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนในการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติตามแผนยังช่วยสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชนวัด เพื่อการพัฒนาทางศาสนาและสังคมที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพสูงสุด

---

[๒๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๒๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๒๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๒๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๒๙ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการปฏิบัติตามแผน**

ประเด็นสำคัญ		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	การปฏิบัติตามแผนของวัดมุ่งเน้นการวางแผนและเป้าหมายชัดเจนเพื่อความระเบียบและเป็นระเบียบวาระเวลาที่เหมาะสม	๙	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๑, ๑๒
๒.	การปฏิบัติตามแผนเพิ่มความเป็นระบบและประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรทุกด้าน เพื่อการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ	๖	๒, ๓, ๕, ๗, ๙, ๑๑
๓.	ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจหน้าที่ของตนเองชัดเจน เมื่อมีนโยบายใหม่พระและเจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ	๔	๓, ๔, ๗, ๙
๔.	การปฏิบัติตามแผนในสถานการณ์โรคระบาดเน้นความเคร่งครัดในการลงทะเบียนและการปฏิบัติธรรมเพื่อความปลอดภัย	๔	๓, ๔, ๘, ๑๑
๕.	เมื่อพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามนโยบายอย่างเหมาะสม แม้บางครั้งอาจมีปัญหา ทุกคนสามารถร่วมแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ	๔	๓, ๔, ๕, ๑๐
๖.	การนำแผนปฏิบัติงานมาใช้จริง เช่น การจัดตั้งจุดคัดกรองผู้ปฏิบัติธรรมและปฏิบัติตามตารางเวลาที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด	๔	๔, ๖, ๗, ๙

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปฏิบัติตามแผน ดังแผนภาพที่ ๔.๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แผนภาพที่ ๔.๒ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปฏิบัติตามแผน
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

การตรวจสอบ

๑ การกำกับดูแลการดำเนินงานของวัดมีคณะกรรมการหรือทีมงานที่รับผิดชอบในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน โดยทำหน้าที่เฝ้าระวังและตรวจสอบให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ[๒๕]

๒.มีการประชุมปรึกษาหารือ จัดประชุมปรึกษาหารือกับพระวิทยากรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นประจำ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแผนการปฏิบัติธรรม รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ปฏิบัติธรรม การประชุมนี้จะช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการสอนและการบริหารจัดการ[๒๖]

๓. การบันทึกและจัดเก็บข้อมูล ทางวัดมีระบบการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลการปฏิบัติธรรมไว้อย่างเป็นระเบียบ เช่น ข้อมูลการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม สถิติการเข้าร่วม รวมถึงผลการประเมินจากผู้เข้าร่วม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตามและวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน[๒๗]

---

[๒๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๒๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๒๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๔. การตรวจสอบและประเมินผล ทางวัดมีการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยการใช้ข้อมูลและสถิติที่เก็บรวบรวมไว้มาวิเคราะห์ เพื่อหาจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุงในการดำเนินงาน การประเมินผลนี้ช่วยให้สามารถติดตามความก้าวหน้า และพัฒนาแผนการปฏิบัติธรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของผู้ปฏิบัติธรรม[๒๘]

๕. ทางวัดได้กำกับดูแลพระวิทยากร เจ้าหน้าที่ ค่อนข้างมากพอสมควร แต่กับผู้ปฏิบัติกับมีความยืดหยุ่นมากขึ้น จนทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมบางท่านไม่ค่อยสนใจกฎระเบียบ และไปรบกวน สร้างความวุ่นวายให้กับผู้ปฏิบัติธรรมที่ตั้งใจ แต่ถ้าในส่วนการตรวจสอบคุณสมบัติผู้เข้าปฏิบัติจะไม่ค่อยเข้มงวดเท่าไร[๒๙]

๖. ทางวัดยังคงมุ่งเน้นให้นำแนวทางที่หลวงปู่ดู่ได้วางไว้เป็นหลัก โดยกำกับดูแลวิธีการสอนของวิทยากรให้สอนญาติโยมให้สงบและปฏิบัติได้ตามแนววิปัสสนา ด้วยสถานการณ์โรคระบาดโควิด ทางวัดจึงต้องเข้มงวดในการคัดกรองผู้มาปฏิบัติธรรมมากขึ้น เพื่อความปลอดภัยของทุกฝ่าย มีการจัดเก็บทะเบียนประวัติไว้อย่างเป็นระบบ หากมีปัญหาใด ๆ สามารถตรวจสอบได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังมีการจัดเก็บสถิติไว้เป็นข้อมูลสำหรับการสืบค้นและอ้างอิง หากรอบนั้นมีความเสี่ยงของโรคระบาด เราสามารถตรวจเช็คเพื่อความปลอดภัยหรือวางแผนและพัฒนาต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๓๐]

๗. ทางวัดได้มีการกำกับดูแลวิธีการสอนของพระวิทยากรให้ตรงตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบการสอนของหลวงปู่ดู่อย่างเคร่งครัด มีการประชุมปรึกษาหารือตรวจสอบแนวทางการสอนเป็นประจำ เพื่อให้มั่นใจว่าวิทยากรทุกท่านปฏิบัติตามแนวทางเดียวกัน และเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่ดีในการสอน นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบและประเมินผลการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนอย่างแท้จริง[๓๑]

๘. มีการจัดการประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อกำกับดูแลให้วิทยากรมีวิธีการสอนไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงนำปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานมาชี้แจง เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาและรับมือกับปัญหาได้ทันท่วงที นอกจากนี้ ยังมีการตรวจคุณสมบัติและเก็บประวัติข้อมูลของผู้ปฏิบัติธรรมไว้อย่างละเอียด เพื่อให้สามารถติดตามและประเมินผลการปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๓๒]

๙. ทางวัดได้กำกับดูแลพระวิทยากรและเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติตามนโยบายอยู่เสมอ โดยมีผู้ตรวจสอบคอยเฝ้าติดตามการทำงาน และเมื่อมีอะไรที่ผิดปกติก็จะรายงานเพื่อตรวจสอบทันที ในส่วนของผู้ปฏิบัติธรรม ทางวัดได้ตรวจสอบคุณสมบัติในการลงทะเบียนอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม ช่วง

---

[๒๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๒๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๓๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๓๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๓๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

หลังผู้ปฏิบัติดูแลยากขึ้นและไม่ค่อยใส่ใจกฎระเบียบ ทำให้เกิดความท้าทายในการดูแลและบริหารจัดการ[๓๓]

๑๐. การกำกับดูแลวิทยากรในการปฏิบัติหน้าที่มีค่อนข้างมาก ขณะที่การกำกับดูแลผู้ปฏิบัติธรรมมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ทำให้ช่วงหลังผู้ปฏิบัติธรรมไม่ค่อยให้ความสำคัญกับกฎระเบียบ กติกามารยาท พูดค่อยเสียงดัง ไม่สำรวมระวัง บ่อยครั้งทำให้คนที่ตั้งใจปฏิบัติธรรมเสียสมาธิ ทางวัดจึงต้องหาวิธีการเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจกฎระเบียบและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ[๓๔]

๑๑. การกำกับดูแลวิธีการสอนทางวัดคอยตรวจสอบเป็นประจำ แต่กับผู้ปฏิบัติธรรมค่อนข้างปล่อย ไม่ค่อยกำชับกฎระเบียบเหมือนสมัยก่อน ในสถานการณ์โรคระบาดแม้ว่าทางวัดจะมีมาตรการนำมาใช้ตามแผนที่ได้วางกันไว้ แต่ในบางครั้งก็ยังมีสถานการณ์ที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้น เช่น มีข่าวว่ามีผู้ปฏิบัติมีอาการน่าสงสัยว่าจะเป็นโควิด ทางพระและเจ้าหน้าที่จะทำการตรวจสอบโดยการให้ตรวจ ATK ใหม่ทั้งหมดเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดให้ทันท่วงที[๓๕]

๑๒. วัดได้กำกับดูแลวิธีสอนของวิทยากรให้ปฏิบัติตามรูปแบบการสอนของหลวงปู่ดู่เป็นหลัก แต่สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมกลับไม่ค่อยเคร่งครัดเหมือนสมัยก่อน อาจเนื่องจากมีเรื่องร้องเรียนบ่อย การแก้ปัญหาควรรับฟังจากทุกภาคส่วน จัดการให้ทันต่อเหตุการณ์และไม่ควรให้เกิดซ้ำ ควรตั้งคณะกรรมการตรวจสอบทุกครั้งและมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้สามารถติดตามและประเมินผลได้อย่างถูกต้องและโปร่งใส ทั้งนี้จะช่วยให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น[๓๖]

สรุปได้ว่า การตรวจสอบการดำเนินงานของวัดประกอบด้วยขั้นตอนหลายขั้นตอนสำคัญที่สำคัญได้แก่การกำกับดูแลโดยมีคณะกรรมการหรือทีมงานที่รับผิดชอบติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมรายงานผลเป็นระยะเวลา การจัดประชุมปรึกษาหารือกับพระวิทยากรและเจ้าหน้าที่เป็นประจำเพื่อปรับปรุงแผนการปฏิบัติธรรมและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติธรรม ระบบบันทึกข้อมูลการปฏิบัติธรรมที่เป็นระเบียบช่วยในการติดตามและวิเคราะห์ผล การตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อหาจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุง การกำกับดูแลพระวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมโดยการตรวจสอบคุณสมบัติและการสอนตามหลักคำสอน การปรับปรุงตามสถานการณ์โดยการคัดกรองผู้มาปฏิบัติธรรมในช่วงโรคระบาด เพื่อความปลอดภัย การจัดประชุมปรึกษาหารือเป็นประจำเพื่อกำกับวิธีการสอนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และการประเมินผลการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอน การกำกับดูแลนี้

---

[๓๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๓๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๓๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๓๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ช่วยให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ แม้จะมีความยืดหยุ่นในบางด้านแต่ยังคงรักษามาตรฐานตามหลักการที่วัดวางไว้

ตารางที่ ๔.๓๐ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการตรวจสอบ**

ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูปหรือคน)	**ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่**
๑. การกำกับดูแล มีคณะกรรมการหรือทีมงานที่รับผิดชอบติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมรายงานผลเป็นระยะ	๙	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๙, ๑๑, ๑๒
๒. การประชุมปรึกษาหารือ จัดประชุมกับพระวิทยากรและเจ้าหน้าที่เป็นประจำ เพื่อปรับปรุงแผนการปฏิบัติธรรมและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติธรรม	๗	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๗, ๑๑
๓. การบันทึกและจัดเก็บข้อมูล ระบบบันทึกข้อมูลการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระเบียบ ใช้ในการติดตามและวิเคราะห์ผล	๖	๒, ๓, ๕, ๘, ๙, ๑๒
๔. การตรวจสอบและประเมินผล การตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุง	๕	๑, ๔, ๖, ๙, ๑๑
๕. การกำกับดูแลพระวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรม มีการตรวจสอบคุณสมบัติและการสอนของพระวิทยากรตามหลักคำสอน ขณะที่ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับการดูแลอย่างยืดหยุ่นมากขึ้น	๕	๑, ๕, ๗, ๙, ๑๒
๖. การประชุมปรึกษาหารือเป็นประจำ จัดประชุมเดือนละครั้ง เพื่อกำกับวิธีการสอนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน	๕	๒, ๓, ๔, ๕, ๘

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการตรวจสอบ ดังแผนภาพที่ ๔.๓

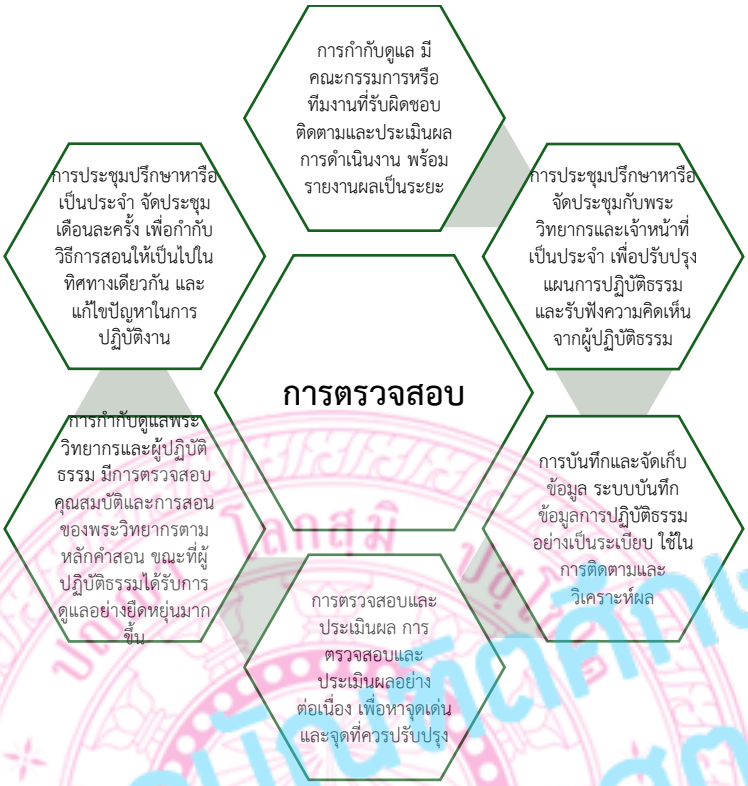

แผนภาพที่ ๔.๓ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปฏิบัติตามแผน
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

การปรับปรุงการดำเนินการ

๑. การจัดตารางการฝึกอบรมประจำเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและความรู้ให้กับพระสงฆ์และบุคลากรที่ให้บริการที่วัด โดยการสร้างตารางการฝึกอบรมทางธรรมที่เป็นระยะเวลา เช่น รายสัปดาห์หรือรายเดือน เป็นการทำให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้เรียนมีเวลาที่เพียงพอในการเตรียมตัวและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้พัฒนาทักษะในการปฏิบัติธรรมอย่างเต็มประสิทธิภาพ[๓๗]

๒. การจัดการทรัพยากรบุคคลในการฝึกอบรมและปฏิบัติธรรมที่วัดนั้นสำคัญมาก ควรพิจารณาเพิ่มจำนวนบุคลากรที่เพียงพอเพื่อรองรับจำนวนผู้เข้าร่วมในกิจกรรม นอกจากนี้ยังควรจัดทำแผนการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทราบถึงความจำเป็นของบุคลากรแต่ละประเภท และการกระจายทรัพยากรให้เหมาะสม เช่น การแบ่งเวลาการทำงาน หรือการส่งเสริมการพัฒนาทักษะของบุคลากร เพื่อเตรียมพร้อมในการให้บริการแก่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้[๓๘]

---

[๓๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๓๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๓. การส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนและสร้างความเข้าใจในการร่วมมือกับชุมชนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมพุทธธรรมของวัด เราจะเชิญชวนและให้โอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้น โดยการสร้างพื้นที่ให้กับชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนกิจกรรม ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือที่สมบูรณ์แบบระหว่างวัดและชุมชนในพื้นที่[๓๙]

๔. การจัดทำแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและระบุเป้าหมาย ปรับปรุงแผนการทำงานให้เน้นที่การปฏิบัติธรรมที่ต่อเนื่อง รวมถึงการกำหนดเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมสำหรับการพัฒนาผู้ฝึกธรรมและผู้ร่วมสาธารณะในชุมชน[๔๐]

๕. การสร้างกลไกในการตรวจสอบและประเมินผล จัดทำกลไกหรือกระบวนการในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของวัด โดยเน้นการวัดผลการปฏิบัติธรรม การพัฒนาบุคลากร และความพร้อมในการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน[๔๑]

๖. การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของวัดเป็นการสำคัญที่สามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การปรับปรุงหรือซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานนี้สามารถช่วยเพิ่มพื้นที่ใช้สอย ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติธรรม หรือห้องประชุม เพื่อให้สามารถพัฒนากิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด[๔๒]

๗. ทางวัดได้เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติธรรมแสดงความคิดเห็นไปยังเจ้าอาวาสเพื่อรับฟังและตอบคำถามได้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการปรับตัวในการรับผู้ปฏิบัติธรรมตามสถานการณ์ เช่น การลงทะเบียนออนไลน์เพื่อความสะดวกในการเข้าพบพระสามารถ และการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา การพัฒนานี้เป็นการสะท้อนความต้องการในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้ดียิ่งขึ้น ในการหาข้อมูลและข่าวสารเพื่อการตัดสินใจที่ดีเพียงพอการแก้ไขปัญหาที่เร่งด่วนอาจใช้เวลามากเป็นพิเศษเพื่อให้มั่นใจว่ามีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุดในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ[๔๓]

๘. ด้วยสถานการณ์โรคระบาดที่เกิดขึ้น, วัดได้มีการปรับปรุงระบบต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การลงทะเบียนออนไลน์เป็นหนึ่งในนั้นที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสะดวกต่อการเข้าพบพระสามารถ การทำสื่อและการเผยแผ่ออกสื่อออนไลน์ได้เสริมสร้างการสื่อสารและการแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังมีการจัดที่พักและโรงทานที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับการบริการที่ดีและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันการปรับปรุงนี้ยังได้เปิดโอกาสให้บุคลากรรุ่นใหม่ได้ฝึกฝนและเรียนรู้งานอย่างเต็มที่ และได้

---

[๓๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

เรียนรู้การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเชี่ยวชาญ ทั้งนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดอย่างสม่ำเสมอ[๔๔]

๙. จากสถานการณ์โรคระบาด COVID-๑๙ ได้ทำให้มีการปรับปรุงการดำเนินการในวัดอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นอย่างมาก ในปกติแล้วเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมาถึงวัดจะต้องลงทะเบียนลายมือตนเอง แต่ตอนนี้จะต้องลงทะเบียนออนไลน์ เนื่องจากจำเป็นต้องควบคุมและจำกัดจำนวนผู้ร่วมพระที่มาในเวลาเดียวกันเพื่อรักษาระยะห่างทางสังคมเพื่อความปลอดภัยการปรับปรุงนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติธรรมแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นประจำ เพื่อให้สามารถปรับปรุงและปรับตัวต่อสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป[๔๕]

๑๐. นำผลสรุปจากที่ประชุมมาทำการปรับเปลี่ยนและปรับปรุงในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในงาน ตัวอย่างเช่นการปรับระบบการลงทะเบียนจากการกรอกใบสมัครด้วยลายมือเป็นระบบออนไลน์ในสถานการณ์โรคระบาด เป็นการปรับเปลี่ยนที่สามารถช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มความปลอดภัยให้กับผู้ร่วมปฏิบัติธรรม และยังเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติธรรมแสดงความคิดเห็นอยู่เป็นประจำ เพื่อให้สามารถปรับปรุงและปรับตัวต่อสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป[๔๖]

๑๑. เพื่อให้ข้อความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปฏิบัติธรรมทางวัดได้นำเสนอข้อแนะนำจากผู้เข้ารับปฏิบัติธรรมมาปรับปรุงเพิ่มเติม โดยให้การเน้นที่ความสำคัญของการปฏิบัติธรรมที่ต่อเนื่อง การเข้าใจความต้องการของชุมชน และการร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน[๔๗]

๑๒. ทางวัดมีการปรับปรุงการดำเนินการตามสถานการณ์อย่างสม่ำเสมอ โดยเมื่อได้รับการประกาศเตือนจากทางราชการเกี่ยวกับมาตรการเพิ่มเติม เช่น การลงทะเบียนปฏิบัติธรรมออนไลน์ล่วงหน้าและการจัดที่ปฏิบัติโดยให้เว้นระยะห่าง วัดจะนำมาปรับใช้อย่างทันท่วงทีเพื่อให้เหมาะสมและปลอดภัยต่อผู้ปฏิบัติธรรมทุกท่าน[๔๘]

สรุปได้ว่า การปรับปรุงการดำเนินการในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประสิทธิภาพมากขึ้นผ่านการจัดตารางการฝึกอบรมทางธรรมเป็นระยะเวลา เพิ่มทรัพยากรบุคคลในการฝึกอบรมและปฏิบัติธรรม ส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนและสร้างแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป้าหมายสำหรับการพัฒนาทักษะและการบริการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและการดำเนินงานตามสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความปลอดภัยในการบริหารจัดการวัด

---

[๔๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๔๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๓๑ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้าน**การปรับปรุงการดำเนินการ**

	ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	การจัดตารางการฝึกอบรมทางธรรมเป็นระยะเวลา	๗	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๘, ๑๑
๒.	เพิ่มทรัพยากรบุคคลในการฝึกอบรมและปฏิบัติธรรม	๖	๒, ๓, ๖, ๗, ๘, ๑๐
๓.	ส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนและสร้างแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป้าหมายสำหรับการพัฒนาทักษะและการบริการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน	๖	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๑๒
๔.	ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและการดำเนินงานตามสถานการณ์ปัจจุบัน	๔	๑, ๕, ๖, ๑๐
๕.	ปรับปรุงแผนการทำงานให้เน้นที่การปฏิบัติธรรมที่ต่อเนื่อง	๓	๔, ๕, ๑๑
๖.	ปรับปรุงระบบต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น	๒	๒, ๑๒

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ ดังแผนภาพที่ ๔.๔

แผนภาพที่ ๔.๔ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

๔.๓.๒.๒ หลักพละ ๕ ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) สติพละ (ระลึกได้) สติพละ (ระลึกได้) สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) และปัญญาพละ (ความรอบรู้) ในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม พละ ๕ ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) สติพละ (ระลึกได้) สติพละ (ระลึกได้) สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) และปัญญาพละ (ความรอบรู้) ในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียด ดังนี้

ศรัทธาพละ (ความเชื่อ)

ส่งเสริมความเชื่อ (ศรัทธาพละ) การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. เน้นการสร้างความเชื่อและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนในพื้นที่ การสร้างความเชื่อและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในชุมชน การส่งเสริมพระพุทธศาสนาควรมุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้และการฝึกอบรมในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า การจัดกิจกรรมทางศาสนาที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

และน่าสนใจ เช่น การบรรยายธรรม การปฏิบัติธรรม และการจัดงานเทศกาลทางศาสนา รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมที่เป็นประโยชน์[๔๙]

๒. วัดจัดกิจกรรมทางศาสนาที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความผูกพันช่วยเสริมสร้างความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชนในพื้นที่ ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง[๕๐]

๓. การให้ความสำคัญกับการสอนศรัทธาในโรงเรียน การทำงานร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่ในการสอนศรัทธาและหลักธรรมะ เพื่อให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้และเข้าใจพุทธศาสนาตั้งแต่อายุยังน้อย เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ ที่จะให้การสอนที่มีประสิทธิภาพและกระตุ้นให้เด็ก ๆ พัฒนาความเข้าใจในพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ในชุมชนท้องถิ่น[๕๑]

๔. จัดปฏิบัติธรรมในสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา, วันมาฆบูชา, และวันอาสาฬหบูชา เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมในหมู่ผู้เข้าร่วม รวมทั้งสร้างความสามัคคีและความร่วมมือภายในชุมชน การจัดกิจกรรมในวันเหล่านี้สามารถเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้ปฏิบัติธรรมใหม่ ๆ และเป็นโอกาสในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังไม่เคยมาปฏิบัติธรรม[๕๒]

๕. เชิญพระวิปัสสนาจารย์หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้มาเทศนาและบรรยายธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้กับผู้สนใจในการปฏิบัติธรรมของวัด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจในธรรมะอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีสติและปัญญา[๕๓]

๖. จัดการปฏิบัติธรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมตามความสะดวกของแต่ละบุคคล การปฏิบัติธรรมในวันหยุดสามารถเสริมสร้างความสงบในจิตใจและร่างกายให้พร้อมต่อการทำงานในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น ในขณะเดียวกัน การปฏิบัติธรรมระยะยาวช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทนต่อความทุกข์ทั้งในจิตใจและทางร่างกาย ซึ่งสามารถนำพาไปสู่การพัฒนาทางศาสนาและชีวิตประจำวันได้อย่างมีความหมาย[๕๔]

๗. จัดการปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชน การจัดการปฏิบัติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อปลูกฝังความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเยาว์ ควรให้ความสำคัญกับการสอนและการนำเสนอพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจสำหรับเด็ก ๆ และเยาวชน โดยใช้วิธีการที่เหมาะสม เช่น เรื่องราวเพื่อสอนคุณธรรม การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำความดี

---

[๔๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

และการให้กำลังใจต่อผู้อื่น และการเรียนรู้เกี่ยวกับการสงบตัวในใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในพระพุทธศาสนา[๕๕]

๘. การบริหารจัดการตามหลักพุทธธรรม "พละ ๕" ด้านศรัทธาพละนี้ จะช่วยเสริมสร้างความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชนในพื้นที่ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง[๕๖]

๙. การสอนหลักธรรมที่เน้นการปลูกฝังศรัทธา วัดสะแก ตำบลธนูควรจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักธรรมสำคัญ เช่น พละ ๕ ด้านศรัทธาพละ (ความเชื่อ) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเข้าใจและศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและลึกซึ้ง[๕๗]

๑๐. สนับสนุนการปฏิบัติธรรมในครอบครัว ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาตั้งแต่เด็ก นอกจากนี้ยังสามารถเสริมสร้างความเข้าใจและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้กับเด็ก ๆ ในครอบครัวตั้งแต่วัยเยาว์ โดยการสอนให้เข้าใจหลักการพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในชีวิตประจำวันด้วยความเข้าใจที่เหมาะสมตามวัยและสถานการณ์ของเด็กแต่ละคน[๕๘]

๑๑. การใช้สื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ศาสนา การใช้เทคโนโลยีและสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่หลักธรรมและกิจกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้คนในวงกว้างได้มากขึ้น การใช้สื่อสารออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ของวัด, สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก หรือ ไอจี, และการผลักดันเนื้อหาทางศาสนาผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น วิดีโอคลิป, บทความ, หรือ พระพุทธศาสนาทางไลฟ์สตรีมมิ่ง เป็นต้น เป็นวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสนใจในศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๕๙]

๑๒. การจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวัน วัดควรมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกสมาธิ การเจริญสติ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมทางศาสนาสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาและชีวิตประจำวันของประชาชนได้ การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเวลา ทรัพยากร หรือแรงงาน จะช่วยเสริมสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา[๖๐]

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการสร้างความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านการให้ความรู้และฝึกอบรมธรรมะ เช่น บรรยายธรรมและงานเทศกาลทางศาสนา เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักธรรมและการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตประจำวัน เช่น ฝึกสมาธิ เพื่อเสริมสร้าง

---

[๕๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๕๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๖๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ความศรัทธาและความเข้าใจในพระพุทธศาสนา รวมถึงการสอนศรัทธาในโรงเรียนและการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชน เพื่อปลูกฝังความเข้าใจและความศรัทธาในศาสนาอย่างถูกต้องและเหมาะสมสำหรับวัยและสถานการณ์ของผู้เรียน

ตารางที่ ๔.๓๒ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ **ด้านศรัทธาพละ (ความเชื่อ)**

ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. เน้นการสร้างความเชื่อและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนในพื้นที่	๗	๑, ๓, ๖, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒
๒. วัดจัดกิจกรรมทางศาสนาที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของประชาชน	๖	๒, ๓, ๖, ๗, ๘, ๙
๓. การให้ความสำคัญกับการสอนศรัทธาในโรงเรียน	๖	๑, ๒, ๓, ๖, ๘, ๙
๔. จัดปฏิบัติธรรมในสำคัญทางศาสนา	๔	๑, ๔, ๖, ๑๑
๕. เชิญพระวิปัสสนาจารย์หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้มาเทศนาและบรรยายธรรม	๒	๒, ๕

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านศรัทธาพละ (ความเชื่อ) ดังแผนภาพที่ ๔.๕

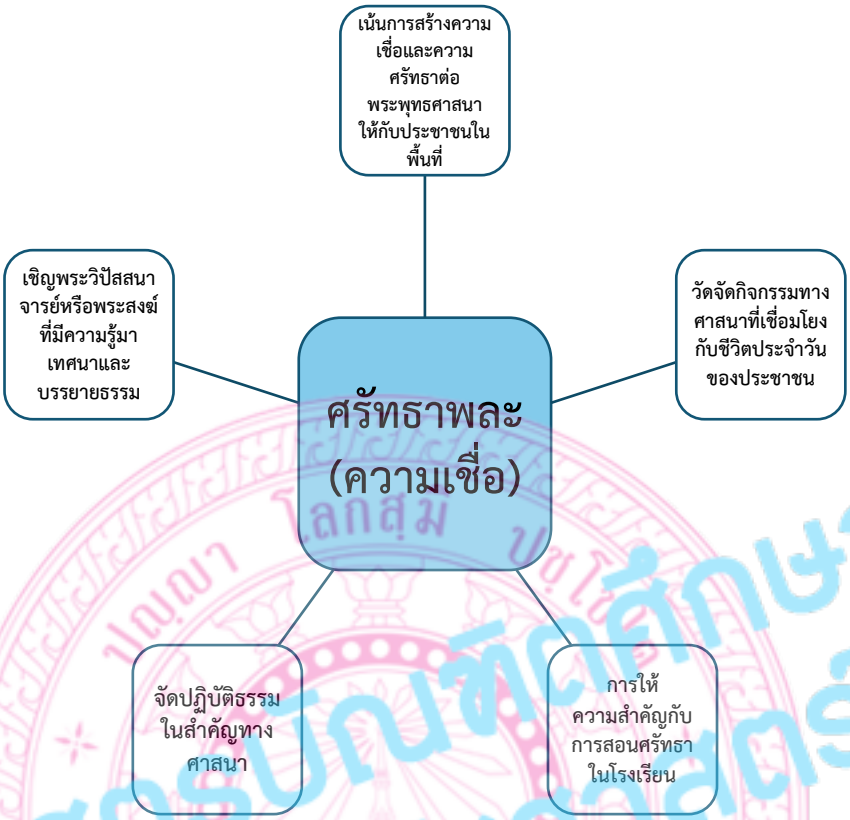

แผนภาพที่ ๔.๕ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านศรัทธาพละ (ความเชื่อ)
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

วิริยพละ (ความเพียร)

ความเพียรในการปฏิบัติธรรม (วิริยพละ) การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. จัดตารางการฝึกปฏิบัติธรรมที่สม่ำเสมอ การจัดตารางการฝึกปฏิบัติธรรมที่สม่ำเสมอ เช่น การนั่งสมาธิ และการเดินจงกรม เป็นการสร้างกรอบเวลาและวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับผู้เข้าร่วม โดยสามารถแบ่งช่วงเวลาเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม เช่น การฝึกปฏิบัติธรรมตอนเช้า การนั่งสมาธิช่วงเย็น และการเดินจงกรมในช่วงกลางวัน การจัดการเช่นนี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาความเพียรในการปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่[๖๑]

๒. การตั้งเป้าหมายชัดเจนและสม่ำเสมอ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการวางแผนการปฏิบัติธรรมเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่สะดุด การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมและผู้เกี่ยวข้องทุกคนมีแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติและสามารถติดตามความคืบหน้าได้อย่างต่อเนื่อง[๖๒]

---

[๖๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๖๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๓. เพียรในความอดทน (ขันติปธาน) เป็นหลักธรรมหนึ่งใน พละ ๕ ที่ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ซึ่ง "ขันติ" หมายถึงความอดทนต่อความยากลำบากและความทุกข์ การฝึกฝนความอดทนนี้สำคัญมากในการปฏิบัติธรรม เนื่องจากช่วยให้เราสามารถรับมือกับอุปสรรคและความทุกข์ต่าง ๆ ได้โดยไม่ท้อถอย[๖๓]

๔. เพียรให้จิตตั้งมั่น (อธิษฐานปธาน) ป็นหนึ่งในแนวทางการฝึกจิตที่สำคัญในการพัฒนาสมาธิและปัญญาในพุทธศาสนา คำว่า "อธิษฐาน" หมายถึง การตั้งใจแน่วแน่ ส่วน "ปธาน" หมายถึง ความพยายามที่ต่อเนื่อง การปฏิบัติอธิษฐานปธานนี้เน้นการตั้งมั่นจิตให้แน่วแน่ในความพยายาม เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งทางจิตใจและสติสัมปชัญญะ การปฏิบัติอธิษฐานปธานอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้จิตใจมีความมั่นคง มีสมาธิและปัญญา และสามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในชีวิตด้วยความเข้มแข็งและปัญญา[๖๔]

๕. ความพยายามในการฝึกฝนและรักษาความอดทน เพื่อให้สามารถรับมือกับความทุกข์และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีสติและปัญญา การพัฒนาคุณสมบัตินี้เป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็งและมีความมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบ การเพียรในความอดทนหรือขันติปธาน เป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความอดทนและมีสติปัญญาในการรับมือกับความทุกข์และอุปสรรคที่เกิดขึ้น การพัฒนาคุณสมบัตินี้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็ง แต่ยังช่วยให้ชีวิตมีความสุขและมั่นคงมากขึ้น[๖๕]

๖. เพียรในสมาธิ (สมถะปธาน) ความพยายามในการฝึกฝนสมาธิเพื่อให้จิตสงบและมั่นคง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา การเพียรในสมาธิเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความตั้งใจ ความอดทน และความมุ่งมั่นในการฝึกฝนจิตใจให้มีความนิ่งและสงบ ทั้งนี้เพื่อให้จิตสามารถเข้าถึงสภาวะของสมาธิที่ลึกซึ้งขึ้น การเพียรในสมาธิเป็นการฝึกฝนที่ต้องใช้เวลาและความอดทน แต่ผลลัพธ์ที่ได้จะช่วยให้จิตใจมีความสงบและมั่นคงมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ชีวิตประจำวันมีความสุขและความสำเร็จในด้านต่าง ๆ มากขึ้น[๖๖]

๗. ฝึกฝนจิตใจให้มีความเข้มแข็ง การฝึกสมาธิและสติเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้จิตใจเข้มแข็งขึ้น เมื่อเผชิญกับความทุกข์หรืออุปสรรค จิตใจที่แข็งแกร่งจะไม่ถูกความทุกข์ท่วมทับและสามารถรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างมีสติ การฝึกจิตใจให้มีความเข้มแข็งยังสามารถทำได้โดยการฝึกฝนการใช้ปัญญาและการพิจารณาในเชิงธรรมะ เช่น การพิจารณาถึงความไม่เที่ยงของชีวิต การพิจารณาถึงความทุกข์และการหลุดพ้นจากทุกข์ การฝึกฝนเช่นนี้จะทำให้เรามีความเข้าใจในธรรมะและสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๖๗]

๘. ความเพียรเป็นหนึ่งในห้าของคุณธรรมสำคัญที่เรียกว่า วิริยพละ หรือ พละ ๕ ซึ่งประกอบไปด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา โดยในที่นี้ วิริยพละหมายถึงความเพียรหรือ

---

[๖๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๖๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๖๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๖๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๖๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ความอุตสาหะในการทำความดี การฝึกปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่ท้อถอย หรือหยุดยั้ง โดยการปฏิบัติวิริยพละนี้จะช่วยให้เราสามารถฝ่าฟันอุปสรรคในการดำเนินชีวิตประจำวัน และยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในจิตใจเพื่อการฝึกปฏิบัติธรรมอย่างยั่งยืน[๖๘]

๙. ก้าวข้ามอุปสรรคและความยากลำบาก ความเพียรพยายามในการปฏิบัติธรรมยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและการพัฒนาตนเอง เมื่อเราผ่านพ้นอุปสรรคและความยากลำบาก เราจะมีความมั่นใจและศรัทธาในตนเองมากขึ้น ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่มั่นคงในการก้าวไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติธรรมในระยะยาว[๖๙]

๑๐. เพิ่มพูนคุณธรรมและปัญญาผ่านการศึกษาธรรมะและการปฏิบัติธรรม เป็นที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจและทักษะในชีวิตประจำวันด้วยครับ การศึกษาและฝึกปฏิบัติธรรมทำให้เราเพิ่มความรู้และเสริมคุณธรรมในชีวิตอย่างมีค่ามากขึ้นได้เป็นอย่างดี[๗๐]

๑๑. เสริมสร้างสุขภาวะจิต การมีวิริยพละจะช่วยให้เรามีจิตใจที่แข็งแกร่งและมั่นคง การฝึกฝนในวิริยานุภาพช่วยให้เราสามารถรับมือกับความทุกข์ทรมานและความล้มเหลวในชีวิตได้อย่างสง่างาม การเตรียมความพร้อมใจให้พร้อมรับมือกับทุกสถานการณ์ทำให้เรามีความสุขที่ยั่งยืน วิริยานุภาพช่วยสร้างพลังและความมั่นคงใจให้กับเราในทุกวันที่ผ่านมา[๗๑]

๑๒. วิริยพละเป็นพลังสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เรามีความเพียรพยายามในการปฏิบัติธรรม การมีวิริยพละจะช่วยให้เราสามารถก้าวข้ามอุปสรรค เสริมสร้างคุณธรรมและปัญญา และเสริมสร้างสุขภาวะจิต ดังนั้น การเสริมสร้างวิริยพละเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นในการดำเนินชีวิตทางธรรม[๗๒]

สรุปได้ว่า พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยพละ ๕ วิริยพละ การจัดตารางการฝึกปฏิบัติธรรมที่สม่ำเสมอ, การตั้งเป้าหมายชัดเจนและสม่ำเสมอ, ความเพียรในความอดทน (ขันติปธาน), เพียรให้จิตตั้งมั่น (อธิษฐานปธาน), เพียรในสมาธิ (สมถะปธาน), การฝึกฝนจิตใจให้มีความเข้มแข็ง, ความเพียรเป็นหนึ่งในพละ ๕ วิริยพละ, ก้าวข้ามอุปสรรคและความยากลำบาก, เพิ่มพูนคุณธรรมและปัญญาผ่านการศึกษาธรรมะและการปฏิบัติธรรม, และเสริมสร้างสุขภาวะจิต การฝึกฝนเหล่านี้ช่วยเสริมคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งในจิตใจเพื่อการพัฒนาตนเองที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างดี

---

[๖๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๖๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๓๓ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ **ด้านวิริยพละ (ความเพียร)**

ประเด็นสำคัญ		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	จัดตารางการฝึกปฏิบัติธรรมที่สม่ำเสมอ	๗	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๘, ๑๐
๒.	เพียรในความอดทน (ขันติปธาน)	๖	๒, ๓, ๖, ๗, ๘, ๑๑
๓.	เพียรให้จิตตั้งมั่น (อธิษฐานปธาน)	๖	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๑๒
๔.	ฝึกฝนจิตใจให้มีความเข้มแข็ง	๔	๑, ๕, ๗, ๑๐
๕.	เพียรในสมาธิ (สมถะปธาน)	๒	๒, ๖

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านวิริยพละ (ความเพียร) ดังแผนภาพที่ ๔.๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

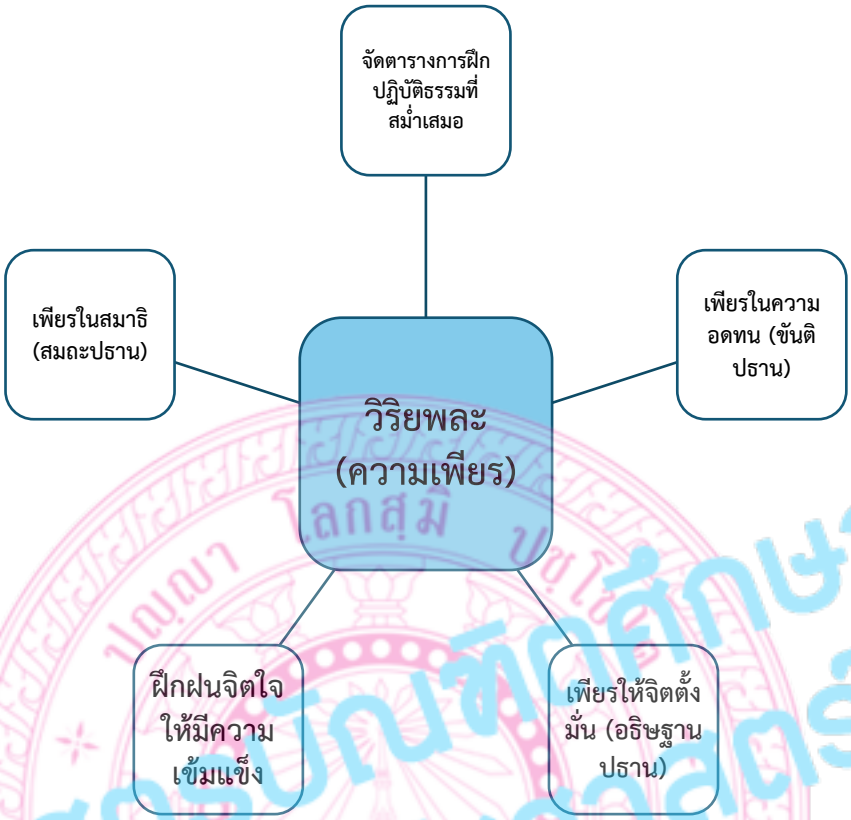

แผนภาพที่ ๔.๖ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านวิริยพละ (ความเพียร)
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

สติพละ (ระลึกได้)

สติพละ (ระลึกได้) การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ในการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ได้สอนผู้ปฏิบัติธรรมให้นำหลักการเจริญภาวนา ไตรสรณคมน์ควบคู่กำหนดดูลมหายใจเข้าออก เมื่อลมหายใจเข้าภาวนา พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ลมหายใจเข้าภาวนา ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ ลมหายใจเข้าภาวนา สังฆัง สรณัง คัจฉามิ มีสติรู้ลมหายใจภาวนาไปเรื่อย ๆ ตามวิธีการที่หลวงปู่ดู่ สอน สติพละ (ความระลึกได้หรือสติ) ความระลึกรู้ตัวในทุกการกระทำ การพูด และการคิด รู้จักสำรวจตนเองอยู่เสมอ เป็นการสร้างความตื่นตัวในปัจจุบันขณะ ทำให้จิตใจมีความสงบ ไม่หลงไปกับอารมณ์หรือความคิดที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ สติยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เราเข้าใจและยอมรับความจริงในชีวิต ป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์จากการหลงผิดหรือการตีความผิด การฝึกสติเป็นประจำจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงให้กับจิตใจ ทำให้เราสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีสติสัมปชัญญะ[๗๓]

[๗๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๒. การระลึกรู้ตัวในทุกการกระทำ ทุกอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน ยามหลับ ยามตื่น ยามรู้ตัว ยามมิรู้ตัว ให้ภาวนาและตั้งองค์พระตลอด เผลอก็ช่างมัน เป็นเรื่องปกติ ตั้งต้นใหม่ ทุกครั้งเมื่อมีสติ อย่าบังคับ อย่าเกร็ง ให้ทำ สบาย ๆ ในการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมของวัด สติพละเป็นสำคัญที่ช่วยให้คณะกรรมการและผู้จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมของวัดเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และความสำคัญของแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังช่วยให้การวางแผนและดำเนินการเป็นไปอย่างราบรื่นและตรงตามแนวทางที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยลำดับ[๗๔]

๓. การฝึกสติในการทำกิจวัตรประจำวันเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก เพราะมันช่วยให้เราสามารถรักษาจิตใจในสภาวะที่สงบและมีความตั้งใจได้ดีขึ้น การที่ผู้คนมีการระลึกถึงตัวตนและการกระทำของตนเองในทุก ๆ วันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำกิจวัตรและการปฏิบัติธรรมได้ดีขึ้น เราจึงสามารถสร้างชุมชนที่มีสันติภาพและมีความมั่นคงได้ด้วยการฝึกสติเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง[๗๕]

๔. การสำรวจตนเองอยู่เสมอ สติพละช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมและผู้จัดกิจกรรมสามารถสำรวจและปรับปรุงการทำงานของตนเองได้เสมอ ด้วยการทำการประเมินผลและพิจารณาข้อบกพร่องอย่างสม่ำเสมอ การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมจึงสามารถปรับปรุงและพัฒนาต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานเสถียรและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในทุกช่วงเวลา[๗๖]

๕. การสร้างความตื่นตัวในปัจจุบันขณะ การฝึกสติพละเป็นวิธีที่มีประโยชน์ในการสร้างความตื่นตัวในปัจจุบัน การฝึกสติพละช่วยให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปฏิบัติธรรมมีความตื่นตัวและรับรู้ถึงสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างชัดเจน การระลึกถึงตัวตนนี้ช่วยให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น[๗๗]

๖. การป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์จากการหลงผิด การป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์จากการหลงผิดหรือการตีความผิดเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติธรรม การมีสติพละช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมและผู้ปฏิบัติธรรมสามารถรับรู้และยอมรับความจริงในชีวิตได้อย่างแท้จริง การมีสติในการจัดการการปฏิบัติธรรมจะช่วยเสริมสร้างความสงบในใจและความสุขให้กับทุกคนในที่สุด[๗๘]

๗. การตั้งสติในปัจจุบันขณะ การตั้งสติในปัจจุบันขณะในการปฏิบัติธรรมมีความสำคัญอย่างมาก การตระหนักถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้ ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความรู้สึก หรือการกระทำต่าง ๆ ช่วยให้เรามีความรู้สึกตัวและไม่หลงไปกับความคิดหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีการคาดคะเน การตั้งสติช่วยให้เรามองเห็นและเข้าใจตัวเราเองได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น และช่วยให้เรามีสติสัมผัสกับประสบการณ์ปัจจุบันอย่างเต็มที่และมีสมาธิที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวันไปด้วยความรู้สึกที่มั่นคง[๗๙]

---

[๗๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๗๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๘. การฝึกสมาธิ การฝึกสมาธิเป็นวิธีที่ช่วยให้จิตใจมีสงบ และเสริมความสามารถในการตั้งสติอย่างมากขึ้นได้ การฝึกสมาธิสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การนั่งสมาธิเป็นที่นิยม เพื่อฝึกให้สามารถควบคุมความคิดและความรู้สึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเดินจงกรมหรือการนั่งฟังธรรม ซึ่งช่วยให้เราเพิ่มความตั้งใจและการมีสติในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้นอีกด้วย[๘๐]

๙. การเจริญวิปัสสนา การเจริญวิปัสสนาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เราฝึกสติในการเฝ้าดูและพิจารณาความเป็นไปของปรากฏการณ์ทั้งในจิตใจและร่างกายได้อย่างละเอียดและลึกซึ้ง การฝึกวิปัสสนาช่วยให้เราเข้าใจความเป็นธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ อย่างมากขึ้น และช่วยลดความยึดติดในความคิดและอารมณ์ที่ผ่านมา เพื่อให้เราสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในมุมมองที่กว้างขึ้นและมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งของสิ่งที่เกิดขึ้นได้ดีขึ้น[๘๑]

๑๐. เน้นการฝึกสติในการทำกิจวัตรประจำวัน เพื่อให้ประชาชนมีจิตใจที่สงบและระลึกได้อยู่เสมอ การเน้นให้ผู้คนมีการฝึกสติในกิจวัตรประจำวันเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก เพราะมันช่วยให้เราสามารถรักษาจิตใจในสภาวะที่สงบและมีความตั้งใจได้ดีขึ้น การที่ผู้คนมีการระลึกถึงตัวตนและการกระทำของตนเองในทุก ๆ วันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำกิจวัตรและการปฏิบัติธรรมได้ดีขึ้น[๘๒]

๑๑. การฝึกในกลุ่มหรือกับผู้รู้ การเข้าร่วมกลุ่มปฏิบัติธรรมหรือฝึกกับผู้รู้ จะช่วยให้เราได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนในการฝึกสติพละ นอกจากนี้การแบ่งปันประสบการณ์กับผู้อื่นยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและแรงบันดาลใจในการฝึก การฝึกสติพละอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอจะช่วยให้เรามีจิตใจที่มั่นคง สงบ และสามารถเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การฝึกสตินี้ยังส่งผลให้เรามีความสามารถในการรับรู้และตระหนักรู้ถึงปัจจุบันขณะ ทำให้เราสามารถตอบสนองต่อสิ่งรอบข้างด้วยความมีสติและปัญญา นอกจากนี้ การฝึกสติพละยังช่วยให้เรามีความเข้มแข็งทางจิตใจและเพิ่มพูนความอดทนในการเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขและสงบเรียบร้อย[๘๓]

๑๒. การปฏิบัติธรรมที่วัดมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การนั่งสมาธิ เพื่อฝึกสติ การทำบุญและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการเติบโตจิตใจและศีลธรรมของผู้ฝึกธรรม การที่วัดมีการฝึกสติและการปฏิบัติธรรมที่เข้มงวดจะช่วยให้ผู้ฝึกธรรมพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น และช่วยสร้างพลังใจที่จะปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น[๘๔]

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการฝึกสติพละ โดยสอนการเจริญภาวนาตามแนวทางของหลวงปู่ดู่ เช่น การกำหนดดูลมหายใจและภาวนาไตรสรณคมน์ การฝึกสติพละช่วยให้มีการระลึกรู้ตัวในทุกการกระทำ การพูด และการคิด ทำให้จิตใจสงบและสามารถยอมรับความจริงในชีวิต นอกจากนี้ ยังช่วยให้การจัด

---

[๘๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๘๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๘๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๘๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๘๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

กิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกสมาธิและวิปัสสนาช่วยเสริมความสามารถในการตั้งสติและเจริญปัญญา วัดส่งเสริมให้ประชาชนฝึกสติในกิจวัตรประจำวัน รวมถึงการฝึกในกลุ่มหรือกับผู้รู้ เพื่อได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ ๔.๓๔ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ **ด้านสติพละ (ระลึกได้)**

ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. หลักการเจริญภาวนา ไตรสรณคมน์ควบคู่กำหนดดูลมหายใจเข้าออก	๗	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๑๐, ๑๒
๒. การระลึกรู้ตัวในทุกการกระทำ	๖	๒, ๓, ๖, ๗, ๘, ๑๑
๓. การฝึกสติในการทำกิจวัตรประจำวัน	๖	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๘
๔. การสำรวจตนเองอยู่เสมอ	๔	๑, ๔, ๖, ๑๐
๕. การสร้างความตื่นตัวในปัจจุบันขณะ	๒	๒, ๕

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านสติพละ (ระลึกได้) ดังแผนภาพที่ ๔.๗

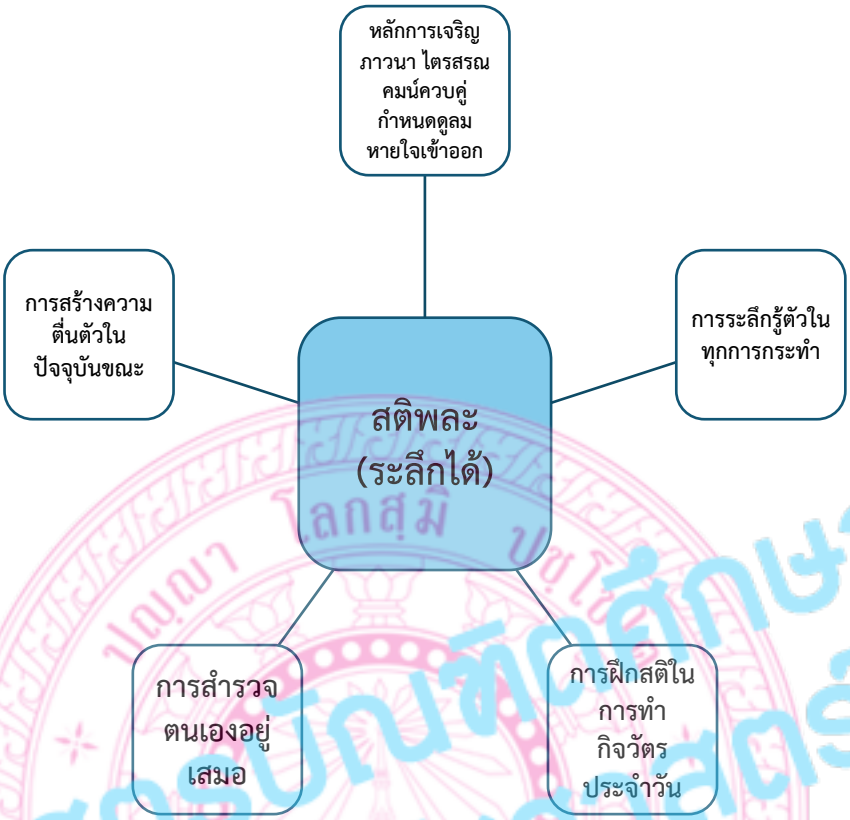

แผนภาพที่ ๔.๗ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านสติพละ (ระลึกได้)
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น)

สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นสถานที่สำคัญที่มีบทบาทในการส่งเสริมและเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แก่ชุมชนและผู้ปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยบรรยากาศที่เงียบสงบและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน เช่น ศาลาอเนกประสงค์ โรงทาน ห้องน้ำที่สะอาด และสถานที่จอดรถที่กว้างขวาง วัดสะแก ตำบลธนูเป็นสถานที่ที่เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรมและการทำกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ การสร้างความตั้งใจมั่นในการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การฝึกสมาธิและการทำวัตรสวดมนต์ที่มีความตั้งใจมั่นจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีจิตใจสงบ มีสมาธิแน่วแน่ และสามารถพัฒนาปัญญาในการปฏิบัติธรรมได้อย่างลึกซึ้ง[๘๕]

๒. สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการปฏิบัติธรรมและการบริหารจัดการในวัด ความตั้งใจมั่นคือความสามารถในการตั้งจิตอยู่กับสิ่งที่ทำในขณะนั้นอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็น

[๘๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

สิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพและการบริหารจัดการวัดที่ดี การมีสมาธิพละช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถมีจิตใจที่มั่นคง ไม่วอกแวก และมีพลังในการทำงานทุกอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความตั้งใจมั่นเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง การมีสมาธิพละจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ปฏิบัติธรรมและทำให้การบริหารจัดการในวัดมีความเป็นระเบียบ เรียบร้อย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ความตั้งใจมั่นยังเป็นพื้นฐานที่ช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนมีความสามัคคีและร่วมมือกันในการพัฒนาวัดและการปฏิบัติธรรมอย่างยั่งยืน[๘๖]

๓. การฝึกสมาธิให้กับพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความตั้งใจมั่น ทำให้มีสมาธิในการปฏิบัติหน้าที่ประจำวันและการบริหารจัดการวัด การจัดอบรมและฝึกสมาธิอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจะช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดการอารมณ์ ความคิด และปฏิสัมพันธ์กับผู้คนรอบข้าง นอกจากนี้ การฝึกสมาธิยังส่งผลให้เกิดความสงบภายในจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า[๘๗]

๔. เพื่อให้การฝึกสมาธิมีประสิทธิภาพ ทางวัดมีการวางแผนจัดอบรมเป็นระยะ ๆ อาทิ การจัดกิจกรรมสวดมนต์และการฝึกสมาธิทุกวันอาทิตย์ โดยเชิญวิทยากรหรือครูฝึกสมาธิที่มีประสบการณ์มาช่วยแนะแนวและฝึกฝนเทคนิคการทำสมาธิให้กับพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม รวมถึงการจัดทำคู่มือหรือสื่อการสอนที่สามารถใช้ในการฝึกสมาธิได้เอง การฝึกสมาธิยังสามารถเป็นกิจกรรมที่เปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้ โดยเชิญชวนประชาชนทั่วไปมาร่วมฝึกสมาธิในวัด ซึ่งจะเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้และปฏิบัติธรรมร่วมกันอย่างใกล้ชิด[๘๘]

๕. การบูรณาการสมาธิพละเข้ากับการบริหารจัดการ การบูรณาการสมาธิพละเข้ากับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแกนั้น จะช่วยให้วัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว การใช้สมาธิพละในการบริหารจัดการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยในการสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคมวัด แต่ยังเสริมสร้างความมีสมาธิให้แก่พระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม ทำให้เกิดการทำงานที่มีความละเอียดรอบคอบและมีการตัดสินใจที่ถูกต้อง การพัฒนาสมาธิพละยังช่วยในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความสูญเสียและเพิ่มความพึงพอใจของผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรม ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและยั่งยืนในระยะยาว[๘๙]

๖. สร้างสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติสมาธิ เพื่อสร้างสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติสมาธิ วัดสะแกได้จัดห้องปฏิบัติธรรมที่มีความสงบเงียบและเป็นมิตรต่อผู้ฝึกฝนจะเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ผู้ฝึกฝนสามารถฝึกปฏิบัติสมาธิได้อย่างมีความสะดวกสบาย นอกจากนี้ยังมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่เหมาะสม เช่น พระพุทธรูปใหญ่ เก้าอี้ที่สะอาดสบาย เบาะที่นั่ง หนังสือสวดมนต์ และการ

---

[๘๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๘๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๘๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๘๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ตกแต่งสถานที่เพื่อเสริมความสวยงามและความเป็นธรรมของสถานที่ การจัดสภาพแวดล้อมในวัดให้สงบเงียบ ปราศจากเสียงรบกวน จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถฝึกสมาธิได้ดีขึ้น[๙๐]

๗. การนำสมาธิพละมาใช้ในการบริหารจัดการวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในการปฏิบัติธรรมและการบริหารจัดการในวัด ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งพระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติธรรม และชุมชนโดยรวม สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) เป็นหนึ่งในคุณสมบัติสำคัญที่ช่วยในการปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะในการพัฒนาจิตใจให้สงบและมั่นคง การมีสมาธิพละที่ดีจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถจดจ่ออยู่กับการปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้จิตใจไม่ว่อกแว่กและสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ธรรมะได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น[๙๑]

๘. การนั่งสมาธิ การนั่งสมาธิที่วัดสะแกเป็นวิธีที่ดีในการพัฒนาสมาธิพละของผู้ปฏิบัติธรรม การจัดกิจกรรมการนั่งสมาธิอย่างสม่ำเสมอช่วยเสริมสร้างความคุ้นเคยและเสริมสร้างทักษะในการฝึกสมาธิได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในชุมชน การเรียนรู้และฝึกฝนการนั่งสมาธิเช่นนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติสามารถบริหารจัดการความสงบเรียบร้อยในชีวิตประจำวันได้อย่างมีสมาธิและอยู่ในสภาวะสติพละอย่างต่อเนื่อง[๙๒]

๙. การฟังธรรม การฟังธรรมในการจัดปฏิบัติธรรมของวัดสะแกเป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาสมาธิและความเข้าใจในธรรมะของผู้ฟังอย่างมาก ช่วงเวลาในการปฏิบัติธรรมบรรยากาศเงียบสงบ ทำให้มีการรับฟังอย่างมีสติและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยให้ผู้ฟังสามารถตั้งใจรับฟังและเข้าใจเนื้อหาธรรมะได้อย่างลึกซึ้งและเต็มเปี่ยมด้วยประสบการณ์ทางจิตใจ[๙๓]

๑๐. การเจริญภาวนา การเจริญภาวนาตามแนวทางหลวงปู่ดู่เป็นการฝึกฝนที่เน้นการเจริญเมตตาภาวนาและการเจริญสติอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกในการเพิ่มคุณค่าและเมตตาของตนเอง การเจริญสติในการรับรู้และปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลที่เห็นได้ชัดเจนในการเพิ่มสมาธิพละและช่วยให้จิตใจสงบลงในทุก ๆ มิติของชีวิต[๙๔]

๑๑. การปฏิบัติร่วมกับชุมชน ของวัดสะแกเป็นการมีการปฏิบัติธรรมร่วมกันที่มีความหมายอันสำคัญ โดยการสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์ ๑๘.๐๐ น. และในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ทางวัดได้จัดเพิ่มขึ้นอีก ๑ วันคือ ทุกวันพระ ช่วยสร้างบรรยากาศที่สงบเงียบและสนับสนุนให้กับการพัฒนาสมาธิพละของผู้ปฏิบัติทั้งหมดในชุมชน การทำนี้เป็นการเชื่อมโยงทางจิตใจที่มีประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งในการทำธรรมของทุกคนในวัดและชุมชนที่ใกล้เคียง[๙๕]

๑๒. การฝึกอบรมและการสอน การฝึกอบรมและการสอนที่วัดสะแกเกี่ยวกับการพัฒนาสมาธิพละเป็นที่สำคัญ เช่น การอบรมวิปัสสนากรรมฐานจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจความลึกซึ้งของ

---

[๙๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๙๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๙๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๙๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๙๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๙๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ศาสนาและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มเปี่ยมไปด้วยสมาธิและประโยชน์ในทุก ๆ มิติของชีวิต[๙๖]

สรุปได้ว่า ความสำคัญของสมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) ในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นไปที่การสร้างบรรยากาศที่เงียบสงบและสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการฝึกฝน การฝึกสมาธิและวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ช่วยเสริมสร้างสมาธิและสันติภาพในจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรม และส่งเสริมความเข้มแข็งและความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาวัดและการฝึกธรรมอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ ๔.๓๕ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ **ด้านสมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น)**

ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑. การฝึกสมาธิให้กับพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความตั้งใจมั่น	๗	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๘, ๙
๒. การบูรณาการสมาธิพละเข้ากับการบริหารจัดการ	๗	๒, ๓, ๕, ๖, ๗, ๑๑, ๑๒
๓. สร้างสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติสมาธิ	๖	๑, ๒, ๓, ๕, ๖, ๙
๔. การปฏิบัติร่วมกับชุมชน	๕	๑, ๕, ๖, ๑๐, ๑๑
๕. การฝึกอบรมและการสอน	๓	๒, ๕, ๑๒

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพุทธธรรม ด้านสมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) ดังแผนภาพที่ ๔.๘

[๙๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

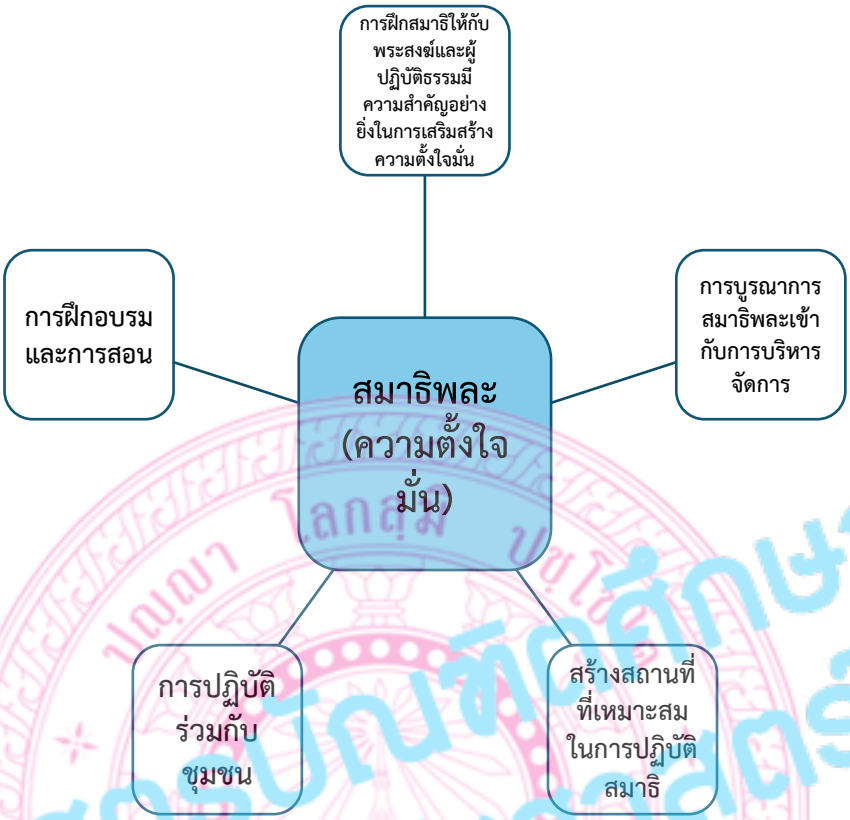

แผนภาพที่ ๔.๘ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านสมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น)
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

ปัญญาพละ (ความรอบรู้)

ปัญญาพละ (ความรอบรู้) การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. การจัดบรรยายธรรมและเสวนาธรรม ของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสำคัญในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญญาพละในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรม กิจกรรมนี้จะมีการบรรยายธรรมจากพระสงฆ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ และการเสวนาธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดและชุมชน ส่งเสริมการสืบทอดพระพุทธศาสนาและสร้างสังคมที่ดี[๙๗]

๒. การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมะพื้นฐาน เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาและการอบรมธรรมะ จัดการศึกษาและการอบรมธรรมะแก่พระสงฆ์และประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การบรรยายธรรม การสอนหนังสือธรรมะ และการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมะพื้นฐาน เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยวิธีการเหล่านี้ วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัด

[๙๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาปัญญาพละและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้กับพระสงฆ์และประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน[๙๘]

๓. การนำความรู้สู่การปฏิบัติ ปัญญาพละจะมีความหมายมากขึ้นเมื่อสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้วิปัสสนากรรมฐานเพื่อเพิ่มความเข้าใจในตนเองและโลกภายนอก การพัฒนาปัญญาพละจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความเข้าใจและมีสติในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีชีวิตที่สงบสุขและมีความสุขในที่สุด[๙๙]

๔. การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ในการปฏิบัติธรรม เช่น กลุ่มสนทนาธรรม หรือกลุ่มศึกษาพระไตรปิฎก มีความสำคัญในการเสริมสร้างปัญญาพละให้แก่สมาชิก ช่วยให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน และเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัย ทำให้ชุมชนมีพื้นฐานที่แข็งแกร่งในการปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า[๑๐๐]

๕. การฝึกปฏิบัติธรรม การฝึกปฏิบัติธรรมเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจและเพิ่มพูนสติปัญญา การจัดการฝึกปฏิบัติธรรมแบบต่อเนื่อง เช่น การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม และการสวดมนต์ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมผู้เข้าร่วมให้สามารถฝึกฝนจิตใจอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำประโยชน์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การนั่งสมาธิช่วยให้จิตใจสงบและมีสมาธิ การเดินจงกรมช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความตื่นตัว ส่วนการสวดมนต์เป็นการฝึกสติและเพิ่มพูนปัญญาผ่านการระลึกถึงพระธรรมคำสอน การจัดกิจกรรมเหล่านี้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ไม่เพียงช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกฝนตนเอง แต่ยังเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมอย่างยั่งยืนในสังคม[๑๐๑]

๖. การวางแผนที่รอบคอบ การวางแผนที่รอบคอบและการใช้ปัญญาในการวางแผนกิจกรรมและการปฏิบัติธรรมอย่างละเอียดเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ทุกกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนามีความหมายและประโยชน์สูงสุดต่อผู้ปฏิบัติธรรมและชุมชนได้เต็มที่ เช่น การกำหนดหัวข้อการอบรมให้ตรงตามความต้องการของชุมชนและการจัดตารางเวลาที่เหมาะสม เป็นต้น[๑๐๒]

๗. การประเมินและปรับปรุง ใช้ปัญญาในการประเมินผลการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อดูว่าอะไรได้ผลและอะไรยังต้องปรับปรุง การรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมและการนำข้อมูลมาวิเคราะห์จะช่วยให้การปรับปรุงการปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น[๑๐๓]

๘. การศึกษาและวิจัย การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมและวิธีการปฏิบัติธรรมใหม่ ๆ ที่เน้นการส่งเสริมให้กับพระสงฆ์และบุคลากรที่วัดมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และความ

---

[๙๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๙๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

เข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในชุมชนภายในและภายนอกวัด ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิจัยเหล่านี้สามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นได้ดีเยี่ยม[๑๐๔]

๙. การสื่อสารและเผยแผ่ การใช้ปัญญาในการสื่อสารและเผยแผ่ธรรมะให้เข้าถึงง่ายและเข้าใจได้โดยผู้ฟังทุกระดับ จะช่วยให้การปฏิบัติธรรมมีความหมายและเข้าถึงคนได้มากขึ้น การใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะจะช่วยขยายขอบเขตของการปฏิบัติธรรมให้กว้างขึ้น[๑๐๕]

๑๐. การฝึกอบรมบุคลากร การฝึกอบรมบุคลากรด้วยการใช้ปัญญาที่เหมาะสมที่วัดนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงในการปฏิบัติธรรมในระยะยาว การให้ความรู้และทักษะที่เหมาะสมในการบริหารจัดการและปฏิบัติธรรมที่วัด เช่น การวางแผนทรัพยากรและการจัดการโครงการที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น จะเป็นการสร้างพื้นฐานที่แข็งแรงในการพัฒนาศาสนาและสังคมในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน[๑๐๖]

๑๑. การฝึกปัญญา (ปัญญาพละ) มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาตนเองและสังคม โดยการส่งเสริมการศึกษาธรรมะเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาปัญญาที่ลึกซึ้งและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ในวัดต่าง ๆ ในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษาธรรมะสามารถเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างสรรค์ชุมชนที่มีคุณธรรมและจริยธรรมสูง นอกจากนั้นยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาการปฏิบัติธรรมของวัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันและในกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ทั้งนี้การฝึกปัญญาไม่เพียงแต่ช่วยให้ประชาชนมีความเข้าใจในธรรมะเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างสติปัญญาที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจที่ดีในชีวิตประจำวันอีกด้วย[๑๐๗]

๑๒. การใช้ปัญญาพละในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นที่สำคัญเพื่อให้กิจกรรมการปฏิบัติธรรมมีความหมายและมีผลลัพธ์ที่ดีต่อชุมชนและสังคมในที่สุด การประยุกต์ใช้ปัญญาพละนำพาให้ผู้บริหารวัดสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาและการสอนปฏิบัติธรรมในชุมชน ทำให้สามารถสร้างสรรค์มิตรภาพและการร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง[๑๐๘]

สรุปได้ว่า ปัญญาพละในการบริหารจัดการธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเน้นการบรรยายและเสวนาธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สร้างเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและการศึกษาเบื้องต้นในหลักธรรมะ เสริมสร้างความรู้และ

---

[๑๐๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๐๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

สั่งสมใจในการนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สร้างชุมชนการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมเชิงรุกและต่อเนื่อง วางแผนและประเมินการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษาและวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในธรรมะและการบริหารจัดการที่ดี

ตารางที่ ๔.๓๖ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ **ด้านปัญญาพละ (ความรอบรู้)**

	ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	การจัดบรรยายธรรมและเสวนาธรรม	๗	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๘, ๑๑
๒.	การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมะพื้นฐาน เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา	๗	๒, ๓, ๕, ๖, ๗, ๙, ๑๒
๓.	การนำความรู้สู่การปฏิบัติ	๖	๑, ๒, ๓, ๔, ๖, ๙
๔.	การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้	๔	๑, ๔, ๖, ๑๑
๕.	การศึกษาและวิจัย	๓	๒, ๘, ๑๒

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพุทธธรรม ด้านปัญญาพละ (ความรอบรู้) ดังแผนภาพที่ ๔.๙

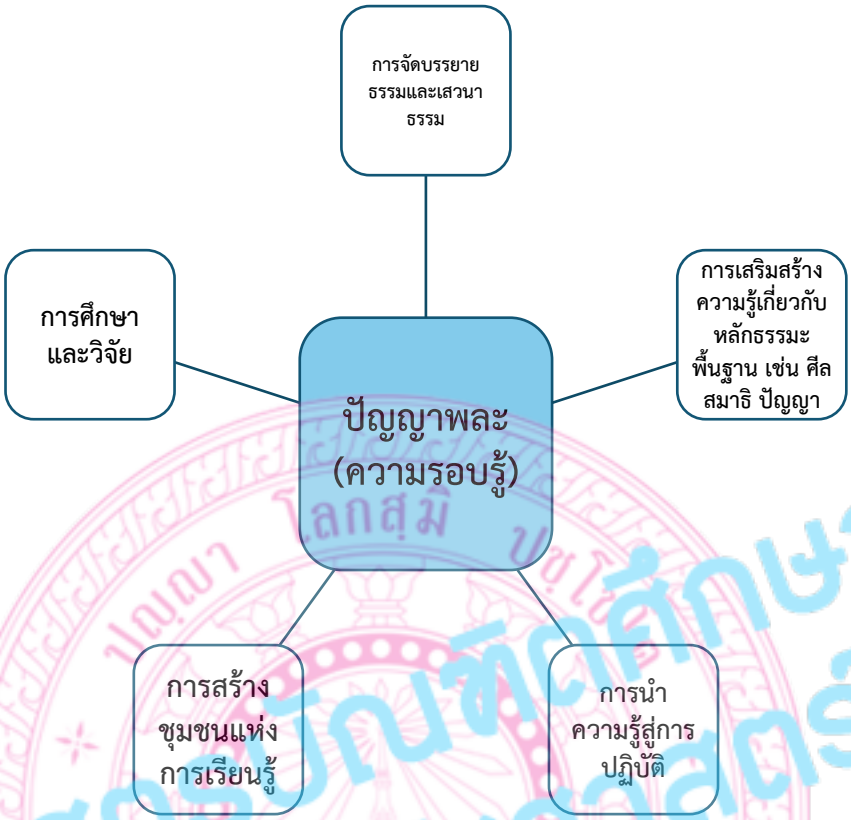

แผนภาพที่ ๔.๙ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักพละ ๕ ด้านปัญญาพละ (ความรอบรู้)
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

๔.๓.๒.๓ การพัฒนาในด้านสถานที่ วิทยากร และการบริหารจัดการ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน การพัฒนาในด้านสถานที่ วิทยากร ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านสถานที่

การพัฒนาในด้านสถานที่ในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถพิจารณาได้ในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

๑. การปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติธรรม ศาลาปฏิบัติธรรม การปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถมุ่งมั่นในการฝึกจิตได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การจัดเตรียมศาลาปฏิบัติธรรมที่สะอาดและเป็นระเบียบ

เรียบร้อยเป็นเรื่องที่จำเป็น ศาลาควรมีการดูแลรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ และจัดวางอุปกรณ์การปฏิบัติธรรมอย่างมีระบบ เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งาน[๑๐๙]

๒. ห้องประชุมและห้องฝึกอบรม ควรมีห้องประชุมและห้องฝึกอบรมเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมทางธรรมะ ห้องประชุมสามารถใช้เป็นสถานที่สำหรับการประชุมวางแผน การพูดคุยปรึกษาและการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักธรรมต่าง ๆ ในขณะที่ห้องฝึกอบรมจะเป็นพื้นที่สำหรับการปฏิบัติธรรม การทำสมาธิ และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ ทั้งสองห้องควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน เช่น ระบบเสียงที่ดี จอภาพ และอุปกรณ์การเรียนการสอนอื่น ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่[๑๑๐]

๓. ห้องน้ำและสุขาภิบาล สร้างห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอต่อจำนวนผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อให้ความสะดวกสบายและรักษาสุขอนามัยให้ดีเยี่ยม โดยการออกแบบและจัดทำห้องน้ำต้องคำนึงถึงความสะอาด ปลอดภัย และการเข้าถึงที่สะดวกสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทุกคน นอกจากนี้ ควรมีการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ห้องน้ำยังคงอยู่ในสภาพที่ดีและสะอาดตลอดเวลา การมีสุขาภิบาลที่ดีจะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างมีความสุขและป้องกันปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นได้[๑๑๑]

๔. สถานที่จอดรถ การขยายพื้นที่จอดรถให้เพียงพอต่อจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้บริการได้อย่างสะดวกสบายและไม่มีปัญหาในการหาที่จอดรถ ควรมีการจัดการอย่างเป็นระเบียบ โดยการกำหนดพื้นที่จอดรถอย่างชัดเจน ทำเครื่องหมายให้เห็นได้ง่าย และจัดทำป้ายบอกทางให้ผู้มาปฏิบัติธรรมสามารถหาพื้นที่จอดรถได้สะดวก นอกจากนี้ ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกและจัดระเบียบการจอดรถในช่วงเวลาที่มีผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมาก เพื่อให้สามารถใช้พื้นที่จอดรถได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เกิดความแออัด[๑๑๒]

๕. การจัดการสิ่งแวดล้อม การดูแลรักษาความสะอาด การจัดการพื้นที่สีเขียว การจัดการสิ่งแวดล้อมและการดูแลรักษาความสะอาดในวัดมีความสำคัญ ควรมีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบและดูแลพื้นที่สีเขียว เช่น สวนและต้นไม้ ให้เหมาะสม ช่วยส่งเสริมการฝึกสติและการปฏิบัติธรรม ต้องอาศัยความร่วมมือของพระภิกษุ สามเณร และผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อให้วัดเป็นสถานที่สงบสุขและเป็นธรรมชาติ[๑๑๓]

---

[๑๐๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๖. การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม การจัดสวนหย่อมและการสร้างพื้นที่พักผ่อนในธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่วัด เพื่อให้เหมาะสมและเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม การจัดสวนหย่อมช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่สงบเพื่อให้ผู้ฝึกสามารถทำธุระของตนได้อย่างมีความสะดวกสบาย ในขณะที่การสร้างพื้นที่พักผ่อนในธรรมชาติช่วยสร้างประสบการณ์ที่เป็นกันเองและช่วยเสริมสร้างสมาธิและความสงบให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชมและปฏิบัติธรรมที่วัดได้ดีขึ้น[๑๑๔]

๗. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บริการผู้มาปฏิบัติธรรมหรือเยี่ยมชมได้สะดวกสบายมีความสำคัญอย่างมาก นอกจากพื้นที่ศาลารับรองที่มีอยู่แล้วแล้วแล้ว เราควรที่จะพัฒนาพื้นที่จอดรถเพิ่มเติมเพื่อรองรับผู้มาที่ขับรถเข้ามาเยี่ยมชมและปฏิบัติธรรมอย่างสะดวกสบายยิ่งขึ้นด้วย พัฒนาสถานที่เก็บอุปกรณ์การปฏิบัติธรรม จัดทำห้องเก็บอุปกรณ์ที่เป็นระเบียบ และสะดวกต่อการใช้งาน พัฒนาสถานที่เก็บอุปกรณ์การปฏิบัติธรรมโดยจัดทำห้องเก็บอุปกรณ์ที่เป็นระเบียบและสะดวกต่อการใช้งาน การจัดทำห้องเก็บอุปกรณ์ควรมีการแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจน แยกอุปกรณ์ตามประเภทและการใช้งาน พร้อมทั้งติดป้ายบอกตำแหน่งเพื่อให้ค้นหาและหยิบใช้ได้ง่าย นอกจากนี้ ควรมีการทำความสะอาดและตรวจสอบสภาพอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอเพื่อรักษาคุณภาพและความปลอดภัยในการใช้งาน[๑๑๕]

๘. พัฒนาสถานที่เก็บอุปกรณ์การปฏิบัติธรรม จัดทำห้องเก็บอุปกรณ์ที่เป็นระเบียบ และสะดวกต่อการใช้งาน พัฒนาสถานที่เก็บอุปกรณ์การปฏิบัติธรรมโดยจัดทำห้องเก็บอุปกรณ์ที่เป็นระเบียบและสะดวกต่อการใช้งาน การจัดทำห้องเก็บอุปกรณ์ควรมีการแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจน แยกอุปกรณ์ตามประเภทและการใช้งาน พร้อมทั้งติดป้ายบอกตำแหน่งเพื่อให้ค้นหาและหยิบใช้ได้ง่าย นอกจากนี้ ควรมีการทำความสะอาดและตรวจสอบสภาพอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอเพื่อรักษาคุณภาพและความปลอดภัยในการใช้งาน[๑๑๖]

๙. ปรับปรุงสถานที่จัดกิจกรรมกลางแจ้ง แยกพื้นที่สำหรับกิจกรรมกลางแจ้งเป็นส่วนได้อย่างชัดเจน เช่น การจัดลานปฏิบัติธรรมกลางแจ้งหรือสนามฝึกอบรมการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้ฝึกอบรมและผู้ฝึกฝนได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมและเต็มประสิทธิภาพในการฝึกฝนและปฏิบัติธรรมในสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่เงียบสงบและเหมาะสม[๑๑๗]

๑๐. อุปกรณ์เทคโนโลยี การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในการเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ได้แก่ ระบบเสียงที่ชัดเจนและมีคุณภาพสูงเพื่อการสอนและพูดคุยในกิจกรรมศาสนา ระบบภาพที่ชัดเจนเพื่อการสื่อสารและการฝึกฝนในพระพุทธศาสนา และการสื่อสาร

---

[๑๑๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ออนไลน์ที่เชื่อมโยงกับชุมชนและบุคคลภายนอกเพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาอย่างเต็มประสิทธิภาพ[๑๑๘]

๑๑. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบไฟฟ้าและน้ำประปา ดูแลระบบไฟฟ้าและน้ำประปาให้เพียงพอและใช้งานได้ดี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญคือการปรับปรุงระบบไฟฟ้าและน้ำประปาให้มีความพร้อมพอสมควรและใช้งานได้ง่ายโดยไม่มีปัญหาในการดูแลรักษาความปลอดภัยและประสิทธิภาพในการใช้งานที่เพิ่มขึ้น[๑๑๙]

๑๒. การจัดการพื้นที่ วางแผนการใช้พื้นที่ภายในวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมต่าง ๆ การจัดการพื้นที่และวางแผนการใช้พื้นที่ในวัดเพื่อให้มีประสิทธิภาพมีความสำคัญอย่างมากในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนภายในวัด ด้วยเหตุนี้ การวางแผนควรพิจารณาถึงการเรียงลำดับพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมแต่ละประเภท เช่น พื้นที่สำหรับสวดมนต์และภูมิทัศน์ในการฝึกปฏิบัติธรรม พื้นที่สำหรับกิจกรรมการศึกษาศาสนาและสังคม พื้นที่สำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะ เพื่อให้สามารถสนับสนุนและกระตุ้นปฏิบัติการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในทุก ๆ ด้าน[๑๒๐]

สรุปได้ว่า การพัฒนาสถานที่ในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นที่การปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น ศาลาปฏิบัติธรรมที่สะอาดและเป็นระเบียบ การจัดห้องประชุมและฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนการศึกษาธรรมะ การสร้างห้องน้ำและสุขาภิบาลที่เหมาะสม การขยายพื้นที่จอดรถ เพื่อบริการผู้มาปฏิบัติธรรมอย่างสะดวกสบาย การจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การดูแลสวนและพื้นที่สีเขียว และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และการศึกษาทางธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในทุกด้านของกิจกรรมศาสนาและสังคมภายในวัด

---

[๑๑๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๑๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๒๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๓๗ สรุปการพัฒนาใน**ด้านสถานที่** ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประเด็นสำคัญ		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	การปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติธรรม ศาลาปฏิบัติธรรม	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑
๒.	การพัฒนาห้องประชุมและห้องฝึกอบรม	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๒
๓.	การพัฒนาห้องน้ำและสุขาภิบาล	๕	๒, ๓, ๕, ๖, ๑๑
๔.	การพัฒนาสถานที่จอดรถ	๔	๔, ๕, ๖, ๙
๕.	การพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม	๔	๔, ๕, ๙, ๑๐
๖.	การพัฒนาการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	๔	๑, ๒, ๗, ๘

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับการพัฒนาในด้านสถานที่ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังแผนภาพที่ ๔.๑๐

แผนภาพที่ ๔.๑๐ การพัฒนาในด้านสถานที่ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กศ.ดุษฎีบัณฑิต

ด้านวิทยากร

การพัฒนาในด้านวิทยากรในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถพิจารณาได้ในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

๑. การฝึกอบรมและพัฒนาวิทยากร การฝึกอบรมและพัฒนาวิทยากรเป็นกระบวนการที่สำคัญในการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการสอนธรรมะและการปฏิบัติธรรม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดอบรมวิทยากรจะช่วยพัฒนาความสามารถในการสื่อสารธรรมะให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น เด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ[๑๒๑]

๒. นำวิทยากรที่มีประสบการณ์จากที่อื่นมาให้คำแนะนำและฝึกอบรมวิทยากรในท้องถิ่น การนำวิทยากรที่มีประสบการณ์จากที่อื่นมาให้คำแนะนำและฝึกอบรมวิทยากรในท้องถิ่นเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการเสริมสร้างความรู้และทักษะให้กับวิทยากรในท้องถิ่น จะช่วยให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างวัดต่าง ๆ ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในด้านการปฏิบัติธรรมและการพัฒนาจิตใจมากยิ่งขึ้น[๑๒๒]

๓. การสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในด้านการเจริญสติ สมาธิ และปัญญาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมในวัดต่าง ๆ ในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การส่งเสริมวิทยากรให้มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านของธรรมะจะช่วยให้การถ่ายทอดความรู้และการฝึกปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น[๑๒๓]

๔. จัดหลักสูตรพิเศษที่เน้นการปฏิบัติธรรมเฉพาะทางเพื่อพัฒนาทักษะวิทยากร การจัดหลักสูตรพิเศษที่เน้นการปฏิบัติธรรมเฉพาะทางเพื่อพัฒนาทักษะวิทยากรในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการนำการปฏิบัติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรนี้จะเน้นไปที่การฝึกอบรมวิทยากรให้มีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในหลักธรรมและเทคนิคการสอนที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการสร้างความสามารถในการสื่อสารและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรม[๑๒๔]

---

[๑๒๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๒๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๒๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๒๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๕. การสนับสนุนและส่งเสริม เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีการจัดหาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นให้กับวิทยากรอย่างเพียงพอ ซึ่งรวมถึงหนังสือธรรมะ สื่อการสอน และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย การให้การสนับสนุนนี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้และการฝึกปฏิบัติธรรม รวมถึงส่งเสริมให้วิทยากรสามารถใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารและการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ[๑๒๕]

๖. ส่งเสริมให้วิทยากรได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม การส่งเสริมให้วิทยากรได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมทั้งในและนอกสถานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยให้วิทยากรได้รับประสบการณ์และแนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติธรรมของวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเรียนรู้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและวิทยากรจากที่อื่นยังเป็นการเปิดโอกาสให้วิทยากรได้พัฒนาตนเองและขยายเครือข่ายความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการปฏิบัติธรรมในวัดตำบลธนูอีกด้วย[๑๒๖]

๗. การประเมินผลและปรับปรุง การประเมินผลและปรับปรุงในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำเป็นต้องมีการประเมินผลของวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาต่อไป เพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปฏิบัติธรรมได้ดีขึ้น[๑๒๗]

๘. รับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อปรับปรุงเนื้อหาการสอนและวิธีการสอนให้เหมาะสม การพัฒนาเนื้อหาการสอนและวิธีการสอนในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรรวมกิจกรรมเสริมสร้างความเข้าใจในพระพุทธศาสนาในโรงเรียนท้องถิ่น และประสบการณ์จากผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจและสติในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน[๑๒๘]

๙. การสร้างเครือข่ายวิทยากร สร้างเครือข่ายวิทยากรในพื้นที่ตำบลธนู และอำเภออุทัย เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ เพื่อเพิ่มเติมเรื่องการสร้างเครือข่ายวิทยากรในพื้นที่ตำบล

---

[๑๒๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๒๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๒๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๒๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ธนูและอำเภออุทัย เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา[๑๒๙]

๑๐. จัดกิจกรรมร่วมกับวิทยากรจากพื้นที่อื่น เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและการพัฒนาร่วมกัน ข้าพเจ้าขอเสนอให้จัดกิจกรรมร่วมกับวิทยากรจากพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น การสร้างเสริมทักษะในการบริหารจัดการศาสนาและการเรียนรู้เรื่องพุทธศาสนา การจัดประชุมอบรมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืนในการปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา[๑๓๐]

๑๑. การใช้เทคโนโลยีในการสอน การใช้เทคโนโลยีในการสอนเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น การจัดทำวิดีโอการสอนเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติธรรม และการสอนออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงกับชุมชนและผู้ที่สนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีนี้ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และการเข้าใจในวิถีชีวิตที่มีธรรมาภิบาลอย่างแท้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในชุมชนท้องถิ่น[๑๓๑]

๑๒. จัดทำสื่อการสอนที่เข้าถึงง่ายสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทุกเพศทุกวัย การจัดทำสื่อการสอนที่เข้าถึงง่ายสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทุกเพศทุกวัยของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการทำสื่อการเรียนรู้ที่ให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมและหลักสูตรการสอนเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้าถึงความรู้ได้อย่างเต็มที่และสะดวกสบาย[๑๓๒]

สรุปได้ว่า การฝึกอบรมและพัฒนาวิทยากรเป็นสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการสอนธรรมะและปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น การนำวิทยากรมีประสบการณ์มาให้คำแนะนำและฝึกอบรมให้กับวิทยากรท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างทักษะในการสื่อสารและสอนธรรมะให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น เด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ การสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการเจริญสติ สมาธิ และปัญญาเป็นอีกหนึ่งส่วนสำคัญในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมในวัด การจัดหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาทักษะวิทยากรและการใช้เทคโนโลยีในการสอนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

---

[๑๒๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๓๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๓๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๓๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๓๘ สรุปการพัฒนาใน**ด้านวิทยากร** ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประเด็นสำคัญ		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	ส่งเสริมให้วิทยากรได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๙, ๑๑, ๑๒
๒.	นำวิทยากรที่มีประสบการณ์จากที่อื่นมาให้คำแนะนำ	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๒
๓.	การสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน	๔	๒, ๓, ๕, ๑๐
๔.	การสร้างเครือข่ายวิทยากร	๔	๔, ๕, ๖, ๙
๕.	การใช้เทคโนโลยีในการสอน	๔	๔, ๕, ๙, ๑๑
๖.	จัดกิจกรรมร่วมกับวิทยากรจากพื้นที่อื่น	๔	๑, ๒, ๗, ๑๐

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับการพัฒนาในด้านวิทยากร ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังแผนภาพที่ ๔.๑๑

แผนภาพที่ ๔.๑๑ การพัฒนาในด้านวิทยากร ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กศ.ดุษฎีบัณฑิต

ด้านการบริหารจัดการ

การพัฒนาในด้านการบริหารจัดการในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถพิจารณาได้ในหหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

๑. การสร้างแผนการจัดการปฏิบัติธรรมรายเดือนและรายปี การสร้างแผนการจัดการปฏิบัติธรรมรายเดือนและรายปีเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนการปฏิบัติธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ การจัดทำแผนปฏิบัติธรรมที่ชัดเจนช่วยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจตรงกันและสามารถปฏิบัติตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๑๓๓]

๒. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ หนึ่งในโครงการที่ควรดำเนินการคือการปรับปรุงและขยายพื้นที่จอดรถเพื่อให้บริการผู้ปฏิบัติธรรมที่มาเองด้วยรถยนต์ พื้นที่จอดรถที่เพียงพอและสะดวกสบายจะช่วยลดความยุ่งยากในการเดินทางและทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีสมาธิมากขึ้นในการปฏิบัติ นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มความสะดวกสบายและความปลอดภัยแก่ผู้ปฏิบัติธรรมและชุมชนโดยรอบวัด การจัดการพื้นที่จอดรถอย่างเป็นระบบจะต้องพิจารณาถึงการวางผังและการจัดการจราจรภายในวัดอย่างเหมาะสม รวมทั้งการดูแลรักษาความสะอาดและความปลอดภัยของพื้นที่จอดรถอย่างต่อเนื่อง[๑๓๔]

๓. การสร้างแหล่งเรียนรู้และการสอนที่สะดวกให้แก่ผู้ศึกษาทุกวัยและเพศ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการศึกษาและปฏิบัติธรรม พัฒนาสื่อการสอนที่เข้าถึงง่ายสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมที่ต้องการเรียนรู้ เช่น คู่มือการปฏิบัติธรรมแบบออนไลน์ วิดีโอการสอนที่สามารถดูได้ทุกที่ทุกเวลา หรือการจัดอบรมออนไลน์เพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้อย่างสะดวก สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันของผู้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๑๓๕]

๔. การจัดการทรัพยากรบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาวัดและการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอในการดูแลและสนับสนุนกิจกรรมของวัดเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้วัดสามารถดำเนินกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน[๑๓๖]

---

[๑๓๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๓๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๓๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๓๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๕. การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก การทำงานร่วมกับองค์กรภายนอกยังเปิดโอกาสให้วัดในตำบลธนูสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่มีคุณค่า และนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของวัดให้เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและการศึกษาธรรมปฏิบัติ การร่วมมือกันจะทำให้เกิดการประสานงานและการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของวัดในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม การเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้วัดสามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว[๑๓๗]

๖. การสร้างนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความก้าวหน้าในด้านการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาวัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การตั้งเป้าหมายในการนำเสนอนวัตกรรมใหม่ ๆ นั้นจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับวัดและชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างให้กับวัด อื่น ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาองค์กรทางศาสนาได้อย่างต่อเนื่อง[๑๓๘]

๗. การส่งเสริมการศึกษาธรรมาภิบาลในโรงเรียน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในเด็กและเยาวชน เพื่อให้พวกเขามีพื้นฐานที่แข็งแรงในการใช้ชีวิตประจำวันและในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ การร่วมมือกับโรงเรียนในพื้นที่ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาในวัยเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดค่ายธรรมะ การเชิญพระสงฆ์มาแสดงธรรม และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง[๑๓๙]

๘. การสนับสนุนกิจกรรมสำหรับเยาวชน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาจิตใจและทักษะชีวิตในวัยเยาว์ การสร้างกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาจิตใจและทักษะชีวิตจะช่วยให้เยาวชนมีพื้นฐานที่แข็งแรงในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีศักยภาพในอนาคต พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ[๑๔๐]

๙. การสร้างชุมชนที่มีความเชื่อมั่นและร่วมมือ เป็นสิ่งที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผู้ปฏิบัติธรรมที่ร่วมกันในพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภอ

---

[๑๓๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๓๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๓๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๔๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

อุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การสร้างความเชื่อมั่นในชุมชนนี้สามารถทำได้ผ่านการสนับสนุนและการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้สึกถึงความสำคัญของการร่วมมือและการสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยการสร้างพื้นที่ให้แก่การศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมะให้กับสมาชิกในชุมชนทุกช่วงวัย ทั้งนี้เพื่อสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางธรรมะและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว[๑๔๑]

๑๐. การพัฒนานโยบายและกระบวนการทางด้านบริหารจัดการในการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นไปที่การปรับปรุงนโยบายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการเน้นที่การจัดทำนโยบายที่เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การพัฒนานโยบายดังกล่าวควรเน้นไปที่การปรับปรุงกระบวนการในการจัดการที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและผู้ศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมที่เกิดขึ้นที่วัดมีความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น[๑๔๒]

๑๑. การสนับสนุนการศึกษาวิจัยทางศาสนา เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้มุ่งเน้นที่จะพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของวัด โดยเฉพาะในการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาทั้งในด้านการสอนและการปฏิบัติของศาสนานั้น[๑๔๓]

๑๒. การสร้างกลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสำคัญอย่างมากในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับชุมชนและสื่อมวลชนท้องถิ่น โดยจะต้องมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างสื่อสารที่ชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อให้สามารถเผยแพร่คุณค่าและประโยชน์ของพุทธวิธีให้กับชุมชนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ[๑๔๔]

สรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการในพุทธวิธีการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่หลายด้านหลัก ที่สำคัญเช่นการสร้างแผนการจัดการปฏิบัติธรรมรายเดือนและรายปีเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติธรรมต่อเนื่องของประชาชน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในวัดเพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติธรรมที่ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ เช่น การปรับปรุงพื้นที่จอดรถ เพื่อให้บริการผู้ปฏิบัติธรรมที่มาเองด้วยรถยนต์ และการสร้างแหล่งเรียนรู้และการสอนที่สะดวกสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม

---

[๑๔๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๔๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๔๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๔๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ทุกวัยและเพศ นอกจากนี้ยังมุ่งหวังในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่ยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ตารางที่ ๔.๓๙ สรุปการพัฒนาใน**ด้านการบริหารจัดการ** ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประเด็นสำคัญ		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	การสร้างแผนการจัดการปฏิบัติธรรมรายเดือนและรายปี	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑
๒.	การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๒
๓.	การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด	๔	๒, ๓, ๕, ๖
๔.	การจัดการทรัพยากรบุคคล	๔	๔, ๕, ๖, ๙
๕.	การสนับสนุนกิจกรรมสำหรับเยาวชน	๔	๔, ๘, ๙, ๑๒
๖.	การพัฒนานโยบายและกระบวนการทางด้านบริหารจัดการ	๔	๑, ๒, ๗, ๑๐

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังแผนภาพที่ ๔.๑๒

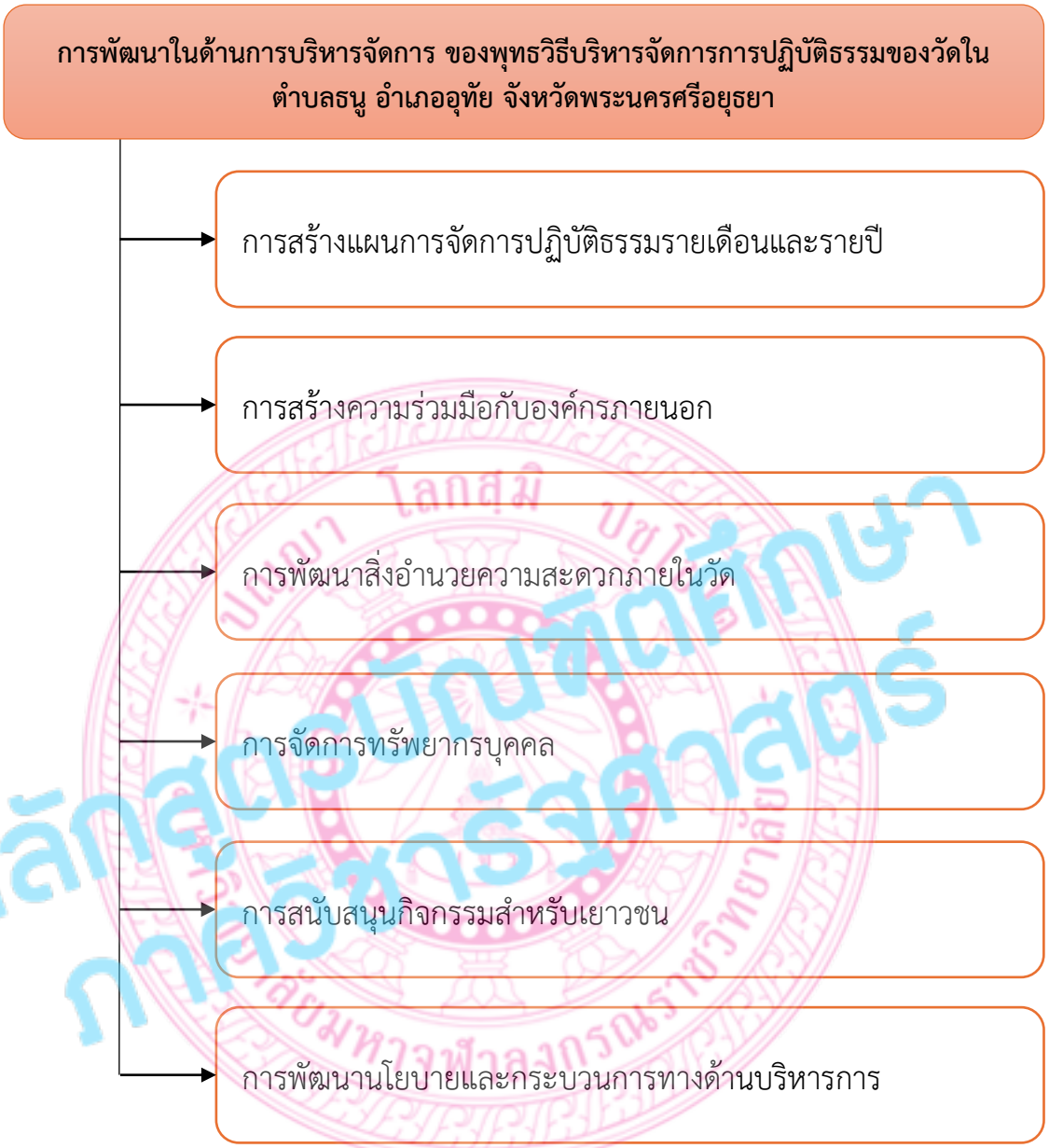

แผนภาพที่ ๔.๑๒ การพัฒนาในด้านการบริหารจัดการ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กศ.ดุษฎีบัณฑิต

๔.๓.๒ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน เกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอนาคต มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ การฝึกอบรมและพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ ของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะในการบริหารจัดการวัดอย่างมืออาชีพและมีคุณธรรมสูง การจัดกิจกรรมอบรมทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในบริบทของการพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด การฝึกอบรมเหล่านี้ไม่เพียงแค่เสริมสร้างความรู้และทักษะทางวิชาการ แต่ยังเน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการมีสติในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ[๑๔๕]

๒. ทางวัดควรมีการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในโรงเรียน การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในโรงเรียนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยสร้างพื้นที่ในการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้แก่นักเรียนในวัยเรียนได้มากขึ้น การพัฒนาบทเรียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาในโรงเรียนท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนในการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอได้ดีขึ้น[๑๔๖]

๓. ควรมีการสนับสนุนกิจกรรมศาสนาในชุมชน มีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมความมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมทางศาสนา การจัดพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้ในศาสนาของประชาชนได้เป็นอย่างดี การพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงเน้นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติธรรมให้กับประชาชนทุกเพศวัย เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่มีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างยั่งยืนไปพร้อมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนในท้องถิ่น[๑๔๗]

๔. ควรมีการเสริมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก การขยายพื้นที่จอดรถที่วัดสะแกเพื่อรองรับผู้ฝึกฝนที่มาโดยใช้รถยนต์เป็นการเสริมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญ เพื่อให้ผู้เข้าร่วม

---

[๑๔๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๔๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๔๗] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

กิจกรรมทางศาสนาสามารถเข้าถึงการบริการได้อย่างสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การพัฒนานี้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมที่วัดสะแกในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มุ่งเน้นให้บริการแก่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น[๑๔๘]

๕. ควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา เพื่อเสริมสร้างรายได้สามัญจากนักท่องเที่ยวที่เป็นพุทธคนไทยและชาวต่างชาติเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครันและกิจกรรมท่องเที่ยวทางศาสนาที่มีคุณค่าเพื่อผู้ท่องเที่ยว ที่จะช่วยเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนและวัดได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ[๑๔๙]

๖. ควรมีการสนับสนุนการศึกษาศาสนา การสนับสนุนการศึกษาศาสนาเป็นหนึ่งในแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในพุทธศาสนาของเยาวชนและบุคคลทั่วไป โดยการจัดโครงการสนับสนุนการศึกษาศาสนานี้ เป็นการสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมให้ผู้ศึกษาได้รับการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น[๑๕๐]

๗. ควรมีการสร้างชุมชนสมาธิ การสร้างชุมชนที่มีสมาธิและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและสมาธิในชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกระตุ้นความสงบและสันติภาพในสังคม การพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการฝึกสมาธิและศึกษาธรรมะ และสนับสนุนให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาธรรมะได้ง่าย ๆ อีกทั้งยังเน้นการสร้างกิจกรรมที่สอดคล้องกับคุณค่าพุทธศาสนาเพื่อกระตุ้นความเข้าใจและการเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งในชุมชนและสังคมทั้งในระยะสั้นและยาว[๑๕๑]

๘. ควรมีการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์ เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้และศึกษาพุทธศาสนาในปัจจุบัน การสร้างสื่อการเรียนรู้ทางศาสนาออนไลน์ช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงเนื้อหาทางศาสนาได้ทุกที่ทุกเวลาอย่างสะดวกสบาย นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเสริมสร้างทักษะและความเข้าใจในพระพุทธศาสนาให้กับชุมชนท้องถิ่นได้มากยิ่งขึ้น ด้วยการทำให้

---

[๑๔๘] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๔๙] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๕๐] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๕๑] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

เนื้อหาการศึกษาเป็นไปอย่างที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้สะดวก เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด[๑๕๒]

๙. ควรมีการสร้างการประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในการบริหารจัดการวัดในชุมชนของการพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกระบวนการที่ท้าทายและน่าสนใจ เนื่องจากการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมที่วัดมีได้ รวมถึงเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเข้าใจกันอย่างดีในการดำเนินการของวัดที่มีประสิทธิภาพได้อย่างต่อเนื่อง[๑๕๓]

๑๐. ควรมีการสนับสนุนการศึกษาต่อเนื่อง และการจัดสัมมนาและคอร์สอบรมเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและความรู้ของผู้บริหารและบุคลากรทางศาสนาที่มีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการของวัด โดยเฉพาะในการพัฒนาพุทธวิธีการบริหารจัดการในวัดที่ตั้งอยู่ในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและมีความหมายต่อชุมชนได้มากขึ้น[๑๕๔]

๑๑. ควรมีการพัฒนาการเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาการเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่วัดนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนการพัฒนาศิลปะและประเพณีท้องถิ่นผ่านการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะและประเพณีท้องถิ่นที่ทำให้ได้เห็นถึงความสงบสุขและเครื่องมือในการพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา[๑๕๕]

๑๒. ควรมีการสร้างระบบบริหารจัดการเชิงรุก เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด ในการพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเน้นที่การวางแผนที่ชัดเจนและมีระบบการบริหารที่มั่นคง ที่สนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิผลสูงสุด[๑๕๖]

สรุปได้ว่า การพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการฝึกอบรมและพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการบริหารจัดการที่มีคุณธรรมและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

---

[๑๕๒] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๕๓] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๕๔] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๕๕] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

[๑๕๖] สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในโรงเรียนเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้และปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้แก่นักเรียน สนับสนุนกิจกรรมศาสนาในชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้ในศาสนาของประชาชน การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาเพื่อสร้างรายได้ และการสนับสนุนการศึกษาศาสนาเพื่อพัฒนาความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในพุทธศาสนาของเยาวชนและประชาชนทั่วไป

ตารางที่ ๔.๔๐ สรุป**ข้อเสนอแนะ**ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

	ประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑.	ควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐
๒.	ทางวัดควรมีการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในโรงเรียน	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๑
๓.	ควรมีการสนับสนุนกิจกรรมศาสนาในชุมชน	๔	๒, ๓, ๕, ๑๒
๔.	ควรมีการเสริมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก	๔	๔, ๕, ๖, ๙
๕.	การสร้างชุมชนสมาธิ	๔	๔, ๗, ๙, ๑๐
๖.	ควรมีการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์	๔	๑, ๒, ๗, ๘

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการบริหารจัดการพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังแผนภาพที่ ๔.๑๓

แผนภาพที่ ๔.๑๓ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการบริหารจัดการพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กศ.ดุษฎีบัณฑิต

๔.๔ องค์ความรู้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

๔.๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ว.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้านการบริหารงาน PDCA

P = วัดมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

D = วัดได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางเวลาปฏิบัติธรรมในแต่ละวันเป็นอย่างดี

C = วัดได้กำกับดูแลวิธีการสอนของพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรให้ตรงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

A = วัดเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับช่วยกันแก้ไขปัญหา พัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างต่อเนื่อง

ด้านหลักพละ ๕

ศรัทธาพละ = มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมของวัด

วิริยะพละ = การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างความพยายามและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรม

สติพละ = มีสติสัมปชัญญะและปัญญาในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น

สมาธิพละ = การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างสมาธิ

ปัญญาพละ = การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างปัญญาและความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนา

ด้านพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด

สถานที่ = สถานที่ภายในวัดมีความสะอาด และร่มรื่น

วิทยากร = วัดมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการนำปฏิบัติธรรมได้อย่างเพียงพอ

การบริการจัดการ = วัดมีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวย ความสะดวกต่าง ๆ

ว.๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ ๕ กับการริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานที่ ๑

หลักการบริหารงาน PDCA มีความสัมพันธ์ต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงยอมรับสมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๒

หลักพละ ๕ มีความสัมพันธ์ต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงยอมรับสมติฐานการวิจัย

ว.๓ เพื่อนำเสนอพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

P ๑ ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) เน้นการสร้างความเชื่อและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนในพื้นที่

P ๒ วิริยพละ (ความเพียร) จัดตารางการฝึกปฏิบัติธรรมที่สม่ำเสมอ

P ๓ สติพละ (ระลึกได้) หลักการเจริญภาวนา ไตรสรณคมน์ควบคู่กำหนดดูลมหายใจเข้าออก

P ๔ สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) การฝึกสมาธิให้กับพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความตั้งใจมั่น

P ๕ ปัญญาพละ (ความรอบรู้) การจัดบรรยายธรรมและเสวนาธรรม

ผลการสัมภาษณ์ การพัฒนาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มุ่งเน้นการฝึกอบรมและพัฒนาวิทยากรเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการสอนธรรมะและปฏิบัติธรรม รวมถึงการสร้างแผนการจัดการปฏิบัติธรรมรายเดือนและรายปี การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในวัด เช่น พื้นที่จอดรถ และการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่สะดวกสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทุกวัยและเพศ นอกจากนี้ยังสนับสนุนกิจกรรมศาสนาในชุมชน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาเพื่อสร้างรายได้และการสนับสนุนการศึกษาศาสนาอย่างยั่งยืน

แผนภาพที่ ๔.๑๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑๔ ศึกษาพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑. ด้านหลักพละ ๕ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า ด้านศรัทธาพละ ประชาชน มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพิ่มขึ้นเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมของวัด ด้านวิริยะพละ การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างความพยายามและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรม ด้านสติพละ ประชาชน มีสติสัมปชัญญะและปัญญา ในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น ด้านสมาธิพละ การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างสมาธิ และด้านปัญญาพละ การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างปัญญาและความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนา

๒. ด้านพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า ด้านสถานที่ สถานที่ภายในวัดมีความสะอาด และร่มรื่น ด้านวิทยากร วัดมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการนำปฏิบัติธรรมได้อย่างเพียงพอ และด้านการบริการจัดการ วัดมีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พักอาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวย ความสะดวกต่าง ๆ

๓. ด้านการบริหารงาน PDCA อยู่ในมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า P = การวางแผน วัดมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง D = การปฏิบัติตามแผน วัดได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางเวลาปฏิบัติธรรมในแต่ละวันเป็นอย่างดี C = การตรวจสอบ วัดได้กำกับดูแลวิธีการสอนของพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรให้ตรงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา และA = การปรับปรุงการดำเนินการ วัดเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับช่วยกันแก้ไขปัญหา พัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างต่อเนื่อง

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า

สมมติฐานที่ ๑ หลักการบริหารงาน PDCA อย่างน้อย ๑ ด้าน ส่งผลต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๒ หลักพละ ๕ อย่างน้อย ๑ ด้าน ส่งผลต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

การศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสถานที่ พบว่าห้องน้ำอยู่ไกล ห้องน้ำตั้งอยู่ไกลจากสถานที่ปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้มาปฏิบัติธรรมไม่สะดวกในการใช้บริการ ข้อเสนอแนะ สร้างห้องน้ำเพิ่มเติมใกล้กับสถานที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเพิ่มความสะดวกในการใช้บริการของผู้มาปฏิบัติธรรม

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านวิทยากร จำนวนวิทยากรไม่เพียงพอ จำนวนวิทยากรมีน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เข้าปฏิบัติธรรม ทำให้วิทยากรต้องรับผิดชอบในการดูแลผู้เข้าร่วมจำนวน

มาก ส่งผลให้ไม่สามารถให้คำแนะนำและดูแลได้ทั่วถึงและมีคุณภาพที่ดี ข้อเสนอแนะ จัดตั้งโครงการฝึกอบรมวิทยากรเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนวิทยากรที่มีคุณภาพ หรือเชิญวิทยากรอาสาสมัครจากกลุ่มต่าง ๆ

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการบริหารจัดการ จำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ที่วัดน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมอาจทำให้มีความยุ่งเหยิงในการบริหารจัดการและดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดได้ ข้อเสนอแนะ ควรพิจารณาวิเคราะห์และวางแผนให้มีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอต่อจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมในวันที่มีการจัดกิจกรรมสำคัญ ๆ หรือช่วงเวลาที่คาดว่าจะมีการมากกว่าปกติ การสร้างระเบียบวินัยและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความเข้าใจและสามารถจัดการกับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญ

ศรัทธาพละ (ความเชื่อ) ในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการสร้างความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านการให้ความรู้และฝึกอบรมธรรมะ เช่น บรรยายธรรมและงานเทศกาลทางศาสนา เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักธรรมและการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตประจำวัน เช่น ฝึกสมาธิ เพื่อเสริมสร้างความศรัทธาและความเข้าใจในพระพุทธศาสนา รวมถึงการสอนศรัทธาในโรงเรียนและการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชน เพื่อปลูกฝังความเข้าใจและความศรัทธาในศาสนาอย่างถูกต้องและเหมาะสมสำหรับวัยและสถานการณ์ของผู้เรียน

วิริยพละ (ความเพียร) ในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดตารางการฝึกปฏิบัติธรรมที่สม่ำเสมอ, การตั้งเป้าหมายชัดเจนและสม่ำเสมอ, ความเพียรในความอดทน (ขันติปธาน), เพียรให้จิตตั้งมั่น (อธิษฐานปธาน), เพียรในสมาธิ (สมถะปธาน), การฝึกฝนจิตใจให้มีความเข้มแข็ง, ความเพียรเป็นหนึ่งในพละ ๕ วิริยพละ, ก้าวข้ามอุปสรรคและความยากลำบาก, เพิ่มพูนคุณธรรมและปัญญาผ่านการศึกษาธรรมะและการปฏิบัติธรรม, และเสริมสร้างสุขภาวะจิต การฝึกฝนเหล่านี้ช่วยเสริมคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งในจิตใจเพื่อการพัฒนาตนเองที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างดี

สติพละ (ระลึกได้) ในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นการฝึกสติพละ โดยสอนการเจริญภาวนาตามแนวทางของหลวงปู่ดู่ เช่น การกำหนดดูลมหายใจและภาวนาไตรสรณคมน์ การฝึกสติพละช่วยให้มีการระลึกรู้ตัวในทุกการกระทำ การพูด และการคิด ทำให้จิตใจสงบและสามารถยอมรับความจริงในชีวิต นอกจากนี้ ยังช่วยให้การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกสมาธิและวิปัสสนาช่วยเสริมความสามารถในการตั้งสติและเจริญปัญญา วัดส่งเสริมให้ประชาชนฝึกสติในกิจวัตรประจำวัน รวมถึงการฝึกในกลุ่มหรือกับผู้รู้ เพื่อได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

สมาธิพละ (ความตั้งใจมั่น) ในการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เน้นไปที่การสร้างบรรยากาศที่เงียบสงบและสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการฝึกฝน การฝึกสมาธิและวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ช่วย

เสริมสร้างสมาธิและสันติภาพในจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรม และส่งเสริมความเข้มแข็งและความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาวัดและการฝึกธรรมอย่างต่อเนื่อง

ปัญญาพละในการบริหารจัดการธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเน้นการบรรยายและเสวนาธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สร้างเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและการศึกษาเบื้องต้นในหลักธรรมะ เสริมสร้างความรู้และสั่งสมใจในการนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สร้างชุมชนการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมเชิงรุกและต่อเนื่อง วางแผนและประเมินการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษาและวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในธรรมะและการบริหารจัดการที่ดี

๔.๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

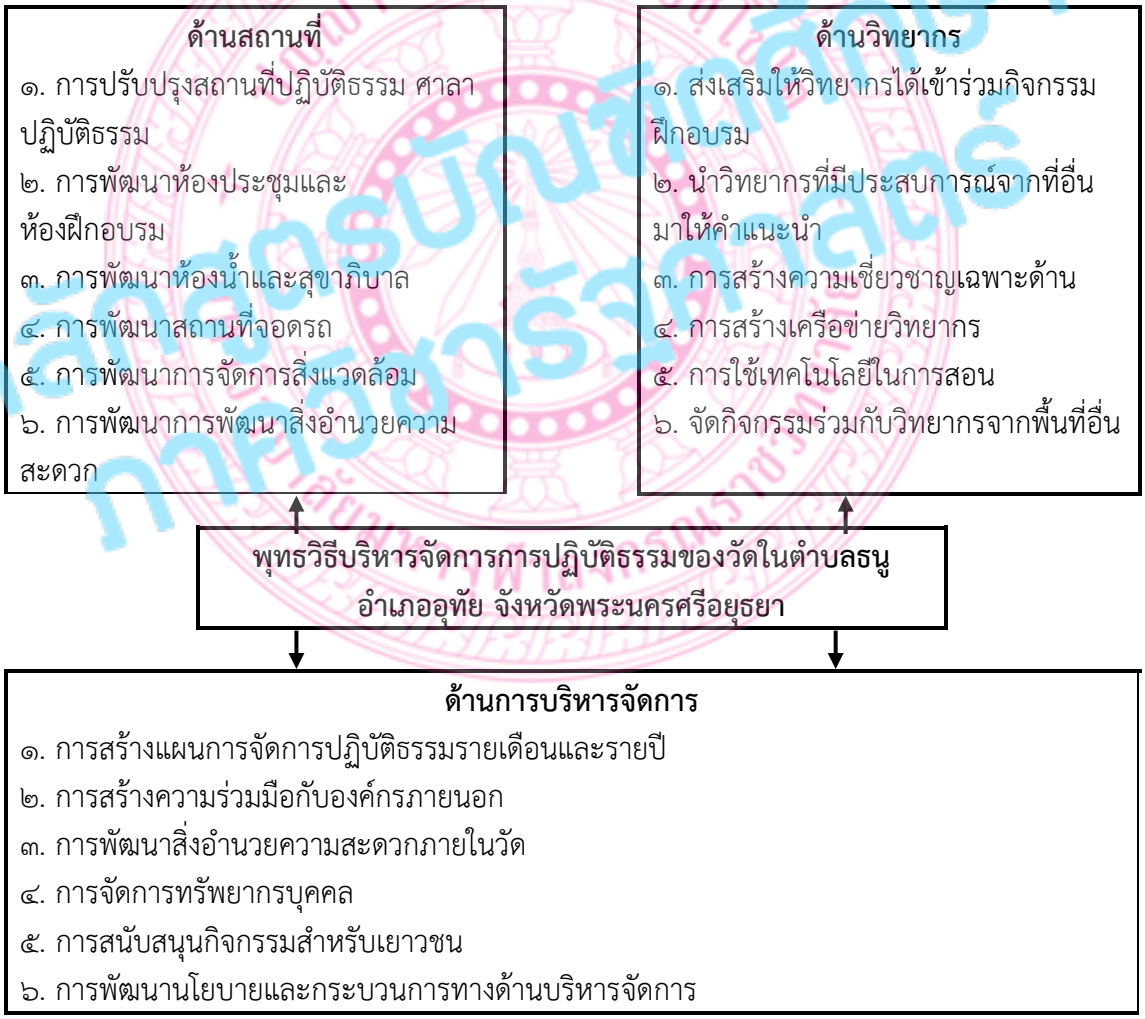

แผนภาพที่ ๔.๑๕ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย
สังเคราะห์โดย : ผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสาร และลงพื้นที่ซึ่งสรุปใจความสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ด้านสถานที่

๑. การปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติธรรม ศาลาปฏิบัติธรรม
๒. การพัฒนาห้องประชุมและห้องฝึกอบรม
๓. การพัฒนาห้องน้ำและสุขาภิบาล
๔. การพัฒนาสถานที่จอดรถ
๕. การพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม
๖. การพัฒนาการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านวิทยากร

๑. ส่งเสริมให้วิทยากรได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม
๒. นำวิทยากรที่มีประสบการณ์จากที่อื่นมาให้คำแนะนำ
๓. การสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
๔. การสร้างเครือข่ายวิทยากร
๕. การใช้เทคโนโลยีในการสอน
๖. จัดกิจกรรมร่วมกับวิทยากรจากพื้นที่อื่น

ด้านการบริหารจัดการ

๑. การสร้างแผนการจัดการปฏิบัติธรรมรายเดือนและรายปี
๒. การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก
๓. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด
๔. การจัดการทรัพยากรบุคคล
๕. การสนับสนุนกิจกรรมสำหรับเยาวชน
๖. การพัฒนานโยบายและกระบวนการทางด้านบริหารจัดการ

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทางการศึกษา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ ๕ กับการริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อนำเสนอพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mix Methods Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดสะแก ตำบลธนู ซึ่งมีจำนวน ๘๗๐ คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๑๒ รูปหรือคน ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งประเด็นในการนำเสนอ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง“พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นเพศหญิง จำนวน ๑๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๑๖ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๙ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๒ มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ บาท - ๓๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒๐ และเข้าวัดปฏิบัติธรรมต่อเดือน มากกว่า ๒ ครั้ง จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๖๖ ตามลำดับ

ระดับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความคิดเห็นประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = ๔.๖๕, S.D.= ๐.๕๙๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านหลักพละ ๕ ด้านพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัด และด้านการบริหารงาน PDCA ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักการบริหารงาน PDCA และหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักการบริหารงาน PDCA กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๕๐**)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๑๗**)

๕.๑.๓ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ด้านสถานที่ การปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติธรรม ศาลาปฏิบัติธรรม การพัฒนาห้องประชุมและห้องฝึกอบรม การพัฒนาห้องน้ำและสุขาภิบาล การพัฒนาสถานที่จอดรถการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

๒) ด้านวิทยากร ส่งเสริมให้วิทยากรได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรม นำวิทยากรที่มีประสบการณ์จากที่อื่นมาให้คำแนะนำ การสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การสร้างเครือข่ายวิทยากร การใช้เทคโนโลยีในการสอน และจัดกิจกรรมร่วมกับวิทยากรจากพื้นที่อื่น

๓) ด้านการบริหารจัดการ การสร้างแผนการจัดการปฏิบัติธรรมรายเดือนและรายปี การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด การจัดการทรัพยากรบุคคล การสนับสนุนกิจกรรมสำหรับเยาวชน และการพัฒนานโยบายและกระบวนการทางด้านบริหารการ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง“พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถอภิปรายได้ดังนี้

๕.๒.๑ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วัฒนา หลวักประยูร**

ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติธรรมต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓[๑] และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระนรินทร์ โชติปาโล (ศรีสวรรค์กุล)** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ วัดอัมพวัน ผลการศึกษาพบว่า สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีแห่งที่ ๑ วัดอัมพวัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๗ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๘ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดคือ การวางแผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๘ นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ในส่วนของปัญหา เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด ทำให้มีผลกระทบต่อการจัดปฏิบัติธรรม บุคลากรมีจำนวนน้อยกว่าภาระงาน เจ้าหน้าที่เข้มงวดเกินไป ช่วงเทศกาลสถานที่ค่อนข้างคับแคบเกินไปเมื่อเทียบกับจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรม[๒]

๕.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักการบริหารงาน PDCA กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความสัมพันธ์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๕๐**) สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศศิพิมพ์ กองสุข** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ผลการศึกษาพบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวม มีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกค่า[๓]

๕.๒.๓ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความสัมพันธ์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูง (R=.๗๑๗**) สอดคล้องกับงานวิจัยของ

---

[๑] วัฒนา หลวักประยูร, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

[๒] พระนรินทร์ โชติปาโล (ศรีสวรรค์กุล), “การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ วัดอัมพวัน”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

[๓] ศศิพิมพ์ กองสุข, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).

ขวัญสุดา สุทธิแสน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักสังคหวัตถุ ๔ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพ การให้บริการประชาชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐาน[๔]

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยมีลักษณะที่สำคัญในแต่ละด้าน คือ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางให้หน่วยงานของภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้องค์ความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการวัดสืบต่อไปดังนี้

๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้สำนักปฏิบัติธรรมมีพระวิปัสสนาจารย์ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์อยู่ประจำสำนักอย่างน้อย จำนวน ๑ รูป

๒) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพของบุคลากรภายในวัด การจัดโครงการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรภายในวัดสะแกจึงเป็นสิ่งสำคัญ ควรให้ทุกฝ่าย ทั้งพระและเจ้าหน้าที่ เข้าร่วมโครงการนี้อย่างพร้อมเพรียง เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งจะช่วยปรับปรุงระบบการทำงานและกำหนดทิศทางของวัดให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมอบรมปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชนและประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมทุกวัน ทุกวันธรรมสวนะ และหรือทุกวันอาทิตย์ เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัย “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้องค์ความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการวัดสืบต่อไปดังนี้

๑) ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมควรส่งเสริมบุคลากรให้ผ่านการอบรมพระวิปัสสนาจารย์จากมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อยู่ประจำสำนักอย่างน้อย จำนวน ๑ รูป

๒) ควรจัดโครงการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรภายในของวัดสะแก เพื่อสร้างความสามัคคีและพัฒนาการทำงานของวัดให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทั้งพระและเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่ทำงานที่

---

[๔] ขวัญสุดา สุทธิแสน, “คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

วัดต้องเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ในแต่ละโครงการควรเชิญผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถมาบรรยายและแนะนำในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บริการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ปฏิบัติธรรมมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้เหมาะสมและมีประโยชน์สูงสุด

๓) ควรจัดกิจกรรมอบรมปฏิบัติธรรมแก่เยาวชนและประชาชนอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยให้เยาวชนและประชาชนมีโอกาสในการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง แต่ยังเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็ง สามารถดำเนินชีวิตด้วยความสงบสุขและมีสติปัญญา

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้วิจัยเกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเท่านั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ถ้าจะทำการวิจัยในครั้งต่อไป ความทำการวิจัยในรายละเอียดเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

๑) ควรมีการศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ควรมีการวิเคราะห์ในแต่ละองค์ประกอบหลักอย่างละเอียด เพื่อให้สามารถรับรองได้ว่าแต่ละองค์ประกอบจะมีผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง ควรนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเปรียบเทียบหรือปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒) มีการวิจัยต่อยอด การวิจัยควรเน้นไปที่การพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อความเป็นเลิศในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยการสร้างเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ชัดเจนในการประเมินคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้สามารถใช้ในการประเมินและปรับปรุงการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

๓) ควรดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้กรณีศึกษาเพื่อสำรวจปัจจัยที่ได้รับการเสนอแนะว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม การศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจลักษณะและผลกระทบของปัจจัยเหล่านี้อย่างละเอียด เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ ๒๕๐๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสโส**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๙.

(๑) หนังสือ:

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ และคณะ, **กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๖.

เติมศักดิ์ ทองอินทร์. **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : วีอินเตอร์พริ้น, ๒๕๕๐.

นิตย์ สัมมาพันธ์. **การบริหารเชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๒๙.

พงษศักดิ์ ปญจพรผล. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.

พยอม วงศ์สารศรี. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุภา, ๒๕๔๒.

พรนพ พุกกะพันธุ์. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **นิเทศธรรม (ส่องสว่างกลางใจ)**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปดสิบเจ็ด จำกัด, ๒๕๔๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ชมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส อาร์ พรนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **รวมปาฐกถาธรรม ๒๑ เรื่อง (เล่ม ๓)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เอช ที พี เพชร จำกัด, ๒๕๔๔.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ, ผศ.ดร. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ**. พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๗. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสีสยาดอ). **วิปัสสนานัย เล่ม ๑**. พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม. ป.ธ. ๙. Ph.D) ตรวจชำระ. พระคันธสาราภิวงศ์เรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี เอไอเซ็นเตอร์, ๒๕๔๘.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตวณะบุตร. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๓ ตอน ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

เมธา พรพิพัฒน์ไพศาล. **คติธรรม คำสอน หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไอดี ออล ติจิตอล พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๖๖.

ยุทธ กัยวรรณ์. **การบริหารการผลิต**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๗.

ยุทธพงษ์ กัยวรรณ์. **พื้นฐานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาศาสตร์, ๒๕๔๓.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **การจัดการสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๙). หน้า ๑๓.

รัตนะ บัวสนธ์. **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : คำสมัย, ๒๕๕๒.

วิรัช สงวนวงษ์วาน. **การจัดการและพฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๓.

วิลาวรรณ รพีพิศาล. **หลักการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์ฉบับมาตรฐาน.** กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๔๒.

ศุภชัย อาชีวระงับโรค. **Practical PDCA แก้ปัญหาและปรับปรุงงานเพื่อความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๔.

สมภพ ระงับทุกข์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : เกศิณี, ๒๕๕๔.

สมยศ นาวีการ. **การบริหารและพฤติกรรมองค์การ.** กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๐.

_____. **การบริหารกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๑.

_____. **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สัมพันธ์ ภู่ไพบูลย์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๐.

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์. **หลักการบริหารเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.

สุพจน์ บุญวิเศษ. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร**. ชลบุรี : คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒.

สุรพล สุยะพรหม และคณะ. **พื้นฐานทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕.

เสนาะ ติเยาว์. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

โสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสีสยาดอ). **หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน**. แปลโดยจำรูญ ธรรมดา. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๖.

อุทัย เลาหวิเชียร. **รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๕๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ :

ขวัญสุดา สุทธิแสน. “คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

จีระ ประทีป. “ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อพัฒนาบคลากรด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย”. **บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๓.

คณิตดา กรรณสูต. “พุทธวิธีการบริหารจัดการองค์กรคุณภาพของบริษัทมหาชนจำกัด”. **ดุษนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

ธวัลรัตน์ อ่อนราษฎร. “แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ของนิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บรรณานุกรม) (ต่อ)

พระครูนนทกิจโกศล (สิริชัย สิริชโย). "รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี". **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

พระครูประทีปวัชราภรณ์ (วิเชียร ปณฺญาทีโป). “กลไกการบริหารจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.

พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์ (ประภาส จนฺทวณฺโณ). “การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระครูวัชรสุวรรณาทร ธมฺมโชโต (ลูกชุบ เกตุเขียว). “การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูวิจิตรธรรมวิภัช (บุญเลิศ ปณฺฑาวุโธ). “การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระครูวินัยธรธรรมภณ ธมฺมพโล (แก้วแจ่มศรี). “การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูวิสิฐพัชราจาร (ไชยยา เขมสิริ). “การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธุ์). “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธ์). “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระญาณกร ปุณฺณโก (ประดาห์รัช). "การพัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๒". **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๖๒.

พระนรินทร์ โชติปาโล (ศรีสวรรค์กุล). “การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ วัดอัมพวัน”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๖.

พระพิพัฒน์ โสภณจิตฺโต (ทับงาม). “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓

พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรชัย). “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหานพดล ปุญฺญสุวฑฺโก. “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระมหานพรักษ์ ขนฺติโสภโณ (นาเมือง). “การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

แม่ชีเณรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์. “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

วัฒนา หลวักประยูร. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดท่าซุง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ศศิพิมพ์ กองสุข. “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) รายงานวิจัย :

ประกิต บุญมี และคณะ. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร”. **รายงานการวิจัย.** คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๙.

รุ่งนิภา เหลียง และขันทอง วิชาเดช. “พุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี”. **รายงานการวิจัย.** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๖๓.

ศิริพร แย้มนิล และคณะ. “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”. **รายงานการวิจัย**. สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา สกศ., ๒๕๔๘.

สุริยา ทองยัง. “ทักษะของผู้บริหารโรงเรียนวัดตะล่อม สังกัดกรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

อัญชลี โสมดี. “การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมสาขากระดาษของจังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

(๔) บทความ :

พระครูประภาตปัญญาธร (รุ่งโรจน์ อธิปญฺโญ). “พุทธวิธีกับการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง”, **วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒. (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๒๙๗ - ๓๐๕.

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน. “พุทธวิธีการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ”. **วารสารธรรมวิชญ์**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒. (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๓๒๕ - ๓๓๗.

พระมหาศรีอรุณ คำโท.“พุทธวิธีทางการบริหารสำหรับองค์กรภาครัฐสมัยใหม่”. **วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓. (สิงหาคม - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๓๒๕ - ๓๓๗.

(๕) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์. ธีรวุฒิ ทาคะพล. กำนันตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ปกรณ์เกียรติ กาฬษร. นายอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระครูเกษมพัฒนาภรณ์. เจ้าคณะอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัมภาษณ์ พระครูชินวีรบัณฑิต. อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระครูปริยัติญาโณทยคุณ. เลขานุการเจ้าคณะอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระครูภาวนารัตนพิสุทธิ์. เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระครูภาวนาวชิรคุณ วิ. เจ้าอาวาสวัดตึก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์. เจ้าคณะอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระครูอุทัยกิจจารักษ์. เจ้าคณะตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระญาณไตรโลก. รองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน. เจ้าคณะอำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

อังศุมาลิน จุฑาจินดาเขต. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books :

C.C.Samuel. **Principles of Modern Management : Functions and Systems**. 4th ed.. Boston : Allyn and Bacon, 1989.

Harold Karold and Heing Weihrich. **Management**. Singapore : Mc Graw - Hill Book Company, 1998.

Harvey Maylor. **Project Management**. 2nd ed. London : Financial Times Pitman, 1999.

Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. New York : Mc - Grew Hill, 1930.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Taylor, Frederick W.. **The Principles of Scientific Management**. New York: Harper & Brothers, 1942.

Thelbert L. Drake and William H. Roe. **The Principalship**. 3rd ed. New York : Macmillan; London : Collier Macmillan, 1986.

Weihrich, H., & Koontz, H. **Management: A Global Perspective**. 11th ed. New York : McGraw - Hill, Weihrich & Koong, 2005.

(II) Articles :

Getzals & Guba. "Social Behavior and Administrative Process", **School Review**. Vol.65 (1957) : 423-441.

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

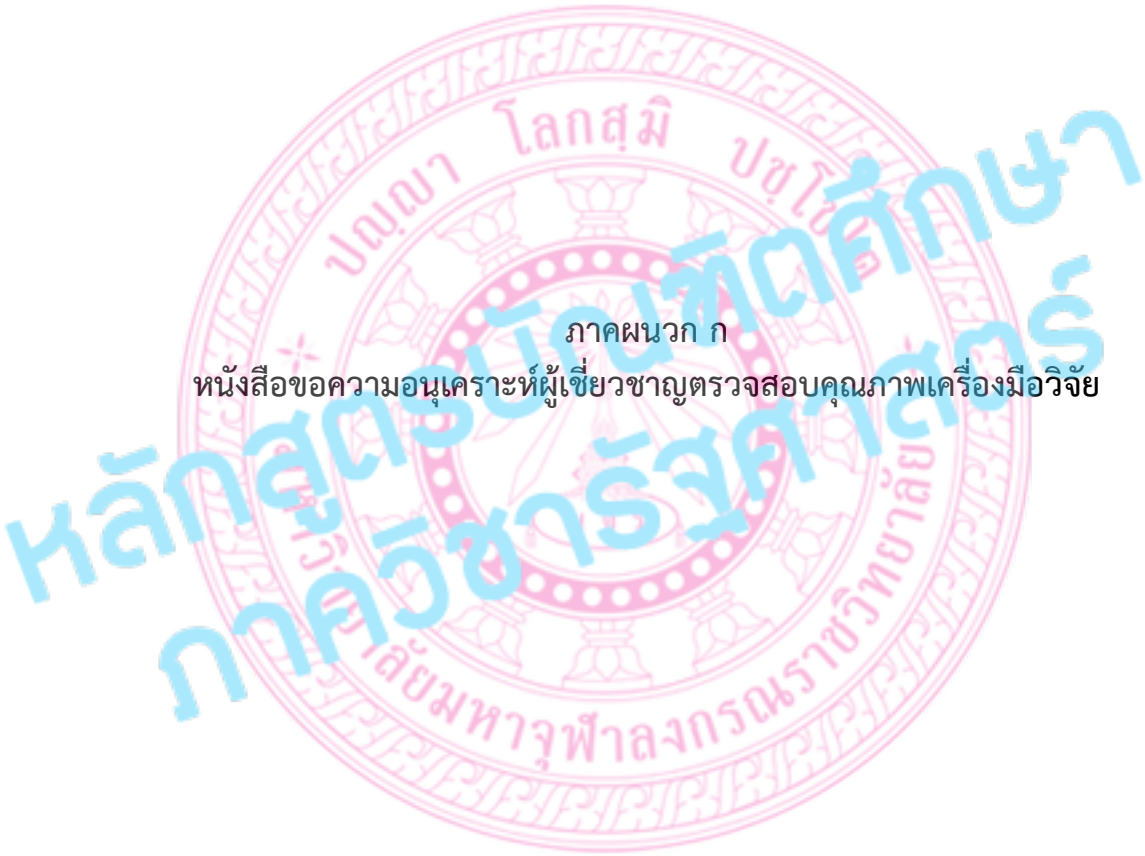

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

หลักสูตรนิเทศศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

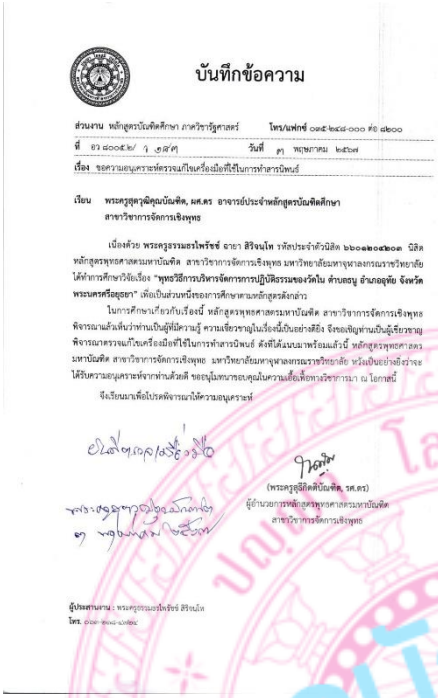

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ว ๑๕๙ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน พระครูสุตวัฒิคุณบัณฑิต, ผศ.ดร อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เนื่องด้วย พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนฺโท รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดใน ตำบลอนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนโท
โทร. ๐๖๓-๒๓๔๑-๘๓๕๔

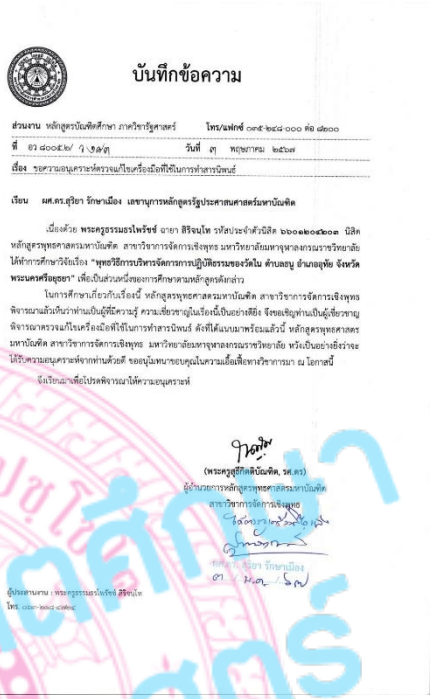

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ว ๑๕๙ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.สุริยา รักษาเมือง เลขานุการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต

เนื่องด้วย พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนโท รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดใน ตำบลอนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนโท
โทร. ๐๖๓-๒๓๔๑-๘๓๕๔

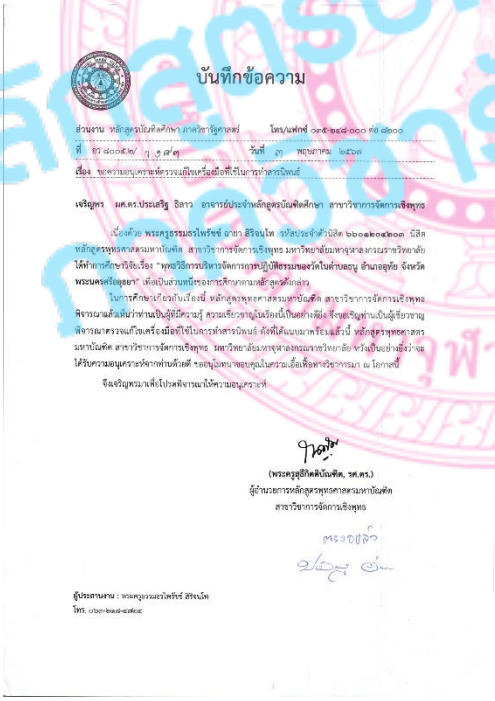

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ว ๑๕๙ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ประเสริฐ อิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เนื่องด้วย พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนโท รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลอนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนโท
โทร. ๐๖๓-๒๓๔๑-๘๓๕๔

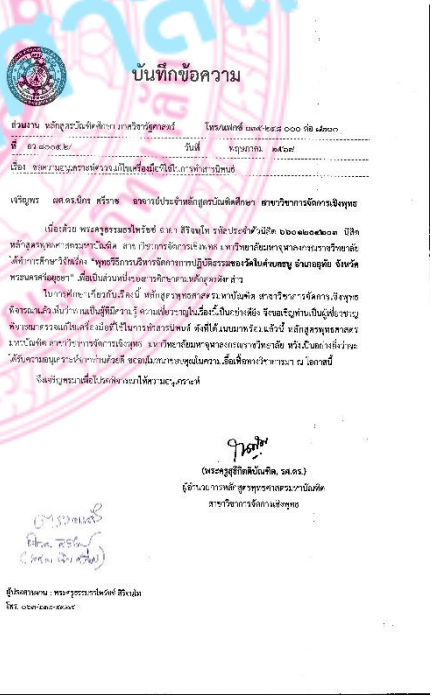

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน ดร.ดิเรก ศรีราช อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

เนื่องด้วย พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนโท รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลอนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนโท
โทร. ๐๖๓-๒๓๔๑-๘๓๕๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา โลกสุมิ ปชโญ ภาควิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ **โทร/แฟกซ์** ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ว ๐๙๑๗ **วันที่** ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร **พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ผศ.ดร.** **อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษาฯ**

เนื่องด้วย **พระครูธรรมธรไพรัชช์** ฉายา สิริจนฺโท รหัสประจำตัวนิสิต **๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓** นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓-๒๑๘-๔๗๒๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

เรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

ผู้วิจัย พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แซ่เฮง)

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
หลักการบริหารงานPDCA ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา									
การวางแผน									
๑.๑	วัดมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	วัดมีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมไว้อย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓	วัดมีการวางแผนประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๔	วัดมีการวางแผนในการรับลงทะเบียนสำหรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๕	วัดมีการวางแผนในการจัดสถานที่ปฏิบัติธรรมไว้อย่างเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
การปฏิบัติตามแผน									
๒.๑	วัดได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางเวลาปฏิบัติธรรมในแต่ละวันเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒	วัดจัดเวลาในการปฏิบัติธรรมในแต่ละวันได้อย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓	วัดจัดเวลาให้มีการบรรยายธรรมได้อย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๔	วัดจัดอาหาร น้ำดื่มไว้เพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๕	พระวิปัสสนาจารย์จัดสอบอารมณ์ หรือตอบปัญหาข้อสงสัยของผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
หลักการบริหารงานPDCA ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา									
การตรวจสอบ									
๓.๑	วัดได้กำกับดูแลวิธีการสอนของพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรให้ตรงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒	วัดได้กำกับดูแลให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓	วัดได้มีการตรวจสอบคุณสมบัติผู้มาปฏิบัติธรรมก่อนรับลงทะเบียนอย่างเคร่งครัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๔	วัดได้กำกับดูแลความปลอดภัยให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๕	พระวิปัสสนาจารย์ติดตามผลการปฏิบัติธรรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
การปรับปรุงการดำเนินการ									
๔.๑	วัดเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับช่วยกันแก้ไขปัญหา พัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๒	วัดนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๓	วัดมีการปรับปรุงระบบการลงทะเบียนปฏิบัติธรรมเพื่อให้ทันสมัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๔	วัดเปิดโอกาสให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและนำผลมาปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๕	วัดมีการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เช่น การแจ้งข่าวสารทางเพจและเว็บไซต์ เป็นต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
หลักพละ ๕ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา									
ด้านศรัทธาพละ									
๑.๑	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมของวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมเพราะมีความเชื่อและศรัทธาใน “หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ”	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓	การปฏิบัติตามคำสอนและกิจกรรมของวัดมีผลต่อการเสริมสร้างศรัทธาของผู้เข้าปฏิบัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๔	การสอนและการปฏิบัติธรรมของวัด ทำให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความศรัทธาในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เพิ่มขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านวิริยะพละ									
๒.๑	การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างความพยายามและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒	การสอนและการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓	กิจกรรมและการปฏิบัติธรรมที่วัด มีส่วนช่วยในการสร้างแรงบันดาลใจให้มีความพยายามในชีวิตประจำวันมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๔	มีความตั้งใจประกอบสัมมาอาชีพ อย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคปัญหา เพราะได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านสติพละ									
๓.๑	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีสติสัมปชัญญะและปัญญาในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีการเปลี่ยนแปลงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากได้มาปฏิบัติธรรมที่วัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความคิดที่ดี คิดในทางบวกตามหลักพุทธธรรมที่“หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ”และหลวงพ่อเจ้าอาวาส นำมาสั่งสอนชี้แนะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
หลักพละ ๕ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา									
ด้านสติพละ									
๓.๔	การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างสติในการดำเนินชีวิต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านสมาธิพละ									
๔.๑	การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างสมาธิของผู้เข้าปฏิบัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๒	การฟังธรรมและการฝึกสมาธิที่วัด ช่วยให้มีความสงบและความมุ่งมั่นในการทำงานหรือการเรียนมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๓	การฝึกสมาธิที่วัดช่วยให้มีสมาธิในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๓	การปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยให้มีสมาธิและความตั้งใจในกิจกรรมประจำวันมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านปัญญาพละ									
๕.๑	การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างปัญญาและความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.๒	การฟังธรรมและการศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่วัดช่วยให้มีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.๓	กิจกรรมและการปฏิบัติธรรมที่วัด มีส่วนช่วยในการพัฒนาความคิดและการไตร่ตรองในเรื่องต่าง ๆ ของมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.๔	การปฏิบัติธรรมที่วัด ช่วยให้สามารถพัฒนาปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา									
ด้านสถานที่									
๑.๑	สถานที่ภายในวัดมีความสะอาด และร่มรื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	วัดมีอาคาร หรือศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรม และฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานได้อย่างเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓	วัดมีการจัดสภาพแวดล้อมให้สบายในขณะปฏิบัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๔	วัดมีถนน และทางเท้าภายในสำนักสะดวกและมีความเป็นระเบียบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๕	วัดมีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านวิทยากร									
๒.๑	วัดมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการนำปฏิบัติธรรมได้อย่างเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒	วิทยากรมีวัตรปฏิบัติเป็นที่น่าเลื่อมใส	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓	วิทยากรสามารถตอบข้อซักถามและสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๔	วิทยากรสามารถบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๕	พระภิกษุสามเณรและบุคลากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านการบริหารจัดการ									
๓.๑	วัดมีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พักอาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวย ความสะดวกต่างๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒	วัดมีการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓	วัดมีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนักที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารเผยแผ่หรือติดประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	คำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา									
ด้านการบริหารจัดการ									
๓.๔	วัดมีการจัดเก็บข้อมูลสถิติของผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม อย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้โดยสะดวก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๕	วัดมีการบริหารจัดการ ในการด้านสาธารณสุข ได้เป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	+๕	๑.๐๐	ใช้ได้

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กศ.ดุษฎีบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์
ปณฺฑา โลกสุมิ ปชฺโ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๙๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๒๒

๖ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เรียน **พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน (ประยูร สุทฺธิปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย **พระครูธรรมธรไพรัชช์** ฉายา **สิริจนฺโท** รหัสประจำตัวนิสิต **๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓** นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุในเขตปกครองของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓-๒๑๘-๔๗๒๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการหาค่า Reliability (Alpha)

เรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

ผู้วิจัย พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แซ่เฮง)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.989	55

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Plan1	4.57	.817	30
Plan2	4.37	.615	30
Plan3	4.40	.814	30
Plan4	4.57	.679	30
Plan5	4.60	.675	30
DO1	4.70	.596	30
DO2	4.37	.765	30
DO3	4.53	.629	30
DO4	4.27	.785	30
DO5	4.47	.629	30
Check1	4.50	.630	30
Check2	4.57	.626	30
Check3	4.60	.621	30
Check4	4.47	.776	30
Check5	4.43	.626	30
Act1	4.33	.661	30
Act2	4.40	.814	30

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ศาสตร์ ศิลป์ วิทยาศาสตร์

Act3	4.40	.814	30
Act4	4.30	.794	30
Act5	4.37	.809	30
พละ5ด้านศรัทธาพละ1	4.33	.802	30
พละ5ด้านศรัทธาพละ2	4.37	.809	30
พละ5ด้านศรัทธาพละ3	4.37	.809	30
พละ5ด้านศรัทธาพละ4	4.33	.844	30
พละ5ด้านวิริยะพละ1	4.37	.809	30
พละ5ด้านวิริยะพละ2	4.57	.817	30
พละ5ด้านวิริยะพละ3	4.37	.615	30
พละ5ด้านวิริยะพละ4	4.40	.814	30
พละ5ด้านสติพละ1	4.57	.679	30
พละ5ด้านสติพละ2	4.60	.675	30
พละ5ด้านสติพละ3	4.70	.596	30
พละ5ด้านสติพละ4	4.37	.765	30
พละ5ด้านสมาธิพละ1	4.53	.629	30
พละ5ด้านสมาธิพละ2	4.27	.785	30
พละ5ด้านสมาธิพละ3	4.47	.629	30
พละ5ด้านสมาธิพละ4	4.50	.630	30
พละ5ด้านปัญญาพละ1	4.57	.626	30
พละ5ด้านปัญญาพละ2	4.60	.621	30
พละ5ด้านปัญญาพละ3	4.47	.776	30
พละ5ด้านปัญญาพละ4	4.43	.626	30
ด้านสถานที่1	4.33	.661	30
ด้านสถานที่2	4.40	.814	30
ด้านสถานที่3	4.40	.814	30
ด้านสถานที่4	4.30	.794	30
ด้านสถานที่5	4.37	.809	30
ด้านวิทยากร1	4.33	.802	30
ด้านวิทยากร2	4.37	.809	30
ด้านวิทยากร3	4.37	.809	30
ด้านวิทยากร4	4.33	.844	30
ด้านวิทยากร5	4.37	.809	30
ด้านการบริหารจัดการ1	4.50	.682	30

ด้านการบริหารจัดการ2	4.57	.626	30
ด้านการบริหารจัดการ3	4.47	.681	30
ด้านการบริหารจัดการ4	4.53	.629	30
ด้านการบริหารจัดการ5	4.43	.728	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Plan1	239.87	992.602	.412	.990
Plan2	240.07	981.030	.858	.989
Plan3	240.03	969.482	.875	.989
Plan4	239.87	986.257	.651	.989
Plan5	239.83	985.592	.671	.989
DO1	239.73	985.651	.760	.989
DO2	240.07	984.133	.620	.989
DO3	239.90	979.748	.872	.989
DO4	240.17	971.385	.868	.989
DO5	239.97	978.861	.895	.989
Check1	239.93	986.754	.690	.989
Check2	239.87	986.395	.704	.989
Check3	239.83	985.661	.728	.989
Check4	239.97	972.723	.850	.989
Check5	240.00	977.103	.944	.989
Act1	240.10	980.093	.820	.989
Act2	240.03	969.482	.875	.989
Act3	240.03	969.482	.875	.989
Act4	240.13	969.292	.900	.989
Act5	240.07	971.444	.840	.989
พละ5ด้านศรัทธาพละ1	240.10	969.817	.881	.989
พละ5ด้านศรัทธาพละ2	240.07	968.961	.891	.989
พละ5ด้านศรัทธาพละ3	240.07	970.202	.866	.989
พละ5ด้านศรัทธาพละ4	240.10	968.507	.861	.989
พละ5ด้านวิริยะพละ1	240.07	972.064	.828	.989

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาศาสตร์

พละ5ด้านวิริยะพละ2	239.87	992.602	.412	.990
พละ5ด้านวิริยะพละ3	240.07	981.030	.858	.989
พละ5ด้านวิริยะพละ4	240.03	969.482	.875	.989
พละ5ด้านสติพละ1	239.87	986.257	.651	.989
พละ5ด้านสติพละ2	239.83	985.592	.671	.989
พละ5ด้านสติพละ3	239.73	985.651	.760	.989
พละ5ด้านสติพละ4	240.07	984.133	.620	.989
พละ5ด้านสมาธิพละ1	239.90	979.748	.872	.989
พละ5ด้านสมาธิพละ2	240.17	971.385	.868	.989
พละ5ด้านสมาธิพละ3	239.97	978.861	.895	.989
พละ5ด้านสมาธิพละ4	239.93	986.754	.690	.989
พละ5ด้านปัญญาพละ1	239.87	986.395	.704	.989
พละ5ด้านปัญญาพละ2	239.83	985.661	.728	.989
พละ5ด้านปัญญาพละ3	239.97	972.723	.850	.989
พละ5ด้านปัญญาพละ4	240.00	977.103	.944	.989
ด้านสถานที่1	240.10	980.093	.820	.989
ด้านสถานที่2	240.03	969.482	.875	.989
ด้านสถานที่3	240.03	969.482	.875	.989
ด้านสถานที่4	240.13	969.292	.900	.989
ด้านสถานที่5	240.07	971.444	.840	.989
ด้านวิทยากร1	240.10	969.817	.881	.989
ด้านวิทยากร2	240.07	968.961	.891	.989
ด้านวิทยากร3	240.07	970.202	.866	.989
ด้านวิทยากร4	240.10	968.507	.861	.989
ด้านวิทยากร5	240.07	972.064	.828	.989
ด้านการบริหารจัดการ1	239.93	986.892	.632	.989
ด้านการบริหารจัดการ2	239.87	985.775	.720	.989
ด้านการบริหารจัดการ3	239.97	986.378	.645	.989
ด้านการบริหารจัดการ4	239.90	985.266	.730	.989
ด้านการบริหารจัดการ5	240.00	985.931	.613	.989

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
244.43	1014.461	31.851	55

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กศวิจัยวิทยาลัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๒๗๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๙๓

๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูอุทัยกิจจารักษ์,ผศ,ดร. (สุรางค์ สุจิณฺโณ) เจ้าคณะตำบลธนู จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๒๖๗ ชุด

เนื่องด้วย **พระครูธรรมธรไพรัชช์** ฉายา **สิริจนฺโท** รหัสประจำตัวนิสิต **๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓** นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการแจกแบบสอบถามในหน่วยงานของท่าน และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓-๒๑๘-๔๗๒๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

<u>คำชี้แจง</u>

๑. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิจัยพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. แบบสอบถามมีทั้งหมด ๕ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อหลักการบริหารงาน PDCA ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการวางแผน	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๒. ด้านการปฏิบัติตามแผน	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๓. ด้านการตรวจสอบ	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๔. ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อหลักพละ ๕ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๕ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านศรัทธาพละ	มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๒. ด้านวิริยะพละ	มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๓. ด้านสติพละ	มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๔. ด้านสมาธิพละ	มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๕. ด้านปัญญาพละ	มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๓ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านสถานที่	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๒. ด้านวิทยากร	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๓. ด้านการบริหารจัดการ	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

<u>คำชี้แจง</u> โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม (กรุณาตอบทุกข้อ)

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๒๐ – ๓๐ ปี ☐ ๓๑ – ๔๐ ปี
☐ ๔๑ – ๕๐ ปี ☐ ๕๑ ปีขึ้นไป

๓. การศึกษาสามัญ

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๔. รายได้ต่อเดือน

☐ น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ☐ ๑๐,๐๐๐ – ๓๐,๐๐๐ บาท
☐ มากกว่า ๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป

๕. จำนวนครั้งในการเข้าวัดปฏิบัติธรรมต่อเดือน

☐ ๑ ครั้ง ☐ ๒ ครั้ง ☐ มากกว่า ๒ ครั้ง

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อหลักการบริหารงาน PDCA ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านการวางแผน มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๒. ด้านการปฏิบัติตามแผน มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๓. ด้านการตรวจสอบ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๔. ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

<u>คำชี้แจง</u> โปรดทำ เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น ว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อประเด็นคำถามในระดับใด ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**มากที่สุด**
๔ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**มาก**
๓ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**ปานกลาง**
๒ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**น้อย**
๑ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด**

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑. การวางแผน						
๑.๑	วัดมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง					
๑.๒	วัดมีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมไว้อย่างชัดเจน					
๑.๓	วัดมีการวางแผนประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง					
๑.๔	วัดมีการวางแผนในการรับลงทะเบียนสำหรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม					
๑.๕	วัดมีการวางแผนในการจัดสถานที่ปฏิบัติธรรมไว้อย่างเพียงพอ					
๒.การปฏิบัติตามแผน						
๒.๑	วัดได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางเวลาปฏิบัติธรรมในแต่ละวันเป็นอย่างดี					
๒.๒	วัดจัดเวลาในการปฏิบัติธรรมในแต่ละวันได้อย่างเหมาะสม					
๒.๓	วัดจัดเวลาให้มีการบรรยายธรรมได้อย่างเหมาะสม					
๒.๔	วัดจัดอาหาร น้ำดื่มไว้เพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม					
ข้อ	**ประเด็นคำถาม**	**ระดับการปฏิบัติ**				

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ที่		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
	๒.การปฏิบัติตามแผน					
๒.๕	พระวิปัสสนาจารย์จัดสอบอารมณ์ หรือตอบปัญหาข้อสงสัยของผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม					
	๓.การตรวจสอบ					
๓.๑	วัดได้กำกับดูแลวิธีการสอนของพระวิปัสสนาจารย์และวิทยากรให้ตรงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา					
๓.๒	วัดได้กำกับดูแลให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี					
๓.๓	วัดได้มีการตรวจสอบคุณสมบัติผู้มาปฏิบัติธรรมก่อนรับลงทะเบียนอย่างเคร่งครัด					
๓.๔	วัดได้กำกับดูแลความปลอดภัยให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี					
๓.๕	พระวิปัสสนาจารย์ติดตามผลการปฏิบัติธรรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิด					
	๔.การปรับปรุงการดำเนินการ					
๔.๑	วัดเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับช่วยกันแก้ไขปัญหาพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างต่อเนื่อง					
๔.๒	วัดนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป					
๔.๓	วัดมีการปรับปรุงระบบการลงทะเบียนปฏิบัติธรรมเพื่อให้ทันสมัย					
๔.๔	วัดเปิดโอกาสให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและนำผลมาปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับ					
๔.๕	วัดมีการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เช่น การแจ้งข่าวสารทางเพจและเว็บไซต์ เป็นต้น					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อหลักพละ ๕ ของพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๕ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านศรัทธาพละ มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๒. ด้านวิริยะพละ มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๓. ด้านสติพละ มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๔. ด้านสมาธิพละ มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ
๕. ด้านปัญญาพละ มีคำถามทั้งหมด ๔ ข้อ

<u>คำชี้แจง</u> โปรดทำ เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการปฏิบัติ ว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อประเด็นคำถามในระดับใด ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**มากที่สุด**
๔ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**มาก**
๓ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**ปานกลาง**
๒ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**น้อย**
๑ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด**

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑. ด้านศรัทธาพละ						
๑.๑	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมของวัด					
๑.๒	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมเพราะมีความเชื่อและศรัทธาใน “หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ”					
๑.๓	การปฏิบัติตามคำสอนและกิจกรรมของวัดมีผลต่อการเสริมสร้างศรัทธาของผู้เข้าปฏิบัติธรรม					
๑.๔	การสอนและการปฏิบัติธรรมของวัด ทำให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความศรัทธาในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เพิ่มขึ้น					
๒.ด้านวิริยะพละ						
๒.๑	การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างความพยายามและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรม					
๒.๒	การสอนและการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น					
๒.๓	กิจกรรมและการปฏิบัติธรรมที่วัด มีส่วนช่วยในการสร้างแรงบันดาลใจให้มีความพยายามในชีวิตประจำวันมากขึ้น					
๒.๔	มีความตั้งใจประกอบสัมมาอาชีพ อย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคปัญหา เพราะได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน					
ข้อที่	**ประเด็นคำถาม**	**ระดับการปฏิบัติ**				

หลักสูตรพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย

		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๓.ด้านสติพละ						
๓.๑	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีสติสัมปชัญญะและปัญญา ในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น					
๓.๒	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีการเปลี่ยนแปลงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น หลังจากได้มาปฏิบัติธรรมที่วัด					
๓.๓	ผู้เข้าปฏิบัติธรรมมีความคิดที่ดี คิดในทางบวก ตามหลักพุทธธรรมที่“หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ”และหลวงพ่อเจ้าอาวาส นำมาสั่งสอนชี้แนะ					
๓.๔	การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างสติในการดำเนินชีวิต					
๔. ด้านสมาธิพละ						
๔.๑	การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างสมาธิของผู้เข้าปฏิบัติธรรม					
๔.๒	การฟังธรรมและการฝึกสมาธิที่วัด ช่วยให้มีความสงบและความมุ่งมั่นในการทำงานหรือการเรียนมากขึ้น					
๔.๓	การฝึกสมาธิที่วัดช่วยให้มีสมาธิในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น					
๔.๓	การปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยให้มีสมาธิและความตั้งใจในกิจกรรมประจำวันมากขึ้น					
๕. ด้านปัญญาพละ						
๕.๑	การเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมที่วัดช่วยเสริมสร้างปัญญาและความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนา					
๕.๒	การฟังธรรมและการศึกษาเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่วัดช่วยให้มีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น					
๕.๓	กิจกรรมและการปฏิบัติธรรมที่วัด มีส่วนช่วยในการพัฒนาความคิดและการไตร่ตรองในเรื่องต่าง ๆ ของมากขึ้น					
๕.๔	การปฏิบัติธรรมที่วัด ช่วยให้สามารถพัฒนาปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น					

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวม ๓ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านสถานที่	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๒. ด้านวิทยากร	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๓. ด้านการบริหารจัดการ	มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

<u>คำชี้แจง</u> โปรดทำ เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการปฏิบัติ ว่าประชาชน มีความคิดเห็นต่อประเด็นคำถามในระดับใด ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**มากที่สุด**
๔ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**มาก**
๓ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**ปานกลาง**
๒ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**น้อย**
๑ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ**น้อยที่สุด**

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑. ด้านสถานที่						
๑.๑	สถานที่ภายในวัดมีความสะอาด และร่มรื่น					
๑.๒	วัดมีอาคาร หรือศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรม และฝึกปฏิบัติกัมมัฏฐานได้อย่างเพียงพอ					
๑.๓	วัดมีการจัดสภาพแวดล้อมให้สบายในขณะปฏิบัติธรรม					
๑.๔	วัดมีถนน และทางเท้าภายในสำนักสะดวก และมีความเป็นระเบียบ					
๑.๕	วัดมีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ					
๒.ด้านวิทยากร						
๒.๑	วัดมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการนำปฏิบัติธรรมได้อย่างเพียงพอ					
๒.๒	วิทยากรมีวัตรปฏิบัติเป็นที่น่าเลื่อมใส					
๒.๓	วิทยากรสามารถตอบข้อซักถามและสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้					
๒.๔	วิทยากรสามารถบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้					
ข้อ	**ประเด็นคำถาม**	**ระดับการปฏิบัติ**				

ที่		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
	๒.ด้านวิทยากร					
๒.๕	พระภิกษุสามเณรและบุคลากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้					
	๓.ด้านการบริหารจัดการ					
๓.๑	วัดมีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พักอาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขา และการอำนวย ความสะดวกต่างๆ					
๓.๒	วัดมีการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนัก ปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบ					
๓.๓	วัดมีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนัก ที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารเผยแผ่หรือติดประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นชัดเจน					
๓.๔	วัดมีการจัดเก็บข้อมูลสถิติของผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม อย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้โดยสะดวก					
๓.๕	วัดมีการบริหารจัดการ ในการด้านสาธารณสุข ได้เป็นอย่างดี					

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการวิจัยพุทธวิธี**ตอนที่ ๔**

แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการวิจัยพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ด้านสถานที่

๑.๑) ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

๑.๒) ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านวิทยากร

๒.๑) ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

๒.๒) ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๓.ด้านการบริหารจัดการ

๓.๑) ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

๓.๒) ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

เจริญพร/ขอบใจ ทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แซ่เฮง)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชวรวังบวรวิหาร (บดร เขมปาลิ)
เลขที่ ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๓๓

ที่ อว ๘๐๐๔๒/๑๐๕๕

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน **พระญาณไตรโลก (สมคิด จิณฺณโล) รองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย **พระครูธรรมธรไพรัช ฐานา สิริจนโท** รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลอนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูอุทิศคัมภีรบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัช สิริจนโท
โทร. ๐๖๓-๒๓๔-๖๗๖๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชวรวังบวรวิหาร (บดร เขมปาลิ)
เลขที่ ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๓๓

ที่ อว ๘๐๐๔๒/๑๐๕๕

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน **พระพิพัฒนศาสนวิจารวิธาน (ประยูร สุขิปญโญ) เจ้าคณะอำเภอบ้านแพรก**
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย **พระครูธรรมธรไพรัช ฐานา สิริจนโท** รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลอนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูอุทิศคัมภีรบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัช สิริจนโท
โทร. ๐๖๓-๒๓๔-๖๗๖๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชวรวังบวรวิหาร (บดร เขมปาลิ)
เลขที่ ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๓๓

ที่ อว ๘๐๐๔๒/๑๐๕๕

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน **พระครูปริยัติญาโณทรคุณ (ประเสิน รูตคุโณ) เลขานุการเจ้าคณะอำเภออุทัย**
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย **พระครูธรรมธรไพรัช ฐานา สิริจนโท** รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลอนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูอุทิศคัมภีรบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัช สิริจนโท
โทร. ๐๖๓-๒๓๔-๖๗๖๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชวรัตนโมลี (นครเชษฐาปี)
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๐๓

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๑๐๙๕

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน **พระครูภาวนาบวรพิมุขที่ (รุ่ง สุขุมาโล) เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย **พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนฺโท** รหัสประจำตัวนิสิต **๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓** นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการกรปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภอธนู้ย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓-๒๘๔-๗๓๔๔

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๑๐๙๕

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน **พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. (สุรางค์ สุขิตฺโต) เจ้าคณะอำเภอธนู จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย **พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนฺโท** รหัสประจำตัวนิสิต **๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓** นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการกรปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภอธนู้ย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓-๒๘๔-๗๓๔๔

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๑๐๙๕

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน **พระครูสุธรเวทวิทวัฒน์,ดร. (ชัยวัฒน์ สุทธจิตโต) เจ้าคณะอำเภอภาชี**
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย **พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนฺโท** รหัสประจำตัวนิสิต **๖๖๐๑๒๐๔๒๐๓** นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการกรปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภอธนู้ย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓-๒๘๔-๗๓๔๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร./แฟกซ์ ๐-๓๕๖๔-๘๐๐ ถึงวันที่ (๔๒๓๑)

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๕๑๒ วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูจินวิรวัณฑิต, ผศ.ดร. (เอก จินวีโร) อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

(เนื่องด้วย พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนฺโท รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๔๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสุวิกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓๓๘๔๔๓๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชวชิรญาณี (นครเชษฐาธิราช)
เลขที่ ๙๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภออุทัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๒๑๐ โทร. ๐-๓๕๖๔-๘๐๐๑

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๕๑๒

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวอังสุมาลิน จุฑาจินตาเขต ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนฺโท รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๔๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสุวิกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓๓๘๔๔๓๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชวชิรญาณี (นครเชษฐาธิราช)
เลขที่ ๙๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภออุทัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๒๑๐ โทร. ๐-๓๕๖๔-๘๐๐๑

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๕๑๓

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสิริวุฒิ ทาคะพล กำนันตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูธรรมธรไพรัชช์ ฉายา สิริจนฺโท รหัสประจำตัวนิสิต ๖๖๐๔๒๐๔๒๐๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"พุทธวิธีการบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสุวิกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท
โทร. ๐๖๓๓๘๔๔๓๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

ภาคผนวก ฉ
ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึก

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์
ปณฺฑา โลกสฺมิ ปชฺโ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์ พระญาณไตรโลก
ในฐานะ รองเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน
ในฐานะ เจ้าคณะอำเภอบ้านแพรก
วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖

สัมภาษณ์ พระครูเกษมพัฒนาภรณ์
ในฐานะ เจ้าคณะอำเภออุทัย
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติญาโณทยคุณ
ในฐานะ เลขานุการเจ้าคณะอำเภออุทัย
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ พระครูภาวนารัตนพิสุทธิ์
ในฐานะ เลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัด
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวชิรคุณ วิ ดร.
ในฐานะ เจ้าอาวาสวัดตึก
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, ดร.
ในฐานะ เจ้าคณะอำเภอภาชี
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ พระครูอุทัยกิจจารักษ์, ผศ,ดร.
ในฐานะ เจ้าคณะตำบลธนู
วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ พระครูชินวีรบัณฑิต, ผศ,ดร
ในฐานะ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ นางสาวอังศุมาลิน จุฑาจินดาเขต
ในฐานะ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดฯ
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ นายปกรณ์เกียรติ กาฬษร
ในฐานะ นายอำเภออุทัย
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

สัมภาษณ์ นายธีรวุฒิ ทาคะพล
ในฐานะ กำนันตำบลธนู อำเภออุทัย
วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๗

ภาคผนวก ช
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบเจาะลึก (Structured In-depth Interview)

เรื่อง พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ถูกสัมภาษณ์..... อายุ ..... ปี พรรษา.....
วุฒิทางการศึกษาสามัญ..... วุฒิทางการศึกษานักธรรม.....
วุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม..... ตำแหน่งทางการปกครอง.....
ผู้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....
สถานที่.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการ PDCA กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรม **ด้านการวางแผน** เป็นอย่างไร

.....

๒. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรม **ด้านการปฏิบัติตามแผน** เป็นอย่างไร

.....

๓. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรม **ด้านการตรวจสอบ**เป็นอย่างไร

.....

๔. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรม **ด้านการปรับปรุงการดำเนินการ** เป็นอย่างไร

.....

๒.๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับหลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ท่านคิดว่า หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านศรัทธาพละ** เป็นอย่างไร

.....

๒. ท่านคิดว่า หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านวิริยะพละ** เป็นอย่างไร

.....

๓. ท่านคิดว่า หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านสติพละ** เป็นอย่างไร

.....

๔. ท่านคิดว่า หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสมาธิพละ เป็นอย่างไร

.....

๕. ท่านคิดว่า หลักพละ ๕ กับพุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านปัญญาพละ** เป็นอย่างไร

.....

๒.๓ พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ท่านคิดว่า **ด้านสถานที่** พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรเป็นอย่างไร

.....

๒. ท่านคิดว่า **ด้านวิทยากร** พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรเป็นอย่างไร

.....

๓. ท่านคิดว่า **ด้านการบริหารจัดการ** พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรเป็นอย่างไร

.....

ขอขอบพระคุณ/เจริญพร ทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (แซ่เฮง)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

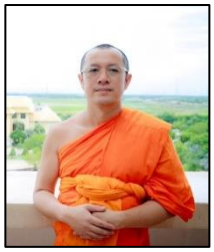

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : พระครูธรมธรไพรัชช์ สิริจนฺโท (ไพรัชช์ แซ่เฮง) อายุ ๔๘ พรรษา ๑๗

เกิด : วันศุกร์ที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ปีมะโรง

สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๘ หมู่ที่ ๙ บ้านใหม่ ตำบลข้าวเม่า อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้ศึกษาประถมปีที่ ๖ ที่โรงเรียนวัดขุนทิพย์ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

: พ.ศ. ๒๕๓๙ มัธยมต้น ม.๓ ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอุทัย อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

: พ.ศ. ๒๕๖๖ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตำแหน่ง : พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

: พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นฐานานุกรม ใน พระครูเกษมพัฒนาภรณ์ เจ้าคณะอำเภออุทัย ที่ พระปลัด

: พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นฐานานุกรม ใน พระธรรมรัตนมงคล เจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ พระครูธรรมธร

: พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

: พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้รับตราตั้งเป็นพระวิปัสสนาจารย์

: พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้รับตราตั้ง เป็น พระธรรมวิทยากร

: พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้รับตราตั้งเลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อุปสมบท : วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑

สังกัด : วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เข้าศึกษา : พ.ศ.๒๕๖๖

ปีที่จบ : พ.ศ.๒๕๖๗

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๙ หมู่ ๗ วัดสะแก ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๒๑๐

โทร : ๐๖-๓๑๘-๔๗๒๔

E-mail : watsakae2533@gmail.com

ผลงานทางวิชาการ : เรื่อง “พุทธวิธีบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗